

Informatie van inlichtingendiensten: bewijs of inlichting in een strafprocedure en het recht van verdediging?

Masterproef II (01805705) Van Cauwenberghe Benoît
Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de rechten
Academiejaar 2023-2024

Promotor: Prof. Dr. Stéphanie De Coensel
Commissaris: dhr. Mathias Desmet
Aantal woorden: 49380 woorden

Deze masterscriptie is een examendocument waarvan de inhoud niet werd gecorrigeerd

Samenvatting

De voorliggende masterproef onderzoekt het gebruik van informatie van inlichtingendiensten in de strafprocedure. Die informatie kan enerzijds aangewend worden als start-, richt- of sturingsinformatie voor het onderzoek, en anderzijds als bewijs in rechte.

Echter worden inlichtingendiensten gekenmerkt door de beperkte openheid die zij aan de dag leggen. Bijgevolg kunnen er fricties ontstaan met het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging. Het onderzoek heeft getracht deze punten te onderzoeken.

De wetgever wenst een onderscheid te behouden tussen de inlichtingen- en de gerechtelijke finaliteit. Tegelijkertijd lijken inlichtingen- en politiediensten of gerechtelijke overheden zich steeds vaker te richten op dezelfde fenomenen met gelijkaardige bevoegdheden. Bijgevolg werken de diensten samen en is er een actieve informatie-uitwisseling.

Bij een operationele samenwerking dreigt het gevaar voor zogenaamde U-bochtconstructies. Dat is het fenomeen waarbij inlichtingendiensten *de facto* ingezet worden in een strafonderzoek met gerechtelijke opdrachten. Inlichtingendiensten zijn niet gebonden aan art. 6 EVRM en het Wetboek van Strafvordering. Daardoor misloopt de vervolgte partij waarborgen en rechtsbescherming en kan het een strategie van de vervolgende overheid zijn om regels te ontlopen.

Evenzeer een gevoelige kwestie is het gebruik van startinformatie. Dat is verdergaand dan enkel de context van inlichtingendiensten. Meer algemeen stelt de huidige rechtspraak *de facto* onmogelijke eisen aan de verdediging. De rechterlijke controle op informatie, vereist door het EHRM, lijkt in België niet te bestaan.

Wat de bewijswaarde betreft, wordt aansluiting gezocht bij het leerstuk van de anonieme verklaringen, het steunbewijs. Echter is die rechtspraak geenszins zonder problemen. Hoe dient de vervolgte partij immers te weten of de rechter in zijn oordeelsvorming geen doorslaggevend belang hecht aan een bepaald element? Bovendien bestaat er een onderscheid in de bewijswaarde, afhankelijk van de bewijsvergaring, zonder enige rechtvaardiging.

Tot slot voorziet de WIV in een wettigheidscontrole op de aanwending van bijzondere inlichtingenmethoden door onafhankelijke en onpartijdige instanties. Daardoor kunnen beperkingen op het recht van verdediging gecompenseerd worden.

Voorwoord

Deze masterproef is het resultaat van een jaar lang hard werk. Ik geef daarbij overigens toe, dat ik aanvankelijk sceptisch stond tegenover het onderwerp van mijn masterproef. Echter heeft die aanvankelijke terughoudendheid gedurende het zoek- en schrijfwerk plaatsgemaakt voor een gepassioneerde interesse in het onderwerp, namelijk het gebruik van informatie afkomstig van inlichtingendiensten in een strafprocedure en de verschillende strafprocesrechtelijke dynamieken die spelen. De laatste maanden hebben zich dan ook gekenmerkt door het obsessief zoeken en analyseren van rechtspraak en rechtsleer.

Daarnaast hoort in een voorwoord tevens ook een dankwoord. Vooreerst zou ik prof. dr. Marc Cools willen bedanken, die al sinds september 2020 mijn promotor was bij mijn bachelorproef in de criminologische wetenschappen en met wie ik gedurende bijna 4 jaar lang heb samengewerkt.

Daarnaast past uiteraard een dankwoord aan prof. dr. Stéphanie De Coensel, die het laatste half jaar de taak op zich heeft genomen mijn promotor te zijn en bij wie ik steeds terecht kon voor vragen. Een dankwoord voor dhr. Mathias Desmet, die als commissaris een gelijkaardige taak op zich genomen heeft, is eveneens passend.

Tot slot zou ik mijn vrienden willen bedanken. Ik eindig bij mijn ouders, broer en zus. Zij hebben mij materieel en moreel gesteund gedurende mijn studies.

Benoît Van Cauwenberghe

15 mei 2024, Gent

Samenvatting.....	1
Voorwoord.....	2
Inhoudstafel.....	3
Lijst met belangrijkste afkortingen in de tekst.....	7
1. Inleiding.....	8
1.1. Situering.....	8
1.2. Probleemstelling.....	8
1.3. Afbakening onderwerp.....	9
1.4. Onderzoeksopzet.....	9
1.4.1. Onderzoeksvragen.....	9
1.4.1.1. Centrale onderzoeksvragen.....	9
1.4.1.2. Onderzoeksdeelvragen.....	10
1.4.1.3. Onderzoeksvragen met betrekking tot het rechtsvergelijkend deel.....	11
1.5. Methodologie.....	11
1.5.1. Literatuurstudie.....	11
1.5.2. Rechtsvergelijking.....	12
2. De prioriteit van de strafprocedure tegenover onderzoek van inlichtingendiensten... 13	13
2.1. De situatie van samenloop.....	13
2.1.1. Samenloop.....	13
2.1.2. De rol van de BIM-Commissie.....	16
2.2. Parallele onderzoeken binnen de strafprocedure.....	22
2.3. Politiewerk of inlichtingenwerk?.....	24
2.3.1. Proactieve recherche.....	24
2.3.2. Politietaken en inlichtingen verzamelen.....	28
2.3.3. Verschillende of gelijkaardige finaliteiten?.....	31
2.4. Tussentijdse conclusie.....	36
3. Operationele samenwerking en technische bijstand van inlichtingendiensten..... 38	38
3.1. Doeltreffende samenwerking.....	38
3.2. Operationele samenwerking door inlichtingendiensten.....	40
3.2.1. Algemeen kader.....	40
3.2.2. Welke medewerking en bijstand?.....	41
3.2.3. U-Bochtconstructies.....	44
3.3. Parallele onderzoeken in Nederland en tussentijdse conclusie.....	48
4. Informatiedoorstroming tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden..... 51	51
4.1. Korte historiek.....	51
4.2. Overeenkomstig hun doelstellingen.....	53
4.2.1. Doelgebondenheid en art. 29 Sv. en art. 19/1 WIV.....	57
4.3. Classificatiewet.....	58
4.3.1. Verhouding art. 19, eerste lid WIV en art. 29 Sv.....	58

4.3.2. Classificatie en de doorgifte van informatie.....	60
4.3.3. Overlegstructuren voor de doorgifte van informatie.....	63
4.4. Bescherming van bronnen en de regel van de derde dienst.....	64
4.4.1. Bescherming van informatiebronnen.....	64
4.4.2. De regel van de derde dienst en doorgifte van informatie.....	67
4.5. Tussentijdse conclusie.....	68
4.6. De gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte ex art. 29 Sv.....	69
4.6.1. Toepassingsgebied en hervormingen.....	69
4.7. De WIV als lex specialis.....	74
4.7.1. Verhouding art. 19, eerste lid WIV en art. 19/1 WIV.....	74
4.7.2. Het toepassingsgebied.....	76
4.7.3. De BIM-Commissie.....	78
4.7.3.1. Vaststelling van ernstige aanwijzingen of een redelijk vermoeden.....	78
4.7.3.2. Wettigheidscontrole door de BIM-Commissie.....	81
4.7.4. De inhoud van het niet-geclassificeerd proces-verbaal.....	83
4.7.5. Kritieken.....	84
4.7.6. De zege van het Grondwettelijk Hof.....	86
4.7.7. Ongelijkheden ontsnappen aan het oog van het Grondwettelijk Hof.....	87
4.7.8. Gevolgen van het niet-geclassificeerde proces-verbaal.....	88
4.8. Tussentijdse conclusie over de aangifteverplichtingen.....	89
5. Bewijswaarde van informatie van inlichtingendiensten.....	91
5.1. Bewijs of steunbewijs?.....	91
5.2. Het kwalitatief of kwantitatief steunbewijs.....	92
5.2.1. Anonieme verklaringen voorafgaand aan de wet van 2002.....	92
5.2.1.1. Het Europees Hof deelt de lakens uit, Cassatie volgt.....	92
5.2.1.1.1. De evolutie in de Cassatierechtspraak.....	93
5.2.2. Anonieme verklaringen na de wet van 2002.....	96
5.2.2.1. Steunbewijs.....	96
5.2.2.2. Anonieme verklaringen afgelegd buiten het wettelijk kader.....	98
5.2.2.3. Gelijkaardige gevallen.....	103
5.2.3. Informatie van inlichtingendiensten als bewijs?.....	104
5.2.3.1. Het GIMC-arrest en steunbewijs?.....	104
5.2.3.2. Art. 19/1 WIV.....	107
5.3. Tussentijdse conclusie.....	108
6. Informatie van inlichtingendiensten als inlichting.....	110
6.1. Aangiftes, anonieme tips en dergelijke.....	111
6.2. Anonieme informatie en het onderzoek.....	117
6.2.1. Voorlopige hechtenis, doorverwijzing en anonieme informatie.....	117
6.2.2. Onderzoeksdaden en anonieme informatie, een mooie combinatie.....	118
6.2.2.1. Huiszoekingen.....	118
6.2.2.2. Observaties, infiltraties en telefoontap.....	125

6.2.2.3. Inlichtingendiensten en ernstige aanwijzingen.....	126
6.3. Politionele informatie: een catch-all begrip.....	127
6.3.1. Algemeen kader: inlichtingendiensten en politionele informatie.....	127
6.3.1.1. Nederlandse start- en sturingsinformatie.....	129
6.3.2. De functie van politionele informatie.....	130
6.3.3. De nietigheidsleer en politionele informatie.....	133
6.3.3.1. Niet-ontvankelijkheid van de strafvordering.....	133
6.3.3.2. De onmogelijke aanvoeringslast.....	136
6.3.3.3. Antigoon en politionele informatie.....	139
6.3.3.4. Het Hof van Justitie en informatie.....	142
6.3.4. Nederland en startinformatie van inlichtingendiensten.....	142
6.4. De loyaliteit van het openbaar ministerie.....	143
6.4.1. Algemeen kader.....	143
6.4.2. Loyaliteit en voeging.....	146
6.4.3. Het Europees Hof, de redding is nabij.....	155
6.4.4. Classificatie en bijzondere opsporingsmethoden.....	157
6.4.4.1. Het Grondwettelijk Hof.....	158
6.4.5. De sanctie.....	162
6.5. Tussentijdse conclusie.....	164
7. Onderzoek van inlichtingendiensten.....	169
7.1. Gewone methoden.....	170
7.2. De BIM-Commissie.....	171
7.2.1. Organisatie.....	171
7.2.2. Specifieke en uitzonderlijke methoden.....	174
7.2.3. Specifieke methoden.....	174
7.2.4. Uitzonderlijke methoden.....	176
7.3. Het Vast Comité I.....	179
7.3.1. Organisatie.....	179
7.3.2. Wettelijkheidscontrole.....	180
7.3.2.1. Adiëring van het Vast Comité I.....	183
7.3.2.2. Schorsing en vernietiging.....	183
7.3.2.2.1. Invloed op de strafprocedure.....	185
7.3.2.2.2. Gebruik van onwettige gegevens à décharge.....	186
7.3.2.3. Inzagerecht en de beslissing.....	190
7.3.3. Toezicht.....	191
7.3.4. Prejudicieel adviesverlener.....	193
7.3.4.1. Algemeen kader.....	193
7.3.4.2. Waar is de KI?.....	194
7.3.4.3. Geen plicht voor de rechter.....	195
7.3.4.4. Het Vast Comité I.....	196
7.3.4.5. Het tijdstip van de controle.....	197

7.3.4.6. De procedure bij het Vast Comité I.....	198
7.3.4.7. Het schriftelijk advies en de gevolgen.....	199
7.4. Tussentijdse conclusie.....	201
8. Besluit.....	203
9. Bibliografie.....	207

Lijst met belangrijkste afkortingen in de tekst

AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
BIM	Bijzondere inlichtingenmethoden, de specifieke/uitzonderlijke
Commissie	BIM-Commissie
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Gec. Gw.	Gecoördineerde Grondwet
GwH	Grondwettelijk Hof
KI	Kamer van inbeschuldigingstelling
Minister	Minister van Justitie
VCI	Vast Comité I
WIV	Wet van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten
WOB	Wet Openbaarheid van Bestuur
WPA	Wet op het Politieambt
Sv.	Wetboek van Strafvordering
Toezichtswet	Wet tot regeling van toezicht op inlichtingendiensten
V.T.Sv.	Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering

1. Inleiding

1.1. Situering

Binnen de huidige samenleving heerst een groeiend veiligheidsdiscours. Door maatschappelijke evoluties en gebeurtenissen zoals de opkomst van zwaar banditisme en terrorisme, krijgen inlichtingen- en veiligheidsdiensten meer bevoegdheden. Daardoor komen inlichtingen- en veiligheidsdiensten in hetzelfde vaarwater als gerechtelijke overheden, daar zij gelijkaardige bevoegdheden hebben en die aanwenden binnen dezelfde werkingssfeer. Informatie afkomstig van inlichtingendiensten komt terecht bij gerechtelijke overheden met het oog op vervolging.¹

Om de actuele problematiek te benadrukken kunnen enkele cijfermatige gegevens de nodige duiding geven. In 2016 werd de VSSE in 175 strafdossiers aangesteld om technische bijstand te leveren, in 2017 gebeurde dat 253 keer en van januari tot en met mei 2018 zelfs 883 keer. Alle zaken betreffen gerechtelijke terrorismedossiers.²

Het is dan ook verbazingwekkend dat er slechts summier aandacht wordt besteed aan het voorliggende onderwerp in de rechtsleer. Immers zullen dergelijke situaties zich naar de toekomst toe steeds vaker voordoen. Een duidelijk rechtskader dat voldoende rechtsbescherming biedt, is dan ook noodzakelijk.

1.2. Probleemstelling

Inlichtingendiensten kunnen de strafprocesrechtelijke waarborgen mogelijk omzeilen. Dat zijn de zogenaamde U-bochtconstructies, waarbij inlichtingendiensten een onderzoek voeren en vervolgens die informatie, daaruit voortvloeiend, als bewijs in een strafprocedure dient zonder dat de verdachte, in verdenking gestelde, beklaagde of beschuldigde dezelfde rechtsbescherming heeft kunnen genieten dan die zou gehad hebben in een klassieke strafprocedure.

Even problematisch was de vaststelling dat informatie van inlichtingen- en veiligheidsdiensten ook als start- of sturingsinformatie wordt aangegrepen, waarna de verdediging de regelmatigheid daarvan niet op een ernstige wijze kan betwisten. Het is die

¹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 29.

² P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 178.

situatie die de voorliggende masterproef in het bijzonder viseert.³ Het betreft een actuele problematiek die een rechtswetenschappelijk onderzoek verdient; het heeft op basis van de aangehaalde redenen zowel een maatschappelijke als juridisch-technisch theoretische relevantie.

1.3. Afbakening onderwerp

Het onderwerp van de voorliggende masterproef gaat over de Belgische inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Gemakkelijkshalve worden zij in de voorliggende masterproef voortaan stevast inlichtingendienst genoemd.

Echter is dat een te ruime of vergaande omschrijving. Het onderwerp beperkt zich tot de burgerlijke inlichtingendienst, ook de Staatsveiligheid of de Veiligheid van de Staat (VSSE) genoemd, die in beginsel onder het gezag van de minister van Justitie valt.⁴ De Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid van de Krijgsmacht (ADIV) valt buiten het onderzoeksonderwerp.⁵

Het onderzoeksonderwerp, en bijhorend de probleemstelling, beperkt zich tot lacunes inzake rechtsbescherming voor een verdachte, in verdenkinggestelde, beklaagde of beschuldigde met betrekking tot artikel 6 EVRM, in het bijzonder de algemene rechtsbeginselen van het recht op een eerlijk proces, recht van verdediging, het recht op tegenspraak en het beginsel van wapengelijkheid wanneer informatie gebruikt wordt binnen een strafrechtelijke procedure die afkomstig is van Belgische inlichtingendiensten.

1.4. Onderzoeksopzet

1.4.1. Onderzoeksvragen

1.4.1.1. Centrale onderzoeksvragen

1. *“Welke lacunes inzake rechtsbescherming bestaan voor een verdachte, in verdenkinggestelde, beklaagde of beschuldigde met betrekking tot artikel 6 EVRM, in het bijzonder de algemene rechtsbeginselen van het recht op een eerlijk proces, het*

³ B. VAN CAUWENBERGHE, *Informatie van inlichtingendiensten: bewijs of inlichting in een strafprocedure en het recht van verdediging?*, onuitg. Masterproef I Master of Laws in de Rechten UGent, 26 p.

⁴ Art. 2, §1, eerste lid; 3, 5° en 4-5 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁵ Art. 10, §1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

recht van verdediging, het recht op tegenspraak en de wapengelijkheid wanneer informatie gebruikt wordt binnen een strafrechtelijke procedure die afkomstig is van Belgische inlichtingen- of veiligheidsdiensten?”

2. *“Welke oplossingen zijn mogelijk voor de problemen die geïdentificeerd zijn na beantwoording van de eerste centrale onderzoeksvraag?”*

1.4.1.2. Onderzoeksdeelvragen

1. *“Welke kaders bestaan er inzake samenwerking en informatiedoorstroming, in het bijzonder voor belastende en ontlastende informatie, tussen de Belgische inlichtingendiensten en de Belgische gerechtelijke overheden en politiediensten?”*

De eerste onderzoeksdeelvraag viseert enkel de situatie waarbij inlichtingendiensten informatie delen met gerechtelijke overheden en politiediensten. De omgekeerde situatie, waarbij gerechtelijke overheden en politiediensten als informatiebron voor inlichtingendiensten dienen, wordt niet besproken. Evenmin komt het OCAD of de gerechtelijke huiszoeking bij inlichtingendiensten aan bod.⁶ Daarnaast viseert de onderzoeksvraag ook de mogelijkheid tot operationele samenwerking tussen enerzijds inlichtingendiensten en anderzijds politionele en gerechtelijke overheden.

2. *“Welke rol kent informatie die voortkomt uit een inlichtingenonderzoek van Belgische inlichtingendiensten binnen een strafprocedure?”*

De tweede onderzoeksvraag viseert voornamelijk de situatie waarbij informatie afkomstig van inlichtingendiensten als start- of sturingsinformatie wordt gebruikt. Dat is binnen de rechtsleer een onderbelicht thema. Bovendien is het een onderwerp dat zelden wordt onderzocht in masterproeven. Een groot deel van de voorliggende masterproef zal bijgevolg gaan over die problematiek.

3. *“Is er inzage, wapengelijkheid en tegenspraak mogelijk nadat in het strafdossier informatie, afkomstig van inlichtingendiensten, gebruikt wordt?”*

De derde onderzoeksdeelvraag behelst de kernprincipes van het strafprocesrecht. Wapengelijkheid, tegenspraak interne openbaarheid en volledige inzage van het strafdossier,

⁶ Art. 38-41 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 35.

waarbij de vervolgte partij alle informatie over de beschuldigingen verkrijgt, teneinde optimaal het recht op tegenspraak en meer algemeen het tegensprekelijk karakter van een strafprocedure te bewerkstelligen.

1.4.1.3. Onderzoeksvragen met betrekking tot het rechtsvergelijkend deel

1. *“Hoe gaat de Nederlandse rechtspraak om met parallelle onderzoeken tussen inlichtingendiensten, de AIVD, en gerechtelijke overheden en wat zijn de gevolgen met betrekking tot het bewijs?”*

De Nederlandse rechtspraak erkent de situatie waarbij er samenloop ontstaat tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden en erkent daarbij uitdrukkelijk de gevaren die bestaan voor de procedurele rechten van de vervolgte partij. Omwille van de mogelijk ingrijpende gevolgen voor de verdachte, in verdenkinggestelde, beklaagde of beschuldigde is het dan ook raadzaam om die situatie ook van naderbij te bekijken en de wenselijkheid om dezelfde of soortgelijke doctrine toe te passen in een Belgische context.

1.5. Methodologie

1.5.1. Literatuurstudie

De methodologische aanpak van deze masterproef bestaat uit een doorgedreven kwalitatieve inhoudsanalyse met een literatuurstudie waarbij wetgeving, rechtsleer en rechtspraak aan bod komen als primaire en secundaire bronnen. Het gaat om secundair onderzoek.

Vooreerst wordt wetgeving als basis gebruikt. Immers is het de wetgever, onder invloed van de uitvoerende macht, die het beleid vormgeeft. Daarbij wordt niet louter naar de wet gekeken, maar tevens ook naar de *ratio legis*, de beweegredenen die aan de grondslag van regelgeving liggen. Daarbij horend komt rechtspraak, van zowel hogere als lagere rechtbanken en hoven, aan bod zodat een beeld geschetst kan worden hoe de rechtspraak vorm krijgt. Immers zijn zij het die het recht in de praktijk toepassen en bepalen wat het recht is en hoe het functioneert. Tot slot komt ook rechtsleer aan bod, al is dat ondergeschikt. De basis van de voorliggende masterproef is wetgeving en rechtspraak, waarna in een latere fase rechtsleer geconsulteerd wordt die als een kritische beschouwing wordt gebruikt.

Als bijlage is een tabel terug te vinden met de voornaamste geconsulteerde databanken of websites. Tevens zijn de belangrijkste zoekacties met inbegrip van gebruikte trefwoorden aan

te treffen. Op die manier is gericht en systematisch gezocht naar rechtspraak en -leer in functie van de onderzoeksvragen. Daarbij is niet geselecteerd in functie van een eigen mening, maar is getracht een zo objectief mogelijke weergave te brengen van de rechtspraktijk, teneinde een kritische reflectie mogelijk te maken.⁷ Elk hoofdstuk eindigt dan ook met een tussentijdse conclusie. Het eindbesluit is de synthese van die conclusies. Ze dienen samen gelezen te worden.

Tegelijkertijd is de sneeuwbalmethode toegepast. Bronnen verwijzen door naar elkaar. Ook op die manier worden bronnen ontdekt.⁸ Tot slot eindigt het zoeken en citeren van stavende rechtspraak en -leer op het moment van saturatie. Eeuwig zoeken is onmogelijk. Het onderzoek stopt wanneer er geen nieuwe relevante elementen aangetroffen worden en het onderdeel volledig uitgewerkt is.⁹

Voor het rechtsvergelijkend onderdeel wordt naar analogie gewerkt met de aanpak van de onderzoeksvragen met betrekking tot het nationaal recht. De daar relevante wetsbepalingen, in combinatie met de relevante rechtscolleges worden geïdentificeerd en geanalyseerd. Tot slot komt ook rechtsleer aan bod.

1.5.2. Rechtsvergelijking

De centrale onderzoeksvragen en deelvragen hebben betrekking op België. Dat verhindert niet dat er naast het nationale recht ook Europees- of internationaal rechtelijke elementen onderzocht worden. Daardoor is er verticale rechtsvergelijking. Immers komt de invloed van een bovennationaal systeem tot uiting. De relevante tijdsperiode waarop de onderzoeksvragen betrekking hebben is 2023-2024. Echter is recht geen in tijd isoleerbaar fenomeen. Waar nodig zal een rechtsevolutieve benadering voorkomen.

Wat betreft de vergelijking met buitenlandse regelingen gaat het over horizontale rechtsvergelijking waarbij zowel contrastieve als integratieve vergelijking plaatsvindt, zowel de impliciete en expliciete gelijkenissen als verschillen komen aan bod. Het gaat voornamelijk over een dogmatische rechtsvergelijking door het gebruik van rechtspraak. Bij

⁷ P. VERBRUGGEN, "Methoden van systematische rechtspraakanalyse: Een inleiding tot het veld" in P. VERBRUGGEN (ed.), *Methoden van systematische rechtspraakanalyse*, Den Haag, Boom Juridisch, 2021, (7) 9-10.

⁸ D. MORTELMANS, "Het kwalitatief onderzoeksdesign" in T. DECORTE en D. ZAITCH (eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2019, (81) 114.

⁹ D. MORTELMANS, "Het kwalitatief onderzoeksdesign" in T. DECORTE en D. ZAITCH (eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2019, (81) 121.

dogmatische rechtsvergelijking vertrekt de onderzoeker vanuit de regels zoals ze geformuleerd staan door de wetgever, de rechtspraak of de doctrine.¹⁰

De keuze voor Nederland heeft te maken met haar naburigheid en het besmettingsgevaar. Immers stelt de wetgever dat de BIM-regeling gebaseerd is op het Nederlandse model.¹¹ Daardoor is de kans niet onmogelijk dat Nederland gelijkaardige problemen kent als België. Door de gelijkenissen kunnen mogelijke oplossingen eventueel overgenomen worden.

2. De prioriteit van de strafprocedure tegenover onderzoek van inlichtingendiensten

2.1. De situatie van samenloop

2.1.1. Samenloop

De wet voorziet dat strafonderzoeken voorrang hebben op het onderzoek van inlichtingendiensten. Zij mogen geen onderzoeken voeren die een bewuste aantasting zijn van de opdrachten van de bevoegde magistraat in een lopend gerechtelijk of opsporingsonderzoek. Het goede verloop van het gerechtelijk- of opsporingsonderzoek mag niet geschaad worden.¹² WINANTS vindt de terminologische keuze een blijk van wantrouwen door de wetgever.¹³ Echter is, mijns inziens, de terminologie louter uit een gelijkaardige bepaling van het Wetboek van Strafvordering ontleend.

De BIM-wet verbood de bewuste aantasting van de bevoegdheden van de procureur des Konings, de federale procureur of de onderzoeksrechter.¹⁴ In 2017 wijzigde de wetgever de tekst om ook participatie door andere magistraten toe te laten.¹⁵

¹⁰ F. GORLÉ, G. BOURGEOIS en H. BOCKEN, *Rechtsvergelijking*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 20, 28-30.

¹¹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 11.

¹² Art. 13/5, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

¹³ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 199.

¹⁴ Art. 4 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

¹⁵ Art. 18 Wet 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *BS* 28 april 2017 Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *Parl. St.* Kamer 2015-2016, nr. 54-2043/001, 44.

Interferenties en parallelle onderzoeken tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden dienen vermeden te worden.¹⁶ Nochtans bestaat er door de aard van straf-respectievelijk inlichtingenonderzoek een overlap.¹⁷ De wetgever was zich daar door te voorzien in de voorliggende procedure ook van bewust en vindt het gelijktijdig bestaan van onderzoeken *an sich* niet problematisch zolang de nadelige gevolgen beperkt blijven.¹⁸ De parlementaire onderzoekscommissie naar de aanslagen van 22 maart 2016, hierna POC 22/3 genoemd, onderschrijft dit standpunt.¹⁹

De wetgever specificeert dat het gerechtelijk- of opsporingsonderzoek niet geschaad mag worden door de opdrachten van inlichtingendiensten, wanneer zij specifieke of uitzonderlijke methoden aanwenden, die een “*weerslag*” kunnen hebben op het gerechtelijk- of opsporingsonderzoek.²⁰ Enige weerslag is niet verboden. Het wetsvoorstel maakt duidelijk dat ook onderzoeken waarbij enkel gewone methoden worden aangewend, geen hinder mogen zijn voor strafonderzoeken. De Commissie krijgt echter een bijkomende rol indien er specifieke of uitzonderlijke methoden zijn aangewend.²¹

De wet vertrekt van een algemeen verbod op het bewust schaden van strafonderzoeken waarbij de specifieke en uitzonderlijke methoden aan bijkomende modaliteiten gebonden

¹⁶ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 13.

¹⁷ P. DE HERT en T. DECAIGNY, “De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging”, *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 29; W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, “Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering”, *NC* 2019, afl. 5, (389) 405.

¹⁸ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten”, *NC* 2010, afl. 3, (147) 160; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: ‘la clé de voute’ van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?”, *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 16.

¹⁹ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008, 298-299.

²⁰ Art. 13/5, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²¹ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008, 299; Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 39.

zijn. De COL 9/12 voorziet daarbij een coördinerende rol voor het openbaar ministerie.²² Het federaal parket zal de inlichtingendiensten verwittigen wanneer er een strafonderzoek gestart wordt naar terroristische activiteiten.²³

In de rechtsleer is kritiek geuit op de voorrang van de strafprocedure. Het lijkt bovendien alsof de wetgever het vanzelfsprekend vond. Nergens is enige rechtvaardiging te vinden.²⁴ Nochtans was er voor de BIM-wet nergens sprake van de voorrangsregels.²⁵ Ook in de COL's met betrekking tot de proactieve recherche (3/2009), de samenwerking tussen het openbaar ministerie en de VSSE (12/2005) of de strijd tegen terrorisme (9/2005) was er nergens sprake van een voorrangsregel. Na de BIM-wet veranderde dit echter.²⁶ Weliswaar verklaarden A. RAES en VAN LIJSEBETH dat indien er een strafonderzoek loopt de inlichtingendienst stopt met informatieverzameling, tenzij de gerechtelijke overheid erop aandringt. Indien er een inlichtingenonderzoek loopt tijdens een strafonderzoek worden de bevoegde procureur des Konings of de procureur-generaal verwittigd.²⁷ Het VCI vermeldde reeds in het activiteitenverslag uit 1994 dat er afspraken worden gemaakt met het College van procureurs-generaal voor samenlopende onderzoeken. Zij wenste een nationale coördinerende magistraat.²⁸

²² A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 199.

²³ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSART (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 171.

²⁴ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 193; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op leren voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 169-170; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 17-18.

²⁵ Art. 7 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

²⁶ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 193.

²⁷ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Renaat Landuyt en Jean-Jacques Viseur: Parlementair onderzoek naar de noodzakelijke aanpassingen van de organisatie en de werking van het politie- en justitiewezen op basis van de moeilijkheden die gerezen zijn bij het onderzoek naar de Bende van Nijvel, *Parl.St. Kamer* 1995-1996, nr. 573/12, 57; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/9, 287.

²⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1994*, s.l., /, 1994, 24; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, /, 1997, 287; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 214.

Ook elders in de WIV blijkt overigens de superioriteit van strafrechtelijke onderzoeken ten aanzien van onderzoeken van inlichtingendiensten. Zo hebben gerechtelijke overheden en/of politiediensten de mogelijkheid de toegang tot informatie die zij bezitten te ontzeggen aan inlichtingendiensten indien zij menen dat dat in het belang van het strafonderzoek is.²⁹ Gerechtelijke overheden dienen volgens de parlementaire voorbereidingen bovendien in eerste instantie begrepen te worden als het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter.³⁰ Omgekeerd mogen inlichtingendiensten opnamen van communicaties langer dan 10 jaar bijhouden indien dat nodig is voor gebruik in een gerechtelijk onderzoek.³¹ En bovenal is er de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifteplicht en de bijzondere aangifteplicht van inlichtingendiensten.³²

2.1.2. De rol van de BIM-Commissie

Het is de Commissie die in samenspraak met de betrokken bevoegde magistraat en het diensthoofd, of een daartoe gemachtigde agent, beslist over of en hoe een opdracht, van inlichtingendiensten, verdere uitvoering krijgt bij ontbreken van een akkoord tussen de betrokkenen. Een overeenkomst tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden krijgt namelijk voorrang.³³ De Commissie initieert het overleg met het federale of lokale parket, dan wel de onderzoeksrechter.³⁴ De wetgever heeft nagelaten te specificeren of dat pas dient te gebeuren indien magistraten en inlichtingendiensten er onderling niet overeenkomen.³⁵

Het is daardoor ook onduidelijk of de Commissie iets te zeggen heeft indien er akkoorden zijn tussen de gerechtelijke overheden en inlichtingendiensten en die ook nagekomen worden. De Commissie zal altijd een melding krijgen van de inlichtingendiensten in geval ze een inlichtingenonderzoek willen voeren dat een strafonderzoek zou kunnen schaden. Althans dat menen VANGEEBERGEN en VAN DAELE daarin bijgetreden door het VCI. Zij zijn

²⁹ Art. 14, derde lid en 16/4, §5, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁰ F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 622.

³¹ Art. 18/17, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³² B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 169-170.

³³ Art. 13/5, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁴ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

³⁵ J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 16.

overtuigd dat de Commissie altijd bevoegd is, ongeacht het al dan niet aanwenden van specifieke of uitzonderlijke methoden.³⁶ De wet is helaas niet eenduidig, gelet ook op de parlementaire voorbereidingen. DELMULLE en VAN SANTVLIET menen dat de Commissie enkel bij specifieke en uitzonderlijke methoden tussenbeiden komt. Daar moet immers de samenwerking geregeld worden voor de meest moeilijke gevallen.³⁷

Indien de Commissie ten allen tijde een rol heeft, is zij ook bevoegd voor de gewone methoden. Het VCI lijkt die stelling impliciet te verdedigen in haar verslagen. Ofwel is zij enkel bevoegd bij de bijzondere inlichtingenmethoden, maar zal in de meerderheid van de gevallen de Commissie geen rol spelen en is de voorziene regeling ontoereikend.³⁸

De diensten kunnen ook ten allen tijde de federale procureur vragen of een strafonderzoek loopt. Echter is er geen plicht van inlichtingendiensten om op eigen initiatief na te gaan of er een strafonderzoek loopt. De COL 9/2012 maakt dit duidelijk.³⁹ Het blijft evenwel onduidelijk hoe inlichtingendiensten kunnen weten of er een lopend strafonderzoek is.⁴⁰ De WIV vereist nochtans dat in de beslissing van het diensthoofd om een specifieke⁴¹ of

³⁶ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 160; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 209; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 171; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 16; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 56.

³⁷ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 239-240; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

³⁸ P. DE SMET, "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (93) 105; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 38-39; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 56.

³⁹ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVER, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 199; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

⁴⁰ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 209.

⁴¹ Art. 18/3, §2, 8° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

uitzonderlijke⁴² methode te gebruiken moet opgenomen worden dat er samenloop is met een gerechtelijk- of opsporingsonderzoek.

De Commissie zal het VCI inlichten over de genomen beslissing en toezicht houden op de verdere uitoefening van de opdracht door inlichtingendiensten.⁴³ Daarbij kan de Commissie enkel terughoudendheid van inlichtingendiensten vragen. Het omgekeerde scenario is niet voorzien. DELMULLE stelt dat in de loop van een strafonderzoek het algemeen belang kan vereisen dat het onderzoek van gerechtelijke overheden en politiediensten ondergeschikt wordt aan dat van een inlichtingendienst. Daarvoor citeert de auteur ook rechtspraak van het EHRM⁴⁴. WINANTS stelt echter dat het überhaupt openen van een strafonderzoek overbodig en storend is en de keuze tussen de gerechtelijke en inlichtingenfinaliteit voordien moet gemaakt zijn en niet binnen de gerechtelijke finaliteit zelf.⁴⁵ VANGEEBERGEN en VAN DAELE komen tot een gelijkaardige conclusie. Door de klemtoon te leggen op de gerechtelijke finaliteit, en de inlichtingenfinaliteit ten koste daarvan te verwaarlozen ontstaat een wanverhouding.⁴⁶

WINANTS stelt dat het belang van de nationale veiligheid voorrang dient te krijgen op het belang van een individuele vervolging en bestraffing. Er is overigens geen objectief element om de huidige situatie te staven. Een belangenafweging *in concreto* met de bescherming van

⁴² Art. 18/10, §2, 8° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁴³ Art. 13/5, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 39.

⁴⁴ EHRM 27 september 1995, nr. 18984/91, McCann en Anderen/Verenigd Koninkrijk.

⁴⁵ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 199; J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 239; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 16.

⁴⁶ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 160-161; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 231-233.

het algemeen belang is vereist.⁴⁷ In Nederland is dit overigens het uitgangspunt. De Belgische wetgever heeft echter gekozen voor een andere invalshoek.⁴⁸

VANGEEBERGEN en VAN DAELE stellen een gelijkaardige *in concreto* belangenafweging voor door de Commissie. Daarbij krijgt de aangifteplicht een appreciatiemarge naar tijd, inhoud en vorm. Daarnaast is overleg vereist over het eventuele gebruik van informatie in een strafprocedure. Zodoende bestaat er een verschil tussen de formele mogelijkheid *in abstracto* en de opportuniteit *in concreto* om de informatie aan te wenden in een strafprocedure. Binnen het overleg zijn alle deelnemers gelijk. Op dit moment is er een grote feitelijke macht voor de magistratuur. Inlichtingendiensten die macht geven zou echter de magistratuur de leiding ontnemen van het strafonderzoek, wat niet wenselijk is en bovendien onwettig. Bijgevolg is een compromis nodig gebaseerd op constructieve en open communicatie tussen de diverse diensten en overheden.⁴⁹ Het VCI had een gelijkaardig voorstel met een *in concreto* belangenafweging waarbij zowel de gerechtelijke overheden als de inlichtingendiensten voor elkaars belangen oog hebben. De Commissie of de minister moet bij onenigheid de knoop doorhakken.⁵⁰

⁴⁷ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 193-194; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 146-147.

⁴⁸ A. WINANTS, "Bim bam, bom: De verhouding tussen inlichtingendiensten, politiediensten en gerechtelijke overheden: Symfonie of kakofonie?" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, Brugge, Die Keure, 2011, (995) 1003; A. WINANTS, "De Veiligheid van de Staat en de gerechtelijke en politionele overheden: raak-, pijn- en discussiepunten" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus Curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (547) 553; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 193-194; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 146; A. WINANTS, "Staatsveiligheid, strafvordering en strafproces" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (195) 222.

⁴⁹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 169-170; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 210, 232-233.

⁵⁰ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 102.

De POC 22/3 stelde ook vast dat de nadruk op de gerechtelijke finaliteit ligt. Zij voorzag in de oprichting van *Joint Decision Centres* waarbinnen op collegiale wijze de diverse finaliteiten op elkaar worden afgestemd in elke concrete zaak. De overige zaken zouden tot de bevoegdheid blijven behoren van de Commissie die in elke zaak een concrete belangenafweging doet en als bemiddelaar optreedt.⁵¹ Toenmalig minister VAN QUICKENBORNE (Open VLD) meende dat binnen die, intussen, bestaande overlegstructuren de belangenafweging plaatsvindt.⁵²

LANSENS en LEMMENS menen ook dat de bestaande overlegstructuren reeds tegemoetkomen aan ieders noden.⁵³ WINANTS merkte in 2011 overigens ook op dat binnen de voorziene overlegstructuren compromissen worden uitgewerkt waarbij de finaliteit van zowel inlichtingendiensten als gerechtelijke overheden een plaats krijgt.⁵⁴ DELMULLE stelt dan ook dat er geen voorrang is voor de een of de andere finaliteit.⁵⁵

De wetgever heeft overigens nagelaten het omgekeerde scenario, namelijk een strafonderzoek dat het onderzoek van inlichtingendiensten zou verstoren, te regelen.⁵⁶ Magistraten moeten de inlichtingendiensten toelaten hun eigen wettelijke opdrachten na te streven en te vervullen. De bedoeling van het overleg is, volgens de wetgever, niet om de inlichtingendienst te verbieden een onderzoek te voeren, maar wel hoe zowel de inlichtingendiensten als de

⁵¹ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 300, 309-310.

⁵² *Hand. Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken* 2020-2021, 19 maart 2021, nr. 55 COM 418, 16.

⁵³ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 152.

⁵⁴ A. WINANTS, "'Anything you can do I can do better?' - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 48.

⁵⁵ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 237-240.

⁵⁶ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 195, 199-200; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 160-161; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 16.

gerechtelijke overheden beiden hun wettelijke opdrachten maximaal kunnen nastreven zonder elkaar te hinderen.⁵⁷ Er is geen verbod op parallelle onderzoeken.⁵⁸

WINANTS merkt echter op dat een strikte toepassing van de procedure in realiteit het werk van inlichtingendiensten doorkruist en dat, in combinatie met de aangifteverplichtingen, ervoor zorgt dat niet enkel de werking van diensten in gevaar komt, maar ook de bescherming van de noodzakelijke bronnen.⁵⁹ DELMULLE heeft gelijkaardige kritieken geuit op de procedure. Deze is omslachtig en weinig werkbaar, terwijl regelmatig en op korte termijn overleg mogelijk moet zijn. Rechtstreeks overleg tussen het federaal parket en het diensthoofd was meer te prefereren. In de praktijk werken de diensten trouwens ook op die manier. Daarbij zou de Commissie eerder een noodbemiddelaar moeten zijn die alle informatie ontvangt en eigenhandig kan ingrijpen en beslissingsrecht heeft, maar zich terughoudend opstelt.⁶⁰ Die lezing van de wet is ook mogelijk. Immers lijkt het alsof akkoorden of onderlinge overeenkomsten tussen gerechtelijke overheden en inlichtingendiensten voorrang krijgen.⁶¹

DE HERT en DECAIGNY bekritiseerden de procedure om andere redenen, namelijk vanwege de samenstelling van de Commissie. Immers bestaat die uit een parketmagistraat, een rechter en een onderzoeksrechter. Er kan een zogenaamd “*strafprocesrechtelijk*” belang ontstaan bij de leden van de Commissie om enerzijds de nodige machtigingen te geven tot bijzondere inlichtingenmethoden en anderzijds de aanwending van methoden gedurende een

⁵⁷ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 13.

⁵⁸ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 199; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 146.

⁵⁹ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 195.

⁶⁰ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 241-242.

⁶¹ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 209-210.

strafonderzoek toe te laten.⁶² De vrees bestaat dat minstens onbewust de gerechtelijke finaliteit zwaarder doorweegt in hoofden van de commissieleden.⁶³

Men mag daarenboven niet vergeten dat inlichtingendiensten niet gebonden zijn aan art. 6 EVRM. Daardoor gelden niet dezelfde waarborgen als in de strafprocedure, maar als inlichtingendiensten die informatie vervolgens meedelen aan gerechtelijke overheden zullen bruikbaar zijn in de strafprocedure. Op die manier ontstaat het gevaar op U-bochtconstructies waarbij inlichtingen- en politiediensten moedwillig samenspannen om de strengere strafprocesrechtelijke regels te ontlopen.⁶⁴

De Kamercommissie voor Justitie was om gelijkaardige redenen angstig voor de betrokkenheid van parketmagistraten. Indien de toepassingsvoorwaarden niet vervuld zijn inzake de BOM-regeling zouden ze eventueel kunnen aansturen op de toepassing van de BIM-regeling.⁶⁵ Ook de OVB vreesde voor dergelijk oneigenlijk gebruik van bijzondere inlichtingenmethoden.⁶⁶

Er ontstaat een gevaar voor keuzemogelijkheden waarbij de ene keuze minder waarborgen of rechtsbescherming biedt voor de vervolgte partij dan de andere.⁶⁷ Merk overigens op dat de wetgever geen sancties voorziet wanneer inlichtingendiensten de beslissing van de Commissie niet respecteren.⁶⁸

2.2. Parallele onderzoeken binnen de strafprocedure

Er zijn gelijkaardige situaties die zich kunnen voordoen binnen het strafprocesrecht. Zo kan zich de situatie stellen waarbij het openbaar ministerie onderzoekshandelingen blijft stellen

⁶² P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 27; R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 54.

⁶³ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 231.

⁶⁴ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 30.

⁶⁵ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 54; W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 403.

⁶⁶ X, "OVb ten strijde tegen BIM", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 14.

⁶⁷ W. DE SMEDT, "Een Belgische patriot act", *Juristenkrant* 2009, afl. 183, 11.

⁶⁸ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 2006-2007, nr. 3-2138/1, 45.

waar zij niet langer toe bevoegd is, gelet op het reeds geopend zijn van een gerechtelijk onderzoek naar dezelfde materiële feiten. Daardoor ontstaan parallelle onderzoeken die in beginsel niet toegelaten zijn, maar zeker vroeger regelmatig voorkwamen.⁶⁹

Het Wetboek van Strafvordering stelt intussen dat het openbaar ministerie een algemeen opsporingsrecht, -plicht en bevoegdheid heeft.⁷⁰ De procureur is belast met de opsporing en vervolging van de misdrijven waarvoor de politierechtbank, de correctionele rechtbank of het hof van assisen bevoegd is.⁷¹ Echter mag zij middels een opsporingsonderzoek de prerogatieven van de onderzoeksrechter niet bewust aantasten of schaden.⁷² Merk de gelijkaardige formulering op die in de WIV voorkomt.

Het opsporingsrecht stopt niet automatisch na de adiëring van de onderzoeksrechter. De werking van het openbaar ministerie mag niet verlamd worden. Een te goeder trouw gestelde opsporing door het openbaar ministerie terwijl in een ander arrondissement een gerechtelijk onderzoek loopt of in hetzelfde arrondissement, maar er geen rechtstreeks verband is, niet problematisch is. Parallelle onderzoeken kunnen gerechtvaardigd zijn.⁷³ Het gaat erom dat wetens en willens instellen van parallelle onderzoeken niet wenselijk is.⁷⁴ Echter blijft het een omstreden praktijk. Zo rijst de vraag vanaf wanneer de prerogatieven of de voorrechten van de onderzoeksrechter worden aangetast.⁷⁵ Dezelfde onduidelijkheid doet zich overigens voor bij inlichtingendiensten. Wat indien een inlichtingendienst ontkent dat haar onderzoek schadelijk is voor een strafonderzoek? Dient de Commissie daarover te oordelen? Het is niet duidelijk op basis van de wet.

⁶⁹ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 143, 171, 306; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9, 317.

⁷⁰ Art. 28ter, eerste lid en art. 28quater, derde lid Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

⁷¹ Art. 22 Sv.

⁷² Art. 28quater, derde lid Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

⁷³ Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 25-26, 112; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/14, 3.

⁷⁴ Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/16, 3.

⁷⁵ Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/2, 3; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/16, 5.

Het Hof van Cassatie benadrukt dat beginsel gelet op het nadelige effect dat dergelijke constructies teweeg zou brengen voor elkaars onderzoek. De onderzoeksrechter kan gehinderd worden en het openbaar ministerie evenzeer. Het Hof van Cassatie nuanceert het hinderlijke karakter van parallelle onderzoeken. Een observatie voorafgaand aan de vatting van de onderzoeksrechter starten, maar nadien laten doorwerken is geen inbreuk. Immers zal de onderzoeksrechter de grenzen aangeven wanneer zijn prerogatieven en bijgevolg het goede verloop van het gerechtelijk onderzoek zijn aangetast.⁷⁶ Bovendien is zelf het met kennis van zaken opdrachten bevelen over dezelfde materiële feiten die aanhangig zijn bij de onderzoeksrechter, geen bewijs dat er een doelbewuste aantasting is van de prerogatieven van de onderzoeksrechter.⁷⁷ Het Hof hanteert een feitelijke invulling.⁷⁸

Eenzelfde analogische toepassing is mogelijk bij parallelle onderzoeken tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden en/of politiediensten. Nu is het de plicht van inlichtingendiensten om eigenlijk voorafgaand aan de tenuitvoerlegging van elke methode, en in het bijzonder de specifieke en uitzonderlijke methoden, *de facto* na te gaan of er een strafrechtelijk onderzoek loopt en wat de gevolgen zijn van het eigen onderzoek. Dan komt eventueel de Commissie tussen en die legt restricties op aan de inlichtingendienst. Het zou praktischer zijn om inlichtingendiensten hun inlichtingenonderzoek te laten voeren en wanneer er daadwerkelijk ernstige aantastingen aan het strafonderzoek dreigen kunnen gerechtelijke overheden reageren.

2.3. Politiewerk of inlichtingenwerk?

2.3.1. Proactieve recherche

De wetgever voerde in 1998 de proactieve recherche of het proactief onderzoek in.⁷⁹ Dat was noodzakelijk om conform art. 8 EVRM te kunnen handelen en positionele informatie of inlichtingen te kunnen verzamelen.⁸⁰ Voordien was er een ministeriële richtlijn met een

⁷⁶ Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1200.N; Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1202.N.

⁷⁷ Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F.

⁷⁸ Cass. 8 maart 2006, AR P.05.1673.F.

⁷⁹ Art. 28bis, §2 Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; art. 2 Wet 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *BS* 12 mei 2003.

⁸⁰ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1997-1998, nr. 857/24, 15; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 51.

gelijkaardige definitie.⁸¹ FRANCHIMONT en BOSLY stellen dat er een opsporingsonderzoek is vanaf het aannemelijk is dat er misdrijven kunnen gepleegd worden.⁸² Dergelijke ruime opvatting van het opsporingsonderzoek was voor sommige parlementairen een bedreiging voor de fundamentele vrijheden. Te meer omdat er nog geen strafbaarstelling van de criminele organisatie was terwijl dat het toepassingsgebied betreft.⁸³

Vooreerst is er schriftelijke toestemming van het bevoegde openbaar ministerie vereist. Dat zodra er *“op grond van een redelijk vermoeden van reeds gepleegde maar nog niet aan het licht gebrachte strafbare feiten, relevante gegevens dienen ingezameld en verwerkt te worden, die tot het privéleven van de betrokkene behoren en die wegens hun vaagheid geen grond tot een onmiddellijk repressief optreden opleveren.”* Op die manier wordt de autonomie van de speurder begrensd, en bovenal onder de leiding en het toezicht van het openbaar ministerie gesteld.⁸⁴ Het politieoptreden dient ook in de proactieve recherche rechtmatig te zijn.⁸⁵

Het openbaar ministerie heeft een opportuniteitsoordeel. Zij dient alle relevante informatie vooraf te verkrijgen. Bovendien is er een gerechtelijke finaliteit, namelijk met het oog op een latere vervolging.⁸⁶

⁸¹ Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/12, 5-6; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/14, 2-3; H. BERKMOES, "De wettelijke regeling van bijzondere opsporingsmethoden en hun toepassing binnen het nieuwe politiewezen" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (239) 240.

⁸² Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17, 52-53.

⁸³ Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/5, 14; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/2, 28-30, 34-35; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/3, 3-4; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 89-109.

⁸⁴ Cass. 4 juni 2002, AR P.02.0387.N; Cass. 17 maart 2010, AR P.10.0010.F; Cass. 19 mei 2015, AR P.15.0023.N; Cass. 18 november 2015, AR P.15.1450.F; Cass. 1 maart 2022, AR P.21.1354.N, overw. 4; KI Antwerpen 1 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 6, 221, noot. S. CHOME.

⁸⁵ Corr. Dendermonde 19 november 2001, *AJT* 2001-02, 536.

⁸⁶ Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/16, 6; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17, 53, 64; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 95.

Voor proactieve recherche is een redelijk vermoeden van een misdrijf nodig dat een verkennende dader- en/of fenomeengerichte informatieverzameling verantwoordt. Indien daarentegen het, gepleegd of te plegen, feit dusdanig concreet is dat het in tijd en ruimte bepaalbaar is, zal er een proces-verbaal worden opgemaakt conform art. 40 WPA en zullen de politiediensten autonoom te werk gaan. Het is de onaantastbare en feitelijke beoordeling van de rechter die bepaalt of het onderzoek nog in het stadium van een zuiver redelijk vermoeden zat en of er nood was aan verdere informatieverzameling.⁸⁷ Het betreft een semantische discussie tussen ernstige aanwijzingen en een zuiver redelijk vermoeden.⁸⁸ Ernstige aanwijzingen zijn niet vereist.⁸⁹ Proactieve recherche gaat over nog niet gepleegde misdrijven of indien gepleegd nog niet gekende misdrijven. Reactieve recherche gaat over gepleegde misdrijven en de daaraan gekoppelde daders opsporen en het bijbehorende bewijsmateriaal verzamelen.⁹⁰

De grens tussen proactieve en reactieve recherche is dun waardoor proactieve recherche ook in een steeds vroeger stadium mogelijk is waardoor de politiediensten zich steeds vaker wagen aan inlichtingentaken.⁹¹ Om uit te klaren of er redelijke vermoedens aanwezig zijn, kunnen politiediensten een voorstudie maken op basis van de reeds gekende informatie die zij hebben verkregen zonder daarin een actieve rol te spelen. Dergelijke voorstudie is geen proactief onderzoek, noch een verboden pre-proactief onderzoek.⁹² De wetgever verklaarde daaromtrent dat een voorstudie beperkt dient te blijven tot het oplossen van operationele vragen, literatuurstudies en gelijkaardige ervaringen.⁹³

Daardoor begeven politiediensten zich op het gebied van inlichtingendiensten. Immers gaan de voorstudies over waar een proactieve recherche nuttig zou zijn. Soms gaat het dan ook nog over strafbaar gestelde voorbereidingshandelingen en pogingen. Daarnaast gaan dergelijke

⁸⁷ Cass. 4 juni 2002, AR P.02.0387.N; Cass. 2 oktober 2007, AR P.07.0685.N; Cass. 26 maart 2013, AR P.13.0133.N; Cass. 28 januari 2014, AR P.13.1753.N; Cass. 18 november 2015, AR P.15.1450.F; Cass. 19 maart 2024, AR P.24.0001.N; Luik 26 april 2006, *JLMB* 2006, afl. 40, 1766.

⁸⁸ J. KERKHOF, "De aflijning tussen proactieve en reactieve recherche (noot onder Cass. 26 maart 2013)", *T.Strafr.* 2013, afl. 4, 251-252.

⁸⁹ Cass. 15 mei 2013, AR P.13.0666.F.

⁹⁰ Cass. 27 februari 2002, AR P.02.0072.F.

⁹¹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 35.

⁹² Cass. 29 mei 2018, AR P.17.0762.N, overw. 10, 12. B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De uitholling van de proactieve recherche", *NC* 2008, afl. 5, (327) 332.

⁹³ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17, 53.

voorstudies soms over ruime fenomenen zoals sektarische organisaties zonder dat duidelijk is welke strafrechtelijke kwalificatie er aanwezig is. Overigens zijn er binnen de federale politie analysediensten die daarop gericht zijn.⁹⁴ Proactieve recherche wordt daaropvolgend aangewend om diepgaand inzicht te verwerven in grotere structuren, wat eigenlijk de finaliteit van een inlichtingendienst is.⁹⁵

Dergelijke voorstudie is echter niet zaligmakend. Het is de rechter die zal vaststellen of de politionele vaststellingen een redelijk vermoeden opleveren en of de gestelde opsporingshandelingen voor die vaststellingen een dusdanige impact hebben op het privéleven van personen. De rechter oordeelt *in concreto* op basis van alle gegevens in de zaak.⁹⁶

De informatie voortvloeiende uit de voorstudie en de verkrijgingswijze dienen niet in een proces-verbaal te komen tenzij het relevant voor het misdrijf is. Hier speelt de vermoede loyaliteit van het openbaar ministerie en de politieambtenaren. Het is aan de partijen om aannemelijk te maken dat de rechten van verdediging miskend zijn door het niet opnemen van relevante informatie.⁹⁷ De minister van Justitie beweert overigens dat de stukken over het eigenlijke proactief onderzoek gevoegd worden.⁹⁸ Het Hof van Cassatie hanteert echter dezelfde rechtspraak als bij de voorstudie. De politie beslist, onder toezicht van het openbaar ministerie, processen-verbaal op te stellen wanneer er informatie voorhanden is voor een in tijd en ruimte bepaalbaar misdrijf. Alle relevante informatie voor het misdrijf dient in een proces-verbaal te komen, maar ook niet meer informatie dan dat. Niet alle vertrouwelijke verslagen van alle fases van het proactief onderzoek zijn daardoor voor inzage van de verdediging. De vermoedelijke loyaliteit speelt ook hier weer.⁹⁹

Merk tot slot op dat de wettelijke definitie van proactieve recherche expliciet voorziet in de mogelijkheid tot het aanwenden van bijzondere opsporingsmethoden. In voorkomend geval

⁹⁴ W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 3.

⁹⁵ F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 629.

⁹⁶ Cass. 1 maart 2022, AR P.21.1354.N, overw. 5.

⁹⁷ Cass. 29 mei 2018, AR P.17.0762.N, overw. 11.

⁹⁸ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 857/17, 67.

⁹⁹ Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0263.N; F. SCHUERMANS, "Cassatie geeft verduidelijking over proactieve recherche (noot onder Cass. 19 mei 2015 en 2 juni 2015)", *Juristenkrant* 2015, afl. 313, 8.

moeten ook de wettelijke voorschriften van die laatste in combinatie met de daarvoor vereiste ernstige aanwijzing voorhanden zijn.¹⁰⁰ Er is controle voorzien door de KI.¹⁰¹

Door het gebruik toe te laten van bijzondere opsporingsmethoden in combinatie met proactieve recherche komt ook het onderscheid naar finaliteiten tussen politie- en inlichtingendiensten in gedrang. Het Arbitragehof vond echter dat de wetgever duidelijk een gerechtelijke finaliteit vereist daar dat duidelijk uit de parlementaire voorbereidingen volgt en de wet, die weliswaar een ruime definitie voorziet met inbegrip van het verzamelen van inlichtingen. Echter is het uitsluitende doel misdrijven opsporen, bewijs verzamelen en daders opsporen en vervolgen.¹⁰² Bovendien zorgt de combinatie met het juridische kader van de proactieve recherche voor een voldoende voorspelbaarheid, duidelijkheid en nauwkeurigheid zoals dat volgt uit art. 12, tweede lid en art. 22, tweede lid Gec. Gw.¹⁰³

2.3.2. Politietaken en inlichtingen verzamelen

Naast het bestaan van proactief onderzoek kennen politiediensten dankzij de WPA zowel taken van bestuurlijke als gerechtelijke politie. Er is een wisselwerking tussen beiden.¹⁰⁴ Beide taken impliceren bovendien dat politiediensten inlichtingen verzamelen en verwerken onder bepaalde voorwaarden.¹⁰⁵ Bij de taken van bestuurlijke politie “... *bezorgen zij het verslag van hun opdrachten en de inlichtingen die zij naar aanleiding van die opdrachten hebben ingewonnen aan de bevoegde overheden ...*”.¹⁰⁶ Bij de taken van gerechtelijke politie

¹⁰⁰ Art. 47sexies, §3, 1° Sv.; Art. 47octies, §3, 1° Sv.; Art. 47novies/1, §4, 1° Sv.; art. 8 en 9 Wet 25 december 2016 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en het Strafwetboek, met het oog op de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecomcommunicaties en tot oprichting van een gegevensbank stemafdrukken, *BS* 17 januari 2017; art. 5 Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *BS* 7 augustus 2018; Wetsontwerp betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecomcommunicaties, *Parl.St.* Kamer 2015-2016, nr. 54-1966/001, 46, 48; Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0263.N.

¹⁰¹ Cass. 27 juli 2010, AR P.10.1226.N; KI Antwerpen 20 mei 2010, *RABG* 2012, afl. 2, 118, noot. Y. VAN DEN BERGE.

¹⁰² Art. 47ter, tweede lid Sv.; art. 4 Wet 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *BS* 12 mei 2003; Wetsontwerp betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1688/001, 8-9; Arbitragehof 21 december 2004, nr. 202/2004, overw. B.3.1.-B.3.3.

¹⁰³ Arbitragehof 21 december 2004, nr. 202/2004, overw. B.4.4.-B.4.6.

¹⁰⁴ Wetsontwerp op het politieambt, *Parl.St.* Kamer 1990-1991, nr. 1637/1, 6-7.

¹⁰⁵ Art. 44/1, §1 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N.

¹⁰⁶ Art. 14, derde lid en art. 44/1, §3 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

bezorgen zij “het verslag van hun opdrachten en de inlichtingen die zij naar aanleiding ervan hebben ingewonnen aan de bevoegde overheden ...”¹⁰⁷

Voornoemde bepalingen zijn vooral als garantie voor informatieverstrekking aan het openbaar ministerie voorzien, daar die vroeger soms in het ongewisse gelaten werd door politiediensten.¹⁰⁸ De wet is bovendien ruim geformuleerd zodat informatie uit opdrachten van gerechtelijke politie voor bestuurlijke doeleinden en omgekeerd informatie afkomstig uit opdrachten van bestuurlijke politie voor gerechtelijke doeleinden bruikbaar is.¹⁰⁹

Daarnaast dienen politieambtenaren bij opdrachten van gerechtelijke politie onder andere misdrijven op te sporen, namelijk misdaden, wanbedrijven of overtredingen. Ze verzamelen bewijzen en dienen daders te vatten of te arresteren om ze vervolgens ter beschikking te stellen van de bevoegde overheid, de rechtbank die belast is met hun bestraffing. Tot slot dienen ze de verkregen informatie ter kennis te geven aan de overheid.¹¹⁰ Het gaat over alle dienstige informatie voor de strafvordering waardoor het openbaar ministerie de opportuniteit van onderzoek en vervolging door het openbaar ministerie kan nagaan.¹¹¹ Klachten, aangiften, vaststellingen en inlichtingen die zij verzamelen, moeten in een proces-verbaal worden opgenomen en overgezonden naar gerechtelijke overheden.¹¹² Het is een algemene opsporingsbevoegdheid.¹¹³

Een politieambtenaar die een aangifte of inlichtingen krijgt of vaststellingen doet over een welbepaald misdrijf, reeds begaan of wordt begaan, of wat lijkt op het bestaan van een misdrijf mag autonoom informatie en inlichtingen inwinnen, vaststellingen doen over het eventueel misdrijf en de opsporing aanvatten alvorens de procureur des Konings in te lichten

¹⁰⁷ Art. 15, eerste lid, 4° Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

¹⁰⁸ Wetsontwerp op het politieambt, *Parl.St.* Kamer 1990-1991, nr. 1637/1, 34-35.

¹⁰⁹ Art. 44/1, §§3-4 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; Oud art. 44/5 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; art. 191 Wet 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 5 januari 1999; art. 6 Wet 18 maart 2014 betreffende het politionele informatiebeheer en tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en het Wetboek van strafvordering, *BS* 28 maart 2014; Wetsontwerp op het politieambt, *Parl.St.* Kamer 1990-1991, nr. 1637/1, 33-34, 113-114; Wetsontwerp tot wijziging van de wet op het politieambt, de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en het wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2013-2014, nr. 53-3105/001, 20.

¹¹⁰ Art. 8 Sv.; Art. 15 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

¹¹¹ Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 22.

¹¹² Art. 40, §1 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

¹¹³ Cass. 1 februari 2006, AR P.05.1355.F.

binnen de termijn bepaald in een richtlijn middels een proces-verbaal. Op die manier kan de procureur des Konings op een doelmatige wijze ingelicht worden over de ernst en draagwijdte van een aangifte. Dergelijke handelingen kennen een beperkte opzet en draagwijdte. Binnen het reactief onderzoek is er geen voorafgaande schriftelijke toestemming van de procureur des Konings vereist.¹¹⁴ Het gaat om het reageren van de politie op verkregen en concrete informatie. De informatie wordt uitgebeend en de politie gaat misdrijfgeleid of reagerend te werk.¹¹⁵

Overigens dient het openbaar ministerie te waken over de wettigheid en loyauteit van de bewijsverzameling. Daarvoor dienen de betrokken magistraten nauwkeurige inlichtingen te verkrijgen. Op basis van de feitelijke gegevens is er door de onderzoeks- en vonnisgerechten controle.¹¹⁶ Dat belet echter niet dat zachte informatie die niet onder art. 29 Sv. valt, niet verplicht dient meegedeeld te worden.¹¹⁷ Dat kadert binnen de aangehaalde relatieve autonomie van politiediensten, waarvan de bijzondere modaliteiten in een richtlijn van het College van procureurs-generaal geregeld worden.¹¹⁸ Het aanvankelijke proces-verbaal dient daarom ook niet alle reeds beschikbare informatie te bevatten. Die kan ook later in het proces-verbaal van bepaalde gestelde onderzoeksdaaden vermeld worden.¹¹⁹ Dat de processen-verbaal laattijdig zijn opgesteld is op zich niet problematisch op voorwaarde dat de rechten van verdediging niet miskend worden.¹²⁰

¹¹⁴ Art. 28bis, §1, tweede lid en art. 28ter, §2 Sv; art. 15 en 40 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; Cass. 25 april 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 992; Cass. 6 juli 1999, AR P.99.0833.N; Cass. 27 juli 1999, AR P.99.1082.N; Cass. 21 augustus 2001, AR P.01.1203.F. Cass. 1 oktober 2008, AR P.08.0743.F; Cass. 19 mei 2015, AR P.15.0023.N; Cass. 23 juni 2020, AR P.20.0324.N; Cass. 1 maart 2022, AR P.21.1354.N; Cass. 6 september 2022, AR P.22.0440.N, overw. 5; Cass. 19 maart 2024, AR P.24.0001.N; Brussel 12 november 2020, *JLMB* 2021, afl. 11, 480, noot. D. TATTI; Gent 30 januari 2002, *Vigiles* 2002, afl. 4, 138, noot. T. VAN DEN HENDE.

¹¹⁵ Cass. 1 oktober 2008, AR P.08.0743.F; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 4; F. SCHUERMANS, "Cassatie geeft verduidelijking over proactieve recherche (noot onder Cass. 19 mei 2015 en 2 juni 2015)", *Juristenkrant* 2015, afl. 313, 8.

¹¹⁶ Cass. 1 oktober 2008, AR P.08.0743.F.

¹¹⁷ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17, 73.

¹¹⁸ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1997-1998, nr. 857/24, 2; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 101-104.

¹¹⁹ Cass. 16 juni 2015, AR P.15.0599.N.

¹²⁰ Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 3, 99, noot. R. VAN STEENBERGHE.

De regels omtrent de leiding binnen het opsporings- en gerechtelijk onderzoek zijn bovendien niet substantieel, noch op straffe van nietigheid voorgeschreven, noch is er automatisch een miskenning van het recht van verdediging of art. 6 EVRM bij miskenning van de voorgeschreven regels.¹²¹

2.3.3. Verschillende of gelijkaardige finaliteiten?

Inlichtingendiensten hebben een verkennende of bestuurlijke finaliteit in tegenstelling tot politiediensten die zich focussen op identificeerbare gebeurtenissen en vaststaande feiten. Politiediensten zoeken naar bewijzen van misdrijven en werken korter in de tijd. Inlichtingendiensten focussen op eventualiteiten en waarschijnlijkheden. Daarbij analyseren ze structuren in de maatschappij om gevaren voor het voortbestaan van de maatschappij, op lange termijn, te identificeren. Inlichtingendiensten moeten daarom maatschappelijke veranderingen zo snel mogelijk capteren.¹²² Het is dan ook opmerkelijk dat het VCI heeft vastgesteld dat de Staatsveiligheid op korte termijn lijkt te werken om gerechtelijke resultaten te behalen.¹²³ Diezelfde dienst heeft reeds jarenlang het belang van het onderscheid in finaliteiten beklemtoond. De inlichting is een doel, geen middel zoals in een strafonderzoek.¹²⁴

¹²¹ Cass. 20 oktober 2015, AR P.15.0789.N; Cass. 6 september 2022, AR P.22.0440.N, overw. 4; Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 2, 63, noot. I. WATTIER; KI Brussel 3 augustus 2001, *Rev.dr.pén.* 2002, 134.

¹²² Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 4; Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 12; A. WINANTS, "Anything you can do I can do better?" - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 45; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 133-134; F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 208-209; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 620, 628; F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 324; F. VANNESTE, "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, (325) 328.

¹²³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 139; W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, 1.

¹²⁴ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1994*, s.l., /, 1994, 30-31; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1995*, s.l., /, 1995, 82-83; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Aanvullend activiteitenverslag 1999*, Brussel, /, 1999, 28-29.

VAN LAETHEM stelt dat dat niet verkeerd is zolang de feiten waarover het gaat een maatschappelijke bedreiging waren en een veroordeling de gepaste reactie. Ook hier dient opgemerkt te worden dat de auteur uitgaat van een soort keuzemogelijkheid die implicaties heeft op de waarborgen die de vervolgde partij geniet. De auteur merkt overigens zelf op dat de bijzondere inlichtingenmethoden in realiteit dan bijzondere opsporingsmethoden zijn waardoor hij beperkingen zou voorzien.¹²⁵

Politieactiviteiten betreffen gelijkaardige activiteiten, maar er is een link met gerechtelijke- of opsporingsonderzoeken of een taak van bestuurlijke politie. Er is veelal een repressief oogmerk of een zogenaamde gerechtelijke finaliteit. Inlichtingendiensten kennen daarentegen een politieke of algemene finaliteit.¹²⁶

Daarom zullen inlichtingendiensten enkel op strafbare feiten focussen in de mate dat zij relevant zijn voor haar wettelijk omschreven opdrachten, zoals terrorisme door extreem-links of -rechtse milieus. Een losstaand feit behoort niet tot het activiteitengebied waarbinnen zij in regel opereren.¹²⁷ Inlichtingendiensten beschermen daarom meer algemeen de natie terwijl politiediensten burgers en goederen beschermen.¹²⁸ Beide diensten trachten finaal de openbare orde te handhaven en het voortbestaan van de democratische samenleving te bestendigen.¹²⁹

¹²⁵ W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 4-5.

¹²⁶ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 39, 42, 49-50, 56-57, 60-61, 63; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10, 34-35; F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 208-209; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 620, 628.

¹²⁷ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 289; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9, 316-317.

¹²⁸ F. VANNESTE, "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, (325) 328.

¹²⁹ A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 134; W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 2.

Het is slechts in een minderheid van de opdrachten die een inlichtingendienst uitoefent dat ze uitmonden in een strafzaak. De Raad van State stelde zich de vraag waarom inlichtingendiensten dan gelijkaardige bevoegdheden nodig hebben. Door gelijkaardige bevoegdheden aan de verschillende diensten te geven groeien politie- en inlichtingendiensten noodzakelijkerwijs naar elkaar toe. Echter zijn politiediensten en gerechtelijke overheden aan een strengere regelgeving onderworpen.¹³⁰ VAN LAETHEM nuanceert op basis van dat laatste overigens de absolute voorrang die de wetgever aan de gerechtelijke finaliteit geeft.¹³¹

WINANTS daarentegen hekelt het uitgangspunt waarbij de wetgever en de Raad van State zich te veel baseren op de BOM-wetgeving. Immers dienen naar zijn mening de gerechtelijke finaliteit tegenover de inlichtingenfinaliteit onderscheiden te blijven van elkaar. Een sterkere afwijkende regeling is daarom op zijn plaats teneinde misverstanden te vermijden.¹³²

De paarse regering-Verhofstadt II trachtte in 2007 bij het initiële wetsontwerp¹³³ van de BIM-wet, dat overigens verviel door de ontbinding van het federale parlement en de daaropvolgende federale verkiezingen, duidelijk aan te tonen dat de verschillende finaliteiten blijven. Ze probeerde zelfs een andere terminologie¹³⁴ in de wetgeving te gebruiken om het onderscheid te duiden. Echter is het contradictoir dat de wet tot stand kwam naar aanleiding van mogelijke problemen in een strafprocedure. Hetzelfde kan gezegd worden over dat het wetsontwerp bijkomende procedures voorziet voor het mededelen van informatie aan gerechtelijke overheden.¹³⁵

¹³⁰ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 323-324.

¹³¹ W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 39.

¹³² A. WINANTS, "'Anything you can do I can do better?' - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 45, 48; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 194; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 52.

¹³³ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St. Kamer* 2006-2007, nr. 3-2138/1.

¹³⁴ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St. Kamer* 2006-2007, nr. 3-2138/1, 49.

¹³⁵ H. MATTHIJS, "Bond versus the Treasury. Het verhaal van 'money, money, money' en de interesse van de politiek voor de inlichtingendiensten", *Orde dag* 2008, afl. 42, (51) 54; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 24-26; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 170.

DE SMEDT stelt dat er geen onderscheid meer bestaat, wat onder invloed van de strijd tegen terrorisme tot stand is gekomen.¹³⁶ WINANTS merkte overigens op dat politiediensten zich tot voor de invoering van de BIM-wet, zich door de beperkte middelen waarover inlichtingendiensten wettelijk beschikten, uitvoerig inlichtingenopdrachten hebben toegekend. Door de invoering van de BIM-wet verwachtte hij meer terughoudendheid van politiediensten.¹³⁷

In de rechtsleer is daar echter nergens een spoor van terug te vinden. De invoering van de proactieve recherche in combinatie met een ruime strafbaarstelling van terrorisme veroorzaakt dat zowel inlichtingen- als politiediensten op hetzelfde terrein actief moeten zijn. De politie doet door proactieve recherche aan inlichtingenwerk. Zeker door de combinatie met bijzondere onderzoeksmethoden is het soms eerder prospectieve recherche. Door de ruime strafbaarstelling van terrorisme blijken inlichtingendiensten op hun beurt al snel te werken omtrent misdrijven.¹³⁸ Eenzelfde probleem doet zich voor omtrent de criminele organisatie gelet op de aldaar ook thans geldende ruime strafbaarstelling.¹³⁹ Bijgevolg treden inlichtingen- en politiediensten soms op als concurrenten.¹⁴⁰

De gelijkenissen blijven bestaan in de activiteiten van politie- en inlichtingendiensten waardoor er soms moeilijk een lijn te trekken is tussen een eventualiteit en een repressief oogmerk, een reactief of proactief onderzoek. Daarom was het VCI van oordeel dat voor het verzamelen van inlichtingen de WIV ook op hen van toepassing zou moeten zijn. Zij meende bovendien dat de Toezichtswet daar reeds in voorziet. Parlementsleden dienden daarom

¹³⁶ W. DE SMEDT, "Vermenging van politie- en inlichtingendiensten toont haar gebreken", *Juristenkrant* 2022, afl. 442, 11.

¹³⁷ A. WINANTS, "Anything you can do I can do better?" - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 46; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 134-136; P. PIETERS, "De BIM-wet anders gelezen. Over inlichtingenmethoden ten behoeve van de openbare orde en het wetenschappelijk en economisch potentieel", *Panopticon* 2010, afl. 4, (66) 70-71.

¹³⁸ A. WINANTS, "Anything you can do I can do better?" - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 45-46; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 196.

¹³⁹ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 51.

¹⁴⁰ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 236; M. VANDERMEERSCH, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reparatiewet vermeden?", *T.Strafr.* 2012, afl. 6, (410) 420; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 39.

amendementen bij de totstandkoming van de WIV in 1998 in, maar die hebben de finale wettekst niet gehaald.¹⁴¹

Dat was ook niet wenselijk gelet op de toepassing van het Wetboek van Strafvordering die slechts in beperkte mate het proactief onderzoek toelaat, mede gelet op de gerechtelijke finaliteit. Inlichtingendiensten hebben een ruimer werkkader nodig. Indien politiediensten bij proactieve recherche ook onder het toepassingsgebied van de WIV zouden vallen, zou het openbaar ministerie geen toezicht meer kunnen uitoefenen.¹⁴²

Ook heden ten dage blijft de splitsing tussen politie- en inlichtingenwerk duidelijk, ondanks dat sommige rechtsleer het nut van het bestaande onderscheid betwist. Immers vallen inlichtingendiensten onder een autonoom en apart wettelijk kader in plaats van dat ze geïntegreerd zijn in de wetgeving met betrekking tot politiediensten.¹⁴³ Voor politiediensten valt dezelfde redenering te maken. Ook zij hebben op hun beurt hun eigen wettelijk kader.¹⁴⁴ Beide diensten hebben andere wettelijk omschreven opdrachten.¹⁴⁵

Het GwH stelt overigens ook dat inlichtingen- en politiediensten te onderscheiden zijn van elkaar naar finaliteit. Inlichtingenonderzoek is niet gericht op de opsporing van misdrijven.¹⁴⁶

¹⁴¹ Amendement: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/3; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/4, 1; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 50, 68-69; F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 212; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 628; F. VANNESTE, "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, (325) 327-328; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1995*, s.l., /, 1995, 71-72.

¹⁴² Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 53, 55-57, 85; F. VANNESTE, "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, (325) 328.

¹⁴³ F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 628-629.

¹⁴⁴ Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; Wet 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 5 januari 1999.

¹⁴⁵ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSART (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 169.

¹⁴⁶ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; GwH 14 maart 2019, nr. 41/2019; GwH 22 april 2021, nr. 64/2021, overw. B.10.1.; GwH 10 maart 2022, nr. 33/2022; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 177.

Nochtans kan beargumenteerd worden dat de finaliteit van het inlichtingenwerk verschilt, maar dat zowel politie- als inlichtingendiensten door inlichtingenwerk bijdragen aan de handhaving van de openbare orde waardoor informatie-uitwisseling noodzakelijk is en binnen eenzelfde wettelijk kader opereren daarom wenselijk is.¹⁴⁷ Inlichtingendiensten zullen echter enkel in het vaarwater van politiediensten komen indien de misdrijven een bedreiging voor de staatsveiligheid vormen of enig ander wettelijk omschreven opdracht. De inlichtingendiensten opereren niet met het oog op bewijsverzameling en vallen buiten het toepassingsgebied van art. 6 EVRM.¹⁴⁸

Daarnaast is er een semantisch argument. De Minister van Justitie is voor de Staatsveiligheid de primair bevoegde minister. Justitie impliceert onderzoek, daar dat niet de finaliteit is van inlichtingendiensten. Daarom pleit GOOSSENS ervoor de Minister van Binnenlandse Zaken bevoegd te maken.¹⁴⁹

2.4. Tussentijdse conclusie

De Belgische wetgever en de meerderheid binnen de rechtsleer handhaven het onderscheid in finaliteiten tussen enerzijds inlichtingendiensten en anderzijds politiediensten en gerechtelijke overheden. Daarbij heeft de wetgever de keuze gemaakt om op wetgevend vlak de voorrang te geven aan de gerechtelijke finaliteit en dit ten koste van de inlichtingenfinaliteit. Daarvoor zijn in de WIV overlegprocedures voorzien, waarbij de Commissie eventueel restricties kan opleggen aan de inlichtingendiensten. Omgekeerd zijn gerechtelijke overheden niet onderworpen aan restricties. Eveneens dienen zij niet bekommerd te zijn over het eventueel schaden van een inlichtingenonderzoek door hun strafonderzoek. Op die procedure is heel wat kritiek gekomen.

Enerzijds is de procedure niet praktisch, anderzijds laat de wet de diensten regelmatig in de steek. Zo is het niet duidelijk of de Commissie bevoegd is voor de gewone methoden of enkel voor de bijzondere methoden. Daarnaast is de start van de procedure onzeker. Hoe dient een inlichtingendienst te weten of er ergens een strafonderzoek loopt?

¹⁴⁷ A. WINANTS, "‘Anything you can do I can do better?’ - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 45; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 630; P. DE BAETS, "Inlichtingendiensten: onbekend maakt onbemind?", *Orde dag* 2008, afl. 42, (5) 10-11.

¹⁴⁸ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 30.

¹⁴⁹ F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 629.

De meeste kritiek ging voornamelijk over de voorrangsregel. Echter geven critici zoals WINANTS intussen toe dat er in de praktijk vanuit het werkveld binnen gerechtelijke overheden enig begrip voor de verzuchtingen van inlichtingendiensten te vinden is, waardoor er een inschikkelijke houding is van gerechtelijke overheden. Daarnaast bestaan er intussen de *Joint Decision Centres* en andere gelijkaardige overlegplatformen, waarbinnen overleg plaatsvindt tussen de inlichtingen- en politiediensten en gerechtelijke overheden. Op die manier trachten alle actoren elkaars finaliteiten en belangen te behartigen. Dat neemt echter niet weg dat de wet nog steeds vertrekt vanuit een gerechtelijke finaliteit.

Enig kritisch punt daarbij is dat de vervolgte partij geen of weinig stukken en informatie zal terugvinden in het dossier over al dan niet gemaakte afspraken tussen de diensten en overheden. Nochtans kan dat cruciaal voor zijn verdediging zijn. De wet laat echter na te duiden of en hoe de vervolgte partij zal weten of er vergaderingen binnen de Commissie zijn geweest over de betrokken persoon en of er afspraken met invloed op het verloop van het strafonderzoek zijn gemaakt. Weliswaar kan dat om redenen die een hoger belang dienen, zoals de nationale veiligheid, gerechtvaardigd zijn. Dat er onderzoek door inlichtingendiensten naar een persoon loopt, zou die laatste op slechte ideeën kunnen brengen en een onderzoek naar de toekomst toe voor inlichtingendiensten kunnen saboteren. Het valt echter op dat ook niemand in de rechtsleer zich lijkt te storen aan de onwetendheid die zal heersen bij de vervolgte.

Weliswaar duiden auteurs op de gevaren dat er vanuit strafprocesrechtelijk oogmerk beslissingen binnen de BIM-Commissie zouden volgen, waarbij de keuze voor het ene of andere traject ingegeven is door een resultaatgerichtheid in de strafprocedure. Echter koppelt niemand daaraan de onwetendheid die zal heersen bij de vervolgte, die mogelijk zelfs nooit kennis zal krijgen van enig contact tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden. Laat staan dat hij enige controle naar regelmatigheid en betrouwbaarheid met betrekking tot informatie afkomstig van dergelijke afspraken op serieuze wijze kan voeren. Overigens zullen mogelijk de onderzoeks- en zeker de vonnisgerechten in onwetendheid blijven.

Daarnaast blijkt dat de wetgever, ondanks het beweerde onderscheid dat ze wenst te handhaven tussen inlichtingen- en politiediensten, de laatste decennia herhaaldelijk stappen heeft ondernomen om politiediensten de mogelijkheid te geven activiteiten te ontplooien die sterk of nagenoeg identiek zijn aan inlichtingendiensten. Te denken valt binnen de politiediensten aan de proactieve recherche, het vervaagde onderscheid met de reactieve

recherche, de voorstudies die op grootschalige wijze mogelijk zijn, de mogelijkheid tot het aanwenden van bijzondere opsporingsmethoden binnen de proactieve recherche en de relatieve autonomie die binnen de reactieve recherche bestaat in combinatie met de algemene bevoegdheid om voor politionele taken alle relevante inlichtingen en vaststellingen te verzamelen. Daarbij is een tendens naar meer heimelijkheid zichtbaar. De vervolgende krijgt slechts beperkte informatie die uit de proactieve recherche is voortgekomen. Reële controlemogelijkheden heeft hij niet. Tegelijkertijd zijn inlichtingendiensten dan weer actief binnen onderwerpen of domeinen die door de ruime strafbaarstelling die de wetgever voorziet al snel als misdrijf te kwalificeren zijn.

Dergelijke beleidskeuzes vallen stuk voor stuk te verdedigen en kennen valabele argumenten. Echter heeft het tot gevolg dat het bestaande onderscheid naar finaliteiten vervaagt. Bovendien gaat de wetgever regelmatig slordig of onzorgvuldig te werk. Indien dat regelen van strafprocesrecht betreft, brengt de rechtspraak, in het bijzonder die van het Hof van Cassatie met haar gezaghebbende arresten, soelaas. In de context van inlichtingendiensten daarentegen is er geen rechtspraak waardoor de rechtsleer twist.

Ondanks dat de wetgever of beleidsmakers, zoals de minister van Justitie, steevast aanhalen het onderscheid te behouden is er een bijna noodzakelijke wisselwerking tussen inlichtingendiensten en politiediensten of gerechtelijke overheden, willen ze hun taken naar behoren vervullen.

3. Operationele samenwerking en technische bijstand van inlichtingendiensten

3.1. Doeltreffende samenwerking

De wetgever voorziet in de mogelijkheid tot wederzijdse samenwerking tussen gerechtelijke overheden en/of politiediensten enerzijds en inlichtingendiensten anderzijds. Daarbij doet de vermelding van “*zo doeltreffend mogelijk*” vragen rijzen.¹⁵⁰ Wiens doelstellingen worden beoogd door de wetgever? Dienen inlichtingendiensten de doelstellingen van gerechtelijke overheden na te streven in die situatie? Of beoogde de wetgever een loutere bevestiging van een inspanningsverbintenis met de klemtoon op efficiëntie?

¹⁵⁰ Art. 20, §1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

De wet laat de rechtsonderhorige in het ongewisse, maar de parlementaire besprekingen bevestigen de laatste 2 vermoedens.¹⁵¹ Het wetsontwerp voorzag oorspronkelijk een aparte paragraaf waarin “*De inlichtingen- en veiligheidsdiensten zorgen voor een doeltreffende samenwerking.*” was opgenomen. Die paragraaf ging echter over de onderliggende verhouding tussen de inlichtingendiensten bij een enge interpretatie.¹⁵²

De voorafgaande paragraaf regelde informatie-uitwisseling zonder dat er een regeling voor operationele of technische samenwerking voorzien was met politiediensten of gerechtelijke overheden. Die kwam pas in een latere fase van het wetgevingsproces tot stand.¹⁵³ De toevoeging van het woord “*wederzijdse*” beklemtoonde een doeltreffende samenwerking en vooral een efficiënte samenwerking waarvoor alle deelnemers verantwoordelijkheid dragen.¹⁵⁴ GOOSSENS en MEUWISSEN zien het als een principeverklaring.¹⁵⁵ Bovendien is het voormelde paragraaf ook van toepassing op de mededelingen van informatie uit art. 19, eerste lid WIV.¹⁵⁶

Er zijn een aantal COL's, 9/2005 en 9/2012, voorheen 12/2005 en 13/1999, van het College van procureurs-generaal met betrekking tot de gerechtelijke aanpak van terrorisme en de samenwerking met de VSSE die die samenwerking verder uitwerken. Er is ook een gemeenschappelijke omzendbrief van het federaal parket uit 2002 die relevant is.¹⁵⁷ Daarnaast is er COL 10/2015 betreffende de gerechtelijke aanpak van *foreign terrorist fighters* en zijn er

¹⁵¹ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Senaat* 1997-1998, nr. 1-758/7, 9.

¹⁵² Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 80.

¹⁵³ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 45; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/12, 3.

¹⁵⁴ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/10; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/13, 1; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/16, 1; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Landsverdediging uitgebracht door de heer Luc Willems: wetsontwerp houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1998-1999, nr. 638/20, 5.

¹⁵⁵ F. GOOSSENS en K. MEUWISSEN, "Politie en wetgeving in 1998", *Vigiles* 1999, afl. 3, 18-36.

¹⁵⁶ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 317.

¹⁵⁷ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 240; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 170.

nog ministeriële omzendbrieven.¹⁵⁸ Er is ook een gepubliceerde COL, uit 1998, waarvan de actuele waarde onduidelijk is.¹⁵⁹

3.2. Operationele samenwerking door inlichtingendiensten

3.2.1. Algemeen kader

Het toenmalige Ministerieel Comité, “*dat de vaststelling van de algemene politiek inzake inlichtingen en veiligheid onder zijn bevoegdheden heeft*”¹⁶⁰, diende de voorwaarden te bepalen wanneer een inlichtingendienst kan of moet meewerken.¹⁶¹ Het VCI was daar voorstander van gelet op een anders te grote autonomie voor inlichtingendiensten.¹⁶² Intussen heeft de in 2015 opgerichte Nationale Veiligheidsraad die taak overgenomen.¹⁶³

Verder rijst de vraag hoever die samenwerking mag gaan. Bestaat de mogelijkheid dat een inlichtingendienst operationele bijstand verleent op het terrein? De wetgever voorzag, tot 2022¹⁶⁴, dat de bevoegde ministers, respectievelijk de minister van Justitie en de minister van Binnenlandse Zaken, een protocol dienden op te maken die de grenzen van een mogelijke medewerking van inlichtingendiensten aangeeft.¹⁶⁵ Daarbij dient er in het bijzonder aandacht te zijn voor de medewerking en technische bijstand door inlichtingendiensten.¹⁶⁶ Dit om misbruiken te voorkomen.¹⁶⁷

¹⁵⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 27.

¹⁵⁹ Omzendbrief nr. COL 4/98 betreffende de samenwerking tussen de Veiligheid van de Staat en het Openbaar Ministerie.

¹⁶⁰ Oud art. 3, 1° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

¹⁶¹ Oud art. 20, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/13, 1.

¹⁶² Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/7, 15-16; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/9, 4; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 74.

¹⁶³ Art. 7 Wet 6 december 2015 tot wijziging van diverse wetten wat de benaming “Nationale Veiligheidsraad” betreft, *BS* 17 december 2015.

¹⁶⁴ Art. 27 Wet 14 juli 2022 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 5 augustus 2022.

¹⁶⁵ Oud art. 20, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

¹⁶⁶ Art. 20, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

¹⁶⁷ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/5, 6.

Het College van procureurs-generaal had echter reeds in 1997 een protocolakkoord met de VSSE, zodat zowel het openbaar ministerie als een onderzoeksrechter de medewerking van de Staatsveiligheid kunnen vorderen in materies waarin ze gespecialiseerd is. De ministers moesten met het bestaande protocol instemmen.¹⁶⁸ SCHUERMANS en VANGEEBERGEN poneerden daarentegen dat het over een ander en nieuw protocol dient te gaan, maar er bij ontstentenis ervan er geen beletsel is de wet reeds toe te passen.¹⁶⁹ Intussen is het wettelijk vereiste protocol slechts facultatief geworden, “*De nadere regels voor deze medewerking kunnen in het kader van een protocol worden vastgelegd*”.¹⁷⁰ Er is de reeds aangehaalde COL 9/2012 die de samenwerkingen regelt.¹⁷¹ Wat de samenwerking met de lokale en federale politie betreft, hekelt het VCI dat er geen samenwerkingsakkoord bestaat, noch een gestructureerd overleg.¹⁷² Intussen bestaat er een samenwerkingsprotocol voor informatie uit het buitenland.¹⁷³

3.2.2. Welke medewerking en bijstand?

De formulering van de wet is voor velerlei interpretatie vatbaar. Technische bijstand kan de verduidelijking zijn van de medewerking die de wet mogelijk maakt, maar het kan ook louter

¹⁶⁸ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10, 36, 121-122, 138-139; F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 221; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1999*, Brussel, I, 1999, 6.

¹⁶⁹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 161; F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 317; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 21.

¹⁷⁰ Art. 27 Wet 14 juli 2022 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 5 augustus 2022.

¹⁷¹ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 171.

¹⁷² VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 7, 135; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2007*, Brussel, Intersentia, 2007, 77; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 86; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, 5-6; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2015*, Brussel, Intersentia, 2015, 5; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, 134, 142.

¹⁷³ *Hand.* Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken 2020-2021, 23 maart 2021, nr. 55 COM 422, 52.

exemplatief zijn waardoor diverse andere samenwerkingsmogelijkheden bestaan.¹⁷⁴ Het VCI vraagt reeds jaren een wettelijke definitie.¹⁷⁵ De wetgever weigert daarop in te gaan. Immers zijn de vertrouwelijke omzendbrieven voldoende duidelijk.¹⁷⁶

De toelichting bij de amendementen, in 1998, haalde exemplatief aan dat inlichtingendiensten als expert zouden optreden bij huiszoekingen, verhoren, taakgerichte analyses...¹⁷⁷ Zelfs de deelname aan rogatoire commissies.¹⁷⁸ De expertise zit vervat in de wederzijdse kennis, informatie en specifieke bekwaamheden van inlichtingendiensten.¹⁷⁹ Daardoor blijft er onduidelijkheid heersen. Is het toegestaan de huiszoeking mee uit te voeren?¹⁸⁰

In het strafonderzoek naar *Westland New Post* (WNP), in 1983, waren er reeds gezamenlijke werkvergaderingen met de onderzoeksrechter. Tevens waren agenten van de Staatsveiligheid aanwezig bij verhoren door de politiediensten op vraag van de politie en het openbaar ministerie. De eerste parlementaire onderzoekscommissie naar de Bende van Nijvel, hierna POC Bendecommissie I genoemd, concludeerde dat dergelijke bijstand op vraag van gerechtelijke instanties frequent voorkomt ter oriëntatie van het onderzoek door de bijkomende informatie en expertise waarover de agenten beschikken.¹⁸¹ Problematisch was echter dat er geen processen-verbaal zijn die melding maakten van dergelijke bijstand. Evenmin is er sprake van een inventaris waaruit blijkt welke informatie wanneer verstrekt

¹⁷⁴ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 31.

¹⁷⁵ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 7; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 102.

¹⁷⁶ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 2021-2022, nr. 55-2706/001, 76.

¹⁷⁷ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Senaat* 1997-1998, nr. 1-758/3, 12.

¹⁷⁸ F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 221; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 623.

¹⁷⁹ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Landsverdediging uitgebracht door de heer Luc Willems: wetsontwerp houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1998-1999, nr. 638/20, 6.

¹⁸⁰ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 31.

¹⁸¹ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/8, 283-284, 371; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/9, 287, 317-318.

werd. De regelgeving was onbestaande of weinig precies waardoor er nood was aan een gedragscode. Bovendien ontbrak een juridische basis voor het leveren van bijstand. Elke magistraat besliste zelf wanneer bijstand nodig was en hoever bijstand ging.¹⁸² Het VCI vermeldt in haar activiteitenverslag gecoördineerde gerechtelijke acties met inlichtingendiensten in het kader van sekten, waarbij onder meer informatie-uitwisseling plaatsvindt.¹⁸³

Toenmalig minister DE CLERCK (CVP) stelde dat inlichtingendiensten in het bijzonder gespecialiseerde kennis voor proactieve onderzoeken hebben. Echter kan het niet zijn dat zij in het kader van een samenwerking actief gaat zoeken naar strafbare feiten. Haar bijstand moet beperkt blijven tot haar wettelijke taken. Al participeert zij daardoor mee in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit.¹⁸⁴ Inlichtingendiensten behouden hun inlichtingenfinaliteit.¹⁸⁵

In de praktijk kunnen inlichtingendiensten optreden in het kader van een proactief onderzoek of voorstudie. De analyse zal dan de eventuele basis van het proactief onderzoek zijn. De beslissing van de bevoegde parketmagistraat om al dan niet een proactief onderzoek op te starten wordt ook meegedeeld aan de betrokken inlichtingendiensten. Daarom is de gewoonte gegroeid dat in federale terrorismedossiers een ambtshalve aanstelling als technische deskundige van de VSSE volgt waarna op die manier onmiddellijk ook de mededeling van informatie volgt door inlichtingendiensten. De beide inlichtingendiensten krijgen een schriftelijke uitnodiging om medewerking en technische bijstand in combinatie met het aanvankelijk proces-verbaal en de uitnodiging tot het meedelen van informatie. Het verlenen van technische bijstand is voornamelijk het verstrekken van informatie. Dat gaat over zowel

¹⁸² Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Renaat Landuyt en Jean-Jacques Viseur: Parlementair onderzoek naar de noodzakelijke aanpassingen van de organisatie en de werking van het politie- en justitiewezen op basis van de moeilijkheden die gerezen zijn bij het onderzoek naar de Bende van Nijvel, *Parl.St. Kamer* 1995-1996, nr. 573/12, 99; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/8, 283-284, 371; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/9, 287, 317-318.

¹⁸³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 1996, Brussel, /, 1996, 99, 102-103.

¹⁸⁴ *Hand. Senaat* 1997-1998, 15 juli 1998, nr. 1-208/1-209, 6043.

¹⁸⁵ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 1997, Brussel, /, 1997, 192-193; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Aanvullend activiteitenverslag* 1999, Brussel, /, 1999, 30; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 2003, Brussel, 2003, 189-190.

relevante inlichtingen als eerder nuancerende of contextuele inlichtingen die middels een schriftelijke nota aan de bevoegde magistraten of het federaal parket worden verleend. Daarnaast worden de gespecialiseerde diensten van de federale politie ook stevast geïnformeerd, waaronder de gerechtelijke directeur. Ook zijn er coördinatievergaderingen tussen alle betrokken partners over het dossier en bestaan er werkafspraken met betrekking tot zowel het inlichtingen- als strafonderzoek.¹⁸⁶ Het leveren van medewerking houdt ook het meedelen van informatie in.¹⁸⁷ Nochtans stelt het VCI dat de restrictieve interpretatie van art. 20 WIV geen toelating is voor informatie-uitwisseling.¹⁸⁸ In het kader van sektarische organisaties bestaan er gelijkaardige samenwerkingen.¹⁸⁹

3.2.3. U-Bochtconstructies

De opdracht van de inlichtingendienst moet vallen binnen het kader van haar wettelijk omschreven opdrachten of inlichtingentaak. Ze blijven tijdens het leveren van de bijstand onafhankelijk functioneren en kunnen geen instructies van de gerechtelijke overheden ontvangen. Tegelijkertijd is het mogelijk dat de inlichtingendienst een eigen onderzoek voert naar dezelfde personen omtrent dezelfde feiten. Niets verhindert dat zij door het leveren van bijstand ook kennis neemt van nuttige informatiebronnen voor een inlichtingenonderzoek.¹⁹⁰ Bij federale terrorismedossiers zal het federaal parket tijdens de medewerking en technische

¹⁸⁶ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 240; P. LANSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 171-172; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, I, 2001, 128; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 45.

¹⁸⁷ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 213.

¹⁸⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 137; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 58-59; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, 39.

¹⁸⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 22.

¹⁹⁰ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 237; P. LANSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 172; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, I, 2001, 135; W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 5.

bijstand indien nodig schriftelijk de aandacht vestigen op gegevens in het dossier die voor inlichtingendiensten nuttig zijn. Zij krijgen ook inzage in het dossier.¹⁹¹

Verder vermeldt de wet expliciet dat het aanwenden van inlichtingenmethoden niet kan met het oog op het beperken of belemmeren van individuele rechten en vrijheden.¹⁹² De strafprocesrechtelijke regels worden ontlopen indien inlichtingendiensten werkelijke operationele hulp, onder andere door het aanwenden van bijzondere inlichtingenmethoden, zouden leveren. Om dezelfde redenen voorzag het wetsvoorstel van de BIM-wet initieel een expliciet verbod op het inzetten van uitzonderlijke methoden bij het leveren van technische bijstand.¹⁹³

De regering wilde daarentegen die mogelijkheid hebben. VAN LAETHEM meent echter dat het niet mogelijk is, daar de specifieke en uitzonderlijke methoden enkel bruikbaar zijn volgens de wet bij een aantal expliciete wettelijke opdrachten waarin technische bijstand niet voorkomt. Hij merkte ook het gevaar op dat bijzondere inlichtingenmethoden bijzondere opsporingsmethoden worden, waarbij inlichtingendiensten *de facto* behoren tot de gerechtelijke politie. Daarom moet de samenwerking beperkt worden tot technische bijstand door middel van het verlenen van adviezen.¹⁹⁴

VANGEEBERGEN en VAN DAELE meenden dat de BIM-wet een betere regeling moest voorzien om gelijkaardige redenen, meer bepaald het vermijden van de zogenaamde *U-turnconstructies*.¹⁹⁵ WINANTS stelt echter dat bijstand beperkt blijft tot het verlenen van technische kennis. Bovendien is een zogenaamde *U-turnconstructie* enkel mogelijk bij het bewust verzuim van inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden van hun opdrachten en

¹⁹¹ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 240-241.

¹⁹² Art. 2, §1, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

¹⁹³ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 56.

¹⁹⁴ W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 5-6; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 32, 39.

¹⁹⁵ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 31.

bevoegdheden. De wet biedt voldoende garanties, waardoor er geen verminderde controle is op inlichtingendiensten in vergelijking met gerechtelijke overheden.¹⁹⁶

Het VCI verwittigde echter ook voor problematische situaties, zoals een *U-turnconstructie*. Denk daarbij aan een tip van politiediensten aan de inlichtingendiensten waarna die een onderzoek voeren en het resultaat meedelen aan gerechtelijke overheden. Dat is *data en process laundering*¹⁹⁷. Op die manier kan onregelmatig bewijs ook witgewassen worden. Zij wenst dan ook een restrictieve interpretatie van de wet. Eigenlijk wenst ze een afschaffing van de mogelijkheid tot medewerking. De technische bijstand dient beperkt te blijven tot technische adviezen en hulp bij handelingen die gesteld worden door gerechtelijke overheden. Enkel gewone methoden zijn eventueel inzetbaar tijdens een medewerking.¹⁹⁸

Het VCI heeft bovendien drie criteria geformuleerd waarbij medewerking mogelijk is: het betreft een wettelijke inlichtingenopdracht, er is geen uitoefening van gerechtelijke of politionele taken en er is geen gebruik van eigen bevoegdheden.¹⁹⁹ De POC 22/3 stelde ook technische bijstand en medewerking te ondersteunen. Echter moet dat vanuit een

¹⁹⁶ A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 147; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 161; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 31; J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 236-237.

¹⁹⁷ I. ONSEA, *De bestrijding van georganiseerde misdaad: de grens tussen waarheidsvinding en grondrechten*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 162-163.

¹⁹⁸ A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 147; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 161; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 31; J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 236-237; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Aanvullend activiteitenverslag 1999*, Brussel, /, 1999, 29-31; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 129-132; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 5, 14, 16, 77; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 58, 101-102, 106; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 168.

¹⁹⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 129.

inlichtingenfinaliteit zijn en mag de inlichtingendienst geen gerechtelijke opdrachten uitvoeren.²⁰⁰

Het VCI stelt daarnaast dat de rol van inlichtingen- en politiediensten *in concreto* moet omschreven worden bij een rechtstreekse samenwerking. Immers voeren inlichtingendiensten *de facto* gerechtelijke opdrachten uit. Inlichtingendiensten mogen nochtans niet ingezet worden voor gerechtelijke doeleinden door middel van technische bijstand. Tekenend voor die evolutie is overigens dat de Commissie en het VCI een methode dienden te schorsen omdat de motivering bestond uit een gerechtelijke finaliteit, namelijk de aanwending met het oog op het nadien voegen aan een lopend strafonderzoek.²⁰¹

Overigens dient ook opgemerkt te worden dat de wetgever in haar tekst “*kunnen*” en niet “*moeten*” gebruikt, waardoor inlichtingendiensten een mogelijkheid hebben om mee te werken met gerechtelijke overheden en politiediensten, maar geen plicht.²⁰² Er is een plicht tot doeltreffende samenwerking, maar geen medewerkingsplicht aan een strafonderzoek.²⁰³ Spontaan hulp of samenwerking aanbieden lijkt niet mogelijk. Immers voorziet de wetgever dat inlichtingendiensten “*verzocht*” worden.²⁰⁴

Doordat de medewerking niet verplicht is, bestaat er geen mogelijkheid op *U-turnconstructies* volgens DELMULLE. Het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter stelt de vraag om informatie mee te delen. De werkwijze waarmee die inlichtingen worden ingewonnen is een bevoegdheid van inlichtingendiensten waarover de gerechtelijke overheden niets te zeggen hebben.²⁰⁵

²⁰⁰ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 296-297.

²⁰¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 13, 49-51, 98, 168; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, 130, 133.

²⁰² Art. 20, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁰³ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 237.

²⁰⁴ Art. 20, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁰⁵ J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 237.

Hoe DELMULLE's redenering een *U-turnconstructie* kan uitsluiten is mij echter een raadsel. Het toont zelfs van laakbaar gedrag door wetens en willens inlichtingendiensten te vragen om informatie. Wellicht bij de informatievraag een suggestie te doen over de gezochte informatie door de kwalificaties van het misdrijf te vermelden, maar nadien de handen in onschuld te wassen. Immers beslissen inlichtingendiensten autonoom over hun werkwijze. Bovendien kunnen gerechtelijke overheden op basis van de wetgeving, en de eerdere praktijkervaring, inschatten welke methoden zullen worden ingezet door de inlichtingendienst. Eveneens kan de vrijwillige medewerking helemaal geen *U-turnconstructie* uitsluiten. Wie zegt dat de inlichtingendienst niet mee participeert in een plan gesuggereerd door de politiediensten of gerechtelijke overheden? Bovendien kan er overleg plaatsvinden over de concrete wijze van aanpak tussen de inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden.

3.3. Parallelle onderzoeken in Nederland en tussentijdse conclusie

Inlichtingendiensten, en hun leden, hebben onmiskenbaar nuttige kennis en expertise voor een strafonderzoek. Nergens in de wet is echter een waarborg voorzien om misbruiken te voorkomen.

De Raad van State was kritisch over de bevoegdheden van ADIV in het buitenland, inzake interceptie van telecommunicatie. Immers hebben gerechtelijke overheden daarvoor ambtelijke opdrachten, rechtshulpverzoeken of een EOB nodig. Daarbij wees de Raad op het gevaar van de *U-turnconstructie*. De Raad koppelde daaraan impliciet als sanctie de onregelmatigheid van het bewijs.²⁰⁶ Het VCI stelde gelijkaardige vragen omtrent de telefoontap. Ten allen tijde dient vermeden te worden dat de resultaten in een strafonderzoek terechtkomen.²⁰⁷

Het VCI is daarom een afschaffing genegen van de mogelijkheid tot medewerking. Immers treden inlichtingendiensten *de facto* op als gerechtelijke diensten. Dat het VCI in 2016 een methode moest stopzetten omdat er in de motivering een gerechtelijke finaliteit stond, is tekenend voor die situatie.

²⁰⁶ Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 42 en 44 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2002-2003, nr. 50-2059/001, 12-13; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Nyssens en De Schampheleare: wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *Parl.St.* Senaat 2002-2003, nr. 2-1412/3, 8.

²⁰⁷ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1996*, Brussel, /, 1996, 53, 60, 232-233.

De wetgever, en vooralsnog ook de rechtspraak, verzuimt echter daartegen op te treden, maar lijkt zichzelf gerust te stellen. Ondanks het herhaaldelijk aandringen en waarschuwen van het VCI. Eveneens is er geen rechterlijke controle of een andere volwaardig alternatief voorzien. De Commissie is niet bevoegd en het VCI kan in beperkte mate door de Toezichtswet tussenkomen.

In Nederland erkent de rechtspraak dat er parallelle onderzoeken plaatsvinden tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden. Parallelle onderzoeken zijn *an sich* niet verboden.²⁰⁸

De Hoge Raad oordeelde herhaaldelijk dat de Nederlandse wetgever, net zoals in België, een strikte scheiding tussen inlichtingen- en politiediensten voorziet met elk hun eigen finaliteiten. Die scheiding vereist niet dat inlichtingendiensten hun onderzoek stopzetten vanaf er een strafonderzoek loopt. Echter is het niet toegestaan dat gerechtelijke overheden het wettelijk voorziene kader trachten te ontlopen door inlichtingendiensten in te schakelen. Deze situatie beoogt het openbaar ministerie dat daartoe het initiatief neemt. De verdediging moet aannemelijk maken dat inlichtingendiensten te werk zijn gegaan met een gerechtelijke finaliteit. In voorkomend geval zal de rechter overgaan tot bewijsuitsluiting.²⁰⁹

Bewijsuitsluiting is ook wenselijk indien de grondrechten van de vervolgte partij zijn geschonden met daardoor een schending van art. 6 EVRM. Die situatie doet zich voor wanneer inlichtingendiensten *de facto* als gerechtelijke overheden handelen. Deze situatie beoogt de inlichtingendiensten die daartoe het initiatief nemen.²¹⁰ Merk op dat deze situatie gaat over DELMULLE's redenering. De Nederlandse rechtspraak erkent de mogelijkheid die DELMULLE niet ziet.

Beide situaties raken overigens aan art. 6 EVRM. Het zal in werkelijkheid enkel bij een schending van art. 6 EVRM zijn dat een rechter tot bewijsuitsluiting beslist. Overigens

²⁰⁸ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 265-266, 369-371; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 130-131.

²⁰⁹ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 265-266, 369-371; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 130-131.

²¹⁰ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 265-266, 369-371; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 130-131.

toetsen Nederlandse rechters slechts summier informatie afkomstig van inlichtingendiensten. Er heerst een vertrouwensbeginsel. VANGEEBERGEN noemt het een vermoeden van rechtmatigheid.²¹¹ Of die laatste ontwikkeling wenselijk is, is maar zeer de vraag.

De Hoge Raad formuleert de aangehaalde doctrine omtrent bewijsuitsluiting als volgt:²¹²

- “(a) doelbewust met het oog op het buiten toepassing blijven van strafvorderlijke waarborgen geen opsporingsbevoegdheden worden aangewend teneinde gebruik te kunnen maken van door een inlichtingen- en veiligheidsdienst vergaarde informatie of
- (b) het optreden van de betrokken dienst een schending van de aan een verdachte toekomende fundamentele rechten heeft opgeleverd die van dien aard is dat daardoor geen sprake meer is van een fair trial als bedoeld in artikel 6 EVRM.
- Daarnaast is denkbaar dat in verband met de beperkte mogelijkheden tot toetsing van de betrouwbaarheid van het overgedragen materiaal de verdedigingsrechten in die mate zijn beperkt, dat het gebruik tot het bewijs van dat materiaal niet verenigbaar is met het vereiste van een fair trial als bedoeld in artikel 6 EVRM”

Rest de vraag of naar Belgisch recht dergelijke doctrine wenselijk is? WINANTS en het VCI vonden die rechtspraak richtinggevend.²¹³ Mijns inziens zou het blijk geven van een wenselijke oplossing binnen de bestaande nietigheidsleer. Het Hof van Cassatie oordeelt steevast dat de subcriteria van het recht op een eerlijk proces altijd in ontwikkeling en niet-exhaustief zijn.²¹⁴ Bijgevolg kan deze aangehaalde rechtspraak dienen als een extra subcriterium dat ingewerkt wordt binnen de bestaande nietigheidsleer.

Het zou bovendien een *incentive* kunnen zijn voor gerechtelijke overheden en politiediensten. Immers voorziet de wet, noch de rechtspraak expliciete sancties op eventueel misbruik van de mogelijkheid op medewerking en technische bijstand. De Antigoondocctrine blijft vrij pover.

²¹¹ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 265-266, 369-371; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 130-131.

²¹² HR 5 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4122; HR 15 november 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP7544; HR 31 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:768.

²¹³ A. WINANTS, "Staatsveiligheid, strafvordering en strafproces" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (195) 234; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 130-131.

²¹⁴ Cass. 4 april 2023, AR P.22.1730.N.

Tegelijkertijd is deze rechtspraak niet zaligmakend. Immers ligt de aanvoeringslast bij de verdediging. Hoe is een geloofwaardig verweer mogelijk zonder informatie te krijgen over de contacten en eventuele vergaderingen die hebben plaatsgevonden tussen politieambtenaren en leden van een inlichtingendienst? Op die manier blijft rechtspraak, die accuraat en passend lijkt, een dode letter.

Daarnaast is de rechtspraak van de Hoge Raad mogelijk reeds geïncorporeerd in de Antigoondocctrine. Immers stelt het Hof dat opzettelijke onwettigheden²¹⁵ of grove onachtzaamheden²¹⁶ principieel tot bewijsuitsluiting leiden door schending van het recht op een eerlijk proces. Afwijkingen zijn mogelijk na een *in concreto* afweging met de overige subcriteria. Een U-bochtconstructie valt onder die criteria. De doctrine van de Hoge Raad is een geconcretiseerde versie van opzettelijke onwettigheden of grove onachtzaamheden.²¹⁷

4. Informatiedoorstroming tussen inlichtingendiensten en gerechtelijke overheden

4.1. Korte historie

De wetgever heeft in de mogelijkheid voorzien dat inlichtingendiensten de inlichtingen waarover zij in haar documentatie beschikt kunnen mededelen aan gerechtelijke overheden en politiediensten.²¹⁸ Dat was een vernieuwing tegenover het verleden. Immers had de POC Bendecommissie I het gebrek aan systematische en geïnstitutionaliseerde informatie van de Staatsveiligheid aan gerechtelijke instanties gehekeld.²¹⁹

De Staatsveiligheid ontkende die vaststellingen. Potentieel belangrijke informatie wordt door middel van nota's spontaan en ongevraagd meegedeeld aan gerechtelijke overheden. Zo haalde zij aan dat in het kader van het strafonderzoek naar *Westland New Post* (WNP) diverse nota's met bijkomende informatie meegedeeld werden aan de onderzoeksrechter, al dan niet via het openbaar ministerie. Het weigeren inzage te verlenen in het volledige inlichtingendossier was, naar eigen zeggen, niet problematisch voor het strafonderzoek. Zowel de procureur des Konings als de procureur-generaal hebben diverse brieven en

²¹⁵ Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.1016.N.

²¹⁶ Cass. 23 september 2008, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 151, noot. F. SCHUERMANS.

²¹⁷ Cass. 4 april 2023, AR P.22.1730.N; Cass. 25 april 2023, AR P.23.0081.N; Cass. 12 maart 2024, AR P.24.0049.N.

²¹⁸ Art. 19, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

²¹⁹ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 171.

schriftelijke stukken ontvangen met inlichtingen. Zowel de onderzoeksrechter, als het openbaar ministerie en politiediensten kunnen overigens ten allen tijde informatie vragen. Zelfs de vonnisrechter kan om informatie vragen door tussenkomst van het openbaar ministerie. A. RAES stelde dan ook dat de inlichtingendienst ten dienste van de gerechtelijke overheid staat.²²⁰

De POC Bendecommissie I adviseerde dat het bestaande juridische kader te vrijblijvend was. Een gedragscode met inbegrip van een rapportingswijze, rechtstreeks of via de hiërarchie, via processen-verbaal of nota's, en de rol van de agent was noodzakelijk. A. RAES meende dat de hiërarchische meerdere altijd toelating moest geven en de minister van Justitie een verwittiging kreeg. De POC was voorstander van een schriftelijke nota, en indien nodig een mondelinge toelichting als getuige bij de onderzoeksrechter. In dat laatste geval een melding in het proces-verbaal.²²¹ Ook het VCI vroeg een wettelijk kader.²²² In het Pinksterplan I van 5 juni 1990 stond de intentie om wetgevend op te treden, waarna de rooms-rode regering-Dehaene II dat uitvoerde.²²³

Het VCI was van oordeel dat het aan de uitvoerende macht toekomt om verdere regels te bepalen in plaats van inlichtingendiensten autonomie te geven binnen een wettelijk kader.²²⁴ Oorspronkelijk diende het toenmalige Ministerieel Comité de voorwaarden te bepalen wanneer een inlichtingendienst dergelijke mededeling zou mogen of moeten doen.²²⁵ Intussen is de Nationale Veiligheidsraad belast met die taak.²²⁶ Het VCI vindt de huidige regeling, art.

²²⁰ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 281-282, 289; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9, 281-285, 287.

²²¹ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 371; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9, 287, 318.

²²² VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1995*, s.l., /, 1995, 146; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, /, 1997, 34.

²²³ F. GOOSSENS en K. MEUWISSEN, "Politie en wetgeving in 1998", *Vigiles* 1999, afl. 3, 18-36.

²²⁴ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/5, 5; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/9, 4.

²²⁵ Oud art. 20, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²²⁶ Art. 7 Wet 6 december 2015 tot wijziging van diverse wetten wat de benaming "Nationale Veiligheidsraad" betreft, *BS* 17 december 2015.

19-20 WIV, onvoldoende uitgewerkt door zowel de wetgevende als uitvoerende macht.²²⁷ Art 8 EVRM is van toepassing, maar de wet is allesbehalve voorzienbaar.²²⁸ De COL 9/2012 die de samenwerking stroomlijnt is ook hier van toepassing.

4.2. Overeenkomstig hun doelstellingen

De wettekst lijkt een plicht tot mededeling in te houden bij een tekstuele analyse. Echter is dat vreemd gelet op het feit dat het medelen van gegevens uit de publieke sector, andere overheidsdiensten en -bedrijven of diensten van openbaar nut, altijd mogelijkheden zijn voor overheidsbedrijven. Er is geen plicht tot samenwerking op vraag van inlichtingendiensten, maar een mogelijkheid met een bijhorend appreciatierecht voor de betrokken instelling.²²⁹ De wet lijkt het omgekeerde te vragen van inlichtingendiensten. SCHUERMANS ontwaart een verplichting uit de wet.²³⁰ Het VCI ziet een mogelijkheid tot informatie-uitwisseling.²³¹

De wet vereist een doelgebonden samenwerking, maar laat na te specificeren hoe dit concept dient opgevat te worden.²³² Wat vast lijkt te staan is dat er zonder doelgebondenheid geen mededeling van informatie kan plaatsvinden gelet op de woorden “*delen de inlichtingen ... mee aan ... overeenkomstig de doelstellingen van hun opdrachten...*”.²³³

²²⁷ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 147; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2007*, Brussel, Intersentia, 2007, 4, 73-74; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2008*, Brussel, Intersentia, 2008, 2; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 3-4; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2011*, Brussel, Intersentia, 2011, 5-6; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2013*, Brussel, Intersentia, 2013, 4-5, 111; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, 5; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 212; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, 136.

²²⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 125.

²²⁹ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 6, 13-14; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 19-20, 74.

²³⁰ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 317.

²³¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 123.

²³² Art. 19, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²³³ Art. 19, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

Een mogelijk aanknopingspunt zijn haar eigen wettelijk omschreven doelstellingen. De parlementaire voorbereidingen stippelen uit dat inlichtingendiensten directe betrekkingen met gerechtelijke overheden en politiediensten kunnen hebben waarvan de medewerking nuttig is voor haar eigen opdrachten. Het aanvankelijke wetsontwerp voorzag bovendien een gelijkaardige formulering door een nuttigheidscriterium te gebruiken.²³⁴

Een dergelijke redenering zou logisch zijn, aangezien de wet inlichtingendiensten enkel toelaat informatie en persoonsgegevens op te sporen, verzamelen, ontvangen en verwerken indien ze nuttig zijn voor haar opdrachten of voor het bijhouden van documentatie.²³⁵ Bij de invoering in 1998 van de WIV voorzag de wetgever oorspronkelijk expliciet dat de informatie bovendien in het kader van haar opdrachten verzameld moest zijn.²³⁶ Er moet overigens, zo maakt de wet duidelijk, een verband zijn tussen de gegevens in haar documentatie en doeleinden ervan. En dat moet zo beperkt mogelijk blijven.²³⁷ VAN LIJSEBETH vond daarom dat de mededeling conform de opdrachten van de inlichtingendiensten moet zijn.²³⁸

Daarnaast somt art. 7 WIV²³⁹ een limitatieve lijst van opdrachten op in combinatie met een aantal definities²⁴⁰ waaronder het inwinnen van inlichtingen over activiteiten zoals spionage, terrorisme, extremisme...

De wetgever koos voor ruime formuleringen zodat inlichtingendiensten zowel de actuele als toekomstige noden van de Staat dienen. Daardoor kan rekening gehouden worden met maatschappelijke evoluties, wat eigen is aan het werk van inlichtingendiensten.²⁴¹ Tijdens de

²³⁴ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/5, 4; Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 14, 44-45.

²³⁵ Art. 13, §1, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²³⁶ Oud art. 13, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 11 Wet 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *BS* 28 april 2017.

²³⁷ Art. 13, §1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²³⁸ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Senaat* 1997-1998, nr. 1-758/10, 73.

²³⁹ Art. 7 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁴⁰ Art. 8 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁴¹ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 3; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 621.

parlementaire bespreking werd de koppeling of overlapping van inlichtingenopdrachten met misdrijven benoemd, zoals misdaden en wanbedrijven tegen de veiligheid van de Staat.²⁴²

De wetgever voegde in 2022 expliciet toe dat Veiligheid van de Staat belast is met de nationale veiligheid.²⁴³ Dat ter verduidelijking van haar taken, maar zonder haar bestaande taken uit te breiden.²⁴⁴ Bovendien hebben inlichtingendiensten tijdens het uitvoeren van opdrachten de taak te zorgen voor de naleving en bijdragen tot het beschermen van individuele rechten en vrijheden en de democratische ontwikkeling van de maatschappij.²⁴⁵ Het dient als een leidraad voor de werkwijze van inlichtingendiensten en is van primordiaal belang.²⁴⁶ Tevens is controle van het VCI mogelijk.²⁴⁷

Echter, door de ongelukkige formulering van de wetgever, is die bepaling over doelgebondenheid ook op een andere manier interpreteerbaar. Namelijk als de opdrachten van de klanten van de inlichtingendiensten door het gebruik in het wetsontwerp van “*die ze voor de uitoefening van hun opdrachten nodig hebben*”²⁴⁸ als formulering. Er waren parlementairen die de voorgestelde bepaling op een dergelijke manier interpreteerden.

De mededeling mag dan enkel plaatsvinden indien de gerechtelijke overheid of politiedienst er belang bij heeft kennis van die informatie te krijgen. Nog andere voorstellen leken de koppeling van een mededeling met doelgebondenheid, “*overeenkomstig de doelstellingen van hun opdrachten*”, los te laten voor gerechtelijke overheden en politiediensten en dat enkel voor mededelingen aan andere organen of instellingen te voorzien. In die situatie mogen

²⁴² Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 9-10.

²⁴³ Art. 7 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 30 Wet 20 juli 2022 betreffende het verzamelen en het bewaren van de identificatiegegevens en van metagegevens in de sector van de elektronische communicatie en de verstrekking ervan aan de autoriteiten, *BS* 8 augustus 2022.

²⁴⁴ Wetsontwerp betreffende het verzamelen en het bewaren van de identificatiegegevens en van metagegevens in de sector van de elektronische communicatie en de verstrekking ervan aan de autoriteiten, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2572/001, 148-149.

²⁴⁵ Art. 2, §1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁴⁶ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/5, 1; Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 3.

²⁴⁷ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 5.

²⁴⁸ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 44-45.

inlichtingendiensten op elk moment informatie doorgeven aan gerechtelijke overheden of politiediensten.²⁴⁹

Wanneer de Staatsveiligheid kennis krijgt van relevante informatie voor de openbare orde, is het enige doel, volgens A. RAES, de gerechtelijke overheden en politiediensten inlichten.²⁵⁰ Om de verwarring helemaal compleet te maken gebruiken GOOSSENS en MEUWISSEN nog de “*betrokken gerechtelijke overheden ..., aan de politiediensten*” bij hun duiding, alsof die instanties al aanwezig waren bij de verzameling van de informatie.²⁵¹ VANGEEBERGEN denkt dat doelgebondenheid langs beide kanten vereist is.²⁵² Het meedelen van informatie heeft daardoor een open karakter.²⁵³ Eerder poneerde hij samen dat de wet de doelstellingen van de ontvanger viseert.²⁵⁴ Het VCI onderschrijft ook die laatste visie. Het is de gerechtelijke finaliteit die de inlichtingendienst dient wanneer zij informatie meedeelt aan gerechtelijke overheden.²⁵⁵

Echter kan opgemerkt worden dat inlichtingendiensten informatie verzamelen en analyseren en voor het overige geen uitvoerende bevoegdheden hebben om iets met die informatie te doen zoals gerechtelijke overheden dat kunnen. Het meedelen van informatie aan andere instanties is een noodzakelijk gevolg. Het is een kerntaak.²⁵⁶

²⁴⁹ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/6, 2; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/7, 6; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 104.

²⁵⁰ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/9, 284.

²⁵¹ F. GOOSSENS en K. MEUWISSEN, "Politie en wetgeving in 1998", *Vigiles* 1999, afl. 3, 18-36.

²⁵² W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 407.

²⁵³ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 226.

²⁵⁴ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 212.

²⁵⁵ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 124.

²⁵⁶ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 212; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, I, 1997, 278-279.

Het moet gezegd dat een oriëntatienota van de regering uit 1995 verklaart dat inlichtingendiensten aan gerechtelijke overheden altijd informatie mogen bezorgen indien die laatste voor die informatie mogelijk interesse kan hebben.²⁵⁷ Wellicht wilde de regering een *status quo* codificeren. Inlichtingendiensten delen informatie aan politiediensten mee omdat de politiediensten voor de functionele afhandeling zorgen. Indien het om informatie van gerechtelijke aard gaat, werd de nationale parketmagistraat ingelicht op grond van een protocolakkoord tussen de VSSE en het College van procureurs-generaal van 15 december 1997. De inlichtingendienst geeft beschrijvende nota's mee bestaande uit algemene of bijzondere inlichtingen. Bij lopende strafonderzoeken of bij urgentie kan de informatie rechtstreeks toegezonden worden naar de bevoegde magistraten in het dossier.²⁵⁸

Ook anno 2024 leent de bepaling er zich toe geen doelgebondenheid te vereisen bij informatie-uitwisseling met gerechtelijke overheden en politiediensten. Het eerste deel van het eerste lid kan gelezen worden als de wetgever die enkel toelating geeft, “*slechts*”, om informatie mee te delen aan gerechtelijke overheden en politiediensten. Het tweede deel van het eerste lid kan gelezen worden als de wetgever die enkel, “*slechts*”, toelating geeft om informatie mee te delen aan alle andere bevoegde instanties en personen overeenkomstig de doelstellingen van hun opdrachten.

4.2.1. Doelgebondenheid en art. 29 Sv. en art. 19/1 WIV

Overigens kan een doelgebondenheid voor inlichtingendiensten, die refereert aan haar eigen opdrachten, conflicteren met art. 29, §1 Sv. en art. 19/1 WIV. Immers is een aangifteplicht niet altijd conform haar wettelijke doelstellingen. Gelet op de repercussies die samenloop heeft tussen inlichtingen- en strafonderzoeken.

Merk overigens op dat de doelgebonden informatie-uitwisseling niet impliceert dat de inlichtingenopdracht de doelstellingen van de inlichtingendienst heeft helpen realiseren of dat beoogde. Dat is geen beletsel om de verzamelde gegevens mee te delen aan gerechtelijke overheden of politiediensten. Het toevallig ontdekken van een misdrijf, zonder verband met

²⁵⁷ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/9, 2.

²⁵⁸ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 47, 49, 54; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10, 36.

het doel van de inlichtingenopdracht, verhindert de aangifte niet.²⁵⁹ Parlementairen dienden daaromtrent amendementen in.²⁶⁰ Mijns inziens belet die situatie de aangifte niet omdat de aangifte of een inlichting niet voor onbestaande gehouden kan worden, onafhankelijk of het eventueel wel of niet wenselijk is voor het werk van inlichtingendiensten om een aangifte daadwerkelijk te doen. Het VCI stelt overigens duidelijk dat het haar niet toekomt de nuttigheid van een methode voor een inlichtingendienst na te gaan indien die wettig is verlopen.²⁶¹ Daarentegen volgt een exploitatieverbod en bevel tot vernietiging indien gegevens verzameld zijn door de vergissing van een derde, maar door gebruik te maken van een legale methode.²⁶²

Ten slotte dient opgemerkt te worden dat, indien een inlichtingendienst louter informatie meedeelt aan en in het belang van gerechtelijke overheden of politiediensten, dat voor een onlogische situatie zorgt. Waarom zijn er bij een gerechtelijke huiszoeking²⁶³ bij een inlichtingendienst dan waarborgen voorzien om geclassificeerde gegevens te beschermen en om de wettelijke opdrachten te kunnen blijven uitoefenen, terwijl de eigen opdrachten wanneer ze zelf informatie zouden meedelen geen belang hebben? Bijgevolg zal een inlichtingendienst bij het meedelen van informatie zowel rekening houden met het belang van de gerechtelijke overheden, als met haar eigen belang en wettelijk omschreven opdrachten.

4.3. Classificatiewet

4.3.1. Verhouding art. 19, eerste lid WIV en art. 29 Sv.

De vraag rijst wat de verhouding is tussen de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte en art. 19, eerste lid WIV dat voorziet in de mogelijkheid tot meedelen van informatie aan gerechtelijke overheden en politiediensten. GOOSSENS meent dat indien de mededeling aan een gerechtelijke overheid plaatsvindt in het kader van een toepassing van art. 19 WIV er

²⁵⁹ P. HOFSTRÖSSLER, "Nieuwe bevoegdheden inlichtingendiensten miskennen fundamentele rechten", *Juristenkrant* 2007, afl. 147, 4; R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 51; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 2005, Brussel, /, 2005, 154.

²⁶⁰ Amendementen: voorontwerp van wet betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2006-2007, nr. 3-2138/2, 6; S. VAN HECKE, "De genese van de BIM-wet. Of de strijd om de macht over de Belgische inlichtingendiensten", *Orde dag* 2011, afl. 56, (21) 27.

²⁶¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 2013, Brussel, Intersentia, 2013, 86.

²⁶² VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 2012, Brussel, Intersentia, 2012, 64.

²⁶³ Art. 38-41 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

toepassing gemaakt wordt van art. 29 Sv. Art. 19 WIV is een toepassingsgeval van de gemeenschappelijke aangifte. De auteur geeft geen verdere mening of inlichtingendiensten ook andere, zij het nuttige informatie voor de strafvordering of vervolging, mogen meedelen op basis van art. 19 WIV die buiten het toepassingsgebied van art. 29 Sv. valt.²⁶⁴

YPERMAN, ROYER en VERBRUGGEN menen van wel. Elke nuttige inlichting kan conform art. 19, eerste lid WIV en art. 20, §1 WIV meegedeeld worden aan gerechtelijke overheden of politiediensten. Die mededeling hoeft niet noodzakelijk verband te houden met een misdrijf of niet noodzakelijk de vereiste voldoende zekerheid, zoals art. 29, §1 Sv. dat vereist te bevatten.²⁶⁵ Het VCI verkondigt hetzelfde standpunt.²⁶⁶ VANGEEBERGEN en VAN DAELE vonden dat een duidelijker kader nodig was voor de mededeling van informatie zonder aangifte van een misdrijf.²⁶⁷ Een jaar waren ook zij overtuigd dat alle inlichtingen op basis van art. 19, eerste lid WIV kunnen meegedeeld worden.²⁶⁸

De meegedeelde informatie kan verschillen van aard. Enerzijds zijn er de dossiergerelateerde inlichtingen die de inlichtingendiensten overmaken op eigen initiatief of op vraag van het openbaar ministerie. Deze hebben betrekking op een concreet dossier waarin de inlichtingendienst eventueel technische bijstand verleent. Anderzijds zijn er ook algemene of niet-specifieke inlichtingen die de inlichtingendiensten meedelen. Dat zijn analyses van bepaalde misdrijfphenomenen zoals terrorisme en criminele organisaties. Tot slot zijn er de aangiften en de informatie daaromtrent.²⁶⁹

²⁶⁴ F. GOOSSENS, "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (205) 220; F. GOOSSENS, "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, (617) 623.

²⁶⁵ W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 406.

²⁶⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 123-124.

²⁶⁷ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "BIM [Bijzondere inlichtingenmethoden]-voorstel dreigt verwarring in de hand te werken", *Juristenkrant* 2009, afl. 196, 14; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 33.

²⁶⁸ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op leren voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 161.

²⁶⁹ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSART (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 176.

4.3.2. Classificatie en de doorgifte van informatie

Daarnaast speelt het beschermingsniveau dat door of krachtens een wet, verdragen of overeenkomsten aan de informatie of materialen gekoppeld is een rol.²⁷⁰ Geclassificeerde informatie vereist bescherming tegen een niet-geautoriseerde toegang of niet-geëigende aanwending en verspreiding.²⁷¹ Anders kan belangenschade ontstaan aan onder andere de in- en uitwendige veiligheid van de staat, de onschendbaarheid van het grondgebied, overige fundamentele belangen van de staat, de identiteit van de bronnen of leden van inlichtingendiensten en de opdrachten van inlichtingendiensten.²⁷² De classificatie van inlichtingenopdrachten beoogt de werkwijzen te beschermen. Bronnen dienen ruim begrepen te worden waardoor ook politionele bronnen onder het toepassingsgebied vallen.²⁷³

Nota's, verslagen of rapporten, de wet regelt nergens de vorm maar het VCI wenst een schriftelijk stuk²⁷⁴, die geclassificeerde informatie bevatten kunnen niet in het strafdossier terecht komen. Die informatie kent geen bewijswaarde en komt in een vertrouwelijk dossier. De stukken zijn niet bruikbaar in de eigenlijke strafprocedure, maar magistraten kunnen ze aanwenden om de stukken in het strafdossier te duiden. Naast de magistraten kunnen ook politieambtenaren kennis krijgen van de stukken. Die laatsten zullen over de vereiste veiligheidsmachtigingen²⁷⁵ moeten beschikken. Niet-geclassificeerde informatie kan in het strafdossier komen en is bruikbaar in de strafprocedure zonder dat zij een bijzondere bewijswaarde kent.²⁷⁶ Merk op dat zelfs zonder de aanwending van geclassificeerde

²⁷⁰ Art. 1bis, 1° Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁷¹ Art. 1bis, 3°-4° Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁷² Art. 3, §1 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999; art. 4 Wet 11 september 2022 tot invoering van een algemene declassificatieregeling van de geclassificeerde stukken, *BS* 27 september 2022.

²⁷³ Verslag van de hoorzittingen namens de Commissie voor Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken uitgebracht door de heer Koen Metsu: wetsvoorstel tot invoering van een algemene declassificatieregeling voor geclassificeerde stukken, *Parl.St. Kamer* 2021-2022, nr. 55-0732/003; Wetsvoorstel tot invoering van een algemene declassificatieregeling voor geclassificeerde stukken, *Parl.St. Kamer* 2021-2022, nr. 55-2739/001, 6.

²⁷⁴ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 1995, s.l., /, 1995, 90; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag* 2021, Brussel, /, 2021, 217.

²⁷⁵ Art. 1bis, 9°-10° Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁷⁶ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl.St. Kamer*

informatie de loutere kennisname ervan voor een voordeel en een eventuele schending van de wapengelijkheid zorgt.²⁷⁷

Magistraten en politieambtenaren willen daarom niet-geclassificeerde informatie. Daarom zullen zij aan de inlichtingendiensten vragen of declassificatie, waarbij elk beschermingsniveau wordt opgeheven²⁷⁸, mogelijk is van bepaalde informatie. Zeker wanneer de informatie betrekking heeft op een aangifte door een inlichtingendienst. Indien de informatie geclassificeerd is kan er geen opsporings- of gerechtelijk onderzoek op basis van die informatie starten. De enige mogelijkheid is de informatie te bezorgen aan de VSSE, die het inlichtingenonderzoek verderzet of een inlichtingenonderzoek start waarna eventueel in een latere fase nieuwe informatie aan de gerechtelijke overheden volgt.²⁷⁹

De overheid van oorsprong kan het classificatieniveau wijzigen of overgaan tot declassificatie.²⁸⁰ Indien het geclassificeerde informatie van een buitenlandse partner of supranationale overheid van oorsprong betreft, hebben enkel zij zeggenschap over de eventuele declassificatie of wijziging van het classificatieniveau.²⁸¹ Verspreiding is enkel mogelijk mits toelating van de overheid van oorsprong, onverminderd de eigen bevoegdheden van gerechtelijke overheden. De overheid van oorsprong kan restricties opleggen.²⁸²

2016-2017, nr. 54-1752/008, 294-295; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 176-177.

²⁷⁷ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 33.

²⁷⁸ Art. 1bis, 2° Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁷⁹ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 294-295; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 177.

²⁸⁰ Art 1bis, 5° en art. 7, §2, tweede lid Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁸¹ Art. 7, §5 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁸² Art. 10 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999; art. 22 Wet 7 april 2023 houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *BS* 9 juni 2023.

De wetgever heeft voorzien dat gerechtelijke overheden geclassificeerde documenten kunnen ontvangen en bekijken door de formulering “*onverminderd de eigen bevoegdheden van de gerechtelijke overheden*”.²⁸³ Die mogelijkheid beperkt zich uitsluitend tot de eigen bevoegdheden van de magistratuur waarbinnen zij dossiers behandelen.²⁸⁴ De wetgever beoogt met gerechtelijke overheden de hoven en rechtbanken.²⁸⁵ Het VCI stelt zich trouwens vragen bij die uitzondering.²⁸⁶ De aanwending van geclassificeerde informatie, met inbegrip van kennisname en doorsturen²⁸⁷, vereist beschermingsmaatregelen.²⁸⁸ Een veiligheidsmachtiging is niet vereist voor informatie met het beschermingsniveau “beperkt”. Zelfs kennisname buiten de functie of opdracht kan indien de overheid van oorsprong dat toelaat, eventueel met beperkingen.²⁸⁹

Classificeren en declassificeren is een moeilijke belangenafweging.²⁹⁰ De veiligheid van informatiebronnen en de gegevens die zij meedelen aan die inlichtingendiensten staat centraal. Eveneens dienen de werkwijzen van de inlichtingendiensten geheim te blijven. Tijdens de parlementaire besprekingen van de WIV in 1998 kwam het onderwerp ook aan bod.²⁹¹ Desalniettemin is er een aparte wet voor voorzien.²⁹²

²⁸³ Art. 8, §2, eerste lid en art. 8bis, §1, eerste lid Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999; art. 19 Wet 7 april 2023 houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *BS* 9 juni 2023.

²⁸⁴ Wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2443/001, 14, 65.

²⁸⁵ Wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2443/001, 26.

²⁸⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 121.

²⁸⁷ Art. 1bis, 4° Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁸⁸ Art. 8, §1 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁸⁹ Art. 8, §2, vierde-vijfde lid Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

²⁹⁰ P. LANSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 178.

²⁹¹ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Landsverdediging uitgebracht door de heer Luc Willems: wetsontwerp houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1998-1999, nr. 638/20, 7; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/3, 15-16, 18; P. DE HERT, "De Wetten van 11 december 1998 betreffende veiligheidsmachtigingen. Screening van burgers en ambtenaren voortaan democratisch omkaderd?", *Vigiles* 1999, afl. 3, 1-9; P. LANSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 178.

²⁹² Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

Voordien bestond er reeds een bestaande praktijk, onder andere door het protocolakkoord van 1997 tussen de VSSE en het College van procureurs-generaal. Enkel de nationale parketmagistraat en de plaatselijke parketmagistraat namen kennis van de stukken. De doorgifte was uit den boze. De verdediging kon van geclassificeerde stukken geen kennis krijgen.²⁹³ In 1999 kwam er nog een gelijkaardig protocol tussen het openbaar ministerie en de Staatsveiligheid bij. Dat had tot gevolg dat de onderzoeks- en vonnisrechters vaak onwetend blijven over het bestaan van informatie, ondanks dat de wet hen toelaat kennis te nemen daarvan.²⁹⁴ Intussen wordt er geclassificeerde informatie met de federale politie rechtstreeks uitgewisseld.²⁹⁵

4.3.3. Overlegstructuren voor de doorgifte van informatie

Informatie-uitwisseling vereist nauwe contacten. Daarom zijn er binnen de VSSE coördinatoren contraterorisme die instaan voor de samenwerking en dagelijkse contacten onderhouden met de federale gerechtelijke politie en het federale parket. Er is deelname aan de werkvergaderingen van het federaal parket en bij de task forces van de diverse parketten. Daarnaast is er een MOU met de FGP Brussel, de ADIV en OCAD voor de uitwisseling van operationele informatie en het vermijden van inmenging in elkaars onderzoek. Aldaar is het *joint decision* en *intelligence centre* (JIC/JDC) om samen beslissingen te nemen. De VSSE zorgt op die manier op efficiënte wijze voor contextualiserende inlichtingen. Ook wordt aan gezamenlijke prioriteitenstelling gedaan. In andere arrondissementen ontstaan ook *intelligence fusion cells* of gezamenlijke informatiecentra. Tot slot zijn er de lokale taskforces (LTF's) en de gemeenschappelijke gegevensbanken (GGB) die bestaan uit niet-geclassificeerde informatie in het kader van terrorisme en radicalisering.²⁹⁶

²⁹³ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10, 36.

²⁹⁴ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 128, 135, 204; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 120.

²⁹⁵ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008, 293.

²⁹⁶ *Hand.* Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken 2020-2021, 19 maart 2021, nr. 55 COM 418, 16, 26; *Hand.* Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken 2020-2021, 23 maart 2021, nr. 55 COM 422, 42; Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover,

4.4. Bescherming van bronnen en de regel van de derde dienst

4.4.1. Bescherming van informatiebronnen

Inlichtingendiensten dienen te waken over de veiligheid van de informatie over hun informatiebronnen en de persoonsgegevens die bronnen opleveren.²⁹⁷ Dat kan een grens vormen voor informatie-uitwisseling.²⁹⁸ Er dient een evenwicht te zijn tussen de bescherming van anonimiteit en de noodzaak in bepaalde omstandigheden de identiteit te kennen van de bron.²⁹⁹

De wet stipuleerde bovendien tot 2016 expliciet een bijzondere geheimhoudingsplicht dat er bij gebruik van menselijke bronnen gewaakt moet worden over de veiligheid van de menselijke bron, en meer ruim haar gegevens, en de informatie die ze verschaft heeft.³⁰⁰ Bijgevolg moet de informatie geclassificeerd worden.³⁰¹

Het spreekt voor zich dat het onthullen van de identiteit van een menselijke bron ten allen tijde dient vermeden te worden, ondanks de weglating van een expliciete vermelding. Immers kan een inlichtingendienst enkel functioneren indien bronnen vertrouwen in hen hebben. De anonimiteit kan in verhouding tot een hiërarchische meerdere worden prijsgegeven.³⁰²

Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 294, 311; J. DELMULLE, "Hoofdstuk X - De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (235) 241; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 179-180; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, I, 2001, 135, 204; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, I, 2021, 157.

²⁹⁷ Art. 13, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

²⁹⁸ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 226.

²⁹⁹ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 6.

³⁰⁰ Oud art. 18 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 5 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010; Art. 12, 2° Wet 29 mei 2016 betreffende het verzamelen en het bewaren van de gegevens in de sector van de elektronische communicatie, *BS* 18 juli 2016.

³⁰¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 122.

³⁰² Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 16; Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 66-67; Wetsvoorstel

De wetgever begrijpt een menselijke bron als “*een persoon die een inlichting meedeelt aan de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en die geregistreerd is overeenkomstig de procedure bedoeld in de door de Nationale Veiligheidsraad goedgekeurde richtlijn betreffende het beroep op menselijke bronnen*”.³⁰³ Het Hof van Cassatie oordeelt dat louter contact hebben met de Staatsveiligheid niet volstaat om onder het toepassingsgebied van de wet te vermelden en aangemerkt te worden als informant. De rechter moet nagaan of de concrete, en hem tevens tenlastegelegde of strafbare, activiteit onder het toepassingsgebied van de wet valt.³⁰⁴

De wetgever heeft voorzien in een strafsanctie in de vorm van een gevangenisstraf van 6 maanden tot 3 jaar en een geldboete van 500 tot 30000 euro indien de identiteit van een persoon die anoniem wenste te blijven onthuld wordt. De rechter kan de straffen ook alleen opleggen.³⁰⁵ Dat neemt de aangifteplicht van misdrijven niet weg.³⁰⁶ De wetgever voorziet daarnaast ook een strafbaarstelling voor eenieder die de identiteit van een agent, die in de grootste discretie moet werken om veiligheidsredenen, met kwaadwillig opzet onthult.³⁰⁷

Het gemeenrechtelijke strafrechtelijk sanctioneerbare beroepsgeheim uit het Strafwetboek is overigens automatisch op personeelsleden van een inlichtingendienst van toepassing.³⁰⁸ De wet erkent die situatie ook.³⁰⁹ Daarnaast zullen ambtenaren ook onder de geheimhoudings- en discretieplicht vallen die voorzien is in hun statuut.³¹⁰

Bovendien heeft de wetgever een *lex specialis* voorzien in de WIV door er nogmaals op te wijzen dat er een plicht tot geheimhouding is voor iedere agent en eenieder die medewerking verleent bij een onderzoek van inlichtingendiensten, dat onder het WIV-toepassingsgebied

betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 37; F. SCHRAM, "Uitzonderingen op openbaarheid van bestuur", *NJW* 2005, afl. 111, (578) 584.

³⁰³ Art. 3, 26° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁰⁴ Cass. 6 juni 2023, AR P.23.0135.N.

³⁰⁵ Oud art. 43, 3° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 2 Wet 26 juni 2000 betreffende de invoering van de euro in de wetgeving die betrekking heeft op aangelegenheden als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet, *BS* 29 juli 2000; art. 16 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

³⁰⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 122.

³⁰⁷ Art. 16 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

³⁰⁸ Art. 458 Sw.

³⁰⁹ Art. 43, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³¹⁰ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 45-46.

valt, met betrekking tot de geheimen die hen zijn toevertrouwd tijdens de opdracht of medewerking.³¹¹

Echter is er expliciet een uitzondering voorzien op de geheimhoudingsplicht in de vorm van art. 19 WIV.³¹² Namelijk het mededelen van informatie aan gerechtelijke overheden en politiediensten. Daarnaast is er een bijzondere strafbepaling voorzien die voorziet in een gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden en een geldboete van 100 tot 500 euro.³¹³ Deze straf blijft naast de strafsancities voorzien in art. 458 Sw.³¹⁴ Het Strafwetboek is enkel van toepassing op de situaties die niet door de bijzondere strafbepalingen worden gevisieerd.³¹⁵

De parlementaire voorbereiding haalde aan dat informantenwerking van inlichtingendiensten eenzelfde behandelwijze moet krijgen als informanten en anonieme tipgevers van politiediensten. De toenmalige rechtspraak aanvaardde immers dat politieagenten de identiteit van een informant of tipgever geheim mochten houden.³¹⁶

De vraag rijst, gelet op de huidige nuancerende rechtspraak, of die stelling houdbaar blijft. Immers oordeelt het Hof van Cassatie dat dergelijke anonimiteit niet absoluut is tijdens een getuigenis in rechte door een politieambtenaar, maar dat de geheimhoudingsplicht in functie van het wettelijk doel gebruikt dient te worden. Er is rechterlijke controle op het redelijk aanwenden van het zwijgrecht ter voorkoming van misbruik in combinatie met strafsancities. Anonimiteit die terecht verzekerd was op het moment van de aangifte, verhindert niet dat die niet meer terecht is op het moment van de getuigenis.³¹⁷

Wellicht is die redenering voor inlichtingendiensten en hun informanten ook toepasbaar. De toenmalige minister DE CLERCK (CVP) verwees immers naar art. 458 Sw. als mogelijke

³¹¹ Art. 36, §1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³¹² Art. 36, §1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/6, 5; Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/7, 9.

³¹³ Art. 43, 1° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 2 Wet 26 juni 2000 betreffende de invoering van de euro in de wetgeving die betrekking heeft op aangelegenheden als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet, *BS* 29 juli 2000.

³¹⁴ Art. 43, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³¹⁵ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14, 65.

³¹⁶ Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1, 16; Luik 8 januari 1986, *JL* 1986, 231; Cass. 10 januari 1978, *Arr.Cass.* 1977-78, 546; Cass. 26 februari 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 881.

³¹⁷ Cass. 6 december 2005, AR P.05.1138.N; Cass. 9 december 2014, AR P.14.1039.N.

uitzondering op geheimhouding bij een getuigenis in rechte, waardoor ook op die manier de identiteit van een informant mag worden prijsgegeven. Bij het doorbreken van de geheimhoudingsplicht zal de getuige rekening moeten houden met de zwaarwichtige gevolgen zoals de veiligheid van informatiebronnen.³¹⁸ De Classificatiewet voorziet ook in een *lex specialis* op het beroepsgeheim, waaraan leden van inlichtingendiensten gebonden zijn, met een verwijzing naar art. 458 Sw.³¹⁹

4.4.2. De regel van de derde dienst en doorgifte van informatie

De regel van de derde dienst schrijft voor dat een inlichtingendienst die informatie ontvangt van een andere inlichtingendienst slechts melding mag maken of die informatie slechts mag gebruiken op een wijze zoals die andere inlichtingendienst dat heeft gevraagd.³²⁰ Het vormt de grondslag van de internationale samenwerking tussen inlichtingendiensten.³²¹

Bijgevolg kan geen mededeling volgen van alle informatie of kan dat niet altijd op volledige wijze. De buitenlandse dienst die de informatie levert blijft de eigenaar van de informatie. Indien de inlichtingendienst de informatie met de gerechtelijke overheden of politie wenst te delen is er een voorafgaande toestemming nodig. Tegenover politiediensten staan buitenlandse partners weinig weigerachtig; tegenover gerechtelijke overheden daarentegen wel. Immers komt informatie in regel dan in het strafdossier terecht. De mogelijkheid van medewerking en technische bijstand wekt ook wantrouwen op bij buitenlandse partners. Daarnaast beoordeelt de buitenlandse partnerdienst de noodzaak tot kennisneming voor de derde dienst. Dat is het zogenaamde *need-to-know*-principe. In de rechtsleer is kritiek op deze werkwijze. Sommigen zijn voorstander van een *responsibility to provide intelligence* of een regel van het derde land.³²²

Het is mogelijk dat door toepassing van deze praktijk de gerechtelijke overheden kennis krijgen van bepaalde informatie, maar daar niets over terug te vinden is in het strafdossier.

³¹⁸ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1996-1997, nr. 638/14, 46; Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 638/1, 16, 65-66.

³¹⁹ Art. 23-24 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

³²⁰ F. VANNESTE, "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, (325) 363; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 178.

³²¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 8.

³²² P. DE BAETS, "Inlichtingendiensten: onbekend maakt onbemind?", *Orde dag* 2008, afl. 42, (5) 9.

Ook is het mogelijk dat informatie niet kan gedeeld worden met de gerechtelijke overheid.³²³ Nochtans is die situatie in strijd met art. 29 Sv. wanneer ze zich louter baseert op de gewoonte en niet op een verdrag of wetgeving. Het is onduidelijk welke regel de voorrang krijgt.³²⁴

Nauw verwant aan die principes is het beginsel van *one good turn deserves another*. Dat betekent dat inlichtingendiensten informatie enkel uitwisselen indien ze in ruil gegevens van gelijke waarde kunnen verkrijgen.³²⁵

4.5. Tussentijdse conclusie

Voor de rechten van verdediging van de vervolgte partij is het voorzien van een wettelijk kader een verbetering voor zijn rechtsbescherming, al dient dat genuanceerd te worden. Het betreft louter een codificatie van de praktijk. De vervolgte partij weet met zekerheid dat er een mogelijkheid bestaat dat inlichtingendiensten informatie aan de gerechtelijke overheden verschaffen of meedelen. Echter is er nergens een verplichting voorzien om de informatie die afkomstig is van inlichtingendiensten op een papieren stuk te zetten, laat staan te voegen aan het strafdossier waar de verdediging inzage in krijgt. De rechtsleer vermeldt zelfs expliciet het gebruik van vertrouwelijke nota's. Zeker in de context van geclassificeerde informatie zal de verdediging in het ongewisse blijven. Al kan dat eventueel verdedigd worden gelet op de fundamentele belangen die dat beoogt te beschermen.³²⁶

Maar zelfs een loutere vermelding dat er een mededeling van informatie door een inlichtingendienst heeft plaatsgevonden, met eventueel een samenvatting van de verkregen informatie, is niet verplicht. Dezelfde kritiek kon op de medewerking en technische bijstand gegeven worden. De vervolgte partij kan in onwetendheid blijven van de oorsprong van de informatie die als richtinformatie of als bewijs gebruikt wordt in het onderzoek tegen hem. Bijgevolg wordt zijn recht op tegenspraak uitgehold. De toenmalige regering, de rooms-rode regering-Dehaene II, beargumenteerde in haar amendementen nochtans dat er in de toekomst

³²³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 8, 205.

³²⁴ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 227; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 121.

³²⁵ P. DE BAETS, "Inlichtingendiensten: onbekend maakt onbemind?", *Orde dag* 2008, afl. 42, (5) 9.

³²⁶ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 231.

officiële schriftelijke stukken gevoegd zullen worden met inzage voor alle partijen en dat het gedaan zou zijn met clandestiene praktijken waarbij stukken uit het dossier ontbreken.³²⁷ Echter blijkt dat nergens uit de wet.

4.6. De gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte ex art. 29 Sv.

4.6.1. Toepassingsgebied en hervormingen

Elke ambtenaar, waaronder leden van inlichtingendiensten, valt onder toepassingsgebied van de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte.³²⁸ Volgens de toenmalige minister DE CLERCK (CVP) hebben de leden van inlichtingendiensten de plicht het artikel onverkort bij elk misdrijf waar zij kennis van krijgt tijdens haar opdracht toe te passen.³²⁹ De aangifteplicht geldt ook voor misdrijven die niets te maken hebben met de opdracht, noch moeten leden zelf getuige van het misdrijf geweest zijn.³³⁰

Er moet echter kennis genomen worden van het bestaan van een gepleegde of in uitvoering zijnde misdaad of wanbedrijf. Een louter vermoeden volstaat niet. Het kenniselement heeft bovendien betrekking op alle constitutieve elementen, materieel en moreel, van het misdrijf. Daarvoor zijn concrete aanwijzingen vereist. Kennisname van het bestaan van een overtreding valt overigens niet onder het toepassingsgebied.³³¹

Er is geen opportuniteitsoordeel in tegenstelling tot in Nederland. Daar bestaat de mogelijkheid om informatie mee te delen aan het openbaar ministerie in de vorm van een

³²⁷ Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/9, 2-3.

³²⁸ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 194; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 162; W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 406.

³²⁹ Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10, 37.

³³⁰ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 117-118.

³³¹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 162; L. HUYBRECHTS, "Aangifte van misdrijven" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2012, (5) 12-13; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 175.

ambtsbericht door de minister of het diensthoofd. De parlementaire voorbereidingen maken duidelijk dat het gaat over een belangenafweging en een discretionaire bevoegdheid.³³²

Immers is het onmogelijk voor een inlichtingendienst om te kunnen functioneren indien er bij elk misdrijf een melding moet volgen waarna een onderzoek van het openbaar ministerie en andere met de vervolging belaste diensten mogelijk de goede werking van inlichtingendiensten verstoort. Desondanks wordt dat verwacht van Belgische inlichtingendiensten. Het is weliswaar zo dat de discretionaire bevoegdheid bij een ernstig

³³² Art. 66, 1. Wet 26 juli 2017 op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Stb.* 17 augustus 2017; oud art. 38, 1. Wet van 7 februari 2002 houdende regels met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten alsmede wijziging van enkele wetten, *Stb.* 26 maart 2002; A. WINANTS, "Bim bam, bom: De verhouding tussen inlichtingendiensten, politiediensten en gerechtelijke overheden: Symfonie of kakofonie?" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, Brugge, Die Keure, 2011, (995) 1006; A. WINANTS, "De Veiligheid van de Staat en de gerechtelijke en politionele overheden: raak-, pijn- en discussiepunten" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus Curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (547) 559; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 195; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 140-141; A. WINANTS, "Staatsveiligheid, strafvordering en strafproces" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (195) 223-224; B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 257-258; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 118.

misdrijf minder groot is.³³³ De strafrechtelijk gesanctioneerde meldingsplicht³³⁴ is eveneens niet van toepassing.³³⁵

WINANTS is voorstander van een dergelijke regeling ten bate van een efficiënt inlichtingenonderzoek en het nationaal belang.³³⁶ Inlichtingendiensten zouden een eigen aangiftebeleid kunnen ontwikkelen.³³⁷

Immers zijn strafbaarstellingen zoals terrorisme ruim waardoor een inlichtingendienst strikt genomen aanwijzingen van een misdrijf ontvangt die minstens onder het toepassingsgebied van de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte valt. Bijgevolg moet een schriftelijke melding plaatsvinden. Dit is mogelijk voor geen van beide diensten een meerwaarde. De melding dient principieel zo snel mogelijk te gebeuren, maar op dat moment van het inlichtingenonderzoek zal de melding onvoldoende zijn als bewijs. De gerechtelijke overheden zullen een onderzoek instellen waardoor de inlichtingendiensten hinder

³³³ A. WINANTS, "Bim bam, bom: De verhouding tussen inlichtingendiensten, politiediensten en gerechtelijke overheden: Symfonie of kakofonie?" in F. DERUYCK en M. ROZIE (eds.), *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, Brugge, Die Keure, 2011, (995) 1006; A. WINANTS, "De Veiligheid van de Staat en de gerechtelijke en politionele overheden: raak-, pijn- en discussiepunten" in F. DERUYCK, E. GOETHALS, L. HUYBRECHTS, J. LECLERCQ, J. ROZIE, M. ROZIE, P. TRAEST en R. VERSTRAETEN (eds.), *Amicus Curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (547) 559; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 195; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 140-141; A. WINANTS, "Staatsveiligheid, strafvordering en strafproces" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (195) 223-224; B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 257-258; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 118.

³³⁴ Art. 160 en 162 NSv

³³⁵ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 259-260; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 32.

³³⁶ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 194-195; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 140-141; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 162; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 174.

³³⁷ W. VAN LAETHEM, "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, (1) 5.

ondervinden, maar tegelijk zal op basis van de meegedeelde aanwijzingen mogelijk geen voldoende bewijs door de gerechtelijke overheden gevonden worden. Bijgevolg gaat de verdachte vrijuit en is het inlichtingenonderzoek intussen ook mislukt. Een gelijkaardig scenario doet zich voor wanneer de melding betrekking heeft op eerder geringe misdrijven. Zij kunnen jarenlang inlichtingenonderzoek saboteren waardoor een wanverhouding lijkt te bestaan.³³⁸

Ook het VCI wenst daarom dat er een appreciatie door inlichtingendiensten in functie van de ernst van het misdrijf en het belang van de operatie plaatsvindt. Echter stelt zij ook dat het niet aan een inlichtingendienst is het belang van de informatie voor gerechtelijke doeleinden na te gaan.³³⁹ De POC 22/3 stelde vast dat de huidige aangifteplichten, art. 29 Sv. en art. 19/1 WIV, het evenwicht tussen de inlichtingen- en gerechtelijke finaliteit verstoren. De aangifte zou pas plaatsvinden wanneer ze niet langer schadelijk is voor het inlichtingenonderzoek. Daarnaast zouden de, reeds aangehaalde, *Joint Decision Centres* opgericht worden waarbinnen concrete afspraken kunnen gemaakt worden over het exacte moment van aangifte.³⁴⁰ De wetgever heeft nagelaten de wet te wijzigen. De toenmalige minister VAN QUICKENBORNE (Open VLD) stelde dat wijzigingen onnodig zijn aangezien de overlegstructuren het probleem oplossen.³⁴¹

³³⁸ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 196, 198; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 141-142.

³³⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, I, 1997, 287-288; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, I, 2001, 164-168; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 147; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 7; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 106.

³⁴⁰ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer 2016-2017*, nr. 54-1752/008, 56, 253, 310.

³⁴¹ *Hand. Kamer comm. Justitie 2021-2022*, 3 juni 2022, nr. 55 COM 806, 21; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGEN EN VEILIGHEIDSDIENSTEN, *Toezichtonderzoek naar de opvolging van de in de parlementaire onderzoekscommissie Terroristische Aanslagen geformuleerde aanbevelingen met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten*, s.l., I, 2022, 59.

Het is niet in het belang van de inlichtingendienst dat er onmiddellijk een melding aan de gerechtelijke overheden volgt, aangezien de verdere uitvoering van de opdracht in gevaar kan komen.³⁴² Er is echter geen sanctie aan art. 29 Sv. verbonden, tenzij een disciplinaire. Indien inlichtingendiensten bijgevolg toch nalaten onmiddellijk de nodige mededelingen te doen blijven ze bijgevolg straffeloos.³⁴³ De kans dat zulks wordt overwogen bestaat. Immers speelt de wettelijk voorziene voorrangsregel van het strafproces een ontradende rol voor een aangifte, gelet op de nadelige impact op de werking van inlichtingendiensten.³⁴⁴ Het VCI stelde reeds vast dat de Staatsveiligheid die plicht soms verzuimt.³⁴⁵

Ook uit de POC Bende­commissie I bleek dat inlichtingendiensten regelmatig verzuimden de informatie over strafbare feiten waarover ze beschikte mee te delen. Meer in het bijzonder in de context van *Westland New Post* (WNP). De Staatsveiligheid, en de ondervraagde personeelsleden, verdedigden zich door te stellen dat zij geen actieve kennis hadden van misdrijven. Ze hadden enkel iets opgevangen. De POC stelde echter letterlijk vast dat “*de Staatsveiligheid deze feiten op passieve wijze heeft benaderd. Het is precies de taak van de Staatsveiligheid dergelijke feiten actief te doorgronden.*” Immers hadden bepaalde leden van de Staatsveiligheid weet dat er een moordonderzoek naar bepaalde informanten liep. Het is irrelevant dat een aangifte geen bijkomende informatie zou opleveren die de gerechtelijke overheden nog niet zouden hebben. Hetzelfde geldt voor de beweerd­e onduidelijkheid of een onderzoeksrechter informatie rechtstreeks van leden van een inlichtingendienst mag ontvangen.³⁴⁶

³⁴² VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1994*, s.l., /, 1994, 38.

³⁴³ W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in voor­onderzoek en strafuitvoering", *NC 2019*, afl. 5, (389) 406-407.

³⁴⁴ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 194-195; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 141.

³⁴⁵ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 119.

³⁴⁶ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Renaat Landuyt en Jean-Jacques Viseur: Parlementair onderzoek naar de noodzakelijke aanpassingen van de organisatie en de werking van het politie- en justitiewezen op basis van de moeilijkheden die gerezen zijn bij het onderzoek naar de Bende van Nijvel, *Parl.St. Kamer 1995-1996*, nr. 573/8, 82-83; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St. Kamer 1989-1990*, nr. 59/8, 138-139, 143, 282-283; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St. Kamer 1989-1990*, nr. 59/9, 309-310.

De POC geeft een zeer opsporingsgerichte visie op de taken van een inlichtingendienst. Ze spoort wellicht zelfs niet met de interpretatie die het GwH geeft aan de finaliteit van inlichtingendiensten. Bovendien is het niet wenselijk dat een aangifte, gelet op de moeilijke feitenkwestie die het is, overgelaten wordt aan een individueel lid. Desondanks stelt de POC 22/3 dat de aangifteplicht bestaat in hoofde van het individuele lid en niet in hoofde van de dienst.³⁴⁷

4.7. De WIV als *lex specialis*

4.7.1. Verhouding art. 19, eerste lid WIV en art. 19/1 WIV

De BIM-wet voerde een nieuwe aangifteplicht in voor inlichtingendiensten als een afwijkend stelsel ten opzichte van de gemeenrechtelijke aangifteplicht in het Wetboek van Strafvordering.³⁴⁸ Dit kwam tot stand nadat de Raad van State zich vragen stelde over de aanvaardbaarheid dat informatie van inlichtingendiensten in de strafprocedure als bewijs zou dienen zonder naleving van het Wetboek van Strafvordering. Deze bijzondere aangifteplicht zou een waarborg zijn in combinatie met het juridisch kader, met inbegrip van toezicht en controle, waarbinnen de inlichtingendiensten opereren.³⁴⁹

Het is onduidelijk hoe die aangifteplicht zich verhoudt tegenover art. 19, eerste lid WIV, het doorgeven van informatie aan gerechtelijke overheden en politiediensten. Immers stelt het wetsvoorstel uit 2008 duidelijk te maken wanneer inlichtingendiensten door middel van een schriftelijke nota aan de federale procureur informatie moeten doorgeven. Dat voorstel is finaal uitgemond in deze bijzondere aangifteplicht.³⁵⁰ Beoogde de wetgever met deze bijzondere aangifteplicht art. 19, eerste lid WIV te concretiseren en zodoende elke andere manier van meedelen van informatie, zoals die voor de invoering van de BIM-wet bestond op

³⁴⁷ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 290.

³⁴⁸ Art. 15 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 163.

³⁴⁹ H. VANDENBERGHE en T. VAN ONGEVAL, "Hoofdstuk I - Genese en krachtlijnen van de Wet van 4 februari 2010 op de bijzondere inlichtingenmethoden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (1) 21.

³⁵⁰ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Senaat* 2008-2009, nr. 4-1053/1, 12.

basis van art. 19, eerste lid WIV en art. 29 Sv. uit te sluiten? LANDUYT en BEKAERT lijken dat standpunt te verdedigen.³⁵¹

Of dient de *lex specialis* altijd toegepast te worden, waarbij de Commissie enkel een rol speelt wanneer de informatie het resultaat is van specifieke en uitzonderlijke methoden?³⁵² Het wetsvoorstel uit 2008 stelde dat voor in de toelichting van het voorstel, maar de finale wettekst is sterk afwijkend waardoor een dergelijke opvatting zou ingaan tegen de wettekst.³⁵³ Die sluit grotendeels aan bij het wetsontwerp uit 2007.³⁵⁴

Art. 19, eerste lid WIV schept een algemeen kader waarna in bepaalde omstandigheden ook art. 19/1 WIV moet toegepast worden. De wetgever was zich bewust van de moeilijkheden die bestaan wanneer informatie van een inlichtingendienst in een strafprocedure terecht komt.³⁵⁵ Inlichtingendiensten kennen daardoor twee aangifteverplichtingen.³⁵⁶

Wanneer, naar aanleiding van het gebruik van specifieke of uitzonderlijke methoden, ernstige aanwijzingen aan het licht komen, over het plegen van een misdaad of wanbedrijf, of er is een redelijk vermoeden dat wijst op een gepleegd of nog te plegen strafbaar feit, dat nog niet gekend was, brengt de inlichtingendienst de Commissie daarvan dadelijk op de hoogte. De Commissie onderzoekt de gegevens waarna er toepassing gemaakt wordt van art. 29 Sv.³⁵⁷

Indien de initiële aangifte van een misdaad of wanbedrijf niet onder het toepassingsgebied valt van art. 19/1 WIV, gebeurt de aangifte in beginsel op basis van art. 29 Sv. Meer bepaald zal het gaan over kennis krijgen van een misdrijf naar aanleiding van een gewone methode.³⁵⁸ De wet verwijst naar en handhaaft expliciet de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte, maar

³⁵¹ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 51, 53.

³⁵² Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 55.

³⁵³ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 87-88.

³⁵⁴ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 322.

³⁵⁵ J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 17.

³⁵⁶ W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 29.

³⁵⁷ Art. 19/1, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁵⁸ W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 406.

voorziet bijkomende procedures en modaliteiten vooraleer daarvan toepassing gemaakt kan worden.³⁵⁹ Desondanks blijven er onduidelijkheden bestaan.³⁶⁰

4.7.2. Het toepassingsgebied

Vooreerst blijkt uit de letterlijke lezing van de wet dat wanneer er geen specifieke of uitzonderlijke methoden aangewend zijn er in beginsel geen toepassing dient gemaakt te worden van deze afwijkende procedure. De vraag is echter vanaf wanneer er sprake is van ernstige aanwijzingen en redelijke vermoedens? Mogelijk vangt een inlichtingendienst aanwijzingen op tijdens het gebruik van gewone methoden, maar worden dat ernstige aanwijzingen na toepassingen van specifieke of uitzonderlijke methoden, aangezien die methoden in principe meer informatie moeten capteren. Het redelijk vermoeden moet voortvloeien uit de toepassing van specifieke of uitzonderlijke methoden, stelt het wetsvoorstel.³⁶¹ Het VCI begrijpt niet waarom een mededeling van informatie anders dient te verlopen omdat andere methoden zijn aangewend.³⁶²

Daardoor lijken de specifieke of uitzonderlijke methoden een doorslaggevende rol te moeten spelen bij het tot stand komen van het redelijk vermoeden, al laat het voorstel verdere verduidelijking ook achterwege. Het VCI heeft verduidelijking gevraagd voor die situatie waarbij aanvullende informatie via specifieke of uitzonderlijke methoden aan het licht komt.³⁶³ De wetgever heeft nagelaten die situatie uit te klaren. Strikt genomen moet mijns inziens de aangifte plaatsvinden via art. 29 Sv. waarna de mededeling van extra informatie op basis van art. 19, eerste lid WIV moet plaatsvinden. In realiteit zal echter mogelijk de technische bijstand als rechtvaardiging voor de mededeling van extra informatie worden aangegrepen.

Bovendien betekent dit een inperking van de ambtelijke aangifteplicht waar kennisname van het bestaan van het misdrijf volstaat. Redelijke vermoedens of ernstige aanwijzingen voortkomend uit gewone methoden vallen niet onder de ambtelijke aangifte waar in beginsel

³⁵⁹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 55.

³⁶⁰ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2022*, Brussel, /, 2022, 47.

³⁶¹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 12-13.

³⁶² Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2006-2007, nr. 3-2138/1, 124.

³⁶³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 212-213.

de kennisname vereist is van het bestaan van de respectievelijke misdrijven. Noch vallen de gewone methoden onder het toepassingsgebied van de *lex specialis*. Nochtans wilde de wetgever de ambtelijke aangifte uitbreiden, wat hierdoor niet volledig gelukt is.³⁶⁴

Het dient gezegd dat volgens het wetsvoorstel art. 29, §1 Sv. vereist dat er ernstige aanwijzingen aanwezig zijn voor alle constitutieve elementen van het misdrijf. In functie daarvan stemde ze de formulering van de *lex specialis* af.³⁶⁵ Dat is een verschil met het vereiste kenniselement zoals hoger uiteengezet. Mogelijk dacht de wetgever dat ernstige aanwijzingen van misdaden en wanbedrijven, voortkomend uit de gewone methoden, toch onder het toepassingsgebied van de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte vallen.

Het initiële wetsvoorstel knoopte daarnaast aan bij de definitie van proactieve recherche. Er moest aanvankelijk overigens enkel toepassing gemaakt worden van deze bijzondere procedure bij een ernstig vermoeden van te plegen of gepleegde misdrijven uit art. 90ter, §§2-4 Sv., de telefoontaplijst.³⁶⁶ De eigenlijke wettekst verruimt het toepassingsgebied echter naar alle misdaden en wanbedrijven. De formulering van de vereiste aanwijzingen, maar bovenal het redelijk vermoeden, is overigens dusdanig geformuleerd dat de aangifte dienstig kan zijn voor zowel een pro- of reactief onderzoek onder leiding van gerechtelijke overheden.³⁶⁷

Door die formulering is de gemeenrechtelijke ambtelijke aangifte uitgebreid. Immers is er geen kennis van het bestaan van het misdrijf nodig, wel aanwijzingen of vermoedens. Dat zou volgens WINANTS bijzonder schadelijk zijn voor inlichtingendiensten en hun werking. Immers moet daardoor reeds vroegtijdig een melding door de inlichtingendienst volgen aan gerechtelijke overheden met alle gevolgen van dien. Op die manier voert de inlichtingendienst een proactieve recherche, eigenlijk een prospectieve recherche, voorafgaand aan de eigenlijke proactieve recherche door de politiediensten.³⁶⁸ Het

³⁶⁴ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op leren voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 163, 169.

³⁶⁵ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 55, 87.

³⁶⁶ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 55, 87.

³⁶⁷ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 29; P. PIETERS, "De BIM-wet anders gelezen. Over inlichtingenmethoden ten behoeve van de openbare orde en het wetenschappelijk en economisch potentieel", *Panopticon* 2010, afl. 4, 66.

³⁶⁸ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 196-197; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B.

niet-geclassificeerd proces-verbaal wordt in het strafdossier *de facto* het aanvankelijke proces-verbaal.³⁶⁹

Daarnaast blijkt uit de wet dat ook overtredingen buiten het toepassingsgebied vallen tenzij de wet zou gelezen worden als “*ernstige aanwijzingen over het plegen van een misdaad of wanbedrijf of een redelijk vermoeden van een te plegen of gepleegd strafbaar feit dat niet gekend was*” waarbij de overtredingen als het niet gekend strafbaar feit zouden kunnen beschouwd worden. Dergelijke redenering lijkt absurd gelet op het feit dat het aanvankelijk het plan was om enkel de misdrijven uit de telefoontaplijst onder het toepassingsgebied te plaatsen. Desondanks is het toepassingsgebied van de ambtelijke aangifte verruimd naar overtredingen.³⁷⁰

Tot slot maken VANGEEBERGEN en VAN DAELE de bedenking dat de wettekst ook op een manier gelezen kan worden dat ze enkel toepassing vindt indien het redelijk vermoeden of de ernstige aanwijzingen aanwezig zijn. Indien er werkelijke kennis van het bestaan van het misdrijf is, is art. 29 Sv. van toepassing. Daaruit zou kunnen worden geconcludeerd dat de *lex specialis* in deze geen aanvullende werking heeft, maar een nieuwe regeling voorziet naast de reeds bestaande systemen.³⁷¹

4.7.3. De BIM-Commissie

4.7.3.1. Vaststelling van ernstige aanwijzingen of een redelijk vermoeden

Vooreerst bestaan er semantische verschillen tussen het eerste en tweede lid. Het eerste lid vereist “*ernstige aanwijzingen aan het licht brengt over het plegen van een misdaad of wanbedrijf*” terwijl het tweede lid “*ernstige aanwijzingen die kunnen leiden tot het plegen*

VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 142; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten”, *NC* 2010, afl. 3, (147) 163.

³⁶⁹ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl.St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008, 291.

³⁷⁰ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten”, *NC* 2010, afl. 3, (147) 163.

³⁷¹ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, “Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden” in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 217.

van een misdaad of wanbedrijf' vereist. Het lijkt alsof het eerste lid strengere eisen stelt, een hogere zekerheid over het plegen van een misdrijf, dan het tweede lid, dat louter aan de Commissie vraagt of er een mogelijkheid is tot het plegen van een misdrijf, weliswaar nog altijd met een voldoende hoge zekerheid. Theoretisch gezien zal de beoordeling, zoals omschreven in het eerste lid, plaatsvinden in hoofde van de inlichtingendienst, en haar leden, waarna ze de Commissie zal gelasten. De wetgever lijkt een hogere drempel te vereisen in hoofde van een inlichtingendienst op het moment dat ze denkt dat een aangifte wenselijk of noodzakelijk is dan de drempel die in hoofde van de Commissie overschreden moet worden om een aangifte te doen. De wetgever heeft nagelaten die terminologische nuance te verklaren in de parlementaire voorbereiding en heeft het wellicht ook niet door.³⁷²

De Commissie zal het bestaan van ernstige aanwijzingen of een redelijk vermoeden vaststellen waarna de voorzitter, in voorkomend geval, een niet-geclassificeerd proces-verbaal zal opstellen. Bij verhindering van de voorzitter neemt een commissielid die taak op zich. In realiteit stellen de diensten de ernstige aanwijzingen of het redelijk vermoeden vast en bevestigt de Commissie dat. Het diensthoofd zal vooraf gehoord worden omtrent de inhoudelijke uitwerking van het proces-verbaal en de voorwaarden van de verzending van het proces-verbaal aan de procureur des Konings of de federale procureur.³⁷³

De BIM-wet voorzag enkel in inspraak voor het diensthoofd over de voorwaarden, de inspraak over de inhoud volgde pas later.³⁷⁴ Niets belet het diensthoofd besprekingen te houden met het openbaar ministerie. Bepaalde informatie kan worden achtergehouden. Bovendien kunnen voorwaarden betrekking hebben op het al dan niet gebruik van het proces-verbaal als bewijs of het tijdstip van voeging van het proces-verbaal aan het dossier. Ondanks die inspraak beslist de Commissie uiteindelijk over de inhoud. De Commissie

³⁷² D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 217.

³⁷³ Art. 19/1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; art. 128 Wet 28 maart 2024 houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen *Ibis*, *BS* 29 maart 2024; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 217.

³⁷⁴ Art. 15 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010; art. 48 Wet 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *BS* 28 april 2017.

beslist nadien ook of het de procureur des Konings of de federale procureur inlicht.³⁷⁵ VAN SANTVLIET meent dat enkel de federale procureur de aangifte krijgt, waarna die de bevoegde procureur des Konings dient te verwittigen.³⁷⁶

Het is de Commissie die de beslissing neemt en bijgevolg treedt ze als collegiaal orgaan op en neemt ze een collegiale beslissing.³⁷⁷ De Commissie heeft geen opportuniteitsoordeel. Indien ze de aanwijzing of het vermoeden effectief vaststelt zal het openbaar ministerie ingelicht moeten worden.³⁷⁸ Zowel de melding aan de Commissie als de melding aan het openbaar ministerie dient onverwijld te gebeuren. Inlichtingendiensten zijn kritisch tegenover die wettelijke formulering. Immers kan een onmiddellijke melding aan gerechtelijke overheden de werking van de inlichtingendienst verstoren.³⁷⁹

Het VCI wilde in plaats van de huidige absolute aangifteplicht een bemiddelende rol voor de Commissie. Een concrete belangenafweging zou plaatsvinden in de concrete zaak in functie van de goede werking van inlichtingendiensten en de te plegen of gepleegde feiten. De aangifte zou uitgesteld kunnen worden. Anders werken inlichtingendiensten *de facto* voor politiediensten.³⁸⁰ VANGEEBERGEN en VAN DAELE stellen ook een gelijkaardige

³⁷⁵ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 292; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 164; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 218.

³⁷⁶ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

³⁷⁷ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

³⁷⁸ P. DE SMET, "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (93) 106; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 175.

³⁷⁹ W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 406.

³⁸⁰ A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 197; A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 142-143; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 106.

hervorming voor met een opportuniteitsoordeel, een overlegmodel en een belangenafweging *in concreto*.³⁸¹ Zeldzame rechtsleer vindt dat de procedure een goed compromis is om het probleem van de absolute aangifteplicht op te lossen. Immers kan de Commissie beslissen niet alle informatie in het proces-verbaal op te nemen.³⁸²

4.7.3.2. Wettigheidscontrole door de BIM-Commissie

Vooraleer de Commissievoorzitter het proces-verbaal opstelt, dient de Commissie eerst de gegevens te onderzoeken. De drager waarop die gegevens staan is irrelevant.³⁸³ Het wetsvoorstel verduidelijkt dat de Commissie de legaliteit van de toegepaste specifieke en uitzonderlijke methoden zal nagaan. Dat geldt als waarborg voor een eerlijk proces volgens de regels van het strafprocesrecht.³⁸⁴

De misdrijven dienen geen verband te houden met de onderliggende dreiging die de aanwending van de methode rechtvaardigde.³⁸⁵ Men zou overigens de analogie kunnen maken met de heersende rechtspraak over de ontdekking van nieuwe misdrijven in het kader van de uitoefening van een regelmatig bevolen telefoontap. De aldaar verkregen bewijzen mogen aangewend worden in het nieuwe dossier voor andere misdrijven.³⁸⁶ Een gelijkaardige situatie betreft de ontdekking van andere feiten tijdens een regelmatig bevolen huiszoeking.³⁸⁷

³⁸¹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 170; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 33.

³⁸² F. FRANCEUS, "De Belgische regelgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten kort getoetst aan de good practices van de Human Rights Council van de Verenigde Naties", *TBP* 2011, afl. 10, (547) 558-559.

³⁸³ Art. 19/1, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁸⁴ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 13.

³⁸⁵ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl.St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008, 290.

³⁸⁶ Cass. 1 juni 2005, AR P.05.0725.F; Cass. 3 juni 2008, AR P.07.1517.N; Cass. 25 februari 2009, AR P.08.1818.F; Cass. 16 juni 2020, AR P.19.1263.N.

³⁸⁷ Cass. 10 maart 1998, AR P.96.649.N; Cass. 5 november 2001, AR P.00.0548.N; Cass. 12 november 2013, AR P.13.1750.N; Cass. 7 september 2011, AR P.11.0591.F; Cass. 26 mei 2020, AR P.20.0236.N; Gent 28 december 1983, *RW* 1984-85, 1086; KI Gent 13 februari 2018, *RW* 2018-19, afl. 42, 1669.

Wellicht zal de Commissie haar wettigheidscontrole uitoefenen ondanks dat het niet expliciet in de wet staat. In het initiële wetsvoorstel uit 2008 waren het de inlichtingendiensten zelf die de federale procureur moesten inlichten en vond de controle pas na de mededeling plaats.³⁸⁸ Het GwH beperkt de taak van de Commissie tot een filterfunctie waarbij ze het volledige dossier onderzoekt en het bestaan van ernstige aanwijzingen of het redelijk vermoeden vaststelt.³⁸⁹ Ze lijkt impliciet een wettigheidscontrole te verwachten, daar zij als compenserende mechanisme voor een strikt evenredige inmenging in de rechten van verdediging door gebruik te maken van het niet-geclassificeerd proces-verbaal onder andere wijst op de bevoegdheden van de Commissie inzake de controle op de procedure.³⁹⁰

Echter is er niets geregeld in de situatie waarbij de Commissie vaststelt dat er onwettigheden waren met betrekking tot de specifieke en uitzonderlijke methoden en tegelijk ook het bestaan van ernstige aanwijzingen vaststelt. Moet zij dan nog een aangifte doen? Het initiële wetsvoorstel voorzag dat de Commissie bij specifieke en uitzonderlijke methoden de legaliteit moest nagaan van die methoden en bij miskenning van de wettelijke bepalingen daarover de federale procureur, die door de inlichtingendiensten de aangifte middels de schriftelijke nota reeds verkregen heeft, moest melden. Het VCI moest daarvan ook in kennis gesteld worden.³⁹¹ De reeds verkregen nota behield haar geldingskracht.³⁹²

Gelet op de geest van de wet en tevens ook de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie die een onderscheid maakt tussen de aangifte of inlichting en het bewijs, zal de Commissie wellicht ook binnen het huidige wettelijk kader een niet-geclassificeerd proces-verbaal moeten opmaken en meedelen.

Tot slot halen rechtsleer, en de parlementaire voorbereiding, aan dat het proces-verbaal in het strafdossier terechtkomt, maar de wetgever heeft nergens die verplichting voorzien.³⁹³ Niets

³⁸⁸ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 29; R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 52.

³⁸⁹ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 176.

³⁹⁰ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 180-181.

³⁹¹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 87-88.

³⁹² P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 28-29.

³⁹³ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2006-2007, nr. 3-2138/1, 45, 94; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 39.

belet dat het openbaar ministerie informatie filtert uit het proces-verbaal om dan een eigen aanvankelijk proces-verbaal op te stellen waarbij een summiere vermelding staat dat de informatie verkregen is van een inlichtingendienst, zonder het niet-geclassificeerde proces-verbaal te voegen als bijlage.³⁹⁴ Het gevolg is dat de verdediging minder controlemogelijkheden heeft, daar het niet de oorspronkelijke stukken heeft. Het GwH heeft gelukkig geoordeeld dat het niet-geclassificeerd proces-verbaal gevoegd dient te worden.³⁹⁵

4.7.4. De inhoud van het niet-geclassificeerd proces-verbaal

De inhoud van het proces-verbaal bevat de ernstige aanwijzingen, en die kunnen in rechte gebruikt worden.³⁹⁶ Het wetsontwerp uit 2007 voorzag, in tegenstelling tot het wetsvoorstel uit 2008, dat het proces-verbaal ook de context waarin de inlichtingenopdracht plaatsvindt, het doel van die opdracht, de context waarin de ernstige aanwijzingen werden verzameld en de relevante aanwijzingen voor een gerechtelijke finaliteit dienen te bevatten. SCHUERMANS merkte op dat daarmee het initiële wetsontwerp veel verder ging dan de toenmalige huidige rechtspraak. Immers zal de wettelijke opdracht een plaats moeten krijgen in het proces-verbaal, evenals de methode en de periode van aanwending.³⁹⁷ De finale BIM-wet voerde die extra waarborg voor de verdediging in conform het initiële wetsontwerp uit 2007.³⁹⁸

Dat maakt de mogelijkheid op een gedegen rechterlijke rechtmatigheids- en betrouwbaarheidstoets groter.³⁹⁹ Het is een waarborg voor de vervolgte.⁴⁰⁰ Elk nuttig element voor de verdediging zou in het proces-verbaal komen. Op basis van diezelfde informatie zou

³⁹⁴ H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopie en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 433.

³⁹⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 178.

³⁹⁶ Art. 19/1, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

³⁹⁷ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 218; F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 322.

³⁹⁸ Art. 15 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

³⁹⁹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 34.

⁴⁰⁰ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 29.

het openbaar ministerie beslissen een onderzoek te openen. Echter beslist de Commissie welke informatie zij exact meedeelt. Zij kan daarbij het gevaar voor schade aan het inlichtingenonderzoek in rekening nemen.⁴⁰¹ Inlichtingendiensten dienden die verplichtingen enkel na te leven indien ze daarmee geen bronnen of methoden zouden prijsgeven. In realiteit diende die waarborg genuanceerd te worden.⁴⁰²

De wetgever voerde die verplichting in 2017 weer af conform het wetsvoorstel uit 2008.⁴⁰³ Immers bracht de inhoud van het proces-verbaal de werkwijze van inlichtingendiensten in gevaar.⁴⁰⁴ Het GwH heeft nochtans in haar oordeel over de voormelde procedure die waarborg mee in haar overweging genomen.⁴⁰⁵ Het is echter onduidelijk in welke mate dat doorslaggevend was in de vorming van haar overtuiging, daar zij tevens ook stelt dat het recht op inzage en de rechten van verdediging niet absoluut zijn.

4.7.5. Kritieken

LANDUYT en BEKAERT meenden overigens dat de aanvankelijk verplicht te vermelden informatie ontoereikend was voor een gedegen rechterlijke controle op de wettelijkheid van de aangewende methoden.⁴⁰⁶ Enkel het proces-verbaal wordt meegedeeld, niet het volledige inlichtingendossier. De Commissie bepaalt in welke mate stukken uit het dossier in het proces-verbaal voorkomen. Echter dient opgemerkt te worden dat inlichtingendiensten

⁴⁰¹ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 2006-2007, nr. 3-2138/1, 94.

⁴⁰² B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 164; W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 406.

⁴⁰³ Art. 48 Wet 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *BS* 28 april 2017.

⁴⁰⁴ Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-1752/008, 292; Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *Parl. St. Kamer* 2015-2016, nr. 54-2043/001, 72; A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 198; J. DELMULLE en A. FRANSEN, "Enkele aspecten van de relatie tussen het Vast Comité I en het gerecht" in VAST COMITÉ I (ed.), *Inzicht in toezicht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (369) 376.

⁴⁰⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 178.

⁴⁰⁶ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 52.

informatiebronnen, werkwijzen en technieken wensen geheim te houden om toekomstige operaties niet in het gedrang te brengen. De informatie kent overigens ook niet de waarborgen die worden gehanteerd in een strafprocedure, daar bewijsverzameling niet tot de inlichtingenfinaliteit behoort. De Commissie zal een toetsing naar de betrouwbaarheid van de gegevens dienen te doen. Daarom bestaat de Commissie uit magistraten.⁴⁰⁷

De advocatuur was niet te spreken over de invoering van de BIM-wet en de bijbehorende mogelijkheden tot het aanwenden van gegevens in strafprocedures door middel van niet-geclassificeerde processen-verbaal. De wet miskende de tegenspraak en wapengelijkheid en de prejudiciële adviesverlening van het VCI biedt onvoldoende waarborgen. Immers laat het proces-verbaal na te melden hoe en bij wie de informatie verzameld is. Door de tussenkomst van de BIM-Commissie is er zelf niet eens een rechtstreekse informatie-uitwisseling en ontstaat er een sfeer van geheimdoenerij.⁴⁰⁸

Daarnaast bestaat de mogelijkheid voor “*data and process laundering*” waarbij mogelijk nietige onderzoekshandelingen of gevoelige, maar nuttige informatie worden achtergehouden. Het staat immers vast dat slechts partiële informatie zal vrijgegeven worden. Daardoor komt het recht op een eerlijk proces in gedrang. Weliswaar laat het EHRM toe dat de interne openbaarheid om redenen van algemeen belang beperkt wordt. DE HERT en DECAIGNY menen echter dat een rechter in elke concrete zaak die afweging moet maken. Bovendien is de verschillende finaliteit of het ontbreken van een gerechtelijke finaliteit van inlichtingendiensten waardoor art. 6 EVRM niet van toepassing is, geen argument wanneer informatie toch in de strafprocedure terechtkomt. Er is dan minstens een *de facto* gerechtelijke finaliteit aanwezig.⁴⁰⁹

De wapengelijkheid komt ook in gevaar, ondanks dat de wetgever meende dat het openbaar ministerie niet meer informatie verkrijgt dan de vervolgde of eender welke andere partij uit het niet-geclassificeerde proces-verbaal. Echter is er de betrokkenheid van het openbaar ministerie in de overleg- en bemiddelingsprocedure in geval er samenloop is tussen een inlichtingen- en strafonderzoek. Het openbaar ministerie krijgt daar ook kennis van

⁴⁰⁷ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 175-176.

⁴⁰⁸ P. DE HERT, "De glans van de nieuwe bijzondere inlichtingenbevoegdheden", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 1-2; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De nieuwe wet op inlichtingendiensten in België. Ruime en nieuwe bevoegdheden voor geheime diensten", *Computerr.* 2010, afl. 4, 188-191.

⁴⁰⁹ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 30-31.

informatie over mogelijk dezelfde feiten. Het openbaar ministerie is bovendien een en ondeelbaar, dat in de ene procedure een ander parket of het federaal parket aanwezig is, speelt geen rol. Daardoor is er slechts tegenspraak over een fractie van de reële aanwezige informatie.⁴¹⁰

Wat een vooruitgang tegenover het initiële wetsvoorstel uit 2008 is, is het gebruik van een proces-verbaal in tegenstelling tot een louter schriftelijke nota.⁴¹¹ Het betreft een niet-geclassificeerd proces-verbaal waardoor er geen geclassificeerde informatie van het beschermingsniveau, bepaald naar inhoud, “beperkt”, “vertrouwelijk”, “geheim” of “zeer geheim” in mag voorkomen.⁴¹²

4.7.6. De zege van het Grondwettelijk Hof

Het GwH zag in de regeling geen problemen. Problemen omtrent tegenspraak zijn onbestaande want de inlichtingen verzameld uit de aanwending van specifieke of uitzonderlijke methoden komen volgens het Hof niet in de strafprocedure terecht evenals de documenten in het kader daarvan opgesteld. Het betreft slechts een beperkt gedeelte, namelijk de reeds voornoemde aanwijzingen of het vermoeden. Bovendien is het proces-verbaal van de Commissie geen bewijs, maar steunbewijs waardoor bijkomend onderzoek binnen een strafprocedure nodig is. Gerechtelijke overheden moeten zelfstandig het bewijs leveren, het proces-verbaal brengt ze louter op het goede spoor. Daarnaast bevat het proces-verbaal geen beschermde of geclassificeerde gegevens waardoor geheime informatie niet in de strafprocedure, noch in handen van het openbaar ministerie terecht komt en niet als bewijs in aanmerking komt. De tegenspraak, omtrent het bewijs en het voorleggen door het openbaar ministerie van alle stukken, en de wapengelijkheid zijn bijgevolg niet miskend. Echter sluit het Hof ook niet uit dat er geclassificeerde informatie tot bij het openbaar ministerie geraakt die minstens als begin van bewijs in aanmerking wordt genomen. Echter mag dergelijke gevoelige informatie die de hogere, fundamentele en nationale belangen behelst geheim blijven aangezien het recht op kennisname van alle bewijselementen niet absoluut is. De

⁴¹⁰ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 31-32.

⁴¹¹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 87; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 31-32.

⁴¹² Art. 4-5 Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999; W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 121.

procedure voorziet evenwel in compenserende mechanismen door de controle van het diensthoofd, maar vooral de Commissie en het VCI. Die laatste twee zijn gelet op hun vergaande controletaken en hun samenstelling, waarbij magistraten betrokken zijn, te beschouwen als onafhankelijke en onpartijdige instanties die de procedure controleren.⁴¹³

Daarnaast is er geen miskenning van art. 10-11 Gec. Gw. in combinatie met art. 6 EVRM. Voor het GwH stelden partijen dat het gebruik van het niet-geclassificeerd proces-verbaal discriminerend is, daar het de tegenspraak beperkt in vergelijking met een strafonderzoek zonder voormeld proces-verbaal.⁴¹⁴ Vooreerst wees het Hof op het bestaande onderscheid tussen inlichtingen- en politiediensten in combinatie met de regels van samenloop tussen inlichtingen- en strafonderzoeken. Bovendien stelde ze vast dat de bijzondere aangifteplicht de modellering is van art. 29 Sv. waarbij tussenkomst van de Commissie vereist is.⁴¹⁵

Eerdere rechtsleer kwam tot diezelfde conclusie.⁴¹⁶ Het verschil zit hem in de andere wijze waarop gerechtelijke overheden het misdrijf op het spoor zijn gekomen. Bovendien, wanneer andere procedureregels toepassing vinden is dit enkel discriminatie wanneer er een onevenredige inperking van de rechten van betrokkenen zouden volgen. Gelet op dat het geheim van inlichtingenmethoden te verantwoorden is door het gevoelige karakter ervan is het niet onredelijk een andere procedure dan de gangbare waarbij de partijen alle stukken van het strafdossier kunnen raadplegen.⁴¹⁷

4.7.7. Ongelijkheden ontsnappen aan het oog van het Grondwettelijk Hof

VAN LAETHEM bleef echter kritisch omdat er ongelijkheden bestaan. Zo zal bij het gebruik van gewone methoden de ambtelijke aangifte aangewend moeten worden vanaf de kennisname van een misdrijf. Indien het om specifieke of uitzonderlijke methoden gaat volstaat een redelijk vermoeden dat een strafbaar feit gepleegd of gepleegd zal worden. Bij de gemeenschappelijke ambtelijke aangifte kan het een proces-verbaal, een nota of een verslag

⁴¹³ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 176-182; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1.

⁴¹⁴ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 176-177.

⁴¹⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 177.

⁴¹⁶ P. DE SMET, "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (93) 105.

⁴¹⁷ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 179.

zijn waarin zowel geclassificeerde als niet-geclassificeerde informatie voorkomt. De wet stelt immers geen vormvereisten.⁴¹⁸

Indien het om specifieke of uitzonderlijke methoden gaat kan het enkel om niet-geclassificeerde informatie gaan. Overigens, wat de auteur niet aan stipt, er kan op basis van art. 19, eerste lid WIV ook bijkomende geclassificeerde informatie meegedeeld worden. Tot slot is de bewijswaarde bij gewone methoden niet bepaald. Het openbaar ministerie en de rechter doen wat ze willen. Bij de specifieke of uitzonderlijke methoden is er een wettelijke regeling waarbij het openbaar ministerie bijkomende bewijzen zal moeten zoeken en waarbij bovendien de mogelijkheid bestaat voor de vervolgte partij om een prejudicieel advies te verzoeken. Die ongelijkheden berusten voor de vervolgte partij op een toeval. Een eengemaakte regeling zou de voorkeur moeten krijgen, al is die er niet.⁴¹⁹

4.7.8. Gevolgen van het niet-geclassificeerde proces-verbaal

Het openbaar ministerie, de procureur des konings of de federale procureur, houden de Commissievoorzitter op de hoogte van de gevolgen die gegeven zijn aan het proces-verbaal waarna die op zijn beurt het betrokken diensthoofd daarover zal inlichten.⁴²⁰ Oorspronkelijk was voorzien dat het openbaar ministerie de inlichtingendiensten op eigen initiatief op de hoogte zou houden en eventueel de Commissie.⁴²¹ Op die manier komt men tegemoet aan de POC Bendecommissie I die stelde dat inlichtingendiensten geen inzage in het strafdossier hebben voorafgaand aan de inlichting en ook niet nadien. Bijgevolg weten inlichtingendiensten niet hoe of op welke wijze de gerechtelijke overheden en politiediensten die informatie gebruiken.⁴²²

De wetgever kent klaarblijkelijk ook enige argwaan ten aanzien van de voornoemde procedure. Immers voorzag ze in het Wetboek van Strafvordering dat de procureur des

⁴¹⁸ W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

⁴¹⁹ W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

⁴²⁰ Art. 19/1, vijfde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁴²¹ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 13, 88.

⁴²² Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 289; Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9, 317.

Konings noodzakelijke administratieve inlichtingen kan inwinnen binnen onder andere de sociale zekerheidsinstellingen in het kader van een onderzoek naar terroristische misdrijven. Daarnaast dienen die laatste instellingen onder omstandigheden ook spontaan informatie mee te delen.⁴²³ Tijdens de parlementaire voorbereidingen werd erop gewezen dat de BIM-wet reeds dergelijke regeling voorzag en dat die informatie op basis van de aangehaalde procedure bij gerechtelijke overheden terechtkomt.⁴²⁴

4.8. Tussentijdse conclusie over de aangifteverplichtingen

Inlichtingendiensten worstelen met hun aangifteplicht. De kans is reëel dat er bij een aangifte, minstens, een ernstige verstoring van het inlichtingenonderzoek zal volgen. De aangifteplicht is een veruitwendiging van tendens om voorrang te geven aan de gerechtelijke finaliteit. De Nederlandse wetgever heeft een soepelere regeling voorzien.

Al zou intussen, door de oprichting van *Joint Decisions Centres* en andere gelijkaardige overlegplatformen, de aangifteplicht minder absoluut geworden zijn. Ook hier neigt wederom het gevaar van resultaatgerichtheid op strafprocesrechtelijk vlak en het gevaar van de U-bochtconstructies. Wederom bestaat dezelfde kritiek. De verdediging is onwetend. Zij neemt geen kennis van de besprekingen die relevant kunnen zijn voor het verloop van het strafonderzoek. Zeker indien de oorspronkelijke processen-verbaal of nota's niet gevoegd worden door het openbaar ministerie.

Weliswaar is er controle voorzien door de Commissie, bij de toepassing van art. 19/1 WIV. Echter rijst de vraag of de aangifteprocedure op zich alle rechten van verdediging eerbiedigt. Het antwoord is verdeeld. Het GwH meent van wel. De wetgever heeft bepaalde rechten voorzien voor de vervolgte partij zoals de eerbiediging van de wapengelijkheid en de tegenspraak. Alle informatie komt in het proces-verbaal.

Al kan de Commissie beslissen informatie niet te melden. Het recht op kennisname van informatie en bewijselementen is geenszins absoluut. Er dient een passend evenwicht gevonden te worden. Echter heeft de wetgever nagelaten criteria mee te geven voor de

⁴²³ Art. 2 Wet 17 mei 2017 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering om de strijd tegen het terrorisme te bevorderen, *BS* 3 juli 2017.

⁴²⁴ Verslag van de eerste lezing namens de tijdelijke Commissie Terrorismebestrijding uitgebracht door de heren Gilles Vanden Burre en Benoit Hellings: wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering om de strijd tegen het terrorisme te bevorderen, *Parl.St.* Kamer 2016-207, nr. 54-2050/006, 19, 29, 32.

Commissie. Zij bepaalt de inhoud van het proces-verbaal. De verdediging heeft geen kennis daarover. Op die manier kan alle informatie geheim blijven voor de verdediging.

Geclassificeerde informatie komt nooit in het proces-verbaal. Die uitzondering voorzag het GwH. De minimumwaarborg aan informatie is intussen ook afgeschaft. De werkelijk meegedeelde informatie kan een grotere omvang hebben dan wat uit het dossier blijkt.

Bovendien is het openbaar ministerie ook betrokken bij de procedure in de Commissie. Het is toegelaten dat er gesprekken tussen het diensthoofd en het openbaar ministerie plaatsvinden. Evenzeer krijgt het openbaar ministerie informatie binnen de samenloopprocedure en via andere overlegplatformen. Eventueel wordt voor informatie die niet in het proces-verbaal mag komen art. 19, eerste lid WIV toegepast, onafhankelijk van de procedure voorzien in art. 19/1 WIV. De Commissie heeft daarover geen controle. Meer algemeen heeft zij geen controle op alles wat buiten het toepassingsgebied van art. 19/1 WIV valt.

Bijgevolg heeft het openbaar ministerie een grotere informatiepositie dan de verdediging en kan de wapengelijkheid in gedrang komen. Weliswaar interpreteert het Hof van Cassatie wapengelijkheid op een restrictieve wijze. Echter kan niet ontkend worden dat informatie, ondanks dat ze niet in het dossier opduikt, een werkelijke invloed kan hebben op het onderzoeksverloop. De rechtsleer erkent dat ook. Enige rechterlijke controle daarop zal moeilijk zijn. Indien er bijzondere inlichtingenmethoden zijn aangewend, kan de klachtprocedure bij het VCI plaatsvinden. Toezicht op basis van de Toezichtswet is eventueel ook mogelijk. Echter blijkt de betrokkenheid van de inlichtingendienst mogelijk niet uit het dossier.

De Belgische wetgever heeft voor onnodige verwarring gezorgd. Door een bijzondere aangifteplicht te voorzien in art. 19/1 WIV, heeft ze enerzijds het toepassingsgebied van art. 29 Sv. verruimd, anderzijds heeft ze het beperkt en volgens nog een andere lezing heeft de wetgever louter een bijkomende procedure voorzien die naast art. 29 Sv.

Daarnaast bestaan er verschillen tussen het niet-geclassificeerde proces-verbaal en de toepassing van art. 19, eerste lid WIV en art. 29 Sv. zonder een ernstige rechtvaardiging. Het theoretische verschil in voeging, de aard van de informatie naar classificatie, het eventueel advies van het VCI ...

Tot slot stelt de vraag zich of ook *à décharge* informatie wordt doorgegeven? Weliswaar wordt in de rechtsleer aangehaald dat inlichtingendiensten contextuele informatie verschaffen, indien ze technische bijstand leveren. Daarin zou mogelijk de notie van *à décharge* informatie liggen. Echter is daar weinig over terug te vinden.

Bovendien is het onzeker of inlichtingendiensten de druk voelen om *à décharge* informatie aan te leveren. Zeker indien ze niet verzocht zijn om technische bijstand te leveren, zullen inlichtingendiensten zich terughoudend opstellen. De vraag stelt zich overigens of inlichtingendiensten *überhaupt* weten dat een strafonderzoek loopt, waarvoor de informatie relevant zou zijn.

5. Bewijswaarde van informatie van inlichtingendiensten

5.1. Bewijs of steunbewijs?

Naar Belgisch recht zijn alle bewijsmiddelen onderworpen aan de soevereine appreciatie en innerlijke overtuiging van de rechter, de zogenaamde vrije bewijswaardering van het bewijsmateriaal en -elementen. De rechter kiest zelf, in eer en geweten, welk belang hij hecht aan de aan hem regelmatig en aan tegenspraak onderworpen voorgelegde bewijsstukken en oordeelt op onaantastbare wijze.⁴²⁵

Desalniettemin zijn er een aantal uitzonderingen die het beginsel van vrije bewijswaardering matigen of beperken en die relevant zijn in de context van inlichtingendiensten. Gelet op dat de informatie van inlichtingendiensten noodzakelijk vaag of onduidelijk is wat betreft de herkomst, dient het leerstuk van de anonieme informatie uitgediept te worden.⁴²⁶ Daardoor kunnen er implicaties optreden wat betreft de bewijswaarde. Dit ter compensatie van de rechtmatigheids- en betrouwbaarheidstoets die slechts beperkt mogelijk is gelet op de geringe informatie die aan de rechter voorligt.⁴²⁷

⁴²⁵ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 845-846.

⁴²⁶ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 320.

⁴²⁷ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, (27) 33; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 220.

5.2. Het kwalitatief of kwantitatief steunbewijs

5.2.1. Anonieme verklaringen voorafgaand aan de wet van 2002

Het gebruik van anonieme getuigenissen en anonieme bronnen is controversieel gelet op de beperkingen die voortvloeien voor de rechten van verdediging. Immers is het essentieel om een volwaardig verweer te kunnen voeren dat de informatiebron gekend is door de vervolgte partij, wat niet het geval is bij een anonieme verklaring of anonieme informatie. Het is namelijk moeilijk de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van een verklaring in twijfel te trekken of te betwisten zonder te weten wie de verklaring aflegde.⁴²⁸

5.2.1.1. Het Europees Hof deelt de lakens uit, Cassatie volgt

Het EHRM oordeelde herhaaldelijk dat een veroordeling “*either solely or to a decisive extent*” gebaseerd mag zijn op anonieme verklaringen. Daarom is de grootste omzichtigheid geboden voor het gebruik van dergelijke verklaringen, gelet op de moeilijkheden die de verdediging kan ondervinden.⁴²⁹ De veroordeling mag niet in belangrijke mate gesteund zijn op de verklaringen. De anonieme verklaringen mogen hoogstens meewerken aan andere informatiebronnen.⁴³⁰

Het gaat om een steunbewijs, maar tot daar moet de rol ook beperkt blijven. De situatie is mogelijk dat het dragend bewijs onvoldoende overtuigend is en het steunbewijs dat wel is. Die redenering is problematisch. In de zaak-KOSTOVSKI oordeelde het EHRM dat dergelijke verklaringen geen doorslaggevende rol mogen kennen. Zelfs niet wanneer het andere bewijsmateriaal de verklaringen steunt. Er moet overigens een aanwijsbare band zijn met de gegevens die de rechter als dragend bewijs in aanmerking neemt. Een anonieme verklaring mag niet de aanzet geven in de rechterlijke oordeelsvorming.⁴³¹

⁴²⁸ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 30.

⁴²⁹ EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland, §44; EHRM 15 juni 1992, nr. 12433/86, Lüdi/Zwitserland, §47; EHRM 26 maart 1996, nr. 20524/92, Doorson/Nederland, §76; EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen en Anderen/Nederland, §55; EHRM 28 februari 2006, nr. 51277/99, Krasniki/Tsjechië, §76; EHRM 13 januari 2009, nr. 926/05, Taxquet/België, §58 en 69; Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 15.

⁴³⁰ B. DE SMET, "Het recht op een eerlijk proces versus de bescherming van bedreigde getuigen en politieambtenaren", *RW* 1997-98, (241) 244.

⁴³¹ B. DE SMET, "Het recht op een eerlijk proces versus de bescherming van bedreigde getuigen en politieambtenaren", *RW* 1997-98, (241) 245.

Bovendien moet er steeds de mogelijkheid zijn voor de vervolgte partij om de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van de getuige te betwisten.⁴³² Daarnaast stelt het Hof nog dat bijkomende toepassingsvereisten en compensatiemechanismen om conform art. 6.1 en 6.3.d EVRM te handelen vereist zijn die in het kader van de voorliggende masterproef echter niet relevant zijn.⁴³³ Niettemin is onder omstandigheden het gebruik van anonieme verklaringen als bewijs toelaatbaar.⁴³⁴

5.2.1.1.1. De evolutie in de Cassatierechtspraak

In 1986 oordeelde het Hof van Cassatie dat het gebruik van vertrouwelijke en anonieme bronnen in een deskundigenverslag zoals elk ander bewijsmiddel dient behandeld en beschouwd te worden indien de wet geen bijzonder bewijsmiddel voorziet.⁴³⁵ Bijgevolg kan een rechter dat als een dragend bewijs in overweging nemen.

In 1990 ging het Hof van Cassatie verder op dat ingeslagen pad. De eiser in Cassatie voerde aan dat er een schending van het recht van verdediging is, gelet op het onder meer steunen, door de appelrechter, op anonieme getuigenverklaringen, meer in het bijzonder anonieme tipgevers. De eiser beargumenteerde dat er aan dergelijke verklaringen geen enkele wettelijke bewijswaarde gekoppeld kon worden.⁴³⁶ De POC Bende-commissie I kwam datzelfde jaar overigens ook met het standpunt dat informatie afkomstig van een anonieme bron geen rol mag spelen in de bewijsvoering.⁴³⁷

De appelrechter besliste echter dat de verklaringen van anonieme getuigen bruikbaar zijn in de beoordeling van de schuldvraag. Immers waren de volledige anonieme getuigenverklaringen gevoegd bij het dossier, heeft de eiser inzage in het dossier gekregen en was hij in de mogelijkheid om volledige tegenspraak uit te oefenen. Het Hof sprak zich, helaas, niet expliciet uit of een anonieme getuigenverklaring als dragend bewijs kan dienen

⁴³² EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland, §42.

⁴³³ EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland, §43; EHRM 26 maart 1996, nr. 20524/92, Doorson/Nederland, §72; EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen en Anderen/Nederland, §54; EHRM 28 februari 2006, nr. 51277/99, Krasniki/Tsjechië, §76.

⁴³⁴ EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland, §§42-43; EHRM 26 maart 1996, nr. 20524/92, Doorson/Nederland, §69; EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen en Anderen/Nederland, §52; EHRM 28 februari 2006, nr. 51277/99, Krasniki/Tsjechië, §76.

⁴³⁵ Cass. 27 mei 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1315.

⁴³⁶ Cass. 2 mei 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 1132.

⁴³⁷ Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8, 370.

en niet louter als steunbewijs. Impliciet verwees het Hof naar de verklaringen van een medebeklaagde die in rekening genomen is bij eisers schuld.⁴³⁸ Het Brusselse hof van beroep en andere feitenrechters vonden een anonieme aangifte of verklaring die geen steun vindt in objectieve elementen, waarop tegenspraak mogelijk is, daarentegen onvoldoende.⁴³⁹

In 1997 oordeelde het Hof van Cassatie dat ook binnen het kader van de assisenprocedure de verklaringen van anonieme getuigen bruikbaar zijn. De eiser in Cassatie argumenteerde dat door de toenmalige onmogelijkheid voor juryleden om een motivering te geven over hun oordeel, het onduidelijk is of dergelijke verklaringen op uitsluitende of beslissende mate de veroordeling steunen. Het Hof oordeelde dat dat *an sich* onvoldoende is voor een schending van het recht op een eerlijk proces in de zin van art. 6.1 EVRM. Bovendien valt daar niet uit af te leiden of de veroordeling uitsluitend steunt op anonieme verklaringen. Het is louter hypothetisch. De beschuldigde dient tegen dergelijke verklaringen verweermogelijkheden te krijgen tijdens het vooronderzoek en de mogelijkheid tot ondervraging tijdens de terechtzittingen van het hof van assisen. *In casu* had het hof van assisen op gemotiveerde wijze geoordeeld dat de identiteit van de anonieme getuigen bewaard moest blijven en de desbetreffende stukken in het dossier moesten blijven.⁴⁴⁰ In 2004, binnen de toenmalige assisenprocedure, weigerde het Hof het middel te onderzoeken of een anonieme tipgever van doorslaggevend belang was in hoofde van de jury om eiser schuldig te verklaren. Immers zou een dergelijk middel de feitelijke kant van de zaak betreffen.⁴⁴¹

Daarna herhaalde het Hof de jaren nadien haar zelfde mantra. Anonieme inlichtingen, verklaard tegenover politieagenten, mogen geen doorslaggevend belang kennen in de oordeelsvorming van de rechter. De tegenspraak dient steeds gegarandeerd te zijn. *In casu* doorstond het oordeel van de appelrechters de toets van Cassatie niet. Immers verklaarde ze dat eisers verklaringen ongeloofwaardig waren en die van de anonieme getuigen wel. Daarbij louter vermelden dat de feitelijke omstandigheden die aangedragen werden door de anonieme getuigen gecontroleerd en correct waren is onvoldoende. Bijgevolg liet de appelrechter na ander bewijs te vermelden met een doorslaggevend belang.⁴⁴² Immers is een uitsluitende of beslissende rol toedichten aan dergelijke verklaringen in strijd met art. 6 EVRM omdat de

⁴³⁸ Cass. 2 mei 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 1132.

⁴³⁹ Brussel 12 augustus 1994, *JT* 1995, 265; Brussel 29 mei 1997, *JT* 1997, 571; Pol. Vilvoorde 9 april 1990, *Verkeersrecht* 1991, 12.

⁴⁴⁰ Cass. 15 juli 1997, AR P.97.0780.N.

⁴⁴¹ Cass. 16 juni 2004, AR P.04.0281.F.

⁴⁴² Cass. 12 mei 1998, AR P.96.0263.N.

vervolgde partij niet de mogelijkheid kreeg vragen te stellen of de geloofwaardigheid van de verklaring te betwisten.⁴⁴³

Anonieme verklaringen, ook tegenover magistraten afgelegd, kunnen veroordelingen niet op uitsluitende, doorslaggevende of overwegende mate steunen, maar dienen bevestigd te worden door materiële vaststellingen en/of de verklaringen van medebeklaagden en/of alle overige overgelegde bewijselementen.⁴⁴⁴ Ook de combinatie met gewichtige en overeenstemmende vermoedens is toelaatbaar, zolang de verklaringen geen doorslaggevend belang hebben.⁴⁴⁵ Er is geen schending van art. 6 EVRM of miskennis van het recht van verdediging als anonieme inlichtingen, verklaard tegenover politieambtenaren, geen doorslaggevend belang kennen bij de vorming van de innerlijke overtuiging van de rechter. Daarbij wordt zijn overtuiging gegrond op de eigen verklaringen van de beklaagde, de met naam gekende getuigen, verklaringen van medebeklaagden, objectieve en materiële feitelijkeheden en alle overige regelmatig overgelegde bewijselementen.⁴⁴⁶

Merk op dat het verbod van een doorslaggevend belang strenger is dan louter het verbod op uitsluitende belang dat het Hof aanvankelijk in haar rechtspraak stelde.⁴⁴⁷ Tevens schemert impliciet een kwantitatief aspect in haar rechtspraak door.⁴⁴⁸

Het recht van verdediging is niet miskend door anonieme inlichtingen samen met de overige gegevens uit het dossier in aanmerking te nemen, te meer in zage in de verklaringen mogelijk was.⁴⁴⁹ Hetzelfde geldt wanneer een verdachte fysiek geïdentificeerd wordt als verdachte op basis van een algemene beschrijving gegeven door een anonieme getuigenis. Waarna vervolgens de verdachte schuldig wordt verklaard op basis daarvan in combinatie met een geheel van precieze feitelijke gegevens. Daarbij geven de appelrechters de verklaring van de anonieme getuigenis geen doorslaggevende rol in hun beoordeling.⁴⁵⁰ Een anonieme tip

⁴⁴³ Cass. 12 januari 1999, AR P.98.1204.N.

⁴⁴⁴ Cass. 27 april 1999, AR P.97.0860.N; Cass. 21 mei 2002, AR P.01.0332.N; Cass. 17 december 2002, AR P.02.0027.N.

⁴⁴⁵ Cass. 29 april 1998, *JLMB* 1999, 230.

⁴⁴⁶ Cass. 27 juni 2000, AR P.98.1147.N; Cass. 19 september 2000, AR P.00.1125.N.

⁴⁴⁷ F. SCHUERMANS, "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, (1) 21; I. ONSA, "De was rond het gebruik van anoniem getuigenbewijs in het Belgisch strafprocesrecht: een tipje van de sluier opgelicht? (noot onder Cass. 12 mei 1998)", *P&B* 2000, (187) 190-191.

⁴⁴⁸ L. JANSSENS, "Het recht om een anonieme getuige ter zitting op te roepen (noot onder Cass. 21 mei 2002)", *RW* 2004-05, afl. 16, (621) 622.

⁴⁴⁹ Pol. Turnhout 15 februari 1999, *RW* 2000-01, 1139, noot A. VANDEPLAS.

⁴⁵⁰ Cass. 28 juni 2000, AR P.00.0243.F; Corr. Charleroi 21 december 1999, *JLMB* 2000, 1508.

waardoor het onderzoek een aanvang nam met de bijhorende anonieme informatie kan niet als uitsluitend bewijs worden aangewend.⁴⁵¹

Een belangrijke kanttekening is dat de rechter zijn denkwijze niet aan de tegenspraak van de partijen moet onderwerpen.⁴⁵² Bijgevolg is het onduidelijk welk reëel gewicht een rechter aan een anonieme verklaring geeft. Het louter in de uitspraak vermelden dat er geen doorslaggevend belang aangegeven is, volstaat volgens Cassatierechtspraak. Dat die motivering een theoretische voorstelling is waarbij de rechter in realiteit een doorslaggevend belang hecht aan een anonieme getuige is kennelijk niet relevant en valt niet te controleren. Evenmin dient de rechter zijn redenering, die tot zijn oordeel heeft geleid, kenbaar te maken alvorens uitspraak te doen.⁴⁵³

5.2.2. Anonieme verklaringen na de wet van 2002

In 2002⁴⁵⁴ voorzag de wetgever⁴⁵⁵ de mogelijkheid tot het gebruikmaken van anonieme getuigen. Echter is het toepassingsgebied om dergelijke verklaringen als bewijs te gebruiken beperkt tot een aantal categorieën van misdrijven opgesomd in de telefoontaplijst of gepleegd in het kader van een criminele organisatie.⁴⁵⁶

De wet voorziet uitdrukkelijk voor andere informatie de toepassing van art. 29 Sv. waardoor die informatie enkel als startinformatie kan dienen in een ander onderzoek.⁴⁵⁷ Feitelijk gaat het over een codificatie van een anonieme aangifte. Daarnaast zijn er nog bijkomende voorwaarden zoals dat de getuige gevaar moet lopen door zijn verklaringen en hij moet gehoord worden door een onafhankelijke en onpartijdige rechter onder ede.⁴⁵⁸

5.2.2.1. Steunbewijs

De wetgever bevestigde dat dergelijke anonieme getuigenissen slechts als steunbewijs in aanmerking mogen komen. Daarom voorziet zij in een wettelijk en tevens bijzonder

⁴⁵¹ Antwerpen 16 januari 2002, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 326.

⁴⁵² Cass. 5 januari 2000, AR P.99.1085.F.

⁴⁵³ Cass. 2 november 2011, AR P.11.0919.F.

⁴⁵⁴ Wet 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002.

⁴⁵⁵ Art. 75bis, 75ter, 86bis-86quinqües Sv.

⁴⁵⁶ Art. 86quinqües, eerste lid Sv.; art. 12 Wet 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002.

⁴⁵⁷ Art. 86quinqües Sv.; Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 39-40.

⁴⁵⁸ S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen hebben geen bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 1.

bewijsminimum.⁴⁵⁹ Meer specifiek mag de “*veroordeling van een persoon ... niet uitsluitend of zelfs in overheersende mate gegrond zijn op anonieme getuigenverklaringen die met toepassing van de artikelen 86bis en 86ter zijn verkregen. Die laatste moeten in afdoende mate steun vinden in andere bewijsmiddelen.*”⁴⁶⁰

VERBRUGGEN stelt dat achteraf nagegaan dient te worden of zonder de verklaring een veroordeling mogelijk zou zijn geweest. Indien het antwoord ontkennend is, zal er uitsluitende of overheersende invloed aan de verklaring gegeven zijn. Omgekeerd, bij een bevestigend antwoord kan de vraag gesteld worden wat de meerwaarde van anonieme verklaringen zijn. Die meerwaarde situeert zich bij het begin van het vooronderzoek. Of er afdoende steun gevonden wordt, is immers afhankelijk van de latere bevestiging door andere elementen. Indien er bevestiging volgt, worden de verklaringen een steunbewijs en verdwijnt haar doorslaggevende karakter.⁴⁶¹

Aldus vereist de wetgever zowel een kwantitatief⁴⁶² als kwalitatief⁴⁶³ aspect. Er is meer dan enkel een anonieme getuigenis nodig, het kwantitatieve aspect, en daarenboven kan die verklaring niet de doorslag geven voor de schuldigverklaring, het kwalitatieve aspect. Het EHRM haalt beide aspecten aan in haar rechtspraak, waarbij voornamelijk het kwalitatieve aspect de bovenhand lijkt genomen te hebben. De veroordeling mag niet voornamelijk of in belangrijke mate steunen op de verklaringen. BERKMOES lijkt er vanuit te gaan dat elk steunbewijs die eigenschappen inherent heeft.⁴⁶⁴ In VAN MECHELEN ging het EHRM zelfs

⁴⁵⁹ Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 31.

⁴⁶⁰ Art. 189bis, derde lid Sv.; art. 14 Wet 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002.

⁴⁶¹ F. SCHUERMANS, "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, (1) 55-56; F. VERSPEELT, "Onbekend en onbemind: politionele startinformatie, de anonieme aangifte en anonieme verklaringen in het strafonderzoek" in K. DE PAUW, F. GOOSSENS en F. VERSPEELT (eds.), *De sluier rond anonimiteit opgelicht... Identiteits-, privacy- en persoonsgegevensafscherming in het strafprocesrecht en politierecht*, Brugge, Die Keure, 2022, (5) 28; P. THEVISSEN en S. BERBUTO, "Rechten van verdediging" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2012, (267) 295; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in CBR (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 297; P. TRAEEST, "Over anonieme vertrouwenspersonen, oproeping van getuigen en steunbewijs (noot onder Cass. 27 april 1999)", *R.Cass.* 2000, (113) 119.

⁴⁶² EHRM 26 april 1991, nr. 12398/86, Asch/Oostenrijk; EHRM 28 augustus 1992, nr. 13161/87, Artner/Oostenrijk.

⁴⁶³ EHRM 24 november 1986, nr. 9120/80, Unterpertinger/Oostenrijk; EHRM 27 september 1990, nr. 12489/86, Windisch/Oostenrijk.

⁴⁶⁴ F. SCHUERMANS, "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, (1) 54; F. SCHUERMANS, "Anonieme getuigen. De wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen: een stap vooruit, achteruit, of de processie van Echternach?", *Vigiles* 2002, afl. 3, 74-85; H. BERKMOES, "Burgerinfiltratie (bijzondere opsporingsmethoden)" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en

zover dat ze wenste dat de anonieme verklaringen volledig overeenstemmen met ander bewijs vooraleer ze in aanmerking komen.⁴⁶⁵

Echter, binnen de procedure voor het hof van assisen vereist de wetgever enkel dat een anonieme getuigenverklaring in afdoende mate steun vindt in andere bewijsmiddelen.⁴⁶⁶ Het kwalitatieve aspect is in het wetgevende kader verlaten binnen de assisenprocedure. Wellicht is het een slordigheid van de wetgever die in dezelfde zin de bewijswaarde van onder andere het verhoor via teleconferentie aanhaalde. Een andere mogelijkheid is dat de oorzaak ligt in het mondelinge verloop van de assisenprocedure.⁴⁶⁷

Merk bovendien op dat het door de formulering mogelijk is dat de steun voor de verklaring komt uit een andere anonieme verklaring. Dat was de expliciete wil van de paars-groene regering-Verhofstadt I.⁴⁶⁸ Terecht waren daar kritische geluiden over in het parlement.⁴⁶⁹ Immers, die regeling voldoet niet aan de toets van het EHRM.⁴⁷⁰

5.2.2.2. Anonieme verklaringen afgelegd buiten het wettelijk kader

De vraag rees wat de bewijswaarde is van anonieme verklaringen die buiten het toepassingsgebied of zonder naleving van de voorwaarden van art. 75bis, 75ter, 86bis tot 86quinquies Sv zijn afgenomen? Rechtsleer leek op basis van de parlementaire voorbereiding

S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2022, (53) 86-87; P. TRAEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in CBR (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 296-297.

⁴⁶⁵ I. ONSEA, *De bestrijding van georganiseerde misdaad: de grens tussen waarheidsvinding en grondrechten*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 336; I. ONSEA, "De waas rond het gebruik van anoniem getuigenbewijs in het Belgisch strafprocesrecht: een tipje van de sluier opgelicht? (noot onder Cass. 12 mei 1998)", *P&B* 2000, (187) 190.

⁴⁶⁶ Art. 326, derde lid Sv.; art. 136 Wet 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, *BS* 11 januari 2010.

⁴⁶⁷ Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/006, 3.

⁴⁶⁸ Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/005, 3-4.

⁴⁶⁹ Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/008, 1; Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/011, 1-3; Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/012, 2; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Thierry Giet: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/009, 59-67; Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/2; Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/3, 12; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Leduc: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/6, 7-16, 19-20.

⁴⁷⁰ EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen en Anderen/Nederland; F. SCHUERMANS, "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, (1) 53-54.

en de lezing van de wet af te leiden dat elke anonieme verklaring in de toekomst onder het wettelijk kader zou moeten vallen. Anders is een anonieme verklaring als bewijs niet mogelijk. Nochtans was dat niet wenselijk voor het werkveld. De rechtsleer opperde dan ook het behoud van anonieme inlichtingen en aangiftes.⁴⁷¹

Het Brusselse hof van beroep vond dat anonieme verklaringen en informatie toelaatbaar blijven zolang de veroordeling daar niet in overheersende mate op gesteund is en er in afdoende mate gesteund wordt op andere bewijsmiddelen.⁴⁷² Aldus citeerde ze de wet en het aldaar voorziene steunbewijs. De Gentse KI oordeelde dat dergelijke verklaringen geen bewijswaarde kennen, maar dienen om een onderzoek te starten of te oriënteren.⁴⁷³ De anonieme aangifte is geen bewijs in rechte, noch te begrijpen als een anonieme getuige of getuigenverklaring of een verhoor in de zin van het Wetboek van Strafvordering.⁴⁷⁴ De Brusselse correctionele rechtbank vond dat anonieme verklaringen steun zouden moeten vinden in objectieve elementen om geloofwaardig te zijn.⁴⁷⁵ Het Antwerpse hof van beroep stelde dat de verklaring van een anonieme informant en aangever de veroordeling niet op uitsluitende wijze mag steunen.⁴⁷⁶

Uiteindelijk kwam het Hof van Cassatie met haar oordeel. Daarbij oordeelde zij dat dergelijke verklaringen geen bewijskracht hebben. Zij dienen om een onderzoek te openen of te sturen, de zogenaamde start- of sturingsinformatie ter oriëntatie van het onderzoek, en op autonome wijze bewijzen te verzamelen. Daarnaast dienen zij om de samenhang van het onderzoek of de bewijzen te beoordelen. Het Hof liet daarbij expliciet weten dat er geen verbod is om dergelijke verklaringen af te nemen. *In casu* had een anonieme informant een verklaring afgelegd waar de rechter zich op gesteund had bij de finale afwikkeling van haar oordeel om de schuld van eiser extra te onderstrepen. De rechter kwam tot de conclusie dat er ernstige, duidelijke en overeenstemmende vermoedens zijn met daarenboven ook nog de verklaring van de anonieme informant waarmee de beschrijving van eiser overeenkomt.

⁴⁷¹ F. SCHUERMANS, "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, (1) 57-60, 63-69; F. SCHUERMANS, "Anonieme getuigen. De wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen: een stap vooruit, achteruit, of de processie van Echternach?", *Vigiles* 2002, afl. 3, 74-85

⁴⁷² Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 3, 99, noot. R. VAN STEENBERGHE.

⁴⁷³ KI Gent 26 juni 2003, *RABG* 2004, afl. 6, 358, noot. Y. VAN DEN BERGE.

⁴⁷⁴ C. KERCKHOFS, "Anonieme getuigen" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (21) 49; Y. VAN DEN BERGE, "De anonieme aangifte is geen anonieme getuigenis (noot onder KI Gent 26 juni 2003)", *RABG* 2004, afl. 6, (365) 366.

⁴⁷⁵ Corr. Brussel 19 april 2004, *Journ.proc.* 2004, afl. 485, 25, noot. C. GUILLAIN.

⁴⁷⁶ Antwerpen 29 juni 2004, *RW* 2006-07, afl. 24, 1007, noot. F. VANNESTE.

Bijgevolg was de aanwezigheid van eiser op de plaats van de feiten aannemelijk, zonder dat de rechter bewijskracht aan de verklaringen toekent.⁴⁷⁷ Het Hof had reeds een aanhoudingsmandaat niet gecasseerd, dat gebaseerd was op een anonieme verklaring.⁴⁷⁸

In 2006 volgde de Nederlandstalige afdeling binnen het Hof op gelijkaardige wijze. Dergelijke verklaringen mogen geen doorslaggevende of beslissende impact hebben op de schuldvraag. In het betreffende arrest had de appelrechter overeenstemmende objectieve gegevens uit het dossier geput voor de schuldigverklaring, die op zichzelf en samen genomen geloofwaardig waren, waarna ze besloten dat die elementen ook in overeenstemming waren met de verklaringen van de anonieme getuige.⁴⁷⁹ Ook hier weer haalt het bestreden arrest in haar finale afwikkeling van haar oordeel de verklaringen aan om de schuld van de beklaagde extra te onderstrepen. Reeds eerder had het Hof in 2005 tot tweemaal toe impliciet uitspraak gedaan daaromtrent.⁴⁸⁰

Dat dergelijke anonieme verklaringen geen bewijswaarde hebben leek logisch, gelet op het ontbreken van de waarborgen gesteld door het EHRM. Dat belet niet dat een rechter een anonieme verklaring mag aanwenden of gebruiken in het kader van de schuldvraag. Advocaat-generaal VANDERMEERSCH vond dat anonieme inlichtingen zowel *à charge* als *à décharge* konden werken. De anonieme inlichtingen zijn aanwezig in het dossier waardoor de partijen kunnen nagaan hoe de bewijsgaring verliep, wat voordelig is in vergelijking met een vertrouwelijk dossier. De verdediging kan de inlichtingen *à décharge* aanwenden.⁴⁸¹

Daarnaast kunnen inlichtingen gebruikt worden bij het beoordelen van de samenhang, coherentie of consistentie van het bewijsmateriaal. Enerzijds kunnen inlichtingen twijfel over de vervolgte partij zijn schuld werpen, anderzijds kunnen dergelijke verklaringen aangewend worden om een geheel van ernstige, precieze en overeenstemmende vermoedens te bevestigen. Dergelijke verklaring dient als bijkomende bevestiging van het reeds gevormde standpunt van de rechter. VANDROMME stelde zich vragen of dergelijk onderscheid tussen bewijswaarde of -kracht enerzijds en het meer plausibel maken van een bepaalde situatie anderzijds wel conform de EHRM-standaarden is.⁴⁸² TOUSSAINT merkte eveneens op dat

⁴⁷⁷ Cass. 23 maart 2005, AR P.04.1528.F; Cass. 13 april 2005, AR P.05.0263.F.

⁴⁷⁸ Cass. 2 maart 2005, AR P.05.0242.F.

⁴⁷⁹ Cass. 19 december 2006, AR P.06.1310.N.

⁴⁸⁰ Cass. 1 maart 2005, AR P.05.0008.N; Cass. 11 oktober 2005, AR P.05.1002.N.

⁴⁸¹ S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen hebben geen bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 1, 7.

⁴⁸² D. CHICOYAN, "Témoins anonymes" in X (ed.), *Droit pénal et procédure pénale*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (159) 182; S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen hebben geen

het slechts een interpretatie is, of het een beoordeling van de samenhang is, of eerder het toekennen van bewijskracht.⁴⁸³

VANGEEBERGEN en VAN DAELE menen dat er toch enige bewijswaarde aan anonieme informatie gegeven wordt, waarbij het onderscheid tussen een dragend bewijs, een steunbewijs en de beoordeling van de samenhang niet eenduidig is. Aldus herleeft de Cassatierechtspraak van voor de invoering van de wet uit 2002, waarbij zijn oordeel over de schuld niet op uitsluitende en beslissende wijze mag gebaseerd zijn op de anonieme bron om een miskenning van het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging, te vermijden. Dergelijke verklaring kan slechts een steunbewijs zijn in de totstandkoming van een rechterlijk oordeel en dient met de grootste omzichtigheid behandeld te worden. De rechter dient echter de waarde die hij hecht aan de verklaring en de overige bewijselementen niet expliciet vast te stellen in de uitspraak bij afwezigheid van een conclusie. Bijgevolg zal het moeilijk zijn om te weten of aan een anonieme verklaring een doorslaggevend belang is gehecht, indien de rechter geen inzage in zijn bewijsconstructie geeft.⁴⁸⁴ Een minimum aan motivering is altijd vereist voor de Cassatiecontrole.⁴⁸⁵

bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 1, 7; S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen in de strafprocedure (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *RW* 2006-07, afl. 20, (834) 836-837.

⁴⁸³ P. TOUSSAINT, "Observations (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Journ.proc.* 2005, afl. 500, (30) 31.

⁴⁸⁴ Cass. 19 december 2006, AR P.06.1310.N; Cass. 23 juni 2015, AR P.14.0406.N; Cass. 22 februari 2022, AR P.21.1612.N; Cass. 14 februari 2023, AR P.22.1547.N; Bergen 20 december 2019, VAV 2020, afl. 2, 68; Luik 5 februari 2018, *JLMB* 2019, afl. 42, 1981; Corr. Limburg (afd. Hasselt) 26 juli 2017, *T.Pol.* 2018, afl. 2, 90; Corr. Namen 26 juni 2006, *JLMB* 2006, afl. 40, 1773; Pol. Brussel (Fr.) 22 februari 2016, VAV 2016, afl. 4, 84; Pol. Nijvel 29 januari 2009, *JLMB* 2010, afl. 17, 796; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 166-167; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 224; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 17-18; P. TRAEST, *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 387; R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 919.

⁴⁸⁵ EHRM 13 januari 2009, nr. 926/05, Taxquet/België; EHRM 16 november 2010, nr. 926/05, Taxquet/België; EHRM 25 juli 2013, nr. 504/08, Castellino/België; Cass. 10 juni 2009, AR P.09.0547.F; Cass. 27 april 2011, AR P.11.0019.F; Cass. 18 oktober 2011, AR P.11.0910.F; Cass. 19 maart 2014, AR P.14.0157.F; A. DE NAUW, "De wet op de anonimiteit van getuigen", *RW* 2002-03, afl. 24, (921) 932; L. HUYBRECHTS, "Strafrechtelijke motiveringsplicht in de branding: Over de motiveringsverplichting i.v.m. feit en schuld", *NC* 2012, afl. 2, (108) 126; P. TRAEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in CBR (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 297; S. SONCK, "Cassatierechtspraak over assisenarresten onder druk", *Juristenkrant* 2009, afl. 182, 3.

In zowel 2004 als 2009 oordeelde het Hof in een van de laatste pre-TAXQUET-arresten dat nergens uit de stukken van de rechtspleging voor het hof van assisen blijkt dat de veroordeling gebaseerd is op anonieme inlichtingen. De aanwezigheid in het dossier van anonieme inlichtingen is niet problematisch want de rechter mag daaraan geen wettelijke bewijswaarde toekennen.⁴⁸⁶ VANGEEBERGEN stelde dat daardoor anonieme getuigenverklaringen niet mogelijk zijn buiten het wettelijke kader.⁴⁸⁷ VERSPEELT zag daarentegen een bevestiging van de bestaande rechtspraak.⁴⁸⁸

Het GwH is in het verleden kritisch geweest over het gebruik van steunbewijzen in de context van de Salduz-problematiek. Daarbij merkte het Hof op dat door te bepalen dat een veroordeling niet uitsluitend mag gebaseerd zijn op de kwestieuze verhoren, het mogelijk is dat de rechter ze in aanmerking neemt samen met andere elementen. Die andere elementen zijn eventueel verkregen door de desbetreffende verklaringen, waardoor het mogelijk is dat de kwestieuze verhoren een beslissende invloed hebben.⁴⁸⁹

Dezelfde redenering kan *mutatis mutandis* gemaakt worden over anonieme informatie op basis waarvan de informatie verzameld wordt. *De facto* kent de anonieme informatie een doorslaggevend belang. De wetgever bevestigt overigens letterlijk die praktijk in het kader van de burgerinfiltratie.⁴⁹⁰ VERSPEELT vindt daarom dat anonieme verklaringen geen doorslaggevend belang in het onderzoek mogen hebben.⁴⁹¹

⁴⁸⁶ Cass. 20 januari 2004, AR P.03.1364.N; Cass. 14 januari 2009, AR P.08.1350.F; C. KERCKHOFS, "Anonieme getuigen" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (21) 51.

⁴⁸⁷ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 337.

⁴⁸⁸ F. VERSPEELT, "Het heeft geen naam: anonieme verklaringen in het strafproces (noot onder Cass. 14 januari 2009)", *Vigiles* 2010, afl. 3, 135-136.

⁴⁸⁹ GwH 14 februari 2013, nr. 7/2013, overw. B.58.

⁴⁹⁰ Wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *Parl. St.* Kamer 2017-2018, nr. 54-2940/001, 75; F. VERBRUGGEN, "De afscherming van de informant: een moeilijke pirouette van Cassatie op de slappe E.V.R.M.-koord (noot onder Cass. 27 april 1999)", *T.Strafr.* 2001, (120) 121; H. BERKMOES, "Burgerinfiltratie (bijzondere opsporingsmethoden)" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2022, (53) 87.

⁴⁹¹ F. VERSPEELT, "Drie vangnetten voor een danser op een slappe koord: de bescherming van de menselijke informatiebron in het strafproces (deel II)", *Vigiles* 2007, afl. 2, (35) 42; F. VERSPEELT, "Onbekend en onbemind: politionele startinformatie, de anonieme aangifte en anonieme verklaringen in het strafonderzoek" in K. DE PAUW, F. GOOSSENS en F. VERSPEELT (eds.), *De sluier rond anonimiteit opgelicht... Identiteits-, privacy- en persoonsgegevensafscherming in het strafprocesrecht en politierecht*, Brugge, Die Keure, 2022, (5) 29.

5.2.2.3. Gelijkaardige gevallen

De wetgever heeft voorzien in een steunbewijs bij andere gelijkaardige bewijsmiddelen. De burgerinfiltrant blijft anoniem en er is een vertrouwelijk dossier.⁴⁹² De bewijsmiddelen verkregen door aanwending van burgerinfiltratie dienen in afdoende mate steun te vinden in andersoortige bewijsmiddelen om als bewijs in aanmerking te komen.⁴⁹³ Bijgevolg gaat het om een kwantitatief aspect, maar is het kwalitatieve aspect niet vereist. BERKMOES meent echter dat er ook een kwalitatief aspect is. De wetgever haalt het vreemd genoeg ook zo aan in het wetsontwerp.⁴⁹⁴

De wetgever voorzag eenzelfde regeling voor de verklaring van een spijtoptant.⁴⁹⁵ Dat was een vereiste van het EHRM ondanks dat de spijtoptant in beginsel geen anonimiteit kent en kan verhoord worden ter terechtzitting waarbij zijn betrouwbaarheid ter betwisting en aan tegenspraak onderworpen is.⁴⁹⁶ Merk op dat de vereiste van andersoortige bewijsmiddelen aanwezig is waardoor meerdere verklaringen niet voldoende zijn voor een veroordeling.

Rijst tot slot de vraag, wat met ontlastende anonieme informatie? Daarover is weinig gezegd en geschreven in rechtsleer en rechtspraak. De Hasseltse politierechtbank besloot tot de vrijspraak na het verkrijgen van een anonieme brief die exculpabiliserend werkte en minstens twijfel over beklaagdes schuld wierp.⁴⁹⁷

⁴⁹² Art. 47novies/3, §2, tweede lid Sv.

⁴⁹³ Art. 47novies/3, §3 Sv.; art. 7 Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *BS* 7 augustus 2018.

⁴⁹⁴ Wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, nr. 54-2940/001, 74; H. BERKMOES, "Burgerinfiltratie (bijzondere opsporingsmethoden)" in P. ARNOU, J. DE HERDT, S. VANDROMME en S. VAN OVERBEKE (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2022, (53) 86.

⁴⁹⁵ Oud art. 216/4, §2, eerste lid Sv.; art. 216/4, §3, eerste lid Sv.; art. 10 Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering betreffende toezeggingen in het kader van de strafvordering, de strafuitvoering of de hechtenis wegens het afleggen van een verklaring in het kader van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en het terrorisme, *BS* 7 augustus 2018; art. 4 Wet 14 april 2024 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering II, *BS* 22 april 2024; Wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van een wettelijke regeling inzake spijtoptanten, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, nr. 54-3016/001, 45-46.

⁴⁹⁶ EHRM 17 januari 2017, nr. 43000/11, 49380/11, Habran en Dalem/België, §§104-114; EHRM 25 oktober 2022, nr. 68725/16 74339/16 74359/16, Xenafontos en Anderen/Cyprus, §79; GwH 6 februari 2020, nr. 16/2020, overw. B.1.2., B.14.3 en B.17.2; F. SCHUERMANS, "Spijtoptanten kunnen, ook zonder specifieke wettelijke regeling (noot onder EHRM Habran en Dalem tegen België, 17 januari 2017)", *Juristenkrant* 2017, afl. 346, 2; I. ONSA, *De bestrijding van georganiseerde misdaad: de grens tussen waarheidsvinding en grondrechten*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 348-349, 353.

⁴⁹⁷ Pol. Hasselt 5 juni 1992, *Limb.Rechtsl.* 1992, 350, noot. M. SCHOTSMANS.

5.2.3. Informatie van inlichtingendiensten als bewijs?

Rest de vraag over de verhouding tussen het leerstuk van anonieme verklaringen en informatie van inlichtingendiensten. En welke bewijswaarde dienen we aan die informatie toe te dichten? Twee onderscheiden situaties komen voor.

5.2.3.1. Het GIMC-arrest en steunbewijs?

Indien er geen gebruik is gemaakt van een niet-geclassificeerd proces-verbaal zal er wellicht teruggegrepen moeten worden naar de theorie uit het GIMC-arrest uit 2007. Het Brusselse hof van beroep besliste de informatie afkomstig van inlichtingendiensten niet uit het debat te weren. De verdediging had aangevoerd dat uitgevoerde observaties door de Staatsveiligheid in strijd met de WIV waren. Immers dateert het arrest nog van voor de invoering van de BIM-wet in 2010.⁴⁹⁸

Het onderzoek startte na een melding op basis van art.19, eerste lid en art. 20, §1 WIV van de Staatsveiligheid naar het federaal parket over een op Belgisch grondgebied aanwezige groep, die gerelateerd is aan de terreurgroep GIMC. Het rapport bevatte persoonlijke informatie over de betrokken personen. Nadien volgden er nog meer nota's van de Staatsveiligheid voor het federaal parket over de terreurgroep. Tegen een aantal personen liep er reeds een onderzoek bij een onderzoeksrechter, waarbij de Staatsveiligheid ook technische bijstand verleende. Vervolgens startte een nieuw onderzoek waarbij de Staatsveiligheid opnieuw, na een verzoek daartoe, technische bijstand verleende waarna nog diverse nota's volgden.⁴⁹⁹

Het hof van beroep oordeelde dat de Staatsveiligheid in de uitvoering van haar wettelijk omschreven opdracht in art. 7, 1° WIV over kan gaan tot observaties en schaduwen op basis van art. 13 WIV op de openbare weg en openbare plaatsen. Daarbij dient ze rekening te houden met de privacyregulering. Observatie is een gebruikelijke opsporingsmethode voor inlichtingendiensten in het kader van terrorisme. Het is evenwel een inmenging van art. 8 EVRM, maar die voldoet aan de toegelaten beperkingen door de juridische basis van de WIV. Dat er bijzondere opsporingsmethoden bestaan in het kader van een strafonderzoek, belet inlichtingendiensten niet gelijkaardige methoden aan te wenden voor eigen doeleinden. Immers is er geen algemeen verbod op het gebruik in een daarbuiten vastgelegd kader⁵⁰⁰.

⁴⁹⁸ Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS.

⁴⁹⁹ Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS.

⁵⁰⁰ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 317.

Bovendien hebben de gebruikte observaties een beperkte impact in vergelijking met de bestaande bijzondere opsporingsmethoden. Eenzelfde redenering maakte het hof over het gebruik van menselijke bronnen.⁵⁰¹

De beklaagden hadden ondergeschikt ook problemen met de tegenspraak en de wapengelijkheid opgeworpen. Immers heeft de Staatsveiligheid in haar nota's en rapporten niet duidelijk gemaakt hoe de informatie verzameld is. Echter volgde het hof de verdediging niet in de redenering dat het openbaar ministerie in een meer bevoorrechte positie was waardoor een schending van de wapengelijkheid bestaat. Het recht op tegenspraak vereist dat inzage in alle stukken verkregen wordt; en dat nuttige tegenspraak over de inhoud en regelmatigheid van de stukken mogelijk is. Het hof stelde echter vast dat nergens uit het strafdossier blijkt dat er onrechtmatig gehandeld zou zijn door de Staatsveiligheid of dat zij informatie achter zou houden. Bovendien vereist tegenspraak niet dat elk detail ter kennis van de verdediging wordt gebracht. Alle partijen hebben kunnen argumenteren over de desbetreffende nota's die conform art. 19, lid 1 en art. 20, §§1-2 WIV zijn meegedeeld. Dergelijke mededeling kan enkel op vrijwillige basis. Gerechtelijke overheden hebben geen vorderingsrecht. Het hof was tegelijk niet blind voor de geheimhoudingsplicht die rust op de leden van de inlichtingendienst en de legitieme belangen die dat dient, met als gevolg dat de tegenspraak beperkt is. Daarom paste zij de rechtspraak inzake anonieme informatie toe indien de bron of herkomst van de informatie niet voldoende nauwkeurig is. Bijgevolg is alle informatie van de Staatsveiligheid zo behandeld, behalve de resultaten van de observaties. Anonieme informatie heeft weliswaar geen bewijskracht, maar die kan onder andere dienen om de samenhang te beoordelen. Het gaat over feitelijke elementen die niet behept zijn door gebreken door de loutere omstandigheid van anonimiteit. Om die reden kan bijgevolg geen bewijsuitsluiting of niet-ontvankelijkheid van de strafvordering volgen.⁵⁰² Het arrest is niet verbroken door het Hof van Cassatie.⁵⁰³

Uit het arrest volgt dat wanneer de informatiebron van het element, zoals een inlichtingenrapport, voldoende duidelijk is, het in aanmerking kan komen als een dragend bewijs volgens de klassieke regels van het strafprocesrecht. Daarbij gaat het over de resultaten van de verrichte observaties zoals foto- en videomateriaal. Dat kan volstaan voor een veroordeling waarbij de rechter zich op de beelden op uitsluitende wijze steunt. Echter

⁵⁰¹ Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS.

⁵⁰² Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS.

⁵⁰³ EHRM 25 september 2012, nr. 649/08, El Haski/België; Cass. 27 juni 2007, AR P.07.0333.F.

heeft het hof *in casu* nooit exclusief de observatierapporten als dragend bewijs in aanmerking genomen. Indien de informatiebron van het element daarentegen onvoldoende duidelijk is, komt het in aanmerking om de samenhang te beoordelen van de bewijselementen. Het Hof van Cassatie is helaas niet dieper ingegaan op de kwestie.⁵⁰⁴ De theorie van het GICM-arrest vindt toepassing wanneer de informatie meegedeeld werd op basis van art. 19, eerste lid WIV en eventueel ook art. 29 Sv. Het gaat over de situaties die buiten het toepassingsgebied van art. 19/1 WIV vallen.⁵⁰⁵

Het vonnis van de eerste rechter werd in de memorie van toelichting van het BIM-wetsvoorstel uit 2008 als een van de aanleidingen besproken voor het invoeren van een meer uitgewerkte regeling voor inlichtingenmethoden en de gevolgen ervan voor het eventueel gebruik in een strafprocedure.⁵⁰⁶ Nochtans maakten zowel het hof van beroep als het Hof van Cassatie duidelijk dat er geen bezwaren waren om informatie van inlichtingendiensten als bewijs in een strafprocedure te gebruiken.⁵⁰⁷ VAN LAETHEM daarentegen was kritisch en volgde het strenge oordeel van de eerste rechter over de problematische bewijsgaring.⁵⁰⁸ Nuttig om mee te delen is dat eerder ook het Antwerpse hof van beroep geconfronteerd werd in onder andere de zaak-Erdal met het gebruik van informatie van inlichtingendiensten. Zij kwam in haar oordeel tot een vrijspraak. Immers had de informatie van inlichtingendiensten onvoldoende bewijswaarde naar hun aanvoelen.⁵⁰⁹

⁵⁰⁴ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 167-169; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 224-225.

⁵⁰⁵ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 166-168; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 224; W. YPERMAN, S. ROYER en F. VERBRUGGEN, "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, (389) 407.

⁵⁰⁶ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 6-7.

⁵⁰⁷ F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T. Strafr.* 2008, afl. 4, 316; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, 24.

⁵⁰⁸ W. VAN LAETHEM, "Een (on)duidelijke regeling voor de observatiebevoegdheid van de Veiligheid van de Staat (noot onder Cass. 27 juni 2007)", *RW* 2008-09, afl. 39, 1635-1638.

⁵⁰⁹ Antwerpen 7 februari 2008, AR 7 FP 2007, ECLI:BE:HBANT:2008:ARR.20080207.1; W. DE SMEDT, "De onmacht van de waarschuwing [schandaal Britse en Amerikaanse af luisterpraktijken]", *Juristenkrant* 2013, afl. 278, 13; W. DE SMEDT, "Vermenging van politie- en inlichtingendiensten toont haar gebreken", *Juristenkrant* 2022, afl. 442, 11.

5.2.3.2. Art. 19/1 WIV

Indien de Commissie een niet-geclassificeerd proces-verbaal, in de zin van art. 19/1 WIV, gebruikt heeft om het openbaar ministerie in kennis te stellen van een mogelijk misdrijf, schrijft de wet een bijzonder wettelijk bewijsminimum voor. Het proces-verbaal, in het bijzonder de inhoud ervan, “*mag niet de exclusieve grond, noch de overheersende maatregel zijn voor de veroordeling*”.⁵¹⁰ Het lijkt op een codificatie van voormelde rechtspraak omtrent anonieme informatie in het GIMC-proces. De Raad van State vond daarom dat het een proces-verbaal met bijzondere bewijswaarde is.⁵¹¹

Op die manier krijgt het steunbewijs een kwalitatieve en kwantitatieve invulling. Enerzijds zijn er meer bewijselementen nodig, het kwantitatieve aspect, en anderzijds mag het niet als doorslaggevend element in de veroordeling worden gebruikt, het kwalitatieve aspect.⁵¹² De wet schrijft voor dat het proces-verbaal in “*overheersende mate*” gesteund moet worden door andere bewijsmiddelen.⁵¹³ Door bewijsmiddelen en niet louter “*de overige bewijzen*” of “*bewijselementen*” te gebruiken is het uitgesloten dat een cumulatie van meerdere steunbewijzen een dragend bewijs zou worden. De wet ging verder dan de toenmalige rechtspraak met betrekking tot anonieme informatie door expliciet de informatie als steunbewijs te aanvaarden.⁵¹⁴

Critici menen dat een steunbewijs onvoldoende waarborgen voor de vervolgte partij geeft. Immers gaat het niet om louter anonieme verklaringen. De gegevens in het niet-geclassificeerd proces-verbaal zijn het resultaat van een doorgedreven onderzoek van inlichtingendiensten waarin specifieke of uitzonderlijke methoden zijn aangewend. Dat veronderstelt dat reeds een semi-strafrechtelijk vooronderzoek heeft plaatsgevonden. Bijgevolg zal het proces-verbaal precieze en uitvoerige informatie bevatten die nadien in het

⁵¹⁰ Art. 19/1, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁵¹¹ Advies van de Raad van State nr. 47.200/2 van 12 oktober 2009: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/002, 6; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten”, *NC* 2010, afl. 3, (147) 167; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, “De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: ‘la clé de voute’ van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?”, *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 17.

⁵¹² Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 55.

⁵¹³ Art. 19/1, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁵¹⁴ F. SCHUERMANS, “Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een ‘BIM-Wet’? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)”, *T. Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 323.

eigenlijke strafonderzoek eenvoudig zal bevestigd worden, daar de gerechtelijke overheden en politiediensten al weten waar en wat te zoeken. Dezelfde redenering kan overigens ook gemaakt worden over de aangiften van misdrijven die niet onder de bijzondere aangifteplicht vallen. Het gaat verder dan het louter melden van een materieel gegeven.⁵¹⁵

De wetgever gaf in 2007 bovendien toe dat het onderzoek van inlichtingendiensten bestaat uit de aanwending van meer performante technische methoden waardoor meer duidelijkheid over het misdrijf zal bestaan. Bijgevolg zullen gerechtelijke overheden sneller een onderzoek kunnen sturen.⁵¹⁶

Tot slot rijst de vraag in welke mate een rechter meer of minder rekening kan houden met bewijselementen ondanks haar intrinsieke geloofwaardigheid. Een probleem dat bij elke vorm van steunbewijs overigens aanwezig is, gelet ook op de karige motiveringsverplichtingen.⁵¹⁷

5.3. Tussentijdse conclusie

De bewijswaarde van informatie van inlichtingendiensten lijkt duidelijk te zijn. Men zoekt aansluiting bij het leerstuk van de anonieme verklaringen en informatie. Echter rijzen er een aantal problemen.

Vooreerst zijn er problemen van algemene aard over het steunbewijs. De rechter heeft een summiere motiveringsplicht en bovendien kan een motivering een vertekend beeld geven. Immers kan de rechter A denken en B zeggen. Er is weinig zekerheid of de rechter de correcte waarde aan de informatie toedicht. Bijgevolg bestaat daar voor de verdediging onzekerheid over. Een mogelijke oplossing zijn gedetailleerde conclusies neerleggen.

Zo oordeelt het EHRM dat anonieme verklaringen niet de aanzet mogen geven in de rechterlijke oordeelsvorming. Dat is oncontroleerbaar. Bovendien, hoe valt dat uit te sluiten?

⁵¹⁵ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 32.

⁵¹⁶ Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 2006-2007, nr. 3-2138/1, 164.

⁵¹⁷ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 167; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 227; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 32; R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 52.

Door de loutere kennisname van de verklaring zal het rechterlijke onderbewustzijn al getriggerd worden.

De wetgever heeft bovendien enkel voor art. 19/1 WIV een bewijsregeling voorzien ter compensatie van de problemen inzake de betrouwbaarheids- of rechtmatigheidstoets. De informatie komt hoogstens als steunbewijs in aanmerking. Dat is duidelijk, maar daarom niet minder omstreden.

Zo heeft de rechtsleer er terecht op gewezen dat inlichtingendiensten een semi-strafrechtelijk vooronderzoek kunnen houden. De door hen aangeleverde informatie zal, in beginsel, ernstig en betrouwbaar zijn. Het zal voor politiediensten en gerechtelijke overheden eenvoudiger zijn overeenstemmend bewijs te vinden. Het reële doorslaggevende karakter dat die informatie kent, kan betwist worden. Immers kunnen politiediensten trachten hetzelfde materiaal te verzamelen waardoor de vaststellingen van het niet-geclassificeerde proces-verbaal en de vaststellingen van de politie overeenkomen. Het witwassen van nietigheden is mogelijk.

Het doorslaggevende belang dat niet aan de anonieme informatie mag worden gegeven, kan haar op die manier worden toegedicht. Immers aanvaardt de rechtsleer dat de anonieme informatie de zogenaamde start- of sturingsinformatie vormt. Als de anonieme bron zich in de aanvang van het onderzoek bevindt, kan het voorkomen dat alle onderzoeksdaden daarop zijn gebaseerd. Het GwH was reeds kritisch voor dergelijke constructies. Terecht stelde het Hof dat er op die manier doorslaggevend belang wordt gehecht aan verklaringen.

Een nuancerend effect is de onverwijld aangifteplicht. Wanneer de aangifte betrekking heeft op een misdrijf dat weinig verbonden is met de opdracht, bestaat de mogelijkheid dat de inlichtingendienst nog geen vergevorderd onderzoek met informatie over het misdrijf en de verdachte heeft. Immers kan zij geen strafonderzoek voeren naar de vastgestelde misdrijven. Dat zou botsen met haar inlichtingenfinaliteit.

Positief is de strafrechtelijke onderzoeksplicht. Immers is de informatie aangeleverd op basis van art. 19/1 WIV onvoldoende om uitsluitend de veroordeling te steunen. Weliswaar sluit dat niet uit dat het strafonderzoek een kopie wordt van het inlichtingenonderzoek, daar de politiediensten weten wat en waar te zoeken. Wat dan met de informatie die buiten het toepassingsgebied van art. 19/1 WIV valt, maar toch bij de politiediensten of gerechtelijke overheden terechtkomt?

Daarvoor baseert de rechtsleer zich op een arrest van het Brusselse hof van beroep. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen informatie waar de bron niet voldoende nauwkeurig van gekend is en de informatie waar dat wel het geval is. Die eerste categorie kan enkel als steunbewijs in aanmerking komen, naar analogie met de klassieke rechtspraak. Namelijk ter beoordeling van de samenhang in het dossier tussen de diverse elementen. De rechter mag geen doorslaggevend en uitsluitend belang hechten aan die informatie.

Die laatste categorie, een voldoende gekende bron, is te beschouwen als een dragend bewijs. Dat kan gaan om de resultaten van observaties van een inlichtingendienst. Een veroordeling is mogelijk zonder dat politiediensten of gerechtelijke overheden een eigen onderzoek moeten voeren. In voorkomend geval zal dat als een U-bochtconstructie te beschouwen zijn. Dat tast het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging aan.

Daarnaast is het onderscheid met art. 19/1 WIV willekeurig. De informatie voorkomend in dat proces-verbaal zal een steunbewijs zijn. Hetzelfde misdrijf dat niet onder het toepassingsgebied valt, kan een dragend bewijs zijn.

De formulering van de steunbewijzen is conform het EHRM. Art. 19/1 WIV vereist zowel een kwalitatief als kwantitatief aspect. Art. 19, eerste lid WIV vereist, in voorkomend geval, voornamelijk een kwalitatief aspect. Al koppelt de meeste rechtspraak daar ook het kwantitatieve, niet uitsluitende, aspect aan vast.

6. Informatie van inlichtingendiensten als inlichting

Niet alle informatie in het strafdossier wordt gebruikt als bewijs. Daarentegen dienen ze om het onderzoek in een bepaalde richting te kunnen oriënteren. Onderzoekers toe te laten onderzoekspistes uit te denken en op die manier een onderzoek te kunnen leiden. In de rechtsleer en rechtspraak bestaan er allerlei synoniemen voor die werkwijze, gaande van aangiftes, meldingen, anonieme aangiftes, (anonieme) tipgevers, (anonieme) verklaringen, (anonieme) tipgevers, (anonieme) informatie, informanten, startinformatie, richtinformatie, sturingsinformatie, politionele informatie en informatie als loutere inlichtingen. Ook de informatie van inlichtingendiensten die niet als bewijs in aanmerking wordt genomen valt onder dit leerstuk.⁵¹⁸

⁵¹⁸ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 32.

In de praktijk ontstaan er problemen. Niet zelden voert de verdediging aan dat zij geen of slechts beperkte controle kan uitoefenen op dergelijke informatie omdat de herkomst of oorsprong van de informatie onbekend is. Of de informatie is niet gedetailleerd, het ontbreekt aan een precies karakter. Ook is het tijdens een onderzoek dikwijls nog onduidelijk of informatie als bewijs in aanmerking zal worden genomen, dan wel louter ter oriëntatie van het onderzoek dient. Bijgevolg zal de verdediging nietigheden inroepen en argumenteren dat het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging geschonden is.⁵¹⁹

6.1. Aangiftes, anonieme tips en dergelijke

Sinds 1990 oordeelde het Hof van Cassatie dat er geen verband mag bestaan tussen de misdrijven gepleegd om de eventuele bewijsstukken in het bezit te krijgen en de eigenlijke aangever of de vervolgende overheid. De aangever mag geen misdrijf of onrechtmatigheid plegen bij het vergaren van bewijs. Er was *in casu* geen intentioneel of feitelijk verband tussen de diefstal en de daaropvolgende overhandiging van het stuk aan de overheid door een derde, niet de dief zijnde, waardoor de strafvordering ontvankelijk was en het bewijs toelaatbaar.⁵²⁰

De Gentse correctionele rechtbank oordeelde eerder dat zelfs de aangever die het bewijsstuk wederrechtelijk bemachtigt, niet noodzakelijk de onrechtmatige instelling van de strafvordering teweegbrengt, als er geen verband is met de vervolgende instanties.⁵²¹ De huidige rechtspraak zegt dat de aangever of de vervolgende overheid geen bewijs mag

⁵¹⁹ B. VAN CAUWENBERGHE, *Informatie van inlichtingendiensten: bewijs of inlichting in een strafprocedure en het recht van verdediging?*, onuitg. Masterproef I Master of Laws in de Rechten UGent, 1-26.

⁵²⁰ Cass. 17 januari 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 655; Cass. 17 april 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 834; Cass. 4 januari 1994, *Arr.Cass.* 1994, 1, concl. J. DU JARDIN; Cass. 9 december 1997, AR P.97.1329.N; Cass. 14 februari 2001, AR P.00.1350.F, P.00.1353.F, P.001363.F; Cass. 27 februari 2001, AR P.99.0706.N; Cass. 18 mei 2011, AR P.10.2049.F; F. SCHUERMANS, "De Antigoonleer inzake het onrechtmatig verkregen bewijs en de door de politie opzettelijk begane onrechtmatigheden of misdrijven (noot onder Cass. 31 oktober 2006)", *T.Strafr.* 2007, afl. 1, (55) 58-59; M. BEERNAERT, "La preuve en matière pénale: principes généraux" in X (ed.), *Droit pénal et procédure pénale*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (77) 90; P. TRAEST, "Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit (noot onder Cass. 14 oktober 2003)", *T.Strafr.* 2004, afl. 2, (133) 135.

⁵²¹ Corr. Gent 27 januari 1989, *FJF* 1989, 398, noot.

leveren door middel van een onregelmatigheid of onrechtmatigheid, maar de Antigoondocctrine moet toepassing krijgen.⁵²²

Echter is die situatie op zich niet dramatisch. In 1995 kwam het Hof van Cassatie met een nieuwe invulling van de verhouding tussen de aangifte en het bewijs. Een aangifte kan niet gelijkgesteld worden met een bewijs. Er is een onderscheid tussen de inlichtingen, noodzakelijk voor het begin van het onderzoek ter oriëntatie van de bewijsgaring, en de bewijslevering. Een aangever die kennis krijgt van een misdrijf door een onwettigheid infecteert niet alles wat daarop volgt. Het openbaar ministerie moet zelf oordelen of het op basis van de aangifte rechtmatig bewijs kan verzamelen⁵²³ en indien nodig gevolg geven aan de aangifte. De aangifte is de bekendmaking van het misdrijf. De bekendmaking van een misdrijf kan niet voor onbestaande worden gehouden. Zelfs een onregelmatige bekendmaking of aangifte niet.⁵²⁴ Tenzij de inlichting het gevolg is van provocatie.⁵²⁵

De strafvordering en het recht om de strafvordering uit te oefenen wordt namelijk ontleend uit het begaan van het misdrijf *an sich* of het als misdrijf omschreven feit, onafhankelijk van de wijze van bekendmaking, de wijze waarop de strafvordering uitgeoefend wordt of de wijze van bewijsvergaring.⁵²⁶ Het verlies van het bewijs door een overschrijding van de redelijke termijn wist op zichzelf het bestaan van het misdrijf niet uit.⁵²⁷ Critici menen dat die rechtspraak onrechtmatigheden neutraliseert. Immers kan de aangever gedetailleerde stukken indienen. Deze kunnen vergaand doorwerken in de bewijsverzameling. De

⁵²² Cass. 23 maart 2004, AR P.04.0012.N; Cass. 12 oktober 2005, AR P.05.0119.F; Cass. 8 november 2005, AR P.05.1106.N; Cass. 21 november 2006, AR P.06.0806.N; B. DE SMET, "Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs", *T.Strafr.* 2005, afl. 4, (248) 263; F. SCHUERMANS, "Cassatie verfijnt en relativeert verder de bewijsuitsluitingsregels in strafzaken (noot onder Cass. 23 maart 2004)", *RABG* 2004, afl. 16, (1066) 1068.

⁵²³ Art. 22 Sv.

⁵²⁴ Cass. 30 mei 1995, *Arr.Cass.* 1995, 540, concl. P. GOEMINNE; F. SCHUERMANS, "De Antigoonleer inzake het onrechtmatig verkregen bewijs en de door de politie opzettelijk begane onrechtmatigheden of misdrijven (noot onder Cass. 31 oktober 2006)", *T.Strafr.* 2007, afl. 1, (55) 59; M. BEERNAERT, "La preuve en matière pénale: principes généraux" in X (ed.), *Droit pénal et procédure pénale*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (77) 91-92.

⁵²⁵ KI Antwerpen 10 mei 2007, *Juristenkrant* 2007, afl. 151, 4.

⁵²⁶ Cass. 30 maart 2010, AR P.09.1789.N; Cass. 8 november 2011, AR P.11.0647.N; Cass. 29 november 2011, AR P.11.0113.N; Cass. 3 januari 2012, AR P.10.1662.N; Cass. 26 maart 2013, AR P.12.0387.N; Cass. 26 november 2013, AR P.13.1234.N; Cass. 1 april 2014, AR P.12.1334.N; Cass. 8 april 2014, AR P.13.0080.N; Cass. 8 april 2014, AR P.13.1908.N; Cass. 14 oktober 2014, AR P.14.0507.N; Cass. 14 oktober 2014, AR P.14.0666.N; Cass. 13 januari 2015, AR P.13.1745.N; Cass. 24 mei 2016, AR P.15.1604.N; Cass. 4 oktober 2016, AR P.15.0866.N; Cass. 31 oktober 2017, AR P.17.0255.N; Cass. 13 februari 2018, AR P.17.0610.N; Cass. 19 juni 2018, AR P.15.1275.N; Cass. 20 november 2018, AR P.18.0688.N; Cass. 24 maart 2020, AR P.19.0571.N; Cass. 8 maart 2022, AR P.21.0943.N; Gent 18 maart 2016, *TMR* 2016, afl. 5, 546.

⁵²⁷ Cass. 28 maart 2012, AR P.11.2002.F.

bewijsuitsluitingsregels dienen toepassing te krijgen wanneer de aangifte niet beperkt blijft tot een loutere aangifte volgens sommige rechtsleer en -praak.⁵²⁸

Het Hof van Cassatie leek overigens op die zienswijze in 1996 deels terug te komen door het openbaar ministerie te verplichten de rechtmatigheid van de aangifte na te gaan. Zo was er geen probleem in een zaak waar de procureur de vordering tot gerechtelijk onderzoek had gebaseerd op verschillende processen-verbaal, waaronder een onrechtmatige. Dat had niet de niet-ontvankelijkheid van het gerechtelijk onderzoek tot gevolg aangezien de overige rechtmatig waren.⁵²⁹

De jaren die daarop volgden is het Hof van Cassatie verder gegaan op het pad dat het in 1995 bewandelde.⁵³⁰ In 2002 herhaalde het Hof zijn argumentatie uit 1995. *In casu* hadden de appelrechters vastgesteld dat de het onderzoek aanving middels een anonieme aangifte. Die anonieme aangifte leek enerzijds behept met onregelmatigheden die in bijlage aan de aangifte door de aangever gevoegd waren. Anderzijds stelde het hof van beroep vast dat het onduidelijk is hoe de aangever aan de gevoegde stukken gekomen is. Echter was dat niet relevant, gelet op het verschil tussen de aangifte en het bewijs van het misdrijf. En naar het oordeel van de appelrechters was het bewijs regelmatig en wettig.⁵³¹

In 2003 oordeelde het Hof nogmaals expliciet dat dezelfde werkwijze en opvattingen ook van toepassing zijn op anonieme aangiften. Een aangifte kan niet voor onbestaande worden gehouden, zelfs een anonieme. Het openbaar ministerie moet oordelen welk gevolg dient gegeven te worden aan de aangifte. Als zij van oordeel zijn dat er een mogelijkheid bestaat om regelmatig bewijs te verzamelen kan ze daar de nodige stappen voor ondernemen. Indien ze dat doet is het gerechtelijk onderzoek niet nietig, noch is de vervolging ontvankelijk. Ook

⁵²⁸ P. TRAEST, "Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit (noot onder Cass. 14 oktober 2003)", *T.Strafr.* 2004, afl. 2, (133) 136; S. BERNEMAN, "Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal: Een inleiding tot het Antigoonarrest van 14 oktober 2003", *T.Strafr.* 2004, afl. 1, (2) 31.

⁵²⁹ Cass. 5 april 1996, A.94.0002.F.

⁵³⁰ Cass. 1 juni 2005, AR P.05.0725.F; Cass. 19 oktober 2005, AR P.05.1287.F; Cass. 3 juni 2008, AR P.07.1517.N; Cass. 25 februari 2009, AR P.08.1818.F; Cass. 8 januari 2014, AR P.13.1935.F; Antwerpen 29 juni 2004, *RW* 2006-07, afl. 24, 1007, noot. F. VANNESTE; Luik 22 november 2004, *JT* 2005, afl. 6187, 456; Luik 24 november 2010, *JLMB* 2011, afl. 7, 324; KI Gent 3 maart 2011, *T.Strafr.* 2011, afl. 3, 210, noot. F. SCHUERMANS; F. SCHUERMANS, "Noot onder KI Gent 3 maart 2011", *T.Strafr.* 2011, afl. 3, 212-213.

⁵³¹ Cass. 23 april 2002, AR P.01.0277.N.

is er geenszins sprake van strijdigheid met art. 6 EVRM, art. 14 IVBPR, art. 12 Gec. Gw. en met het recht van verdediging.⁵³²

Een rechtsgeldig ontvangen anonieme tip waardoor het onderzoek start, brengt daarom ook niet de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering met zich mee.⁵³³ *In casu* betrof het een anoniem telefoontje. Dat is ook rechtsgeldig, evenals een anonieme brief. Immers betreft dit enkel de aanzet van de strafvordering. De rechter kan die, zoals aangehaald, niet voor onbestaande houden. Het is immers uit de bevestiging van de aangifte door andere en aan tegenspraak onderworpen elementen, verzameld door de politiediensten na de aangifte, dat de rechter zijn overtuiging zal halen. Het openbaar ministerie zal slechts overgaan tot vervolging wanneer zij andere elementen kan vinden die de schuld van de vervolgte kan aantonen. Die informatie komt, in theorie althans, tot stand zonder informatie uit die anonieme bron. Ze zou niet bijdragen aan het onderzoek. Mijns inziens kan bovenstaande stelling van VERSPEELT niet gevolgd worden. Immers volgt het onderzoek uit de aangifte. Het is op basis van die aangifte dat het onderzoek zal gestuurd en georiënteerd worden waardoor ze invloed heeft op de gevonden informatie.⁵³⁴

Het Hof van Cassatie⁵³⁵ en het Wetboek van Strafvordering laten anonieme aangiften bijgevolg toe. Een aangifte moet opgesteld worden in een geschrift en moest tot voor kort op iedere pagina van het geschrift een handtekening krijgen.⁵³⁶ Die vormvoorschriften zijn niet op straffe van nietigheid⁵³⁷ en bovendien is het zelfs expliciet voorzien dat de aangever kan weigeren te ondertekenen. Art. 33 en 49 Sv. zijn analoog.⁵³⁸

Op geen enkele plaats in het Wetboek van Strafvordering is overigens een sanctie voorzien in geval niet alle identiteitsgegevens opgenomen zijn in het proces-verbaal van de persoon die een verklaring aflegt.⁵³⁹ Indien een getuige weigert te ondertekenen in het kader van een

⁵³² Cass. 21 januari 2003, AR P.01.1121.N; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 14; K. VAN CAUWENBERGHE, "De anonieme getuige en de huiszoeking met toestemming (noot onder Cass. 21 januari 2003)", *Vigiles* 2003, afl. 3, 113.

⁵³³ Antwerpen 16 januari 2002, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 326.

⁵³⁴ F. VERSPEELT, "Drie vangnetten voor een danser op een slappe koord: de bescherming van de menselijke informatiebron in het strafproces (deel I)", *Vigiles* 2007, afl. 1, (7) -12; F. VERSPEELT, "Huiszoeking in een drugspand (noot onder Antwerpen 16 januari 2002)", *Vigiles* 2002, afl. 2, 57-58.

⁵³⁵ Cass. 24 september 2013, AR P.13.0317.N.

⁵³⁶ Art. 31, eerste lid Sv.; art. 9 Wet 28 maart 2024 houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen Ibis, *BS* 29 maart 2024.

⁵³⁷ Cass. 2 september 1954, *Pas.* 1954, 1023; Cass. 18 september 2013, AR P.12.1628.F; Antwerpen 23 mei 1991, *RW* 1994-95, 1055, noot.

⁵³⁸ Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 17.

⁵³⁹ S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen hebben geen bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 7.

verhoor bij de onderzoeksrechter, wordt in de verklaring in voorkomend geval daarvan een melding gemaakt.⁵⁴⁰ Het ontbreken van identiteitsgegevens bij een getuigenverklaring is ook niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.⁵⁴¹

Het Hof van Cassatie heeft bovendien na de wettelijke invoering van anonieme getuigenissen in het Wetboek van Strafvordering geoordeeld dat anonieme verklaringen die buiten het toepassingsgebied vallen of de vormvoorwaarden niet naleven, dienen om een onderzoek te openen of te sturen, de zogenaamde start- of sturingsinformatie, en op autonome wijze bewijzen te verzamelen.⁵⁴² De parlementaire voorbereidingen van de wet op de anonieme getuigenissen maken eveneens duidelijk dat het niet de bedoeling was anonieme aangiftes en verklaringen die buiten het toepassingsgebied van de wet vielen op algemene wijze te verbieden.⁵⁴³

Al dient gezegd dat de toenmalige minister VERWILGHEN (VLD) expliciet zei anonieme aanklachten te willen tegengaan.⁵⁴⁴ Hij liet verstaan dat een anonieme getuige als bewijs of basis van de strafvordering de wettelijke toepassingsvoorwaarden dient na te leven, maar dat een anonieme aangifte die louter de start van het opsporingsonderzoek is, mogelijk blijft.⁵⁴⁵

Voordien aanvaardde het Hof reeds dat anonieme verklaringen van informanten als richtinformatie in aanmerking werden genomen. Daarbij werd nogmaals het klassieke onderscheid tussen inlichtingen en bewijzen gemaakt.⁵⁴⁶

Het EHRM voorziet overigens ook geen bezwaren in het gebruik van anonieme inlichtingen tijdens het vooronderzoek. De anonieme aangifte of verklaring mag wel een onregelmatigheid of nietigheid niet dekken.⁵⁴⁷ Immers kan een anonieme aangifte misbruikt

⁵⁴⁰ Art. 76, eerste lid Sv.

⁵⁴¹ Art. 75 Sv.; Cass. 29 april 1998, *JLMB* 1999, 230; Bergen 16 september 1993, *Rev.dr.pén.* 1995, 284, noot. M. BEERNAERT.

⁵⁴² Cass. 23 maart 2005, AR P.04.1528.F.

⁵⁴³ Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 20-21; P. TOUSSAINT, "Observations (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Journ.proc.* 2005, afl. 500, 30.

⁵⁴⁴ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Thierry Giet: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/009, 16-17.

⁵⁴⁵ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Leduc: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/6, 28.

⁵⁴⁶ Cass. 16 juni 2004, AR P.04.0281.F.

⁵⁴⁷ F. VERSPEELT, "Onbekend en onbemand: politionele startinformatie, de anonieme aangifte en anonieme verklaringen in het strafonderzoek" in K. DE PAUW, F. GOOSSENS en F. VERSPEELT (eds.), *De sluier rond anonimiteit opgelicht... Identiteits-, privacy- en persoonsgegevensafscherming in het strafprocesrecht en politierecht*, Brugge, Die Keure, 2022, (5) 21; S. VANDROMME, "Anonieme inlichtingen hebben geen bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 1, 7.

worden om provocatie of een middel dat de ontvankelijkheid van de strafvordering aantast te verbergen.⁵⁴⁸ Belgische rechtspraak voorzag de sanctie van de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering indien de anonieme aangever onregelmatigheden verbergt.⁵⁴⁹ Echter ontkoppelt de huidige rechtspraak het bewijs en de aangifte waardoor die stelling niet langer verdedigbaar is. TRAEST merkt op dat de onrechtmatigheid niet aantoonbaar zal zijn door de verdediging omdat zij in onwetendheid blijft.⁵⁵⁰

Het EHRM stelde reeds herhaaldelijk dat “*the Convention does not preclude reliance, at the investigation stage of criminal proceedings and where the nature of the offence so warrants, on sources such as anonymous informants.*” Zeker in de context van de georganiseerde criminaliteit. Het is slechts wanneer ze als bewijs, of in de bewijislevering⁵⁵¹, worden aangewend dat het problematisch is, zonder voldoende compensatiemechanismen te voorzien. Adequate en voldoende waarborgen in een duidelijke en voorzienbare procedure met betrekking tot machtiging, implementatie en controle op dergelijke onderzoekstechnieken zijn vereist samen met de tegenspraak.⁵⁵² Hetzelfde standpunt heeft ze over het gebruik van bijzondere opsporingsmethoden⁵⁵³ zoals undercoveroperaties. Tijdens het vooronderzoek op informatie en bewijzen daaruit steunen, is principieel toelaatbaar.⁵⁵⁴

⁵⁴⁸ Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001, 20.

⁵⁴⁹ Corr. Brussel 18 april 1986, *RW* 1987-88, 59, noot. L. HUYBRECHTS; P. THEVISSEN en S. BERBUTO, “Rechten van verdediging” in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2012, (267) 293.

⁵⁵⁰ P. TRAEST, “Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit (noot onder Cass. 14 oktober 2003)”, *T.Strafr.* 2004, afl. 2, (133) 136.

⁵⁵¹ P. TRAEST, *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 385.

⁵⁵² EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland, §44; EHRM 27 september 1990, nr. 12489/86, Windisch/Oostenrijk, §30; EHRM 26 maart 1996, nr. 20524/92, Doorson/Nederland, §69; EHRM 9 juni 1998, nr. 25829/94, Teixeira De Castro/Portugal, §35; EHRM 15 december 2005, nr. 53203/99, Vanyan/Rusland, §46; EHRM 26 oktober 2006, nr. 59696/00, Khudobin/Rusland, §135; EHRM 5 februari 2008, nr. 74420/01, Ramanauskas/Litouwen, §53; EHRM 13 januari 2009, nr. 926/05, Taxquet/België, §59; EHRM 10 maart 2009, nr. 4378/02, Bykov/Rusland, §20; EHRM 10 januari 2012, nr. 13462/06, Cesnulevicius/Litouwen, §97; EHRM 2 oktober 2012, nr. 23200/10, 24009/07, 556/10, Vesolov en Anderen/Rusland, §89; EHRM 12 november 2013, nr. 17711/07, Sepil/Turkije, §31; EHRM 24 april 2014, nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09, Lagutin en Anderen/Rusland, §90; EHRM 30 oktober 2014, nr. 5753/09, 11789/10, Nosko en Nefedov/Rusland, §51; EHRM 18 december 2014, nr. 14212/10, Scholer/Duitsland, §77; EHRM 14 april 2015, nr. 43873/10, Schymik/Roemenië, §52; EHRM 16 december 2021, nr. 23476/15, Yakhymovych/Oekraïne, §29; EHRM 6 februari 2024, nr. 56440/15, Snijders/Nederland, §19 en 21; Besl. EHRM 6 mei 2003, nr. 73557/01, Sequeira/Portugal; Besl. EHRM 7 september 2004, nr. 58753/00, Eurofinacom/Frankrijk; Besl. ECRM 14 januari 1998, nr. 33127/96, T.D./Nederland; Besl. ECRM 4 maart 1998, nr. 28994/95, S.E./Zwitserland; Besl. ECRM 1 maart 1999, nr. 26668/95, Visser/Nederland.

⁵⁵³ Besl. EHRM 9 september 1998, nr. 35138/97, Ayyildiz/Nederland.

⁵⁵⁴ EHRM 26 oktober 2006, nr. 59696/00, Khudobin/Rusland, §128.

Idem voor het gebruik van anonieme informanten die medewerkers van het gerecht of zogenaamde spijtoptanten worden.⁵⁵⁵

6.2. Anonieme informatie en het onderzoek

6.2.1. Voorlopige hechtenis, doorverwijzing en anonieme informatie

Het Hof van Cassatie oordeelde in 1986 dat de raadkamer, in het kader van de controle op de voorlopige hechtenis, de verklaring van anonieme getuigen in aanmerking mag nemen. Zulks maakt geen schending uit van het recht van verdediging.⁵⁵⁶ In 1997 oordeelde het Hof, op gelijkaardige wijze, dat de KI anonieme getuigen in haar oordeel mag betrekken tijdens de controle op de voorlopige hechtenis. Zulks is geen schending van het recht van verdediging indien het slechts ter ondersteuning in haar oordeel wordt betrokken in samenspraak met andere materiële gegevens. De verklaringen van anonieme getuigen zorgen voor bevestiging en mogen niet de enige aanwijzing zijn die de voorhechtenis rechtvaardigt.⁵⁵⁷ Het recht van verdediging is niet miskend door de enkele omstandigheid dat een vattingsbevel gemachtigd is op basis van politionele informatie waarvan de inverdenkinggestelde de inhoud, noch oorsprong kent. Dergelijke politionele informatie kan een voldoende grondige aanwijzing zijn.⁵⁵⁸

Art. 5.1.c EVRM vereist in combinatie met art. 16, §5, eerste lid VHW dat het aanhoudingsbevel ernstige aanwijzingen van schuld vaststelt waardoor de objectieve waarnemer overtuigd is dat de betrokkene strafbare feiten pleegde. Niet-objectiveerbare of vage bedenkingen zijn *an sich* geen ernstige aanwijzingen van schuld. Er zijn plausibele redenen vereist voor een verdenking. Politionele informatie zonder duidelijke bron is geen ernstige aanwijzing van schuld. Echter kunnen concrete gegevens, in zijn geheel, ernstige aanwijzingen van schuld zijn door de onderlinge samenhang, samen met gegevens en feitelijkheden waarvan de bron gekend is.⁵⁵⁹ Het EHRM hanteert gelijkaardige rechtspraak.⁵⁶⁰

⁵⁵⁵ EHRM 17 januari 2017, nr. 43000/11, 49380/11, Habran en Dalem/België, §101.

⁵⁵⁶ Cass. 7 januari 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 641.

⁵⁵⁷ Cass. 1 april 1997, AR P.97.0414.F.

⁵⁵⁸ Cass. 25 juni 2019, AR P.19.0620.N; F. VROMAN, "HvC verduidelijkt de regels zodat de politie op basis van een vattingsbevel de woning van een derde kan betreden teneinde daar een gezochte persoon op te sporen (noot onder Cass. 25 juni 2019)", *T.Strafr.* 2020, afl. 1, (55) 56.

⁵⁵⁹ Cass. 7 april 2021, AR P.21.0453.N.

⁵⁶⁰ EHRM 30 augustus 1990, nr. 12244/86 12245/86 12383/86, Fox, Campbell en Hartley/Verenigd Koninkrijk; EHRM 28 oktober 1994, nr. 14310/88, Murray/Verenigd Koninkrijk; F. DE WAEL, "'Ernstige aanwijzingen van schuld' uit de voorlopige hechteniswet gedefinieerd (noot onder Cass. 7 april 2021)", *RABG* 2021, afl. 18, (1726) 1731-1734.

Overigens is de verklaring van een beschermde of bedreigde getuige⁵⁶¹ op zichzelf een ernstige aanwijzing van schuld. Inzake door de verdediging of de rechter in het dossier over de genomen beschermingsmaatregelen is niet vereist.⁵⁶² Het dient daarom opgemerkt te worden dat agenten van inlichtingendiensten onder omstandigheden wettelijk als bedreigde personen worden beschouwd.⁵⁶³ Echter zal een getuigenverklaring van een lid van een inlichtingendienst doorgaans bestaan uit het aanbrengen van anonieme informatie waardoor ze slechts een ondersteunende rol zal kennen.

Eveneens zal de verklaring van een bedreigde getuige via teleconferentie slechts als bewijs in aanmerking komen indien er voldoende steun gevonden wordt in andersoortige bewijsmiddelen.⁵⁶⁴ Een videoverhoor met beeld- en stemvervorming is aan dezelfde voorwaarden onderworpen.⁵⁶⁵ Het betreft een wettelijk bewijsminimum tegemoetkomend aan de afbreuk aan de rechten van verdediging, daar het gaat om minstens een gedeeltelijke anonimisering.⁵⁶⁶

Tot slot kunnen de onderzoeksgerechten zich niet op uitsluitende of doorslaggevende wijze steunen op een anonieme verklaring voor een doorverwijzing.⁵⁶⁷

6.2.2. Onderzoeksdaden en anonieme informatie, een mooie combinatie

6.2.2.1. Huiszoeken

Een onderzoeksrechter mag op basis van anonieme getuigenissen een huiszoeking bevelen. Dat heeft *an sich* niet de onregelmatigheid van de huiszoeking tot gevolg, noch is het strijdig

⁵⁶¹ Art. 102, 1° Sv.

⁵⁶² EHRM 17 januari 2017, nr. 43000/11, 49380/11, Habran en Dalem/België, §112; Cass. 22 januari 2003, AR P.03.0057.F; Cass. 19 februari 2003, AR P.03.0209.F; Cass. 14 mei 2003, AR P.03.0672.F; Cass. 30 maart 2011, AR P.10.1940.F.

⁵⁶³ Art. 111bis, 1° en art. 111quater, §1, vierde lid Sv.; Art. 3, 2° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998 art. 29 en art. 33 Wet 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, BS 24 mei 2019.

⁵⁶⁴ Art. 112bis, §6 Sv.; art. 158ter, §5 Sv.; art. 299, §4 Sv.; art. 2-3 Wet 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, BS 12 september 2002.

⁵⁶⁵ Art. 158bis, §6 Sv.; art. 298, §5 Sv.; art. 299, §5 Sv.; art. 3 Wet 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, BS 12 september 2002.

⁵⁶⁶ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1590/001, 11-12, 15.

⁵⁶⁷ Cass. 26 maart 2003, AR P.03.0208.F.

met art. 6 en 8 EVRM of art. 17 IVBPR.⁵⁶⁸ Die ernstige aanwijzing van het bestaan dat een misdrijf is gepleegd, moeten ernstige of werkelijke aanwijzingen zijn.⁵⁶⁹

Eerder had de Antwerpse KI in dezelfde zaak geoordeeld dat anonieme verklaringen ernstige aanwijzingen van het bestaan van een misdrijf kunnen zijn. Daarvoor moeten ze zeer gedetailleerd en geloofwaardig zijn. Ze moeten bevestigd worden door de vaststellingen die de politieambtenaren doen. De KI maakte daarbij ook het onderscheid tussen ernstige aanwijzingen, die voort kunnen vloeien uit anonieme verklaringen, en de eigenlijke bewijzen. Bijgevolg was de huiszoeking zoals voorzien in art. 7, §3 Drugswet wettig.⁵⁷⁰

De ernstige aanwijzingen voor het misdrijf die noodzakelijk zijn om een huiszoeking regelmatig te bevelen door een onderzoeksrechter, en een regelmatige huiszoeking uit te voeren, kunnen deels of hoofdzakelijk afkomstig zijn van anonieme bronnen. Het louter feit dat bepaalde elementen afkomstig zijn van anonieme bronnen neemt niet weg dat er voldoende aanwijzingen voorhanden zijn, waardoor een onderzoeksrechter het raadzaam en nuttig acht over te gaan tot een huiszoeking. Dat maakt de huiszoeking niet arbitrair of willekeurig of enkel uitgevoerd met het oog op het hopen iets te vinden. De eerste rechter had, in strijd met de heersende Cassatierechtspraak, in een andere zaak afwijkend geoordeeld en zag geen aanwijzingen van een misdrijf waardoor de huiszoeking onwettig was.⁵⁷¹

Reeds in 1998 oordeelde de Antwerpse correctionele rechtbank dat aanvankelijk anonieme informatie die nadien door observatie bevestigd werd en niet het doorslaggevend argument was voor een huiszoeking, de rechtsgeldigheid van de gedane vaststellingen niet aantast. Er was door die combinatie voldoende informatie voorhanden voor een zoeking.⁵⁷² Evenwel oordeelde diezelfde rechtbank enkele maanden later dat een huiszoeking met toestemming niet kan op basis van informatie afkomstig van een anonieme telefoon. Immers zijn er onvoldoende inlichtingen die wijzen op het bestaan van een misdrijf, mede doordat er geen controle op zo een telefoontje mogelijk is. Na kennisname van dergelijk telefoontje

⁵⁶⁸ Cass. 4 april 2001, AR P.01.0041.F; Cass. 12 februari 2002, AR P.01.1534.N; Cass. 4 januari 2006, AR P.05.1417.F.

⁵⁶⁹ F. SCHUERMANS, "De aan de huiszoeking noodzakelijk voorafgaande werkelijke of ernstige aanwijzingen van het bestaan van een misdrijf: een volatiele aangelegenheid (noot onder Antwerpen 2 oktober 2009)", *T.Strafr.* 2010, afl. 1, (55) 56.

⁵⁷⁰ Cass. 12 februari 2002, AR P.01.1534.N; KI Antwerpen 12 oktober 2001, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 324.

⁵⁷¹ Antwerpen (14 k.) 28 februari 2013, *RW* 2014-15, afl. 10, 392.

⁵⁷² Corr. Antwerpen 12 mei 1998, *Vigiles* 1999, afl. 4, 21, noot. F. VERSPEELT.

ogenblikkelijk een huiszoeking uitvoeren kan niet.⁵⁷³ De correctionele rechtbank van Nijvel was in diezelfde periode eveneens kritisch in een gelijkaardige zaak.⁵⁷⁴

Het Antwerpse hof van beroep boog zich ook herhaaldelijk over de *queeste* met uiteenlopende resultaten. Daarbij stelde zij dat een anonieme tip voldoende concreet en gedetailleerd dient te zijn om ernstige aanwijzingen uit te maken, zoals voorzien in art. 7, §3 Drugwet en de gemeenrechtelijke huiszoeking, waardoor de politie het betrokken pand mag betreden. *In casu* stond in de tip het adres, de identiteit van de verdachte, de identiteit van de betrokken bewoners, de strafbare handelingen of een beschrijving ervan en de plaats waar de drugs aan te treffen waren. Bijgevolg was de tip voldoende concreet en gedetailleerd, waardoor het een ernstige aanwijzing was.⁵⁷⁵

VERSPEELT zag in de uitspraak van het hof een precedent aangezien de eigenlijk gebruikswaarde van anonieme tips daardoor eindelijk uitgeklaard werden in de rechtspraak. De eerste rechter had een geheel andere mening. Op een anonieme telefoon is niet de minste controle mogelijk. Daarom kan dat moeilijk als een inlichting beschouwd worden die een ernstige aanwijzing zou zijn. De “*grootste omzichtigheid*” is geboden en dus moet de aanvankelijk geleverde informatie verder onderzocht en uitgediept worden met bijkomende informatie ter bevestiging van de oorspronkelijke informatie.⁵⁷⁶ VERSPEELT zei toen nog dat een anonieme aangifte steun moet vinden in objectieve elementen.⁵⁷⁷

Anders oordeelde het hof enkele jaren later. Daarbij kwam het tot de conclusie dat de huiszoeking onwettig was. Immers dient een huiszoeking de bewijsgaring van een misdrijf en niet het vaststellen van het misdrijf. Ernstige aanwijzingen van een gepleegd misdrijf zijn vereist en die waren volgens zowel de eerste rechter als de appelrechter niet voorhanden. Weliswaar benadrukte het hof dat een huiszoeking bevelen op basis van anonieme inlichtingen regelmatig is en niet strijdig is met art. 8 EVRM. Echter moet die informatie klaarblijkelijk voldoende concreet of precies zijn.⁵⁷⁸

⁵⁷³ Corr. Antwerpen 23 juni 1998, *Vigiles* 1999, afl. 4, 22, noot. F. VERSPEELT.

⁵⁷⁴ Corr. Nijvel 11 januari 1999, *JLMB* 2000, 422.

⁵⁷⁵ Antwerpen 16 januari 2002, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 326.

⁵⁷⁶ VERSPEELT, F., "Huiszoeking in een drugspand (noot onder Antwerpen 16 januari 2002)", *Vigiles* 2002, afl. 2, 57-58.

⁵⁷⁷ F. VERSPEELT, "Huiszoeking in een drugspand (noot onder Corr. Antwerpen 12 mei en 23 juni 1998)", *Vigiles* 1999, afl. 4, 24-25.

⁵⁷⁸ Antwerpen 2 oktober 2009, *T.Strafr.* 2010, afl. 1, 54, noot. F. SCHUERMANS.

In casu beperkte die informatie zich tot de politie die melding maakte van de volgende zin: “*ons de informatie bereikt als zou er te Retie ... een cannabisplantage gevestigd zijn*”. Het vonnis en arrest stelden vast dat die informatie enkel een adres bevatte. Voor het overige ontbrak de informatie elke verdere inlichting over de al dan niet betrouwbaarheid ervan of waarom dat de informatie aan de politie werd aangeleverd. Gelet op de anonimiteit van de inlichting ontbrak ook de identiteit van de bron. Voor het overige heeft de politie geen bijkomende inlichtingen gevonden voorafgaand aan de huiszoeking die ernstige aanwijzingen zouden uitmaken. Daardoor vond zowel de rechtbank als het hof dat er geen objectieve elementen voorhanden waren om die schaarse informatie waarvan de politie melding maakte, en hier aldus geciteerd, te ondersteunen. Daarenboven en daardoor was de betrouwbaarheid van de informatie ook niet na te gaan. Een huiszoeking bevelen op suggestie van de politiediensten was bijgevolg misplaatst. Het had tot doel de aangeleverde politionele informatie te bevestigen en versterken. Het bestaan van het misdrijf zou daardoor moeten vastgesteld worden, terwijl de aangeleverde politionele informatie dat juist zou moeten doen en de ernstige aanwijzingen van het misdrijf zouden moeten uitmaken.⁵⁷⁹

SCHUERMANS bekritiseerde voormelde uitspraak omdat de politionele informatie zijn inziens wel toereikend was. Immers had de politie bovenop de aangebrachte aanvankelijke informatie onder andere verkenningen en vaststellingen gedaan aan de desbetreffende woonplaats, de betrokken inwoners geïdentificeerd met een bedenkelijke reputatie ... Bovendien is er tijdens de huiszoeking op basis van die informatie een cannabisplantage aangetroffen. De aangeleverde politionele informatie was correct. Overigens stelden zowel de eerste rechter als de appelrechter vast dat er geen sprake was van een proactief onderzoek. Echter stellen ze tegelijk dat er geen voldoende ernstige aanwijzingen voorhanden zijn omdat het bestaan van het misdrijf niet zeker is op basis van de aangeleverde informatie wat bevreemdend is. Men had eventueel ook kunnen verwijzen naar een mogelijke anonieme tip of het openbaar gerucht⁵⁸⁰ zoals de rechtspraak dat aanvaardt.⁵⁸¹

Vermeldenswaardig is overigens dat dezelfde kamer een jaar eerder in een gelijkaardige zaak met een huiszoeking, uitsluitend op basis van een anonieme tip, geen problemen zag in

⁵⁷⁹ Antwerpen 2 oktober 2009, *T.Strafr.* 2010, afl. 1, 54, noot. F. SCHUERMANS.

⁵⁸⁰ Corr. Mechelen 17 mei 2006, *RABG* 2008, afl. 7, 461, noot. F. SCHUERMANS.

⁵⁸¹ F. SCHUERMANS, "De aan de huiszoeking noodzakelijk voorafgaande werkelijke of ernstige aanwijzingen van het bestaan van een misdrijf: een volatiele aangelegenheid (noot onder Antwerpen 2 oktober 2009)", *T.Strafr.* 2010, afl. 1, (55) 56-57.

tegenstelling tot de eerste rechter. Daarbij verwees ze naar het publiek geheim van cannabisplantages op de Belgisch-Nederlandse grens. Het is een feitenkwestie.⁵⁸²

In 2014 boog het Hof van Cassatie zich opnieuw over een arrest van het Antwerpse hof van beroep. Opnieuw ging het over een huiszoeking, deze keer in de zin van art. 6bis, derde lid Drugswet. Enerzijds was er politionele informatie, afkomstig van een gerucht of anonieme tip, waaruit bleek dat er in de parenclub van de eisers mogelijk een cannabisplantage aanwezig was. Aanvullend stelden de politieambtenaren enkele onderzoekshandelingen zoals een kortstondig toezicht waarna zij concludeerden dat een huiszoeking met toestemming de enige optie zou zijn die nog restte voor verder onderzoek. De appelrechter leidde daar niet uit af dat de politieambtenaren zelf van oordeel waren dat er geen ernstige aanwijzingen voorhanden waren. Na een toelating verkregen te hebben van de bewoner op huisnummer 32 stelden de politieambtenaren vast dat aan de garage en het aldaar gelegen appartement van huisnummer 32A niet werd opengedaan. Tegelijkertijd hoorden ze zoemende ventilatiegeluiden. Daardoor waren er, gelet op de aanvankelijke politionele informatie, ernstige en objectieve aanwijzingen voorhanden dat die panden dienen voor het plegen van drugsmisdrijven.⁵⁸³ De Gentse KI, bevestigd door het Hof van Cassatie, oordeelde *prima facie* in het kader van de controle op de voorlopige hechtenis dat politionele inlichtingen in combinatie met camerabeelden en observaties voldoende ernstige en objectieve aanwijzingen zijn, in de zin van art. 6bis Drugswet.⁵⁸⁴

Het aangehaalde Cassatiearrest uit 2006 betrof een voorziening tegen een arrest van de Brusselse KI die een huiszoeking, voorzien in de Drugswet, regelmatig had verklaard, die op basis van een anonieme aangifte of inlichting was verricht. Het arrest van de KI haalde aan dat de aangifte nauwkeurige details bevatte, bijzonder precies en nauwkeurig was en daardoor ook geloofwaardig was. De aangifte oversteeg het loutere vermoeden waardoor ze ernstige aanwijzingen zijn die op het bestaan van het misdrijf wijzen.⁵⁸⁵

Eiser poneerde dat een anonieme inlichting dat niet kan zijn, of minstens niet objectief of ernstig is. Een ernstige aanwijzing verdwijnt niet louter doordat ze afkomstig is van een anonieme bron. De vorm, inhoud of omstandigheden waarin ze verkregen wordt dienen in

⁵⁸² F. SCHUERMANS, "De aan de huiszoeking noodzakelijk voorafgaande werkelijke of ernstige aanwijzingen van het bestaan van een misdrijf: een volatiele aangelegenheid (noot onder Antwerpen 2 oktober 2009)", *T.Strafr.* 2010, afl. 1, (55) 56-57.

⁵⁸³ Cass. 2 september 2014, AR P.14.0536.N.

⁵⁸⁴ Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1200.N; Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1204.N.

⁵⁸⁵ Cass. 4 januari 2006, AR P.05.1417.F.

rekening genomen te worden. Daarnaast oordeelde de KI dat anonieme inlichtingen geenszins gestaafd dienen te worden door het aanvankelijke proces-verbaal of een externe aanwijzing. Uitsluitend op basis van een anonieme inlichting een onderzoekshandeling stellen is toegelaten.⁵⁸⁶

Daarmee ging het Hof verder dan haar reeds bestaande rechtspraak. Nadat zij reeds oordeelde dat een huiszoeking niet onregelmatig is op de enige grond dat ze steunt op anonieme inlichtingen, oordeelde ze nu expliciet dat voldoende concrete en gedetailleerde anonieme inlichtingen volstaan. Bijkomende onderzoeksdaten, al dan niet laagdrempelige, stellen om die anonieme tip te bevestigen voorafgaand aan huiszoekingen is niet nodig.⁵⁸⁷ Nochtans is er reeds een Cassatiearrest uit 2005 dat stelt dat er geen miskenning van art. 6.1 EVRM en 8 EVRM is doordat de onderzoeksrechter de vereiste aanwijzingen haalt uit anonieme informatie.⁵⁸⁸

In 2013 bevestigde het Hof van Cassatie die uitspraak nogmaals. Een anonieme, maar nauwkeurige inlichting kan een ernstige aanwijzing zijn van het bestaan van het gepleegde misdrijf. Dergelijke aanwijzingen zijn geen bewijzen. De wet vereist bovendien niet dat anonieme inlichtingen pas bruikbaar zijn, nadat ze voorafgaand bevestiging krijgen door bijkomende onderzoekshandelingen. De huiszoeking is bijgevolg niet onregelmatig, noch strijdig met art. 6 en 8 EVRM en het recht van verdediging louter omdat ze steunt op anonieme inlichtingen. Het is de rechter die vaststelt of er ernstige aanwijzingen aanwezig waren en of de anonieme aangifte voldoende nauwkeurig was.⁵⁸⁹

Een onderzoeksrechter kan voldoende nauwkeurige, concrete en gedetailleerde politionele informatie als ernstige aanwijzing, van het bestaan dat er een misdrijf werd gepleegd, in aanmerking nemen om een huiszoeking te bevelen. Niet geïdentificeerde inlichtingen kunnen dergelijke politionele informatie zijn. De rechter gaat onaantastbaar na of er ernstige

⁵⁸⁶ Cass. 4 januari 2006, AR P.05.1417.F.

⁵⁸⁷ F. SCHUERMAN, "De huiszoeking in drugszaken en de wijkpolitie (noot onder Corr. Mechelen 17 mei 2006)", *RABG* 2008, afl. 7, (462) 466; F. VAN VOLSEM, "De huiszoeking op grond van artikel 6bis, derde lid Drugwet (noot onder Corr. Limburg (afd. Hasselt) 4 december 2020)", *RABG* 2022, afl. 18, (1322) 1326; H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "Artikel 6bis Drugswet: vergeefs armworstelen met het Hof van Cassatie", *NC* 2016, afl. 2, (142) 146; P. VANWALLEGHEM, "Cassatie mild voor huiszoeking na anonieme verklaring (noot onder Cass. 4 januari 2006)", *Juristenkrant* 2006, afl. 127, 4.

⁵⁸⁸ Cass. 15 maart 2005, AR P.04.1463.N.

⁵⁸⁹ Cass. 12 februari 2013, AR P.12.0785.N; Cass. 3 december 2013, AR P.13.1859.N; Cass. 11 maart 2014, AR P.14.0382.N; F. VERSPELT, "Buurman, wat doet u nu? Anonieme aangifte als voorafgaande ernstige aanwijzing bij huiszoeking bij mandaat (noot onder Cass. 12 februari 2013)", *Vigiles* 2015, afl. 1, (30) 30.

aanwijzingen voorhanden waren op het moment van de machtiging. De Cassatiecontrole beperkt zich, net zoals voor alle andere aangehaalde en aan te halen onderzoeksdaeden, tot een controle of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die op grond van de vaststellingen niet te verantwoorden zijn.⁵⁹⁰

Het Hof van Cassatie besloot in 2016 dat er geen schending van het recht op een eerlijk proces, het recht van verdediging en het recht op persoonlijke levenssfeer is door als ernstige aanwijzing van het bestaan van het gepleegde misdrijf niet geïdentificeerde politionele informatie te gebruiken. Immers is dat de essentiële functie van politionele informatie, namelijk op autonome wijze bewijzen verzamelen. Een huiszoeking ontsnapt niet aan rechterlijke controle louter omdat politionele informatie bruikbaar is, zolang het niet aannemelijk gemaakt is dat de verkrijgingswijze onregelmatig is. *In casu* stelde de rechter vast dat de politionele inlichtingen voldoende en gedetailleerde aanwijzingen waren, waardoor de onderzoeksrechter de huiszoeking regelmatig kon machtigen en motiveerde.⁵⁹¹ Voor toepassing van art. 6bis, derde lid Drugswet en de aldaar voorziene huiszoeking is eenzelfde redenering aan de orde. Politionele informatie, waarvan de herkomst niet blijkt uit het strafdossier, is bruikbaar op zichzelf als een ernstige en objectieve aanwijzing die de huiszoeking rechtvaardigt zolang geen onregelmatigheid omtrent de verkrijging van de informatie aannemelijk gemaakt wordt.⁵⁹²

Een andere kwestie is de verdediging die aanvoert dat een huiszoeking plaatsvond op basis van onjuiste politionele informatie. Het Hof van Cassatie oordeelt niet expliciet. Echter citeert ze uit het bestreden arrest dat vaststelt dat een huiszoeking die geen bewijs oplevert niet tot gevolg heeft dat er geen ernstige aanwijzingen waren. Het niet aannemelijk, het niveau van een loutere bewering overstijgend, is gemaakt door de verdediging dat het onjuiste politionele informatie betrof. Aldus wordt wat de aanvoeringslast betreft aangesloten bij de regeling inzake beweerde onregelmatigheden bij politionele informatie.⁵⁹³

De doorzoeking van een voertuig⁵⁹⁴ door politieambtenaren vereist redelijke gronden waardoor het te denken valt dat het betrokken voertuig werd of wordt gebruikt, of de

⁵⁹⁰ Cass. 5 februari 2013, *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 55, overw. 4, noot. F. SCHUERMANS; Cass. 16 oktober 2018, AR P.18.0307.N; Cass. 19 december 2023, AR P.23.1676.N.

⁵⁹¹ Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 6, 8.

⁵⁹² Cass. 19 november 2019, AR P.19.1107.N; Corr. Limburg (afd. Hasselt) 4 december 2020, *RABG* 2022, afl. 18, 1321, noot. F. VAN VOLSEM.

⁵⁹³ Cass. 9 maart 2021, AR P.20.1265.N.

⁵⁹⁴ Art. 29 Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

mogelijkheid daartoe is om een misdrijf te plegen. Eiser voerde aan dat algemene politionele inlichtingen geen materiële aanwijzingen zijn zoals die wettelijk vereist zijn, bovendien waren er geen andere elementen naar zijn mening. Daarnaast voerde eiser aan dat de materiële aanwijzingen controleerbaar moeten zijn, wat niet het geval was, doordat de bron van die inlichtingen niet gekend is en ze een algemeen karakter kennen. Het Hof van Cassatie oordeelde dat de rechter vaststelde dat de politieambtenaren beschikten over concrete en actuele verkregen informatie waardoor de zoeking wettig was.⁵⁹⁵ Politionele informatie over de bestuurder, zoals de eventuele betrokkenheid bij drugshandel, kan volstaan als voldoende materiële aanwijzing. De rechter oordeelt onaantastbaar, waarna de klassieke Cassatiecontrole volgt.⁵⁹⁶

Het werken met anonieme inlichtingen lijkt voorlopig onbegrensd. Echter kan zij niet alles vergoelijken. Een huiszoeking op heterdaad vereist dat het misdrijf wordt ontdekt tijdens het plegen of terstond erna. Loutere vermoedens en aanwijzingen over het mogelijk plegen van een misdrijf is onvoldoende. Dat de betrokken verbalisanten politionele informatie hebben over het betrokken pand of de betrokken bewoners is onvoldoende.⁵⁹⁷ Omgekeerd neemt het voorafgaand reeds bezitten van politionele inlichtingen afkomstig uit een observatie, niet de bijzondere opsporingsmethode bedoeld⁵⁹⁸, en bijhorende politionele vermoedens de mogelijkheid tot een heterdaadsituatie niet weg.⁵⁹⁹

6.2.2.2. Observaties, infiltraties en telefoontap

Ook andere onderzoekshandelingen kunnen gemachtigd worden op basis van anonieme informatie. Een procureur des konings kan een observatiemaatregel, als bijzondere opsporingsmethode in de zin van art. 47sexies Sv., bevelen op basis van inlichtingen zonder de bron te vermelden van de politionele informatie. Zij zijn de ernstige aanwijzingen die de onderzoeksmaatregel wettigen.⁶⁰⁰ Een anonieme aangifte, gevolgd door gegevens afkomstig van een telefoontap, zijn voldoende ernstige aanwijzingen voor een infiltratie.⁶⁰¹

⁵⁹⁵ Cass. 16 juni 2015, AR P.15.0599.N, overw. 5-8.

⁵⁹⁶ Cass. 12 augustus 2020, AR P.20.0849.N; Cass. 16 mei 2023, AR P.23.0724.N.

⁵⁹⁷ Cass. 21 september 2021, AR P.21.1189.N.

⁵⁹⁸ Cass. 3 oktober 2006, AR P.06.0919.N.

⁵⁹⁹ Gent 14 februari 2006, *T.Strafr.* 2006, afl. 3, 152; Corr. Gent 7 oktober 2005, *T.Strafr.* 2006, afl. 3, 149.

⁶⁰⁰ Cass. 12 maart 2003, AR P.03.0313.F.

⁶⁰¹ H. BERKMOES, "Infiltratie door politieambtenaar (bijzondere opsporingsmethoden)" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2021, (275) 297-298.

In 2014 kwam de eiser op tegen een arrest van de Brusselse KI. Het bestreden arrest oordeelde dat louter vermelden van “*politieele informatie*” als ernstige aanwijzing voldoende is. Daarmee schond het arrest, naar eisers mening, art. 47sexies, §2-3 Sv. en het algemeen rechtsbeginsel van de materiële en formele motiveringsverplichting. Het aanvankelijke proces-verbaal zou onvoldoende concrete en ernstige aanwijzingen bevatten. Door het ontbreken van een bron die gekend is bij eiser, is er geen controle mogelijk of er daadwerkelijk ernstige aanwijzingen zijn. Bijgevolg is het openbaar ministerie haar motiveringsverplichtingen niet nagekomen. Het Hof volgde echter de KI en stelde expliciet dat het niet vermelden van een politieele bron niet wegneemt dat politieele informatie ernstige aanwijzingen kunnen zijn. Het Hof formuleerde die politieele informatie als “[waaruit] blijkt dat op een bepaalde plaats een bepaald misdrijf zou zijn gepleegd”. Het is de rechter die de ernstige aanwijzingen beoordeelt.⁶⁰²

In het kader van een telefoontap is de loutere verwijzing naar “*alle elementen van het strafdossier*”, waaronder ook anonieme inlichtingen, voldoende.⁶⁰³ Daarnaast kunnen anonieme inlichtingen, niet nader gepreciseerde politieele bronnen, het openbaar gerucht, de ernstige of concrete aanwijzingen of feiten zijn die het machtigen van een telefoontap wettigen. Op die enkele grond dat informatie afkomstig is van anonieme bronnen, al dan niet later bevestigd, is de telefoontap niet strijdig met art. 90ter en 90 quater Sv.⁶⁰⁴

6.2.2.3. Inlichtingendiensten en ernstige aanwijzingen

Dezelfde toepassingsgevallen zijn mogelijk met informatie van inlichtingendiensten. Immers is de informatie van een inlichtingendienst vergelijkbaar met het resultaat van een strafrechtelijk vooronderzoek om de hoger genoemde reden. De meegedeelde informatie zal in beginsel betrouwbaar, nauwkeurig en volledig zijn. Daardoor zijn er voldoende ernstige aanwijzingen, zoals dikwijls voor verregaande onderzoeksdaeden vereist. Gelet op dat de informatie zal bestaan uit het hoe, wie en wat van een misdrijf zal het eenvoudig zoeken zijn voor politiediensten en gerechtelijke overheden en wordt aldus op die manier bewijsmateriaal in een procedure gesmokkeld.⁶⁰⁵

⁶⁰² Cass. 20 mei 2014, AR P.14.0746.N.

⁶⁰³ Cass. 13 december 2016, AR P.15.0639.N.

⁶⁰⁴ Cass. 17 december 2013, AR P.13.1438.N; Cass. 2 september 2015, AR P.15.1211.F; Cass. 29 augustus 2023, AR P.23.1234.F; Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N.

⁶⁰⁵ P. DE HERT en T. DECAIGNY, “De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging”, *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 32.

6.3. Politionele informatie: een catch-all begrip

6.3.1. Algemeen kader: inlichtingendiensten en politionele informatie

Al de reeds aangehaalde, anonieme verklaringen, tips, aangiftes, start- en sturingsinformatie, informatie in het aanvankelijk proces-verbaal, worden in de rechtspraak en rechtsleer regelmatig politionele informatie genoemd. Vooral de Nederlandstalige afdeling van het Hof van Cassatie heeft het laatste decennium herhaaldelijk uitspraak gedaan over problemen die rijzen naar mening van de verdediging. Even vaak heeft het Hof van Cassatie zijn standpunt herhaald, waardoor er een vast jurisprudentieel leerstuk ontwikkeld is.

Het Hof van Cassatie herhaalt telkenmale als uitgangspunt dat: *“Noch artikel 6 EVRM noch het recht van verdediging of het recht op een eerlijk proces [en geen enkele wettelijke of verdragsrechtelijke bepaling, noch enig algemeen rechtsbeginsel] verzetten zich ertegen dat informatie louter als inlichting in aanmerking wordt genomen die toelaat het onderzoek in een bepaalde richting te oriënteren en vervolgens op autonome wijze bewijzen te verzamelen, zonder dat concreet wordt verduidelijkt hoe de inlichting werd verkregen, voor zover blijkt dat dit niet op onregelmatige wijze is geschied [of niet aannemelijk wordt gemaakt dat zulks op onregelmatige wijze is geschied].”*⁶⁰⁶

Dezelfde principes dienen door de rechtspraak van het Hof van Cassatie *mutatis mutandis* toegepast te worden op informatie afkomstig van inlichtingendiensten. Zo stond in het verslag omtrent georganiseerde misdaad in 1998 van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken dat de wettelijke doelstellingen en bevoegdheden van inlichtingendiensten enkel toelaten zachte informatie voor de strafprocedure te verzamelen.⁶⁰⁷

In een van de weinige arresten over inlichtingendiensten oordeelde het Hof dat: *“Informatie van een inlichtingendienst die enkel in aanmerking wordt genomen als inlichting die toelaat een onderzoek te openen of het in een bepaalde richting te oriënteren en vervolgens op*

⁶⁰⁶ Cass. 5 februari 2013, *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 55, overw. 4, noot. F. SCHUERMANS; Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 9; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 10; Cass. 16 juni 2015, AR P.15.0599.N, overw. 10; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 3; Cass. 29 mei 2018, AR P.17.0762.N, overw. 12; Cass. 21 mei 2019, AR P.19.0104.N, overw. 6; Cass. 12 augustus 2020, AR P.20.0849.N, overw. 3; Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N, overw. 2; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0893.N, overw. 12; Antwerpen 31 oktober 2007, ECLI:BE:HBANT:2007:ARR.20071031.5; Corr. Antwerpen (afd. Mechelen) 4 september 2013, ME60.F1.101821-1, ECLI:BE:EAANT:2013:JUG.20130904.1; Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 6 april 2016, ECLI:BE:EAOVL:2016:JUG.20160406.6.

⁶⁰⁷ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2000*, Brussel, /, 2000, 177.

*autonome wijze bewijzen te verzamelen, vormt als dusdanig geen bewijs van een misdrijf en is dan ook niet onderworpen aan de vereisten waaraan bewijs moet voldoen. Aldus moet de herkomst van dergelijke informatie niet noodzakelijk worden verduidelijkt en kan de beklaagde, om die informatie uit het debat te doen weren, niet volstaan met de aanvoering dat de herkomst ervan onregelmatig is of zou kunnen zijn, maar moet hij dat enigszins aannemelijk maken. Daarvoor moet de beklaagde niet eerst kennis van die herkomst hebben. Noch het feit dat op basis van de informatie een gerechtelijk onderzoek wordt gevorderd in het kader waarvan privacygevoelige onderzoeksmaatregelen worden bevolen, noch de mogelijkheid dat de informatie afkomstig is van een buitenlandse inlichtingendienst is, doen daaraan afbreuk.”*⁶⁰⁸

LANSENS, LEMMENS, VANGEEBERGEN en VAN DAELE benadrukten dat er een inschatting van de ernst en betrouwbaarheid van de informatie dient plaats te vinden vooraleer ze als basis voor een onderzoeksdaad aan te wenden of een onderzoek op basis daarvan te starten. Die vereiste blijkt voor een onderzoeksdaad uit de bovenstaande rechtspraak. De vereiste aard van ernst en betrouwbaarheid varieert naargelang de handeling en de mate van zwaarwichtigheid. Overigens vinden dezelfde toetsingen plaats op niet-anonieme informatie.⁶⁰⁹

Dat dat ook vereist is voor de opstart van een strafonderzoek blijkt niet expliciet uit de rechtspraak. Weliswaar dient het openbaar ministerie na te gaan of rechtsgeldig bewijs verzameld kan worden na een aangifte. Daarin zit niet noodzakelijk een toetsing van de ernst of betrouwbaarheid. Het lijkt, mijns inziens, eerder een opportuniteitsoordeel en een toets met betrekking tot de haalbaarheid van een onderzoek met mogelijk impliciet de betrouwbaarheid. Doordat de aangifte en het bewijs onderscheiden dienen te worden, kan een onregelmatig bewijsstuk een aangifte inhouden op basis waarvan het onderzoek start. Door het gebrek waarmee het is behept kan het mogelijk niet langer betrouwbaar zijn. Het is daarom noodzakelijk een toetsing op ernst en betrouwbaarheid door te voeren. Indien er geen voldoende graad van ernst en betrouwbaarheid is, kan er geen onderzoek starten. Dezelfde

⁶⁰⁸ Cass. 15 november 2022, AR P.22.0745.N, overw. 3; Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS; Corr. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 12 december 2022, onuitg.

⁶⁰⁹ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 165-166, 169; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 222-223; P. LANSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSART (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 175.

situatie doet zich voor als toetsing onmogelijk is. Een inlichtingenrapport van een inlichtingendienst is geen garantie op voldoende ernst en betrouwbaarheid. Ook daar dient een toetsing plaats te vinden.⁶¹⁰

6.3.1.1. Nederlandse start- en sturingsinformatie

Informatie afkomstig van inlichtingendiensten mag aangewend worden als start- of sturingsinformatie volgens de Hoge Raad. Immers kan die informatie beschouwd worden als een anonieme tip of aangifte. Het is aan de vervolgende overheid om te oordelen of de informatie voldoende betrouwbaar is. Een toets naar rechtmatigheid vindt op dat moment niet plaats, immers is die informatie geen bewijs. Daarbij maakt de Hoge Raad het klassieke onderscheid tussen bewijs en startinformatie. Bovendien stelt de Hoge Raad in haar rechtspraak vast dat er zich geen enkele regel verzet tegen het gebruik van startinformatie, afkomstig van inlichtingendiensten.⁶¹¹ Dergelijke informatie kan verdenkingen, de in België zogenaamde ernstige aanwijzingen, opleveren. Bovendien is *mutatis mutandis* dezelfde visie over aanhouding van toepassing.⁶¹²

Merk de gelijkenissen op met het bestaande leerstuk van de politionele informatie in België. Dat naar zowel formulering als de inhoudelijke rol die de informatie krijgt. Het klassieke onderscheid tussen informatie zonder bewijswaarde, maar dienend als start-, richt- of sturingsinformatie en het bewijs wordt wederom aangehaald. Daarnaast volstaat het voor de vervolgende overheid om na te gaan of een onderzoek op basis van die informatie mogelijk is. Er zal wellicht een opportuniteitsoordeel volgen, maar ook een betrouwbaarheidstoets.

⁶¹⁰ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op leren voeten", NC 2010, afl. 3, (147) 165-166, 169; D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 222-223; M. PANZAVOLTA en W. YPERMAN, "Belgium" in B. VOGEL (ed.), *Secret Evidence in Criminal Proceedings*, Berlijn, Duncker & Humblot, 2021, (53) 87; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 175.

⁶¹¹ HR 5 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4122; HR 15 mei 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA0498; HR 15 november 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP7544; Gerechtshof Den Haag 3 juli 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1242; B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 312-313; F. KRIPS, "over de bruikbaarheid van AIVD-informatie in strafzaken" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (129) 143-144.

⁶¹² F. KRIPS, "over de bruikbaarheid van AIVD-informatie in strafzaken" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (129) 145-156.

Verder wordt er geen rechtmatigheidstoets gehouden door de vervolgende instantie. En ook voor het vonnisgerecht is er slechts een beperkte toetsing, net zoals in België, mogelijk. Tot slot is de formulering nagenoeg identiek. De Hoge Raad merkt op dat geen enkele regel een verbod voorziet op het gebruik van startinformatie afkomstig van inlichtingendiensten. Het Belgische Hof van Cassatie oordeelt nagenoeg identiek, maar in meer uitgebreide zin door aan te geven dat er geen enkele wets- of verdragsbepalingen het gebruik van start- of sturingsinformatie aan banden legt.

6.3.2. De functie van politionele informatie

Informatie die als inlichting in aanmerking wordt genomen, kent geen bewijswaarde. Immers dient zij om het onderzoek te openen of te oriënteren in een bepaalde richting, de zogenaamde start-, richt- of sturingsinformatie, zodoende er op autonome wijze bewijzen kunnen worden verzameld. Er is geen ondersteunend bewijs nodig om op basis van die informatie een onderzoek te voeren en onderzoeksdaan te stellen.⁶¹³

Dat is niet in strijd met art. 6 EVRM, art. 14 IVBPR, art. 12 Gec. Gw. en het recht van verdediging. Zij is immers louter de vertrekbasis voor het vergaren van bewijselementen. Daardoor is de herkomst irrelevant.⁶¹⁴ De rechtvaardiging voor het gebruik van start- of sturingsinformatie is het aangehaalde principe dat het misdrijf niet voor onbestaande kan gehouden worden en bijgevolg er een onderscheid bestaat tussen de aangifte en het bewijs. Indien een onderzoek op die manier kan starten, kan het onderzoek ook op die manier aansturing krijgen.⁶¹⁵ De rechtspraak maakt een fundamenteel onderscheid tussen inlichtingen en bewijzen.⁶¹⁶

Het openbaar ministerie kan op basis van inlichtingen een gerechtelijk onderzoek vorderen. Daarvoor zijn geen aanwijzingen van schuld vereist, noch is er een verbod loutere informatie of inlichtingen daarvoor te gebruiken.⁶¹⁷ Het daaropvolgende gerechtelijk- of

⁶¹³ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 3; Cass. 16 juni 2015, AR P.15.0599.N, overw. 9-10; Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 9.

⁶¹⁴ Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N, overw. 13; Gent 29 januari 2014, *Vigiles* 2014, afl. 3, 198, noot. F. SCHUERMANS; Corr. Gent 17 december 2013, *TMR* 2014, afl. 2, 200.

⁶¹⁵ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 221.

⁶¹⁶ Corr. Gent 20 juni 1997, *TGR* 1997, 246.

⁶¹⁷ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 14-18; Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N, overw. 2.

opsporingsonderzoek gaat de informatie of inlichtingen na.⁶¹⁸ Het gerechtelijk onderzoek mag op zachte informatie of politionele inlichtingen, op voorwaarde dat ze niet op onregelmatige wijze verkregen zijn, gebaseerd zijn.⁶¹⁹ Het openbaar gerucht is een voldoende basis voor een opsporingsonderzoek, waarna het openbaar ministerie aanvullende inlichtingen verzamelt.⁶²⁰

Gelet op die rol, is het niet verbazend dat de geviseerde informatie zich dikwijls in het aanvankelijk proces-verbaal bevindt.⁶²¹ De informatie bestaat uit feitelijke elementen of gegevens die van die aard zijn om een opsporingsonderzoek te openen. Het daaropvolgende gerechtelijk- of opsporingsonderzoek verifieert de informatie. Het is de informatie die volgt uit de onderzoeksdaaden, de resultaten en mogelijk ook geverifieerde informatie, die bewijselementen zijn.⁶²² Echter belet dat niet dat er bijkomende onderzoekshandelingen, zoals een telefoontap, worden bevolen en uitgevoerd en de resultaten daarvan ook als politionele informatie in aanmerking komen.⁶²³ De informatie kan betrekking hebben op nog niet gepleegde feiten.⁶²⁴

Politionele informatie dient ruim begrepen te worden. Het kan informatie uit onderzoeksdaaden zijn, afkomstig van informanten, afkomstig van proactieve recherche, een aangifte, lopende dossiers, andere instanties zoals inlichtingendiensten⁶²⁵... Ook een ontvangen buitenlands rechtshulpverzoek kan als een loutere inlichting begrepen worden om het onderzoek te sturen.⁶²⁶ Het gaat over alle ter kennis van de politieambtenaren gebrachte gegevens die als start- of sturingsinformatie in aanmerking worden genomen en tot verder onderzoek leiden.⁶²⁷ Informatie verkregen van een buitenlandse overheid of judiciële autoriteit ook.⁶²⁸ Buitenlandse politiediensten kunnen informatie verschaffen die enkel als inlichting wordt aangewend.⁶²⁹ De Cel voor financiële informatieverwerking kan dat eveneens doen.⁶³⁰

⁶¹⁸ Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 6.

⁶¹⁹ Cass. 29 mei 2018, AR P.17.0762.N, overw. 126.

⁶²⁰ Gent 27 april 1999, *T.Strafr.* 2000, 79.

⁶²¹ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 1; Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 9.

⁶²² Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 9.

⁶²³ Cass. 13 april 2021, AR P.20.1346.N, overw. 17.

⁶²⁴ P. VANWALLEGHEM, "Cassatie geeft ruime invulling aan begrip politionele informatie als start onderzoek", *Juristenkrant* 2022, afl. 455, 10.

⁶²⁵ Cass. 15 november 2022, AR P.22.0745.N.

⁶²⁶ Cass. 8 november 2016, AR P.16.0613.N, overw. 6.

⁶²⁷ Cass. 6 september 2022, AR P.22.0440.N, overw. 6.

⁶²⁸ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 4.

⁶²⁹ Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N, overw. 6; Antwerpen 27 juni 2002, *T.Strafr.* 2003, afl. 3, 137.

⁶³⁰ Cass. 23 september 2015, AR P.13.1451.F.

In eerste instantie moet het openbaar ministerie oordelen of informatie als inlichting of bewijs in aanmerking komt. Het is echter de rechter die oordeelt of informatie een inlichting is die enkel gebruikt kan worden als start- of sturingsinformatie of toch een bewijs.⁶³¹ Belangrijk is evenwel dat, in de mate dat de wet geen bijzonder bewijsmiddel voorschrijft, de rechter vrij de bewijswaarde van aan tegenspraak onderworpen en regelmatig overgelegde gegevens beoordeelt.⁶³² Het gaat om de elementen die de innerlijke overtuiging van de rechter vormen.⁶³³

Bovendien, zelfs indien de rechter oordeelt dat het slechts gaat om start- of sturingsinformatie, die geen bewijs is, noch bewijswaarde kent, zal zij die informatie in aanmerking kunnen nemen om de samenhang te beoordelen waardoor het *de facto* toch enig bewijswaarde kent. Het onderscheid tussen een aangifte of inlichting en bewijs is niet absoluut. De rechter kan de door de aangever meegedeelde informatie ook als bewijs in aanmerking nemen.⁶³⁴ Informatie van een buitenlandse inlichtingendienst werd in aanmerking genomen als aanvullend element op de bewijzen.⁶³⁵

Informatie verliest bovendien niet het karakter van een inlichting doordat reeds een voortdurend en doorgedreven onderzoek is verricht om de informatie te bekomen. Het spontaan, louter of passief verkrijgen of het actief en op eigen initiatief verzamelen van informatie heeft *an sich* geen invloed op het karakter van de informatie als de inlichting.⁶³⁶ Dat de inlichtingen afkomstig zijn van specifieke onderzoekshandelingen zoals een telefoontap is irrelevant.⁶³⁷ Daarnaast verliest de informatie niet het karakter van een inlichting omdat zij de basis was voor een gerechtelijk onderzoek of een huiszoekingsbevel.⁶³⁸

⁶³¹ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 4; Cass. 13 december 2016, AR P.15.0639.N, overw. 18.

⁶³² Cass. 27 februari 2002, AR P.02.0072.F.

⁶³³ F. VERSPEELT, "Drie vangnetten voor een danser op een slappe koord: de bescherming van de menselijke informatiebron in het strafproces (deel II)", *Vigiles* 2007, afl. 2, (35) 42; L. KENNES, "L'impertinente 'Antigone' ou le défaut de pertinence du critère d'équité du procès pour décider de l'exclusion d'une preuve irrégulière (noot onder Cass. 18 januari 2017 en 28 februari 2017)", *JT* 2018, afl. 6713, (2) 5; P. TRAEST, C. VAN DEN WYNGAERT, en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Oud Turnhout, Gompel&Svacina, 2019, 1362. V. VEREECKE, "Politionele informatie ontsnapt aan de 'Antigoon'-toets (noot onder Cass. 28 februari 2017)", *T.Strafr.* 2017, afl. 4, (269) 272.

⁶³⁴ Cass. 31 oktober 2017, AR P.17.0255.N, overw. 18.

⁶³⁵ Corr. Antwerpen (afd. Antwerpen) 4 februari 2021, onuitg.

⁶³⁶ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 4.

⁶³⁷ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 7-9, 11.

⁶³⁸ Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N, overw. 11.

6.3.3. De nietigheidsleer en politionele informatie

6.3.3.1. Niet-ontvankelijkheid van de strafvordering

Veelal wordt aangevoerd dat er geen regelmatigheidscontrole mogelijk is door een onafhankelijke en onpartijdige rechter op de verkrijgingswijze van informatie, daar de informatiegaring geheim is. Bovendien is er evenmin een betrouwbaarheidstoets. Argumenten zoals art. 6 EVRM, het algemene rechtsbeginsel van het recht van verdediging, het recht op een eerlijk proces, het recht op wapengelijkheid en het recht op tegenspraak zijn *legio*. Het strafonderzoek is nietig en de strafvordering is niet-ontvankelijk, tenzij het openbaar ministerie de herkomst van de informatie zou verduidelijken.⁶³⁹

Lagere feitenrechters gaan soms in op die argumenten en besluiten tot de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering. Het dient gezegd dat in appel die beslissingen teruggedraaid worden, waarbij de appelrechters klaarblijkelijk de bron en wijze van informatiegaring terugvinden in het dossier.⁶⁴⁰

Desondanks is het bekritiseerde vonnis van de Gentse correctionele rechtbank vermeldenswaardig. De rechtbank vroeg via tussenvonnis om verduidelijking omtrent de herkomst van de startinformatie. De rechtbank wilde het wettelijk kader kennen van de informatieverzameling. Dit omdat de verdediging aannemelijk maakte dat er aan actieve politionele informatieverzameling was gedaan, de startinformatie gedetailleerd was en daardoor de basis voor elke onderzoeksdaad was.⁶⁴¹

Het openbaar ministerie reageerde met het onderscheid tussen de aangifte en het bewijs. Bij de bekendmaking gaat het over politionele informatie. Daarop is geen rechterlijke controle mogelijk en daarenboven is die informatie altijd binnen het wettelijk kader verzameld. De rechtbank stelde vast dat het openbaar ministerie de basisregels van de rechtsstaat niet respecteert. Immers moet de vervolgende overheid ook regels naleven met rechterlijke

⁶³⁹ F. SCHUERMANS, "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2; F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 47; F. SCHUERMANS, "Politie-informatie kan niet zomaar op straat gegooid worden", *Juristenkrant* 2014, afl. 286, 7.

⁶⁴⁰ F. SCHUERMANS, "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2; F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 47-48.

⁶⁴¹ L. ARNOU, "Ook informatie 'uit betrouwbare bron' ontsnapt niet aan rechterlijke controle", *Juristenkrant* 2012, afl. 252, 3.

controle. De rechtbank was niet in staat het wettelijk kader na te gaan. Daarnaast kon zij niet oordelen over de bevelschriften en de vereiste aanwijzingen daarvoor. Tot slot haalde ze het gevaar aan op het witwassen van onregelmatig bewijs. De rechten van verdediging werden geschonden en de rechtbank besloot tot de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering.⁶⁴²

Navolgend heeft dezelfde correctionele rechtbank gelijkaardige uitspraken gedaan. Immers is informatie niet langer een loutere inlichting indien invasieve onderzoeksdaaden daarop gebaseerd zijn. Minstens dient de rechtbank het wettelijk kader te kennen. Immers heeft de wetgever voorzien in rechterlijke controle door het vonnisgerecht.⁶⁴³

Het Hof van Cassatie verwerpt die stellingen stelselmatig waarbij zij verwijst naar het gebrek aan bewijswaarde die inlichtingen hebben.⁶⁴⁴ Er is enkel rechterlijke controle vereist op informatie die als bewijs in aanmerking wordt genomen. Art. 6 EVRM en het recht op een eerlijk proces spelen niet in deze context.⁶⁴⁵ Er is geen controlerecht op de verkrijgingswijze of de betrouwbaarheid van inlichtingen. Immers laat het EVRM anonieme informanten toe in het vooronderzoek. Bovendien kan naar omstandigheden het recht van verdediging beperkt worden.⁶⁴⁶

Overigens heeft het niet-toelaatbaar verklaren of uitsluiten van bewijselementen omwille van onwettigheden, onregelmatigheden of de onmogelijkheid dat te controleren niet de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering tot gevolg.⁶⁴⁷ Procedurele onregelmatigheden worden niet gekoppeld aan de ontvankelijkheid van de strafvordering, maar aan de grond van de zaak. Nochtans oordeelde het Hof aanvankelijk dat de ontvankelijkheid geraakt wordt door het afschermen van de start van het onderzoek. Later, in gelijkaardige zaken, kwam ze daarop terug.⁶⁴⁸

⁶⁴² L. ARNOU, "Ook informatie 'uit betrouwbare bron' ontsnapt niet aan rechterlijke controle", *Juristenkrant* 2012, afl. 252, 3.

⁶⁴³ Corr. Brussel 28 mei 2019, *JLMB* 2021, afl. 11, 472, noot D. TATTI; Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 6 april 2016, ECLI:BE:EAOVL:2016:JUG.20160406.6.

⁶⁴⁴ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 8; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 10.

⁶⁴⁵ F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 53; F. SCHUERMANS, "Noot onder Cass. 25 november 2014", *T.Strafr.* 2015, afl. 2, 78.

⁶⁴⁶ F. VANNESTE, "Informantenwerking en start van het strafonderzoek (noot onder Antwerpen 29 juni 2004)", *RW* 2006-2007, afl. 24, (1011) 1012; H. BERKMOES en J. DELMULLE, *De bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden*, Politeia, Brussel, 2011, 730.

⁶⁴⁷ Cass. 24 april 1996, AR P.96.0350.F; Cass. 30 maart 2010, AR P.09.1789.N; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 9.

⁶⁴⁸ T. DECAIGNY, "Sanctie van de onontvankelijkheid van de strafvordering (noot onder Cass. 18 maart 2014)", *T.Strafr.* 2014, afl. 4, (253) 254.

Het Antwerpse hof van beroep besloot tot de niet-ontvankelijkheid, daar waar het openbaar ministerie weigerde stukken te voegen, waardoor de regelmatigheid van de procedure niet gecontroleerd kon worden.⁶⁴⁹ De rechten van verdediging, in het bijzonder de tegenspraak en art. 6 EVRM, zouden onherroepelijk geschonden zijn. Het Hof van Cassatie casseerde het arrest.⁶⁵⁰

De niet-ontvankelijkheid van de strafvordering is enkel een gepaste reactie wanneer een proces instellen of voortzetten zonder miskenning van het recht op een eerlijk proces niet mogelijk is. Een *in concreto* en actuele, onherroepelijke, niet door de rechter te herstellen, schending van het recht op een eerlijk proces is vereist. De authenticiteit, het gebruik, de kwaliteit en de juistheid van het bewijsmateriaal moeten betwistbaar blijven met kennis van zaken.⁶⁵¹

Het recht op een eerlijk proces dient in het licht van de behandeling van de rechtspleging *in globo* of in haar geheel beoordeeld te worden. Indien vrije tegenspraak mogelijk is voor de vonnisrechter, kan de vervolgte partij niet beweren geen recht gehad te hebben op een eerlijk proces.⁶⁵² Een onderzoek dat van bij de start deloyaal was, door het witwassen van nietigheden, de rechten van verdediging schendt en vervolgens het recht op een eerlijk proces onherroepelijk aantast, heeft de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering tot gevolg.⁶⁵³ De verstrengeling van rechtmatig met onrechtmatig bewijs heeft hetzelfde gevolg.⁶⁵⁴

Wanneer het Hof nagaat of de voornoemde verdragsbepalingen en algemene rechtsbeginselen geschonden zijn, wordt uit het bestreden arrest veelal de mogelijkheid tot verweer of tegenspraak over de betwiste inlichtingen aangemerkt, het al dan niet aannemelijk maken van een onregelmatige verkrijgingswijze en het nogmaals herhalen dat inlichtingen geen bewijswaarde hebben.⁶⁵⁵ Onrechtmatige inlichtingen zijn geen bewijselementen en leiden, in beginsel, niet tot de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering.⁶⁵⁶

⁶⁴⁹ Antwerpen 12 november 2009, *T.Strafr.* 2010, afl. 5, 289.

⁶⁵⁰ K. BEIRNAERT, "Het recht van verdediging en de onmogelijkheid de regelmatigheid van de procedure te controleren: staat de ontvankelijkheid van de strafvordering niet op het spel? (noot onder Cass. 30 maart 2010)", *T.Strafr.* 2010, afl. 5, (277) 278.

⁶⁵¹ Cass. 18 maart 2014, AR P.13.1407.N; Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F; Cass. 8 november 2022, AR P.22.0825.N; Corr. Brussel 13 september 2019, *Soc.Kron.* 2023, afl. 1, 50, noot. H. FUNCK.

⁶⁵² Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N, overw. 7; Cass. 28 september 2021, AR P.21.0652.N.

⁶⁵³ Cass. 31 mei 2011, AR P.10.2037.F; Brussel 10 december 2010, *JT* 2011, afl. 6421, 54; Corr. Brussel 8 december 2009, *FJF* 2010, afl. 7, 729.

⁶⁵⁴ Cass. 6 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, 455, concl. BRESSELEERS; Cass. 14 december 1999, AR P.99.1585.N; B. DE SMET, "Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs", *T.Strafr.* 2005, afl. 4, (248) 264.

⁶⁵⁵ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 10.

⁶⁵⁶ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 5.

Het is vermeldenswaardig dat het Hof van Cassatie oordeelde dat de strafvordering ontvankelijk is en het proces *in globo* eerlijk is, daar de nota's van de Staatsveiligheid louter als inlichting in aanmerking komen en er geen onregelmatigheid omtrent de herkomst van de informatie aannemelijk is gemaakt.⁶⁵⁷ Daaruit is een *a contrario* redenering mogelijk, waarbij de strafvordering mogelijk niet-ontvankelijk is indien er een onregelmatige herkomst is.

6.3.3.2. De onmogelijke aanvoeringslast

Een inlichting kan niet voor onbestaande gehouden worden. Echter kan er wel een probleem ontstaan indien een inlichting de basis vormt voor onderzoeksdaaden. Voor die situatie is een nietigheidsleer ontwikkeld.⁶⁵⁸

Degene die de onregelmatigheid inroept, moet het aanvoeren waardoor de onregelmatigheid aannemelijk is. Aannemelijkheid is het niveau van het louter beweren overstijgen. Die aanvoeringslast maakt het recht van verdediging, het recht op een eerlijk proces, het recht op wapengelijkheid en tegenspraak niet theoretisch of illusoir. Daarbij beklemtoont het Hof dat inlichtingen geen bewijswaarde kennen. Aannemelijk maken is niet hetzelfde als bewijzen.⁶⁵⁹ Louter de regelmatigheid in vraag stellen of dat aanvoeren volstaat niet.⁶⁶⁰ Concrete elementen waaruit naar redelijkheid een mogelijke onregelmatigheid blijkt, zijn vereist. Daarmee sluit het Hof aan bij haar rechtspraak inzake bewijsmiddelen en de aldaar geldende aanvoeringslast met inbegrip van de vereiste geloofwaardigheid.⁶⁶¹

Merk op dat in 2020 en 2021 het Hof in een aantal arresten oordeelde dat de onrechtmatigheid aannemelijk moet gemaakt worden, daar waar ze tot dan toe *quasi* altijd

⁶⁵⁷ Cass. 15 november 2022, AR P.22.0745.N, overw. 4.

⁶⁵⁸ F. VANNESTE, "Informantenwerking en start van het strafonderzoek (noot onder Antwerpen 29 juni 2004)", *RW* 2006-2007, afl. 24, (1011) 1012; H. BERKMOES en J. DELMULLE, *De bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden*, Politeia, Brussel, 2011, 736.

⁶⁵⁹ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 13; Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 11, 14, 21; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 5; Cass. 21 mei 2019, AR P.19.0104.N, overw. 7; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0893.N, overw. 13-17.

⁶⁶⁰ Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N, overw. 2; Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N, overw. 10.

⁶⁶¹ Cass. 30 maart 2010, AR P.09.1789.N; F. SCHUERMANS, "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2; F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 49-50; F. SCHUERMANS, "Statuut en bewijswaarde van politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Vigiles* 2015, afl. 4, (129) 130; F. SCHUERMANS, "'Uit politionele informatie vernemen wij...' een perfect legitieme aanvang van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Gent 29 januari 2014)", *Vigiles* 2014, afl. 3, (201) 205.

herhaalde dat de onregelmatigheid aannemelijk moet gemaakt worden.⁶⁶² Dat is een juridisch terminologisch verschil waar wellicht niet bewust over is nagedacht.⁶⁶³

Het Hof van Cassatie stelt bovendien in haar rechtspraak: “*Er bestaat geen vermoeden tot bewijs van het tegendeel dat inlichtingen waarvan de herkomst niet nader gepreciseerd wordt, door de politie op onrechtmatige wijze werden verkregen.*”⁶⁶⁴ Evenmin is er een algemeen rechtsbeginsel van “*de toelaatbaarheid, de wettigheid en de betrouwbaarheid in de opsporing van de bewijzen*”.⁶⁶⁵ De aanvoeringslast blijft bestaan ondanks dat de herkomst van informatie onduidelijk is.⁶⁶⁶

VEREECKE stelt dat aannemelijkheid vereist dat de verdediging er de rechter toe beweegt verduidelijking te vragen aan het openbaar ministerie. De rechter stelt de onregelmatigheid vast indien het openbaar ministerie de schijn van aannemelijkheid verzuimt weg te nemen. Overigens doet dezelfde situatie zich voor wanneer de rechter zelf gerede twijfel heeft.⁶⁶⁷ MEESE haalt terecht aan dat de rechtspraak de verdediging geen *de facto* onmogelijke bewijslast mag opleggen. Een strikte interpretatie van de aanvoeringslast kan misbruik in de hand werken zoals het witwassen van onrechtmatig verkregen informatie. De rechter dient voornamelijk sancties aan de houding van het openbaar ministerie te koppelen in plaats van aan de verdediging.⁶⁶⁸

De rechter dient onaantastbaar te beoordelen of de aanvoering geloofwaardig is. De Cassatiecontrole beperkt zich tot controle of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die onmogelijk te verantwoorden zijn op basis van die vaststellingen.⁶⁶⁹ Indien er geen onregelmatigheid aannemelijk wordt gemaakt, dienen de daarop gesteunde, op rechtstreekse

⁶⁶² Cass. 7 januari 2020, AR P.19.0806.N, overw. 63; Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N, overw. 3

⁶⁶³ Cass. 13 mei 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1230, concl. J. DU JARDIN; Cass. 4 januari 1994, *Arr.Cass.* 1994, 1, concl. J. DU JARDIN; P. TRAEST, "Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit (noot onder Cass. 14 oktober 2003)", *T.Strafr.* 2004, afl. 2, (133) 134.

⁶⁶⁴ Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 21.

⁶⁶⁵ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 2.

⁶⁶⁶ F. SCHUERMANS, "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2.

⁶⁶⁷ V. VEREECKE, "Politionele informatie ontsnapt aan de 'Antigoon'-toets (noot onder Cass. 28 februari 2017)", *T.Strafr.* 2017, afl. 4, (269) 270.

⁶⁶⁸ J. MEESE, "Het bewijs in strafzaken" in P. Taelman (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, (509) 514-515.

⁶⁶⁹ Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 11-12, 14; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0893.N, overw. 16-17.

of onrechtstreekse wijze, onderzoeksdaeden en daaropvolgende bewijzen niet geweerd te worden uit het debat, evenals ook de informatie zelf niet.⁶⁷⁰

Of de rechter volstaat met als antwoord dat “*uit het niets blijkt dat de politie haar informatie op onregelmatige wijze zou hebben verkregen*” is niet volledig duidelijk.⁶⁷¹ De correctionele rechtbank van Gent hield het in een vonnis op dat nergens uit het dossier een indicatie blijkt van enige onregelmatigheid.⁶⁷² Dat kan volstaan indien de onregelmatigheid niet geloofwaardig is aangevoerd.⁶⁷³ Al blijkt uit de aangehaalde Cassatiearresten dat rechters uitvoerig motiveren.⁶⁷⁴

Al dient opgemerkt te worden dat de motivering veelal gaat over dat het inlichtingen zijn waardoor er weinig tot niet ingegaan wordt op de vermeende onregelmatigheden. Appelrechters citeren vaak Cassatierechtspraak. Louter exemplatief en niet-exhaustief enkele feitelijke factoren die het Hof van Cassatie citeert uit bestreden arresten en ook appelrechters aanhalen zoals:⁶⁷⁵

- Inlichtingen niet als bewijs in aanmerking worden genomen;
- De strafvordering niet steunt op de verstrekte inlichtingen;
- De vergaringswijze en informatiebron voldoende gekend zijn;
- De wijze van kennisname door het openbaar ministerie of politiediensten;
- De toelichting verkregen bij de aanvankelijke informatie;
- Het opmaken van het aanvankelijk proces-verbaal door de politie;
- De vordering tot gerechtelijk onderzoek;
- Tegenspraak over de betwiste inlichtingen;
- Beklaagden geen onregelmatigheden aannemelijk maken;
- Uit het dossier geen onregelmatigheden en onwettigheden blijken;

⁶⁷⁰ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N, overw. 10; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 8.

⁶⁷¹ Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 13.

⁶⁷² Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 28 maart 2019, *RABG* 2020, afl. 10, 833.

⁶⁷³ F. SCHUERMANS, "Politie-informatie kan niet zomaar op straat gegooid worden", *Juristenkrant* 2014, afl. 286, 7.

⁶⁷⁴ F. SCHUERMANS, "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2.

⁶⁷⁵ Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 15; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 7-8; Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N, overw. 11; F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 50-53.

- Het verweer bestaande uit loutere insinuaties of suggesties;
- De vermoede loyaliteit van het openbaar ministerie;
- De bijkomende toelichting van het openbaar ministerie;
- De bijkomende stukken waaronder de originele bevelschriften;
- Het niet bestaan van een vermoeden van onrechtmatig bewijs tot het tegendeel bewezen bestaat.

Wat buitenlandse inlichtingen betreft, dient de regelmatigheidstoets op een gelijkaardige manier gehanteerd te worden volgens het Hof van Cassatie aldus: *“dat die inlichtingen onregelmatig zijn verkregen en in bevestigend geval of het gebruik van die onregelmatig verkregen inlichtingen niet strijdig is met het recht op een eerlijk proces van de inverdenkinggestelde dan wel indien die inlichtingen zijn verkregen in overeenstemming met het recht van die buitenlandse staat het gebruik ervan niet strijdig is met het recht op een eerlijk proces.”*⁶⁷⁶ De beklaagde heeft geen recht om het buitenlandse strafonderzoek aan een regelmatigheidscontrole te onderwerpen. Enkel wanneer de beklaagde aannemelijk maakt dat de meegedeelde informatie op onregelmatige wijze is verkregen en daardoor het gebruik een aantasting van het recht op een eerlijk proces zou inhouden, zal dergelijk onderzoek plaatsvinden.⁶⁷⁷

Enkel indien politionele informatie wordt aangewend in een dossier waarin bijzondere opsporingsmethoden aanwezig zijn, zal de KI in het kader van de BOM-controle uit art. 231ter Sv. die informatie mee aan de controle onderwerpen, daar die immers in het strafdossier zit en zij er samen met het vertrouwelijk dossier op steunt. Echter dient de KI geenszins op eigen initiatief de regelmatigheid van buitenlandse informatiegaring na te gaan.⁶⁷⁸

6.3.3.3. Antigoon en politionele informatie

In 2017 kwam het Hof van Cassatie met een arrest dat de criteria om onregelmatige inlichtingen te weren verstrengde. De appelrechter had onrechtmatig verkregen inlichtingen niet uit het debat geweerd, aangezien het geen bewijselementen zijn.⁶⁷⁹ Het Hof stelde vast dat de Antigoondoctrine⁶⁸⁰, gecodificeerd in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van

⁶⁷⁶ Cass. 23 november 2021, AR P.21.1408.N, overw. 4.

⁶⁷⁷ Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N, overw. 6.

⁶⁷⁸ Cass. 19 september 2023, AR P.23.0382.N.

⁶⁷⁹ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 4, 10.

⁶⁸⁰ Cass. 14 oktober 2003, AR P.03.0762.N; Antwerpen 11 april 2003, *T.Strafr.* 2004, afl. 2, 147.

Strafvordering⁶⁸¹, in de Wet Internationale Rechtshulp in Strafzaken⁶⁸² en in de EOB-wet⁶⁸³, niet van toepassing is. Die wetteksten maken duidelijk dat ze enkel toepasbaar zijn op bewijselementen. Bijgevolg kennen ze geen toepassing op onregelmatig verkregen informatie, die louter als inlichting in aanmerking wordt genomen ter oriëntatie en voor de op- en uitbouw van het onderzoek.⁶⁸⁴ Het Hof oordeelde eerder gelijkaardig over buitenlandse inlichtingen.⁶⁸⁵

De rechter heeft de plicht bij een onrechtmatig verkregen inlichting na te gaan of het gebruik van inlichtingen, als start- of sturingsinformatie, het recht op een eerlijk proces van de partijen niet aantast. Het recht op een eerlijk proces moet *in globo* beoordeeld worden.⁶⁸⁶ Inlichtingen die verkregen werden in strijd met art. 8 EVRM, het recht op privacy, hebben bijgevolg niet noodzakelijk het tenietgaan van het recht op een eerlijk proces, art. 6 EVRM, tot gevolg.⁶⁸⁷ De rechter moet nagaan of het recht van verdediging is nageleefd.⁶⁸⁸ Dat er een onregelmatigheid bij de start van het onderzoek is begaan, heeft niet automatisch de miskennis van het recht van verdediging tot gevolg.⁶⁸⁹

Het Hof van Cassatie citeert uit bestreden arrest als relevante argumenten bij de beoordeling van het recht op een eerlijk proces het gebrek aan bewijswaarde van een inlichting, de mogelijkheid tot tegenspraak over de inlichting, het reeds voorafgaand bestaan van een opsporingsonderzoek op basis van een openbaar gerucht, het informatie betreft die geen directe link is tussen de vervolgte en het misdrijf, informatie die louter ter oriëntatie diende, dat de overheid geen onrechtmatigheid beging, de tenlastelegging de onrechtmatigheid door een privacy inbreuk veruit overstijgt en dat er geen ernstige mensenschendingen zijn die de

⁶⁸¹ Art. 32 V.T.Sv.; art. 3 Wet 24 oktober 2013 tot wijziging van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering wat betreft de nietigheden, *BS* 12 november 2013.

⁶⁸² Art. 13 Wet 9 december 2004 betreffende de internationale politiële verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, *BS* 24 december 2004.

⁶⁸³ Art. 29 Wet 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *BS* 23 mei 2017.

⁶⁸⁴ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 6; Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N, overw. 7.

⁶⁸⁵ Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 1, 7-8, 12.

⁶⁸⁶ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 7; Cass. 10 oktober 2017, AR P.17.0069.N.

⁶⁸⁷ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 14-15.

⁶⁸⁸ Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F.

⁶⁸⁹ Cass. 29 mei 2019, AR P.19.0546.F.

geloofwaardigheid van de organen van de rechtspleging zou aantasten.⁶⁹⁰ Aldus wordt art. 32 V.T.Sv., wat betreft het recht op een eerlijk proces getoetst, inclusief de subcriteria.⁶⁹¹

De loutere mogelijkheid tot tegenspraak, ondanks een onregelmatigheid, is geen voldoende reden om niet te besluiten dat het gebruik van onregelmatig bewijs in strijd is met het recht op een eerlijk proces.⁶⁹² Er is ook rechtspraak die onrechtmatige bewijzen afzwakt tot een onrechtmatig, maar bruikbaar steunbewijs.⁶⁹³ Het grootste stuk dateert van de aanvankelijk ontwikkelde Salduz-rechtspraak.⁶⁹⁴ Indien die praktijk toelaatbaar is, lijkt het onwaarschijnlijk dat onrechtmatige informatie zonder bewijswaarde tot de wering uit de debatten kan leiden, daar de invloed van die informatie theoretisch lager is.

Tot slot voorzag het, weldra vervallen wetsvoorstel voor een nieuw Wetboek van Strafprocesrecht, een gelijkschakeling van de nietigheidsleer tussen inlichtingen en bewijzen. Weliswaar in de mate dat de rechter die informatie in zijn oordeelsvorming betreft.⁶⁹⁵ Op die manier zal, mijns inziens, het bestaande onderscheid blijven bestaan. Het is namelijk een essentieel kenmerk van politionele informatie dat ze geen bewijzen zijn. Hoogstens komen ze in aanmerking om de samenhang tussen alle elementen te beoordelen. Het is onduidelijk of het wetsvoorstel ook die situatie beoogt. De OVB wenst in elk geval een gelijkschakeling.⁶⁹⁶ Bovendien bestaat het onderscheid ook binnen het internationaal en Europees recht.⁶⁹⁷ Dat maakt de situatie niet eenvoudiger.

⁶⁹⁰ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 8.

⁶⁹¹ Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N, overw. 9; V. VEREECKE, "Politionele informatie ontsnapt aan de 'Antigoon'-toets (noot onder Cass. 28 februari 2017)", *T.Strafr.* 2017, afl. 4, (269) 271.

⁶⁹² Cass. 5 mei 2020, AR P.19.1272.N.

⁶⁹³ Corr. Dendermonde 14 juni 2005, *TGR* 3, afl. 218.

⁶⁹⁴ Cass. 23 november 2010, AR P.10.1428.N; Cass. 7 december 2010, AR P.10.1460.N; Cass. 24 mei 2011, AR P.11.0761.N; Cass. 18 oktober 2011, AR P.11.0442.N; Cass. 29 november 2011, AR P.11.0113.N; Cass. 24 april 2012, AR P.12.0064.N; Cass. 13 november 2012, AR P.12.1082.N; Cass. 27 november 2012, AR P.12.1204.N; Cass. 8 januari 2013, AR P.12.0154.N; Cass. 14 oktober 2014, AR P.14.0507.N.

⁶⁹⁵ Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer 2019-2020, nr. 55-1239/001, 20.

⁶⁹⁶ OVB, *Standpunt: onrechtmatig bewijs in strafzaken: nood aan een hervorming van de Antigoonleer*, s.l., Orde Van Vlaamse Balies, 2021, 2.

⁶⁹⁷ Art. 2/4 Wet 9 december 2004 betreffende de internationale politieke verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, *BS* 24 december 2004; Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 9 december 2004 betreffende de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2013-2014, nr. 53-3467/001, 10-11, 15; A. BLOCH, *Het strafdossier, een straf dossier*, Brugge, Die Keure, 2019, 71.

6.3.3.4. Het Hof van Justitie en informatie

Het GwH vernietigde in het verleden zowel de dataretentie-wetgeving⁶⁹⁸ als de PNR-wetgeving⁶⁹⁹, na prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie. Daarbij stelt het Hof van Justitie dat de onder de vernietigde regeling verzamelde elementen onderhevig zijn aan de nationale nietigheidsregeling met daarnaast ook respect voor het gelijkwaardigheids- en doeltreffendheidsbeginsel of -principe. Bovendien is er ook het beginsel van hoor en wederhoor. Interessant is dat het Hof in haar rechtspraak spreekt over zowel bewijs als informatie.⁷⁰⁰ Bijgevolg zal start- of sturingsinformatie die onder het toepassingsgebied van de voormelde EU-regelgeving valt, ook een toetsing aan voormelde criteria krijgen. Het Hof van Cassatie haar daaropvolgende rechtspraak is weinig relevant gebleken.⁷⁰¹ Aangezien dataretentie zich buiten het onderwerp van de voorliggende masterproef situeert, gaat deze tekst er daarom niet dieper op in.

6.3.4. Nederland en startinformatie van inlichtingendiensten

De meeste rechtsleer stelt dat de Hoge Raad enkel een rechtmatigheidstoets noodzakelijk acht indien de informatie ook als bewijs wordt aangewend. BRINKHOFF argumenteert echter, op basis van rechtspraak over gebruik van buitenlandse inlichtingen, dat er een rechtmatigheidstoets kan plaatsvinden. Indien de verdediging onrechtmatigheden aannemelijk maakt, zal de rechter een onderzoek moeten voeren. Zeker wanneer fundamentele rechten als art. 6 EVRM geraakt zijn. Na vaststelling van een onrechtmatigheid wordt toepassing gemaakt van de theorie van de verboden vruchten.⁷⁰² Er is rechtspraak die op het tegenovergestelde wijst. Rechtmatigheidstoetsing is in beginsel uitgesloten gelet op het reeds

⁶⁹⁸ HvJ 6 oktober 2020, C-511/18, C-512/18 en C-520/18, ECLI:EU:C:2020:791, 'La Quadrature du Net e.a. tegen Premier ministre e.a.'; GwH 19 juli 2018, nr. 96/2018; GwH 22 april 2021, nr. 57/2021; GwH 18 november 2021, nr. 158/2021.

⁶⁹⁹ HvJ 21 juni 2022, C-817/19, ECLI:EU:C:2022:491, 'Ligue des droits humains ASBL tegen Ministerraad'; GwH 17 oktober 2019, nr. 135/2019; GwH 12 oktober 2023, nr. 131/2023.

⁷⁰⁰ HvJ 6 oktober 2020, C-511/18, C-512/18 en C-520/18, ECLI:EU:C:2020:791, 'La Quadrature du Net e.a. tegen Premier ministre e.a.', punten 222-228; HvJ 2 maart 2021, C-746/18, ECLI:EU:C:2021:152, 'Prokuratuur', punten 41-44; HvJ 21 juni 2022, C-817/19, ECLI:EU:C:2022:491, 'Ligue des droits humains ASBL tegen Ministerraad', punt 297; GwH 22 april 2021, nr. 57/2021, overw. B.24.3.; HvJ 5 april 2022, C-140/20, ECLI:EU:C:2022:258, 'Commissioner of An Garda Síochána e.a.', punt 127; HvJ 30 april 2024, C-670/22, ECLI:EU:C:2024:372, 'M.N. (EncroChat)', punten 126-131; GwH 12 oktober 2023, nr. 131/2023, overw. B.83.3.

⁷⁰¹ Cass. 11 januari 2022, AR P.21.1245.N; Cass. 25 januari 2022, AR P.21.1353.N; Cass. 30 januari 2024, AR P.23.1581.N.

⁷⁰² S. BRINKHOFF, *Startinformatie in het strafproces*, s.l., Deventer Kluwer, 2014, 210-215.

genoemde vertrouwensbeginsel. Dat volgt uit het strikte toezichtregime van inlichtingendiensten.⁷⁰³

In België bestaat er geen onderscheid. Alle informatie is onderworpen aan dezelfde nietigheidsleer, met uitzondering van de Europese Unie-invloed. Daarnaast wordt de rechtmatigheid van startinformatie getoetst. In Nederland bestaat daaromtrent onzekerheid terwijl in België een stabiel leerstuk bestaat. In Nederland is het leerstuk van startinformatie, en de bijhorende nietigheidsleer, afhankelijk van de betrokken dienst.⁷⁰⁴

6.4. De loyaliteit van het openbaar ministerie

6.4.1. Algemeen kader

Er dient opgemerkt te worden dat het onderzoeks- of vonnisgerecht het openbaar ministerie geen bevelen of een injunctie kan geven. Het openbaar ministerie beslist zelf over het al dan niet voegen van stukken. Zij zijn onafhankelijk of zelfstandig van de rechtbank of het hof.⁷⁰⁵ Zelfs een uitstel in afwachting van een voeging is machtsoverschrijding.⁷⁰⁶ Dat neemt niet weg dat de rechter de passende gevolgen uit de houding van het openbaar ministerie kan afleiden op vlak van de rechten van verdediging, de regelmatigheid en bewijswaarde van de voorgelegde stukken.⁷⁰⁷

De loyaliteit van het openbaar ministerie wordt vermoed tot het bewijs van het tegendeel.⁷⁰⁸ De wet voorziet dat het openbaar ministerie waakt over de wettigheid en loyauteit van de

⁷⁰³ F. KRIPS, "over de bruikbaarheid van AIVD-informatie in strafzaken" in C. CAUFFMAN, K. DEKETELAERE, B. DELVAUX, J. KORTMANN, F. KRIPS, A. SCHELTEMA, M. SCHELTEMA, C. SIEBURGH, S. TORMANS, B. WEYTS en A. WINANTS (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, (129) 144-146.

⁷⁰⁴ S. BRINKHOFF, *Startinformatie in het strafproces*, s.l., Deventer Kluwer, 2014, 21-330.

⁷⁰⁵ Cass. 16 september 1998, *AJT* 1998-99, 207; Cass. 27 april 1999, AR P.97.0860.N; Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N; Cass. 1 april 2014, AR P.13.1957.N; Cass. 21 mei 2014, AR P.14.0094.F; Cass. 10 mei 2016, AR P.15.1643.N; Cass. 3 oktober 2017, AR P.15.1398.N; Antwerpen 5 maart 1982, *RW* 1982-83, 2197, noot. A. VANDEPLAS; Antwerpen 13 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 26, 1022, noot. B. DE SMET; Gent 3 juni 2002, *NJW* 2002, afl. 9, 321, noot. M. DE SWAEF; Corr. Hasselt 30 april 2003, *Fisc.Koer.* 2003, afl. 9, 392; R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 33.

⁷⁰⁶ H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 436.

⁷⁰⁷ Cass. 16 september 1998, *AJT* 1998-99, 207; Cass. 3 oktober 2017, AR P.15.1398.N.

⁷⁰⁸ Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N.

bewijsverzameling en op de gehele rechtspleging.⁷⁰⁹ De wetgever legt die beginselen op eenzelfde wijze uit wat betreft de taak van de onderzoeksrechter.⁷¹⁰ Dat betekent dat ook de dezelfde strenge criteria vereist zullen zijn om de loyaliteit te weerleggen.⁷¹¹

Loyaliteit vereist dat het openbaar ministerie waakt over de toepassing en naleving van de beginselen van behoorlijk strafprocesrecht of de algemene rechtsbeginselen. Wettigheid impliceert een legaliteitsvereiste. Al vereist dat niet voor elke onderzoekshandeling een wettelijke regeling.⁷¹² Het openbaar ministerie moet de algemene rechtsbeginselen, de wet, mensenrechten, de Grondwet en internationale verdragen naleven. Daardoor waakt zij ook over de regelmatigheid van de procedure. Zij moet bijgevolg problemen kenbaar maken zodat de onderzoeks- of vonnisgerechten gepaste conclusies kunnen trekken. Loyaliteit en een eerlijk proces of behandeling is bovendien niet hetzelfde.⁷¹³

Tevens dient opgemerkt te worden dat TRAEST een loyaliteitsplicht bij politieambtenaren ziet daar de WPA in art. 1, tweede lid luidt als *“Bij het vervullen van hun opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie, waken de politiediensten over de naleving en dragen zij bij tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij.”*⁷¹⁴ Een gelijkaardige verplichting is voorzien voor inlichtingendiensten waardoor beargumenteerd kan worden dat ook zij een loyaliteitsplicht

⁷⁰⁹ Art. 28bis, §3, tweede lid Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 22, 315.

⁷¹⁰ Art. 56, §1, eerste en tweede lid Sv.; art. 6 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 23.

⁷¹¹ H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 434.

⁷¹² Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 40; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 110-111; H. BERKMOES, "De wettelijke regeling van bijzondere opsporingsmethoden en hun toepassing binnen het nieuwe politiewezen" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (239) 247.

⁷¹³ Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 23-24, 41, 117.

⁷¹⁴ Art. 1, tweede lid Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 116.

hebben. Inlichtingendiensten dienen respect te hebben voor grondrechten.⁷¹⁵ Bovendien voorzien zowel inlichtingendiensten als politiediensten dat dwangmiddelen slechts mogelijk zijn indien de wet dat voorziet.⁷¹⁶ Alles wat niet is toegelaten, is verboden.⁷¹⁷ Daaruit zou de wettigheid kunnen volgen. Het VCI was voorstander van de omgekeerde regel, alles wat voor een burger toegelaten is moet dat ook zijn voor inlichtingendiensten.⁷¹⁸

Het openbaar ministerie kent een bijstandsplicht ten aanzien van de rechter. Zij heeft de plicht de rechter bij te staan bij de uitlegging en toepassing van de wet in de voorliggende zaak. Daarbij dient het openbaar ministerie op een onpartijdige wijze te werk te gaan waardoor zij de rechter de juridische oplossing van het proces zal moeten aanreiken die uit de wet voortvloeit, zelfs in de situatie dat die oplossing tegen haar eigen vordering ingaat.⁷¹⁹ Het openbaar ministerie handelt neutraal en objectief.⁷²⁰

Het openbaar ministerie is een bijzondere partij in de strafprocedure, verschillend van de vervolgte of burgerlijke partij. Er is een objectief verschil. Het openbaar ministerie waakt over het algemeen of maatschappelijk belang en in het kader daarvan is zij belast met de opsporing, vervolging en bestraffing van misdrijven en vordert ze de toepassing van de strafwet.⁷²¹ Zij oefent de strafvordering uit zoals in de wet bepaald.⁷²² Het ambt biedt de waarborgen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid.⁷²³ De Grondwet stelt overigens ook dat

⁷¹⁵ F. FRANCEUS, "De Belgische regelgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten kort getoetst aan de good practices van de Human Rights Council van de Verenigde Naties", *TBP* 2011, afl. 10, (547) 550.

⁷¹⁶ Art. 1, derde lid Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992; art. 12 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁷¹⁷ A. WINANTS, "'Anything you can do I can do better?' - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, (43) 44. A. WINANTS, "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (127) 129.

⁷¹⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1995*, s.l., /, 1995, 100.

⁷¹⁹ Cass. 19 december 2012, AR P.12.1310.F; Cass. 30 april 2014, AR P.13.1869.F.

⁷²⁰ Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nr. 55-3322/001; HRJ, *Advies voorontwerp van wet om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III*, s.l., HRJ, 2023, 2.

⁷²¹ Art. 284 Sv.; Arbitragehof 1 december 1994, nr. 82/1994; Arbitragehof 2 maart 1995, nr. 22/95; Arbitragehof 2 februari 2000, nr. 12/2000; Cass. 27 april 2010, AR P.10.0119.N; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0097.N; Cass. 15 juni 2022, AR P.22.0757.F; Brussel 11 februari 2002, *Journ.proc.* 2002, afl. 431, 29, noot. P. TOUSSAINT; HRJ, *Advies over de plaats van het openbaar ministerie ter terechtzitting in strafzaken*, s.l., HRJ, 2003, 7; F. SCHUERMANS, "De bijzondere positie van het Openbaar Ministerie (noot onder Cass. 19 december 2012)", *T.Strafr.* 2013, afl. 3, 193; R. DECLERCQ, *Beginnelen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 35.

⁷²² Art. 28quater, tweede lid Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

⁷²³ GwH 25 oktober 2012, nr. 128/2012.

het openbaar ministerie onafhankelijk en onpartijdig is in de individuele opsporing en vervolging.⁷²⁴

Daarom dient zij *à charge* en *à décharge* te werk te gaan gedurende het opsporingsonderzoek.⁷²⁵ Dat is een gevolg van de wettigheid en loyaliteit waar zij over waakt.⁷²⁶ Het is echter de rechter die waakt over de naleving van het recht op een eerlijk proces. Het openbaar ministerie haar taak is immers een ambtsplicht.⁷²⁷ Er was ook zeldzame rechtspraak van het GwH die stelde dat er geen plicht voor het openbaar ministerie is om *à charge* en *à décharge* te werk te gaan, daar de wet dat niet voorzag.⁷²⁸

6.4.2. Loyaliteit en voeging

De loyaliteit vereist dat alle opsporingsgegevens *à charge* en *à décharge* aan het dossier worden gevoegd door het openbaar ministerie.⁷²⁹ De verdediging dient immers elk voor hem gunstig verweer te kunnen voeren en alle regelmatig verkregen elementen kunnen tegenspreken.⁷³⁰ De verdediging heeft geen controlerecht op de niet-gevoegde stukken en dossiers in het bezit van het openbaar ministerie.⁷³¹

In eerste instantie kan het probleem zich voordoen dat het openbaar ministerie informatie van inlichtingendiensten bezit, maar niet aan het dossier voegde. Daarnaast kan de gevoegde informatie ontoereikend zijn, maar het openbaar ministerie heeft geen bijkomende informatie.

⁷²⁴ Art. 151, §1, eerste lid Gec. Gw.

⁷²⁵ Art. 28bis, §1, eerste lid Sv.; art. 2 Wet 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024; Cass. 19 december 2012, AR P.12.1310.F; F. SCHUERMANS, "De bijzondere positie van het Openbaar Ministerie (noot onder Cass. 19 december 2012)", *T.Strafr.* 2013, afl. 3, 193.

⁷²⁶ Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 40.

⁷²⁷ Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N; Luik 24 november 2010, *JLMB* 2011, afl. 7, 324.

⁷²⁸ GwH 25 juni 2020, nr. 97/2020.

⁷²⁹ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 111, 113-11; Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N; Cass. 19 december 2012, AR P.12.1310.F; Cass. 12 mei 2015, AR P.13.1399.N; Cass. 11 januari 2022, AR P.22.0019.N; Cass. 5 juli 2022, AR P.22.0868.N; Cass. 10 januari 2023, AR P.22.1076.N; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0998.N; Antwerpen 13 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 26, 1022, noot. B. DE SMET; Gent 3 juni 2002, *NJW* 2002, afl. 9, 321, noot. M. DE SWAEF.

⁷³⁰ Cass. 18 maart 2014, AR P.13.1407.N; Cass. 12 januari 2016, AR P.15.0514.N; Cass. 22 september 2020, AR P.20.0344.N; Cass. 7 juni 2022, AR P.22.0246.N; Cass. 8 november 2022, AR P.22.0825.N; Antwerpen 13 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 26, 1022, noot. B. DE SMET; Gent 3 juni 2002, *NJW* 2002, afl. 9, 321, noot. M. DE SWAEF.

⁷³¹ Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N.

Ook in dat laatste geval kan, mijns inziens, gevraagd worden om bijkomende stukken. Immers heeft de verdediging recht kennis te nemen van alle stukken van het dossier.⁷³²

Het openbaar ministerie dient alle informatie mee te delen, die invloed heeft op de regelmatigheid van het bewijsmateriaal of het bestaan van het misdrijf. Dat zij de partij is die de bewijslast draagt en vrij de keuze van de stukken maakt, doet geen vermoeden van deloyaliteit ontstaan ten aanzien van haar. De rechter heeft geen zekerheid, noch is dat vereist, of dat alle informatie meegedeeld is. De rechten van verdediging, het recht op een eerlijk proces en de ontvankelijkheid van de strafvordering vereisen ook niet de integrale voeging van het andere dossier. De rechter kan wel de gepaste gevolgen aan het gedrag van het openbaar ministerie koppelen door bewijsuitsluiting en de vaststelling dat er geen regelmatig bewijs geleverd is omdat er gegevens ontbreken.⁷³³

Het door politieambtenaren voegen van processen-verbaal uit een ander strafdossier heeft niet de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering tot gevolg.⁷³⁴ Er is geen inzage vereist in een ander dossier, noch vereist het recht van verdediging of het recht op een eerlijk proces dat, indien het openbaar ministerie op correcte wijze inlichtingen aan de betrokken onderzoekers meedeelt. Waarna die vervolgens de inlichtingen middels een proces-verbaal voegen aan het dossier waarover vervolgens tegenspraak mogelijk is.⁷³⁵ Merk het gevaar op van dergelijke werkwijzen. Het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter kan beslissen de politiediensten nieuwe processen-verbaal te laten opmaken op basis van de informatie, afkomstig van inlichtingen, zonder dat de oorspronkelijk verkregen stukken als bijlage bij het proces-verbaal gevoegd worden.

Echter zal de verdediging, gelet op het recht van verdediging met inbegrip van het recht op tegenspraak, inzage krijgen van alle rechtstreeks of onrechtstreeks pertinente elementen in een ander strafdossier, indien daaruit gegevens afkomstig zijn in het voorliggende strafdossier. De pertinente elementen bevatten naast inhoudelijke stukken ook elementen met mogelijke invloed op de ontvankelijkheid, betrouwbaarheid en volledigheid. Beperkingen in het belang van beide onderzoeken zijn mogelijk waardoor het recht van verdediging niet

⁷³² Corr. Gent 8 november 1989, *TGR* 1990, 71.

⁷³³ Cass. 15 januari 2002, AR P.00.0806.N; Cass. 30 mei 2007, AR P.07.0421.F; Cass. 3 oktober 2012, AR P.12.0758.F; Cass. 12 mei 2015, AR P.13.1399.N.

⁷³⁴ Antwerpen 20 november 2008, *Limb.Rechtsl.* 2009, afl. 3, 172.

⁷³⁵ Cass. 4 april 2001, AR P.01.0041.F.

absoluut is.⁷³⁶ Ook het EHRM heeft in de context met België reeds uitspraak gedaan over het gebruik van bewijzen uit andere strafdossiers. Er is geen miskenning van art. 6.1 EVRM indien de rechten van verdediging op voldoende wijze kunnen uitgeoefend worden.⁷³⁷

De voeging van stukken uit een ander dossier vereist de nodige machtigingen tot inzage. Bij miskenning door de politieambtenaren, kan de wering van de desbetreffende stukken volgen. Echter heeft dergelijke wering niet automatisch tot gevolg dat alle daarop gebaseerde onderzoekshandelingen, rechtstreeks of onrechtstreeks, volgend worden geweerd uit het debat. De verdediging moet immers preciseren welke onderzoekshandelingen hij specifiek viseert. Anders zal de rechter, ook op algemene wijze, de desbetreffende stukken uit het andere dossier weren uit het debat.⁷³⁸ Bovendien is er geen plicht om per stuk uitdrukkelijk aan te geven of het een geweerd stuk betreft.⁷³⁹

Indien de beoordeling van de rechter niet steunt op elementen uit het andere strafdossier, is voeging niet verplicht.⁷⁴⁰ Omgekeerd is het een miskenning van het recht van verdediging, indien de rechter zich steunt op elementen uit het andere strafdossier zonder dat de pertinente stukken gevoegd zijn of op basis van elementen uit het andere strafdossier de voeging weigert.⁷⁴¹ Een rechter mag zich uiteraard steunen op de gegevens uit een ander dossier indien de stukken hem voorgelegd en aan tegenspraak onderworpen zijn.⁷⁴² Echter, merk het gevaar op. De tegenspraak vereist de mogelijkheid om van elk voorgelegd stuk of over elke gedane opmerking kennis te nemen en te reageren. Het Hof van Cassatie zegt in haar rechtspraak dat politionele informatie geen informatie is waarop de rechter zijn oordeel steunt. Daardoor is niet vereist dat het dossier gevoegd wordt.⁷⁴³

Op basis van die rechtspraak is de mogelijkheid om verduidelijking te verkrijgen over bepaalde politionele informatie uit het dossier, eigenlijk onmogelijk. Nochtans komen niet langer enkel rechtstreekse, maar ook onrechtstreekse verbonden elementen met de zaak in

⁷³⁶ Cass. 8 mei 2019, AR P.19.0441.F; Cass. 24 juli 2019, AR P.19.0744.N; Cass. 11 januari 2022, AR P.22.0019.N; Cass. 5 juli 2022, AR P.22.0868.N; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0998.N.

⁷³⁷ EHRM 17 april 2018, nr. 45597/09, *Paci/België*.

⁷³⁸ Cass. 26 februari 2014, AR P.13.1696.F.

⁷³⁹ Cass. 13 december 2016, AR P.15.0639.N, overw. 8-9.

⁷⁴⁰ Cass. 7 februari 1995, AR P.95.002.N.

⁷⁴¹ Cass. 13 november 1979, *Pas.* 1980, 344; Cass. 5 mei 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1165; Cass. 31 oktober 1989, *Arr.Cass.* 1989-90, 295; Corr. Limburg (afd. Tongeren) 6 oktober 2022, *Limb.Rechtsl.* 2023, afl. 2, 119, noot. G. JOOSTEN.

⁷⁴² Cass. 16 februari 2016, AR P.14.0680.N.

⁷⁴³ Cass. 18 november 2015, AR P.15.1450.F.

aanmerking voor een voeging. De gevraagde stukken moeten niet langer noodzakelijk betrekking hebben op de schuld of onschuld.⁷⁴⁴

Tegenspraak en voeging krijgen een feitelijke invulling bij de Cassatiecontrole. Dat een beslissing steunt op stukken die nog niet gevoegd waren op het moment van de uitspraak blijft zonder gevolg, indien de tegenspraak gewaarborgd was doordat de partijen reeds de stukken verkregen hadden.⁷⁴⁵ Er is geen miskennis van het recht op een eerlijk proces indien de strafvordering steunt op stukken uit een ander niet-aanhangig dossier, maar niet gevraagd wordt het dossier in geheel te voegen.⁷⁴⁶

De rechter oordeelt onaantastbaar over de noodzaak, het nut of raadzaamheid van het verzoek. Daarbij neemt hij in aanmerking of de voeging noodzakelijk is voor het recht van verdediging of het recht op een eerlijk proces. De verzoekende partij dient dit aannemelijk te maken. Er is geen miskennis van het recht van verdediging, art. 6 EVRM en art. 14 IVBPR indien de rechter het verzoek afwijst omdat het niet noodzakelijk is voor de waarheidsvinding en oordeelsvorming.⁷⁴⁷ Hij oordeelt in het licht van de waarheidsvinding.⁷⁴⁸ Een gedetailleerd verzoek tot voeging onbeantwoord laten, is een schending van het recht van verdediging.⁷⁴⁹

Bovendien moet nogmaals beklemtoond worden dat de rechter het openbaar ministerie louter een verzoek doet. Zij beslist autonoom om de rechter eventueel te volgen.⁷⁵⁰ De loyaliteit en rechtszekerheid vereist dat waar mogelijk zij ingaat op het verzoek.⁷⁵¹ Die rechtspraak wordt

⁷⁴⁴ L. HUYBRECHTS, "Het gebruik in het strafproces van een ander strafdossier" in P. ARNOU, L. DELWAIDE, E. DIRIX, L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, (283) 303.

⁷⁴⁵ Cass. 17 februari 2015, AR P.14.1394.N.

⁷⁴⁶ Cass. 21 mei 2014, AR P.14.0094.F.

⁷⁴⁷ Cass. 6 december 1979, *Pas.* 1980, 437; Cass. 26 januari 1983, *Arr.Cass.* 982-83, 699; Cass. 19 april 1994, *Arr.Cass.* 1994, 385; Cass. 4 oktober 2005, AR P.05.0537.N; Cass. 31 januari 2006, AR P.05.0651.N; Cass. 1 april 2009, AR P.08.1192.F; Cass. 10 november 2009, AR P.09.0655.N; Cass. 1 maart 2011, AR P.10.0521.N; Cass. 11 juni 2013, AR P.12.0235.N; Cass. 1 april 2014, AR P.13.1957.N; Cass. 25 november 2014, AR P.12.2039.N; Cass. 24 februari 2015, AR P.14.0275.N; Cass. 15 september 2015, AR P.15.0583.N, P.15.0584.N, overw. 9; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0097.N; Cass. 24 januari 2017, AR P.15.1134.N; Cass. 5 juni 2018, AR P.18.0210.N; Cass. 14 juni 2022, AR P.22.0350.N; Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 28 maart 2019, *RABG* 2020, afl. 10, 833.

⁷⁴⁸ Cass. 30 april 2024, AR P.24.0024.N.

⁷⁴⁹ L. HUYBRECHTS, "Het gebruik in het strafproces van een ander strafdossier" in P. ARNOU, L. DELWAIDE, E. DIRIX, L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, (283) 303.

⁷⁵⁰ Cass. 3 oktober 2017, AR P.15.1398.N; H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 426.

⁷⁵¹ H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 433.

bekritiseerd. Immers lijkt de rechter afhankelijk van een partij in de procedure.⁷⁵² Merk overigens op dat voor toegang tot een opsporingsdossier⁷⁵³ als rechtstreeks belanghebbende, er rechterlijke controle mogelijk is⁷⁵⁴, maar dat voor voeging bij een vonnisgerecht dat *de facto* ontbreekt. *In casu* zal het gaan over niet-rechtstreekse belanghebbenden die een willig verzoek kennen. Echter nuanceert de rechtspraak dat onderscheid.⁷⁵⁵

De verdediging heeft geen onbeperkt recht op voeging van de door hem gewenste stukken. Zij dient het bestaan van een onregelmatigheid aannemelijk te maken, net zoals het belang voor de beoordeling in de voorliggende zaak. Een speculatie volstaat niet. Het openbaar ministerie beslist om stukken eventueel te voegen. Daarom is er geen miskenning van het recht van verdediging of het recht op een eerlijk proces indien de voeging geweigerd wordt bij een loutere bewering dat de stukken nuttig zijn in de voorliggende zaak. Indien het gewenste niveau echter bereikt is, moet de rechter de voeging bevelen van de stukken pertinent voor de onregelmatigheid. Indien het vereiste niveau van aanvoering niet bereikt is, zal de rechter onaantastbaar oordelen over een eventuele voeging, rekening houdend met het recht van verdediging, de nuttige en aan de tegenspraak onderworpen gegevens. In beide gevallen kan de rechter om concrete en ernstige noodwendigheden zoals het geheim van een lopend onderzoek, privacybescherming of de bescherming van politionele technieken de voeging weigeren.⁷⁵⁶

De rechten van de beklaagden worden afgewogen tegenover strijdige belangen.⁷⁵⁷ De doelmatigheid van de procedure en tijdige rechtspraak zijn criteria die een rol spelen.⁷⁵⁸ Echter stelt oudere rechtspraak dat voor het onderzoek van de regelmatigheid van de

⁷⁵² H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopie en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 438.

⁷⁵³ Art. 21bis Sv.

⁷⁵⁴ GwH 25 januari 2017, nr. 6/2017.

⁷⁵⁵ Corr. Antwerpen (afd. Antwerpen) 26 februari 2015, <http://www.fisconet.be/>; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Stefaan Van Hecke: wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, *Parl. St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-2429/006, 10, 59; Wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, *Parl. St.* Kamer 2011-2012, nr. 53-2429/001, 17, 19; Wetsontwerp houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht, *Parl. St.* Kamer 2017-2018, nr. 54-2753/001, 6-9, 17-18, 112.

⁷⁵⁶ Cass. 15 februari 2000, AR P.98.0471.N; Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0998.N; S. ROYER, "Cassatie verwerpt procedurele bezwaren tegen Sky ECC-onderzoek (noot onder Cass. 31 oktober 2023)", *T.Strafr.* 2024, afl. 2, (99) 102.

⁷⁵⁷ Cass. 1 april 2014, AR P.13.1957.N.

⁷⁵⁸ Antwerpen 14 juni 2023, 2022/CO/418, onuitg.

procedure het niet verplicht is extra stukken te voegen indien de rechter dat niet noodzakelijk voor zijn oordeelsvorming acht.⁷⁵⁹

Bovendien is men, zoals reeds gesteld, kritisch voor start- en sturingsinformatie. Het openbaar ministerie baseerde zich op stukken van de Cel voor Financiële Informatieverwerking. Immers is het leerstuk omtrent de voeging van stukken *mutatis mutandis* hetzelfde indien het gaat over stukken vreemd aan andere strafonderzoeken. De voeging was niet nodig, omdat het over startinformatie gaat. Op basis daarvan heeft het openbaar ministerie een eigen onderzoek gevoerd of een onderzoeksrechter gevat.⁷⁶⁰ Eenzelfde redenering kan uiteraard gemaakt worden voor het onderzoek van inlichtingendiensten en de mededeling van informatie door die laatste aan het openbaar ministerie. Gelijkaardige rechtspraak bestaat over btw-dossiers en fiscale stukken, waarbij in voorkomend geval de stukken moesten opgevraagd worden bij de administratie.⁷⁶¹ Idem voor stukken in het bezit van een buitenlandse socialezekerheidsinstelling⁷⁶² of buitenlandse strafonderzoeken.⁷⁶³ Daarnaast kan het onduidelijk zijn of de informatie afkomstig is uit een ander onderzoek. In voorkomend geval zal de voeging uitgesloten zijn.⁷⁶⁴

Het Hof van Cassatie besloot dat voeging van relevante stukken, bij gebruik van informatie uit een strafuitvoeringsonderzoek, niet vereist is.⁷⁶⁵ MEESE meent, overigens terecht, dat een arrest van het GwH oordeelde dat de relevante stukken uit een strafuitvoeringsonderzoek, op basis waarvan een nieuw onderzoek start, aan de tegenspraak onderworpen moeten zijn met inbegrip van een regelmatigheidscontrole door de verdediging. Daarmee beklemtoonde het Hof het belang van politionele informatie en de vereiste rechterlijke controle.⁷⁶⁶ Er is bovendien Cassatierechtspraak die stelt dat het openbaar ministerie, dat stukken onder zich heeft die het tegendeel bewijzen zoals aangevoerd door de verdediging, moet meewerken om dat stuk aan de rechtbank voor te leggen.⁷⁶⁷

⁷⁵⁹ Cass. 27 juni 1995, AR P.94.306.N.

⁷⁶⁰ Cass. 23 september 2015, AR P.13.1451.F; Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 28 maart 2019, *RABG* 2020, afl. 10, 833.

⁷⁶¹ Cass. 18 januari 2005, AR P.04.1225.N; Cass. 1 maart 2011, AR P.10.0521.N.

⁷⁶² Cass. 3 januari 2023, AR P.22.0293.N.

⁷⁶³ L. HUYBRECHTS, "Het gebruik in het strafproces van een ander strafdossier" in P. ARNOU, L. DELWAIDE, E. DIRIX, L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, (283) 302.

⁷⁶⁴ Antwerpen 13 juni 2002, *T.Strafr.* 2003, afl. 3, 135.

⁷⁶⁵ Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N, overw. 9.

⁷⁶⁶ GwH 17 december 2015, nr. 178/2015, B.33.2.; J. MEESE, "Het bewijs in strafzaken" in P. Taelman (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, (509) 514.

⁷⁶⁷ Cass. 20 juni 2012, AR P.12.0251.F.

Overigens oordeelde het GwH op gelijkaardige wijze over de vereiste van de onmiddellijke voeging van de verklaring en het memorandum van een spijtoptant indien die wordt gebruikt in een andere strafprocedure.⁷⁶⁸ Het niet of het laattijdig voegen van die stukken kan een schending van het recht op een eerlijk proces vormen die de rechter kan sanctioneren.⁷⁶⁹ De wetgever heeft dat, wat betreft het memorandum, ook voorzien.⁷⁷⁰ Het Hof van Cassatie heeft nog geen standpunt ingenomen. Echter vereist ze dat niet voor de verklaring van een medebeklaagde die een minnelijke schikking afsluit. De mogelijke *à décharge* werking daarvan moet aannemelijk gemaakt worden vooraleer het vertrouwelijk karakter van dergelijke verklaringen aan te tasten.⁷⁷¹

Wanneer de gegevens uit een buitenlands dossier afkomstig zijn, geldt een andere rechtspraak. De verdediging dient aannemelijk te maken dat het bewijs onregelmatig verkregen is. Aannemelijkheid is wederom te verstaan als de loutere veronderstelling of speculatie overstijgend. Die aanvoeringsplicht vereist niet dat er toegang tot het buitenlands dossier is, noch is er miskenning van art. 6 EVRM, het recht van verdediging en het recht op een eerlijk proces.⁷⁷² Echter dient de rechter erover te waken dat de *in concreto* mogelijkheid tot betwisting blijft bestaan en niet onmogelijk wordt waardoor het recht van verdediging miskend is. In voorkomend geval kan de rechter de voeging bevelen.⁷⁷³ In voorkomend geval zal het openbaar ministerie bij buitenlandse overheden de nodige stukken moeten opvragen. Al is er de nuance dat de rechter geen injunctie kan geven.⁷⁷⁴ Bepalende factoren voor een weigering zijn dat de verdediging geenszins aannemelijk maakt dat er sprake is van enige onregelmatigheid en dat de informatie slechts startinformatie is.⁷⁷⁵

Indien de schuldigverklaring steunt op buitenlandse informatie, heeft de verdediging bovendien het recht de voorlegging van een gegeven te vragen waaruit blijkt dat het bewijsmateriaal voldoet aan de buitenlandse vereisten. Het is een recht voor de verdediging

⁷⁶⁸ GwH 6 februari 2020, nr. 16/2020, overw. B.14.1.-B.14.2.

⁷⁶⁹ GwH 6 februari 2020, nr. 16/2020, overw. B.14.5.

⁷⁷⁰ Art. 216/2, §5, tweede-derde lid Sv.; art. 4 Wet 14 april 2024 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering II, BS 22 april 2024.

⁷⁷¹ Cass. 14 juni 2022, AR P.22.0350.N; A. CLAES, "Top secret? Over de positie van (mede)daders en medeplichtigen t.a.v. een minnelijke schikking (noot onder Cass. 14 juni 2022)", *T.Strafr.* 2023, afl. 3, (161) 165-166.

⁷⁷² Cass. 6 april 2005, AR P.05.0218.F; Cass. 2 mei 2017, AR P.16.1011.N.

⁷⁷³ Cass. 3 april 2012, AR P.10.0973.N.

⁷⁷⁴ G. BOULET, "Het recht van verdediging: een magneet die buitenlandse stukken naar een Belgisch strafdossier trekt? (noot onder Cass. 3 april 2012)", *T.Strafr.* 2013, afl. 3, (181) 183.

⁷⁷⁵ Cass. 15 september 2015, AR P.15.0583.N, P.15.0584.N, overw. 10; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N, overw. 8; Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N; Cass. 13 april 2021, AR P.20.1346.N, overw. 22-23.

en er is geen aannemelijkheid omtrent een onregelmatigheid vereist. Daarentegen moet een onregelmatigheid aannemelijk worden gemaakt voor de nog niet voorgelegde stukken die invloed zouden hebben op de schuldvraag. Immers heeft de verdediging geen recht het volledige buitenlandse strafdossier te laten voegen, louter omdat hij een regelmatigheidscontrole wil uitvoeren. De rechter waakt over de rechten van verdediging *in concreto*.⁷⁷⁶ Zij wijst het verzoek af indien er geen noodzaak tot voeging is.⁷⁷⁷

Wat betreft de voeging van stukken en inlichtingen is de rechtspraak strenger. Inlichtingen zijn niet aan dezelfde vereisten onderworpen als een bewijs. Bijgevolg hoeft politionele informatie niet gedetailleerd te zijn en is geen verduidelijking vereist omtrent haar herkomst.⁷⁷⁸ De onduidelijkheid en vaagheid van een inlichting op basis waarvan een onderzoek start en de onduidelijkheid die de aanvang van het onderzoek kenmerkt, heeft niet de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering tot gevolg, indien de nakomende bewijzen gevoegd en aan tegenspraak onderworpen zijn. Inlichtingen en suggesties van onderzoekers voegen zonder de informatiebron te vermelden of zonder staving van objectieve elementen evenmin. De akten van de gerechtelijke politie, van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek zijn daarom ook niet onregelmatig.⁷⁷⁹ De Brusselse correctionele rechtbank oordeelde gelijklopend dat het evident is dat de informatiebronnen en werkwijzen van de Staatsveiligheid vertrouwelijk blijven voor de efficiënte werking en veiligheid.⁷⁸⁰

De vonnisrechter kan bij tussenvonnis de partijen uitnodigen om verduidelijkingen. Dat is een vonnis alvorens recht te doen zonder gezag van gewijsde. Indien de rechter in het tussenvonnis geen uitspraak doet over de regelmatigheid van de herkomst van de inlichtingen is er over dat geschilpunt geen beslissing met gezag van gewijsde. Dat het openbaar ministerie tegen het tussenvonnis niet in beroep gaat is irrelevant. Doordat er nog geen beslissing over het punt van betwisting is genomen, kan de rechter in het eindarrest oordelen dat de herkomst van de informatie wel degelijk regelmatig is.⁷⁸¹ Na de eventuele verduidelijking bestaat de mogelijkheid tot tegenspraak waardoor er een rechterlijke

⁷⁷⁶ Cass. 19 oktober 2021, AR P.21.0965.N; Cass. 2 mei 2023, AR P.22.1780.N.

⁷⁷⁷ Cass. 5 juni 2001, AR P.01.0556.N.

⁷⁷⁸ Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N, overw. 10; P. VANWALLEGHEM, "Cassatie geeft ruime invulling aan begrip politionele informatie als start onderzoek", *Juristenkrant* 2022, afl. 455, 10.

⁷⁷⁹ Cass. 26 maart 2003, AR P.03.0208.F; Cass. 30 januari 2008, AR P.07.1468.F; Cass. 5 april 2016, AR P.15.0005.N; Antwerpen 15 januari 1998, *Vigiles* 1998, afl. 3, 36, noot. D. LYBAERT; Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 3, 99, noot. R. VAN STEENBERGHE.

⁷⁸⁰ Corr. Brussel 3 oktober 1995, *Journ.proc.* 1995, afl. 290, 26.

⁷⁸¹ Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 1-7.

regelmatigheidscontrole volgt.⁷⁸² VEREECKE stelt dat wanneer de rechter op de zitting duidelijk blijkt geeft van twijfels, hij niet zomaar later terug kan komen op zijn twijfels omtrent de onregelmatigheid.⁷⁸³

Merk echter op dat appelrechters oordelen dat dergelijke beslissingen om verduidelijking ten onrechte door de rechter worden gevraagd, aangezien de Cassatierechtspraak het gebruik van start- of sturingsinformatie toelaat.⁷⁸⁴ Het Gentse hof van beroep stelt dat er een ongeoorloofde inmenging in de werking van politiediensten zou ontstaan door de ontbloting van de herkomst van informatie. Daarbij ging zij in een van haar arresten zelfs nog een stap verder door expliciet te vermelden dat tegenspraak over een inlichting niet behoeft, daar het geen bewijs is. Het Hof van Cassatie bevestigde het arrest.⁷⁸⁵

Het openbaar ministerie heeft legitieme redenen om de herkomst van informatie te verzwijgen. Daarbij denkt men aan bronbescherming, de bescherming van toekomstige onderzoeken of de bescherming van lopende onderzoeken. Bovendien is het soms de uitdrukkelijke wens van de aangever om anoniem te blijven. Dat neemt niet weg dat het openbaar ministerie er goed aan doet te argumenteren waarom zij niet ingaat op het verzoek. Die beoordeling dient ze zelf te maken. Echter de strafvordering niet-ontvankelijk verklaren omdat ze nalaat verduidelijking te geven kan niet.⁷⁸⁶ Evenmin is de weigering tot voeging het bewijs van deloyaal gedrag van het openbaar ministerie.⁷⁸⁷ Een toetsing aan het recht op een eerlijk proces is wel mogelijk.⁷⁸⁸

BERKMOES en GOOSSENS menen dat de weigering van de voeging een motivering dient.⁷⁸⁹ Mogelijke criteria voor het openbaar ministerie zijn de noodwendigheden van het

⁷⁸² Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N, overw. 17-18.

⁷⁸³ V. VEREECKE, "Politionele informatie ontsnapt aan de 'Antigoon'-toets (noot onder Cass. 28 februari 2017)", *T.Strafr.* 2017, afl. 4, (269) 270.

⁷⁸⁴ F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 51.

⁷⁸⁵ Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N, overw. 8 en 13; Gent 25 september 2013, *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 65, noot. F. SCHUERMANS.

⁷⁸⁶ F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 48, 52-53; F. SCHUERMANS, "Politie-informatie kan niet zomaar op straat gegooid worden", *Juristenkrant* 2014, afl. 286, 7.

⁷⁸⁷ Antwerpen 15 november 2017, *NJW* 2018, afl. 375, 78, noot. S. ROYER.

⁷⁸⁸ B. DE SMET, "Voegen van stukken aan het dossier en verwijderen van stukken wegens de "fruit of the poisonous tree"-doctrine (noot onder Cass. 10 mei 2016)", *NC* 2017, afl. 2, (154) 154.

⁷⁸⁹ H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopieerrecht en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 436.

onderzoek, gevaar voor personen, ernstige schendingen van het privéleven, geen rechtmatige beweegredenen bij de verzoeker ...⁷⁹⁰

Niets belet het openbaar ministerie om bijkomende stukken met inbegrip van inlichtingen te voegen gedurende de vonnisfase op voorwaarde dat de tegenspraak over de stukken niet verhinderd wordt.⁷⁹¹ Overigens belet niets zowel de verdediging als de rechter om uit het strafdossier af te leiden wat de informatiebron is en daar de gepaste gevolgen aan te verbinden.⁷⁹²

De Brugse correctionele rechtbank ziet bovendien de strafprocesrechtelijke meerwaarde niet in voor de beklaagde om dergelijke kennis te hebben over de herkomst. Immers zal de informatie nooit strafprocesrechtelijke sancties tot gevolg hebben. Er is immers geen rechterlijke controle voorzien op procedures zoals proactieve recherche, informantenwerking, het autonoom optreden van politiediensten. De rechtbank gaat zelfs zo ver te insinueren dat er andere bedoelingen bij de verzoeker spelen in die omstandigheden.⁷⁹³ De rechtbank ontgaat dat het om essentiële elementen kan gaan zoals provocatie.

6.4.3. Het Europees Hof, de redding is nabij

Het EHRM stelt immers in haar rechtspraak andere eisen. Het Hof heeft in een aantal arresten gepreciseerd dat voor de aanwending van heimelijk opsporingsmethoden, waaruit het belastende bewijs voortkomt, er voorafgaandelijk objectieve en concrete bewijzen voorhanden moeten zijn dat het latere vervolgte feit is gepleegd. Daarbij dient alle informatie, waarop de instanties zich baseren, ter controle aan de rechter voorgelegd te

⁷⁹⁰ Art. 21bis, §5, eerste lid en art. 21bis, §6, tweede lid Sv.; art. 146 Wet 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de notariële aktebank, *BS* 19 juni 2019; Omzendbrief nr. COL 6/2018 Machtiging tot inzage van het strafdossier of tot verkrijgen van een afschrift ervan, 22.

⁷⁹¹ Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F.

⁷⁹² Cass. 5 november 2019, AR P.19.0426.N.

⁷⁹³ F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 52-53.

worden. Alle informatie moet verifieerbaar zijn.⁷⁹⁴ Het Hof stelde dat er “*good reasons*” gebaseerd op objectieve elementen voor een verdachtmaking vereist zijn.⁷⁹⁵

Daarnaast stelt zij dat in het kader van het provocatieverweer⁷⁹⁶ alle relevante informatie aan de rechter dient voorgelegd en aan de tegenspraak onderworpen te worden, binnen de procedure waarop de provocatie betrekking heeft. Daarbij dient ook de informatie voorgelegd te worden die geen deel uitmaakte van het strafdossier, noch als bewijs in aanmerking wordt genomen of gebruikt. Het Hof oordeelde immers dat: “*Even if the information in question was not part of the prosecution file and had not been admitted as evidence, the court’s duty to examine the incitement plea and ensure the overall fairness of the trial requires that all relevant information, particularly regarding the purported suspicions about the applicant’s previous conduct, be put openly before the trial court or tested in an adversarial manner*”.⁷⁹⁷ *In casu* ging het over geclassificeerde anonieme informatie.⁷⁹⁸

De rechter heeft immers de plicht te waken over de wapengelijkheid en tegenspraak en dient alle informatie te onderzoeken, in het bijzonder de reden voor de aanwending van de onderzoeksmethoden, de politionele betrokkenheid bij de operatie en de graad van provocatie. Het is bij een aannemelijk provocatieverweer de vervolgende instantie die het tegendeel moet bewijzen.⁷⁹⁹

⁷⁹⁴ EHRM 15 december 2005, nr. 53203/99, Vanyan/Rusland, §49; EHRM 26 oktober 2006, nr. 59696/00, Khudobin/Rusland, §134; EHRM 4 november 2010, nr. 18757/06, Bannikova/Rusland, §40; EHRM 2 oktober 2012, nr. 23200/10, 24009/07, 556/10, Vesolov en Anderen/Rusland, §90; EHRM 24 april 2014, nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09, Lagutin en Anderen/Rusland, §91; EHRM 30 oktober 2014, nr. 5753/09, 11789/10, Nosko en Nefedov/Rusland, §52; EHRM 20 april 2021, nr. 66152/14, Kuzmina en Anderen/Rusland, §88.

⁷⁹⁵ EHRM 5 februari 2008, nr. 74420/01, Ramanauskas/Litouwen, §§63-64; EHRM 1 juli 2008, nr. 10071/04, Malininas/Litouwen, §36; EHRM 1 juni 2010, nr. 28823/04, Bulfinsky/Roemenië, §§41-42; EHRM 20 april 2021, nr. 66152/14, Kuzmina en Anderen/Rusland, §87; Besl. EHRM 6 mei 2003, nr. 73557/01, Sequeira/Portugal; Besl. EHRM 6 april 2004, nr. 67537/01, Shannon/Verenigd Koninkrijk; Besl. EHRM 7 september 2004, nr. 58753/00, Eurofinacom/Frankrijk; P. LEMMENS, “Het recht op een eerlijk proces volgens artikel 6 van het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens” in P. TAELMAN (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, (753) 776.

⁷⁹⁶ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: right to a fair trial*, s.l., Council of Europe, 2024, 50-54.

⁷⁹⁷ EHRM 24 april 2007, nr. 40412/98, V./Finland, §§76-81; EHRM 1 juni 2010, nr. 28823/04, Bulfinsky/Roemenië, §§43-46; EHRM 24 april 2014, nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09, Lagutin en Anderen/Rusland, §100.

⁷⁹⁸ J. MCBRIDE, *Human rights and criminal procedure: the case law of the European Court of Human Rights*, s.l., Council of Europe, 2018, 279.

⁷⁹⁹ EHRM 26 oktober 2006, nr. 59696/00, Khudobin/Rusland, §133; EHRM 5 februari 2008, nr. 74420/01, Ramanauskas/Litouwen, §§60-61 en 70-71; EHRM 1 juli 2008, nr. 10071/04, Malininas/Litouwen, §34; EHRM 1 juni 2010, nr. 28823/04, Bulfinsky/Roemenië, §§43-46; EHRM 2 oktober 2012, nr. 23200/10, 24009/07, 556/10, Vesolov en Anderen/Rusland, §94; EHRM 30 oktober 2014, nr. 5753/09, 11789/10, Nosko en Nefedov/Rusland, §55.

Desondanks stelt het Hof van Cassatie dat een loutere provocatieverweer niet tot gevolg heeft dat het openbaar ministerie de plicht heeft alle vertrouwelijke informatie te voegen. Immers wordt de loyaliteit van het openbaar ministerie vermoed.⁸⁰⁰ Of hetzelfde geldt bij een aannemelijk, en niet zomaar louter, provocatieverweer is onduidelijk.

In een andere zaak stelde het EHRM zich vragen bij het fouilleren van iemand op basis van politionele informatie waaruit zou blijken dat de persoon drugs bij zich heeft. Aangezien nergens uit bleek wat de precieze aard of inhoud van de politionele informatie is, besloot het Hof dat de rechter niet in staat was wettige verdenkingen te beoordelen.⁸⁰¹

6.4.4. Classificatie en bijzondere opsporingsmethoden

Tot slot dient opgemerkt te worden dat er wettelijke hinderpalen aan de voeging van extra stukken zijn in de context van inlichtingendiensten. De rechter kan een suggestie doen om een inlichtingendossier te voegen. Het openbaar ministerie is vrij om daarop in te gaan. Indien het openbaar ministerie dat wenst, zal ze het inlichtingendossier moeten bemachtigen. Daarbij kan zij geconfronteerd worden met enkele hindernissen.

Vooreerst zijn er de geclassificeerde gegevens. Zoals aangehaald kan eventueel een declassificatie volgen. Een andere mogelijkheid is dat de stukken gezuiverd worden door het openbaar ministerie, waardoor ze in een andere vorm zonder een aantal gegevens in het dossier komen. Echter indien ze informatie *à décharge* zouden omvatten, vereist het recht op een eerlijk proces de inzage voor de verdediging. Meer algemeen lijkt het in strijd te zijn met art. 6 EVRM indien het elementen omtrent de regelmatigheid of betrouwbaarheid van het bewijs betreft. Of elementen die de ontvankelijkheid van de strafvordering raken.⁸⁰² Het EHRM deed echter uitspraak over een Nederlandse strafzaak. Geclassificeerde informatie uitzuiveren en bewerkte documenten aan het dossier laten toevoegen, door de AIVD, is toelaatbaar naar omstandigheden.⁸⁰³

⁸⁰⁰ Cass. 25 november 2003, AR P.03.1119.N.

⁸⁰¹ EHRM 14 maart 2019, nr. 36416/06, Kobiashvili/Georgië, §§61 en 68; H. BERKMOES, "Anonimiteit in het strafproces" in F. DERUYCK (ed.), *Strafrecht in/uit balans*, Brugge, Die Keure, 2020, (79) 90-91.

⁸⁰² B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 228; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 136-138, 148.

⁸⁰³ EHRM 25 juli 2017, nr. 2156/10, M./Nederland.

Problematisch is dat er dan geen enkele rechterlijke controle op die informatie is. Het gaat *de facto* om vertrouwelijke dossiers. Het VCI merkt echter op dat het mogelijk is de informatie ondanks de classificatie toch toe te voegen aan het dossier. De wet voorziet in die mogelijkheid voor het openbaar ministerie, de omzendbrief beperkt die mogelijkheid wel. Een voeging heeft enerzijds tot gevolg dat gevoelige informatie openbaar wordt, wat nadelig of gevaarlijk is voor het algemeen belang. Anderzijds is het onaanvaardbaar dat een rechter onwetendheid blijft over cruciale informatie. Even onaanvaardbaar zou de situatie zijn dat de rechter zich steunt op die informatie zonder dat tegenspraak mogelijk is. VANGEEBERGEN zegt echter dat de wet geenszins toelaat geclassificeerde informatie in het open dossier te steken. Daarnaast is er de regel van de derde dienst. Indien er geen verdragsrechtelijk aanknopingspunt is, kan het openbaar ministerie zelf beslissen wat ze met de informatie doet. Ook hier ontbreekt wederom elke vorm van rechterlijke controle.⁸⁰⁴

6.4.4.1. Het Grondwettelijk Hof

Echter is het gebrek aan inzage niet problematisch indien er voldoende compenserende factoren voorzien zijn. Immers is het recht om kennis te nemen van alle bewijsmiddelen niet absoluut. Dan kan het dat evenmin zijn voor inlichtingen die geen bewijs vormen.⁸⁰⁵ In 2004 oordeelde het Arbitragehof.⁸⁰⁶

“De rechten van de verdediging en het recht op een eerlijk proces zijn fundamenteel in een rechtsstaat. Het beginsel van de wapengelijkheid tussen de vervolgende partij en de verdediging, alsook het contradictoir karakter van het proces, met inbegrip van de procedure, zijn fundamentele elementen van het recht op een eerlijk proces. Het recht op een strafproces op tegenspraak houdt in dat zowel de vervolgende partij als de verdediging de mogelijkheid moeten hebben kennis te nemen van en te antwoorden op de opmerkingen en bewijselementen van de andere partij. Hieruit vloeit eveneens de verplichting voor de vervolgende partij voort om in beginsel alle bewijselementen aan de verdediging mede te delen.

⁸⁰⁴ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 228; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, 136-138, 148.

⁸⁰⁵ F. SCHUERMANS, "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, (47) 50.

⁸⁰⁶ Arbitragehof 21 december 2004, nr. 202/2004, overw. B.27.6.; Arbitragehof 25 januari 2006, nr. 14/2006, overw. B.19.; GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007, overw. B.11.1.; GwH 26 juli 2007, nr. 107/2007, overw. B.7.1.; GwH 21 februari 2008, nr. 22/2008, overw. B.7.; GwH 3 juli 2008, nr. 98/2008, overw. B.7.; GwH 18 februari 2009, nr. 25/2009, overw. B.11.1.; GwH 18 juni 2009, nr. 101/2009, B.11.1.; GwH 30 september 2009, nr. 150/2009, overw. B.11.1.

Het recht om kennis te nemen van alle bewijselementen van de vervolgende partij is evenwel niet absoluut. In sommige strafrechtelijke procedures kunnen er tegenstrijdige belangen aanwezig zijn, zoals de nationale veiligheid, de noodzaak om getuigen te beschermen of onderzoeksmethoden geheim te houden, die dienen te worden afgewogen tegen de rechten van de beklaagde. In sommige gevallen kan het noodzakelijk zijn om bepaalde bewijselementen geheim te houden voor die partij teneinde de fundamentele rechten van andere personen of een behartenswaardig algemeen belang te vrijwaren.

De inmenging in de rechten van de verdediging kan echter enkel worden verantwoord indien zij strikt evenredig is met het belang van de te bereiken doelstellingen en indien zij wordt gecompenseerd door een procedure die een onafhankelijke en onpartijdige rechter in staat stelt de wettigheid van de procedure te onderzoeken (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arresten Edwards en Lewis t/ Verenigd Koninkrijk, 22 juli 2003 en 27 oktober 2004)."

Het voormelde arrest, uitgesproken in het kader van de bijzondere opsporingsmethoden, behoort intussen tot de vaste rechtspraak van zowel het GwH als het Hof van Cassatie. Het Hof van Cassatie heeft in navolging van dat arrest herhaaldelijk geoordeeld dat art. 6 en 8 EVRM geen beletsel zijn om het recht op verdediging en het recht op een eerlijk proces naar omstandigheden te beperken of te regelen. Mogelijk verantwoorde beperkingen zijn evenredig met het belang van de nagestreefde doelstelling, *in casu* de bestrijding van vormen van zware criminaliteit en de vrijwaring van de veiligheid van politieambtenaren, infiltranten en informanten. Het recht van verdediging vereist niet dat de verdediging eigenhandig de regelmatigheid van machtigingen en de uitvoering van bijzondere opsporingsmethoden dient te kunnen controleren. Een onafhankelijke en onpartijdige rechter kan de wettelijkheid op basis van de regelmatig voorgelegde en algemeen bekende feiten ook nagaan, wat een voldoende waarborg is. Dergelijke procedure is in het belang van de verdediging.⁸⁰⁷ Art. 6 EVRM vereist louter dat tijdens de rechtspleging een onafhankelijke en onpartijdige rechter een wettigheidcontrole uitoefent.⁸⁰⁸

⁸⁰⁷ Cass. 23 augustus 2005, AR P.05.0805.N; Cass. 7 juni 2006, AR P.06.0795.F; Cass. 25 september 2007, AR P.07.0677.N; Cass. 13 november 2007, AR P.07.1190.N; Cass. 9 juni 2009, AR P.07.1673.N; Cass. 15 december 2009, AR P.09.1681.N; Cass. 2 maart 2010, AR P.10.0177.N; Cass. 20 april 2010, AR P.10.0128.N; Cass. 27 april 2010, AR P.10.0578.N; Cass. 25 mei 2010, AR P.10.0200.N; Cass. 5 oktober 2010, RABG 2011, afl. 14, 979; Cass. 20 maart 2012, AR P.11.1774.N; Cass. 17 juni 2014, AR P.14.0707.N; KI Antwerpen 9 februari 2007, RABG 2007, afl. 12, 833.

⁸⁰⁸ Cass. 24 januari 2006, AR P.06.0082.N.

Het GwH meent dat een vertrouwelijk dossier noodzakelijk kan zijn voor belangen zoals de anonimiteit van getuigen, het geheim van bepaalde onderzoeksmethoden en de bescherming van uitvoerders. Die belangen worden afgewogen tegen de rechten van verdediging. De wetgever voorziet als waarborg een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke controle op de regelmatigheid van de aanwending en de resultaten uit bijzondere opsporingsmethoden door de KI. Bovendien kan de inhoud van het vertrouwelijk dossier niet als belastend bewijs gebruikt worden.⁸⁰⁹

De Gentse KI meende in 2006 dat de BOM-controle op tegenspraak verliep en er voldoende procedurele garanties zijn om het recht op een eerlijk proces te waarborgen.⁸¹⁰ Het Hof van Cassatie daarentegen spreekt, net zoals het GwH, over een inquisitoire en niet-tegensprekelijke procedure binnen een afzonderlijke rechtspleging zoals voorzien in art. 235ter Sv.⁸¹¹ Het EHRM heeft die rechtspraak onderschreven, inclusief de Belgische situatie.⁸¹² Ook de Europese Unie lijkt zich daarmee te verzoenen.⁸¹³ Een gelijkaardig systeem is uitgewerkt in het kader van bijzondere inlichtingenmethoden, ondanks dat de BIM-regeling op het Nederlandse systeem geïnspireerd is.⁸¹⁴

⁸⁰⁹ Arbitragehof 21 december 2004, nr. 202/2004, overw. B.5.7.4.-B.5.7.8. en B.13.4.-B.14.; GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007, overw. B.11.2. en B.12.2.; GwH 26 juli 2007, nr. 107/2007, overw. B.7.2.; GwH 18 februari 2009, nr. 25/2009, overw. B. 11.2.; GwH 10 juni 2009, nr. 98/2009, overw. B.2.3.; GwH 18 juni 2009, nr. 101/2009, overw. B.11.2. en B.12.3.; GwH 30 september 2009, nr. 150/2009, overw. B.11.2.; GwH 3 december 2009, nr. 196/2009, overw. B.2.3.; GwH 21 december 2017, nr. 148/2017, overw. B.22.4.; GwH 6 december 2018, nr. 174/2018, overw. B.31.2.

⁸¹⁰ KI Gent 7 februari 2006, NC 2006, afl. 3, 214.

⁸¹¹ GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007, overw. B.14.4.; Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0790.N; Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0841.N; Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0898.N; Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.1016.N; Cass. 29 januari 2008, AR P.06.0898.N; Cass. 12 mei 2009, AR P.09.0190.N; Cass. 28 mei 2014, AR P.14.0424.F; Cass. 2 december 2014, AR P.14.1645.N; Cass. 18 april 2017, AR P.17.0108.N.

⁸¹² EHRM 16 februari 2000, nr. 27052/95, Jasper/Verenigd Koninkrijk; EHRM 16 februari 2000, nr. 29777/96, Fitt/Verenigd Koninkrijk; EHRM 16 februari 2000, nr. 28901/95, Rowe en Davis/Verenigd Koninkrijk; EHRM 19 juni 2001, nr. 36533/97, Atlan/Verenigd Koninkrijk; EHRM 25 september 2001, nr. 44787/98, P.G. en J.H./Verenigd Koninkrijk; EHRM 24 juni 2003, nr. 39482/98, Dowsett/Verenigd Koninkrijk; EHRM 22 juli 2003, nr. 39647/98, 40461/98, Edwards en Lewis/Verenigd Koninkrijk; EHRM 27 oktober 2004, nr. 39647/98, 40461/98, Edwards en Lewis/Verenigd Koninkrijk; EHRM 23 mei 2017, nr. 67496/10, 52936/12, Van Wesenbeeck/België; EHRM 23 oktober 2018, nr. 19291/07, Guerni/België; EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: right to a fair trial*, s.l., Council of Europe, 2024, 38-40; EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *Guide to the case-law of the European Court of Human Rights: terrorism*, s.l., European Court of Human Rights, 2023, 25-26; EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *National security and European case-law*, s.l., European Court of Human Rights, 2013, 32-34.

⁸¹³ Art. 7, 4. Richtl. EP en Raad nr. 2012/13/EU, 22 mei 2012 betreffende het recht op informatie in strafprocedures, *Pb.L.* 1 juni 2012, afl. 142, 1; HvJ 4 juni 2013, C-300/11, ECLI:EU:C:2013:363, 'ZZ tegen Secretary of State for the Home Department', punten 54-57.

⁸¹⁴ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 11; F. SCHUERMANS, "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'?" (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, (316) 323.

In het kader van de BIM-wet oordeelde het GwH daarom in gelijkaardige bewoordingen. Het recht op kennisname van bewijselementen is niet absoluut en het recht van verdediging kan beperkt worden onder bepaalde omstandigheden. Het Hof meende, zoals overigens eerder aangehaald, dat alle informatie in het niet-geclassificeerde proces-verbaal komt. De informatie die desondanks ontbreekt, is de geclassificeerde informatie. Classificeren van informatie beoogt de fundamentele belangen van de staat te beschermen. De beperkingen op het inzagerecht zijn gerechtvaardigd. Bovendien wordt er een controle voorzien door onafhankelijke en onpartijdige instanties, namelijk het VCI en de Commissie.⁸¹⁵ De aard van de bewoordingen en de finale beslissing lijkt sterk op de rechtspraak aangaande de bijzondere opsporingsmethoden. Niet toevallig heeft de wetgever zich minstens deels door de BOM-regeling laten leiden.

Het EHRM oordeelt overigens gelijkaardig over informatie afkomstig van inlichtingendiensten, in het kader van heimelijke onderzoekshandelingen bij de verzameling van elektronisch bewijs, dat er *prima facie* twijfels kunnen rijzen over de betrouwbaarheid van informatie indien er geen rechterlijke of onafhankelijke controle is.⁸¹⁶

Rest de vraag, welke informatie zal na het vragen van de voeging van het inlichtingendossier effectief verkregen kunnen worden? Het zal gaan over de niet-geclassificeerde informatie en informatie die niet aan restrictief gebruik onderworpen is door de regel van de derde dienst. Echter, art. 43/5, §3 WIV stelt een aantal beperkingen aan de inzagemogelijkheden bij het VCI in het kader van een klachtprocedure over de bijzondere inlichtingenmethoden. Het zou vreemd zijn dat binnen de gerechtelijke procedure, door middel van een verzoek tot voeging, toch inzage in die stukken kan verkregen worden. Hetzelfde kan gezegd worden over de uitzonderingsgronden in de WOB.⁸¹⁷ Geclassificeerde informatie toevoegen, kan volgens het VCI ook, maar daar zal geen enkele magistraat zich aan wagen.

In de context van de aangehaalde arresten over het voegen van buitenlandse dossier en btw-dossiers kreeg het openbaar ministerie de suggestie van de rechter om de dossiers te gaan opvragen bij de bevoegde instanties, teneinde het voor te leggen in de rechtbank en aan rechterlijke controle te onderwerpen. Wellicht zou dezelfde werkwijze bij een inlichtingendossier moeten plaatsvinden.

⁸¹⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011, B.18.-B.19.

⁸¹⁶ EHRM 26 september 2023, nr. 15669/20, Yüksel Yalçinkaya/Turkije; C. VAN DE HEYNING, "Het Mensenrechtenhof weigert een uitzonderingsregime voor versleuteld bewijs in strafzaken (noot onder EHRM nr. 15669/20, 26 september 2023)", *T.Strafr.* 2024, afl. 1, (33) 36-37, 39.

⁸¹⁷ Art. 6, §§1-3 Wet 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur, BS 30 juni 1994.

6.4.5. De sanctie

Er bestaat geen algemeen rechtsbeginsel van tegenspraak, noch een algemeen rechtsbeginsel van wapengelijkheid. Beide maken deel uit van het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging en het recht op een eerlijk proces.⁸¹⁸ Soms is er rechtspraak die het omgekeerde beweert.⁸¹⁹ De processuele gelijkheid komt niet in gedrang wanneer de stukken niet aan de rechter zijn voorgelegd. Immers vereist die gelijkheid dat elke partij voor de vonnisrechter dezelfde processuele middelen kan aanwenden en op gelijke wijze kennis neemt van de stukken die aan de rechter worden voorgelegd.⁸²⁰ Enkel de stukken die betrekking hebben op de oordeelsvorming van de rechter zijn aan tegenspraak onderworpen, samen met de geschreven processtukken. Een vertrouwelijk of afzonderlijk dossier is dat niet.⁸²¹ Geen enkele partij mag zich in een meer voordelige positie bevinden. Echter vereist dat geenszins identieke posities.⁸²²

Er moeten objectieve en nauwkeurige elementen voorhanden zijn om het vermoeden van loyaliteit te weerleggen. Haar goede trouw wordt immers vermoed. Een vergetelheid is onvoldoende voor een miskennis van de loyaliteit en ook voor de vereiste onherroepelijke aantasting van het recht op een eerlijk proces waardoor geen inhoudelijke tegenspraak meer mogelijk is. De partijen dragen een aanvoeringslast om aannemelijk te maken dat de politieambtenaren en het openbaar ministerie bewust relevante informatie achterhouden en daardoor het recht op een eerlijk proces miskend is.⁸²³

⁸¹⁸ Cass. 19 januari 2000, AR P.99.0503.F; Cass. 11 december 2001, AR P.01.1535.N; Cass. 21 mei 2003, AR P.03.0439.F; Cass. 12 september 2007, AR P.07.0942.F; Cass. 27 april 2010, AR P.10.0119.N; Cass. 7 november 2012, AR P.12.1711.F; Cass. 13 november 2012, AR P.12.1082.N; Cass. 21 mei 2014, AR P.14.0094.F; Cass. 10 december 2014, AR P.14.1275.F; Cass. 17 februari 2015, AR P.14.1394.N; Cass. 30 juni 2015, AR P.15.0277.N; Cass. 15 september 2015, AR P.15.0583.N, P.15.0584.N, overw. 8; Cass. 10 mei 2016, AR P.15.1643.N; Cass. 7 juni 2022, AR P.22.0246.N; Cass. 15 juni 2022, AR P.22.0757.F; Cass. 5 juli 2022, AR P.22.0868.N.

⁸¹⁹ Cass. 31 mei 1995, AR P.95.345.F.

⁸²⁰ Cass. 24 september 2002, AR P.02.0718.N; Cass. 4 oktober 2005, AR P.05.0537.N; Cass. 1 april 2009, AR P.08.1192.F; Cass. 1 april 2014, AR P.13.1957.N; Cass. 5 oktober 2021, AR P.21.0724.N.

⁸²¹ F. VANNESTE, "Informantenwerking en start van het strafonderzoek (noot onder Antwerpen 29 juni 2004)", *RW* 2006-2007, afl. 24, (1011) 1012; H. BERKMOES en J. DELMULLE, *De bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden*, Politeia, Brussel, 2011, 735.

⁸²² R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 818.

⁸²³ Art. 28bis, §3, tweede lid Sv.; art. 5 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; Cass. 19 december 2012, AR P.12.1310.F; Cass. 12 mei 2015, AR P.13.1399.N; Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0263.N; Cass. 2 februari 2021, AR P.20.1054.N; Cass. 20 april 2021, AR P.21.0385.N; Cass. 8 november 2022, AR P.22.0825.N; Cass. 10 januari 2023, AR P.22.1076.N; Antwerpen 15 november 2017, *NJW* 2018, afl. 375, 78, noot. S. ROYER.

Indien het onderzoek, en bijgevolg ook de bewijsgaring, partijdig is verlopen kan de procedurele rechtvaardigheid in gevaar komen. Immers kunnen omstandigheden twijfel veroorzaken over de betrouwbaarheid van het verkregen bewijs, de volledigheid van het strafdossier, de regelmatige samenstelling van het strafdossier en kan daardoor ook het eerlijk karakter van het proces aantasten. Er dient daarvoor een objectief gewettigde vrees te bestaan in hoofde van de partijen. Immers vereist de weerlegging van het vermoeden van loyaliteit ernstige en objectieve redenen die de rechter vaststelt aan de hand van concrete en nauwkeurige elementen. Echter is geen bewijs vereist van effectieve partijdigheid, dat het onderzoek niet *à décharge* gevoerd is of dat informatie bewust is achtergehouden. De onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de onderzoekers, mede-onderzoekers of onderzoekende instanties dienen bovendien in het licht van alle bijzondere omstandigheden van de zaak, en *in concreto*, beoordeeld te worden.⁸²⁴

De rechter dient eerst vast te stellen dat het openbaar ministerie een relevant, een verband houdend, stuk bezit. Dit nadat de verdediging dat aannemelijk maakte. Vervolgens moet de rechter oordelen of het huidige strafdossier het recht op een eerlijk proces waarborgt.⁸²⁵

Rest de vraag wat de gevolgen zijn van het deloyale gedrag van het openbaar ministerie? In de meest ernstige gevallen kan de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering volgen. In minder zware gevallen de wering uit het debat. De rechtsleer geeft voorrang aan de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering. De rechter dient daarbij *in concreto* na te gaan wat de gevolgen van een miskenning zijn.⁸²⁶ Merk op dat op basis van de aangehaalde

⁸²⁴ Cass. 11 juni 2013, AR P.13.0428.N; Cass. 12 januari 2016, AR P.15.0514.N; Cass. 8 november 2022, AR P.22.0825.N; Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F; Cass. 24 januari 2023, AR P.22.1493.N.

⁸²⁵ B. DE SMET, "Voeging van strafdossiers op verzoek van de verdediging (noot onder Antwerpen 13 maart 2002)", *RW* 2002-03, afl. 26, (1023) 1024; H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 435; L. HUYBRECHTS, "Het gebruik in het strafproces van een ander strafdossier" in P. ARNOU, L. DELWAIDE, E. DIRIX, L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (eds.), *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, (283) 303.

⁸²⁶ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl. St.* Kamer 1997-1998, nr. 857/24, 15; Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N; Cass. 10 januari 2023, AR P.22.1076.N; H. BERKMOES, "De wettelijke regeling van bijzondere opsporingsmethoden en hun toepassing binnen het nieuwe politiewezen" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (239) 247; H. BERKMOES en F. GOOSSENS, "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, (426) 437; K. BEIRNAERT, "Het recht van verdediging en de onmogelijkheid de regelmatigheid van de procedure te controleren: staat de ontvankelijkheid van de strafvordering niet op het spel? (noot onder Cass. 30 maart 2010)", *T. Strafr.* 2010, afl. 5, (277) 280.

rechtspraak inzake politionele informatie dat niet langer voor de hand ligt. Procedurele onregelmatigheden raken de grond van de zaak. Bewijsuitsluiting lijkt, op basis van rechtspraak, actueel de voorkeur te krijgen.⁸²⁷

Merk op dat er verdeeldheid bestaat in de aangehaalde rechtsleer en rechtspraak. Enerzijds is er een groep juristen die de stelling verkondigt dat de rechter gevolgen uit het deloyale gedrag van het openbaar ministerie mag trekken, inclusief de niet-ontvankelijkheid. Anderen menen dat het een rechter dat geenszins kan doen.

Indien de niet-ontvankelijkheid geen gepaste sanctie is, zijn de mogelijkheden overigens beperkt op vlak van start- en sturingsinformatie. Immers is er de Cassatierechtspraak die stelt dat informatie niet geweerd kan worden louter door de voeging te weigeren. Bewijzen uit het niet-gevoegde dossier zullen uitgesloten worden, want er is geen regelmatigheidscontrole mogelijk. Echter worden het dan inlichtingen. Die kunnen niet voor onbestaande gehouden worden. Ook een onregelmatige inlichting niet. Nadien volgt de nietigheidsleer inzake politionele informatie.⁸²⁸

Gelet op die, bijzonder strenge, rechtspraak, inzake de aanvoeringslast en inzake voeging, is het niet verbazend dat de vervolgte partij in cassatie regelmatig de miskennis van de bewijskracht van processen-verbaal aanvoert. Immers is het voor de vervolgte voordeliger dat de informatie als bewijs in plaats van inlichting wordt gekwalificeerd, inzake nietigheid en voeging. Het Hof van Cassatie legt dit argument naast zich neer gelet op dezelfde bovenstaande rechtspraak.⁸²⁹

6.5. Tussentijdse conclusie

Politionele informatie, met inbegrip van anonieme aangiftes, tips en verklaringen, is noodzakelijk voor de goede functionering van justitie. Het valt niet te ontkennen dat politionele informatie cruciaal kan zijn binnen het strafprocesrecht en noodzakelijk is voor de goede en efficiënte werking van een strafonderzoek. De informatie van inlichtingendiensten valt onder hetzelfde leerstuk.

⁸²⁷ A. BLOCH, *Het strafdossier, een straf dossier*, Brugge, Die Keure, 2019, 70; B. DE SMET, "Voeging van strafdossiers op verzoek van de verdediging (noot onder Antwerpen 13 maart 2002)", *RW* 2002-03, afl. 26, (1023) 1024.

⁸²⁸ Cass. 10 oktober 2017, AR P.17.0069.N; Cass. 2 april 2008, AR P.07.1744.F.

⁸²⁹ Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N; Cass. 15 september 2015, AR P.14.0561.N; Cass. 15 september 2015, AR P.15.0583.N, P.15.0584.N; Cass. 24 juli 2019, AR P.19.0744.N; Cass. 13 september 2022, AR P.22.0481.N.

Echter zorgt het gebruik van anonieme informatie ook voor een aantasting van het recht van verdediging. Immers is de rechtspraak soepel. Zij erkent veelvuldig de mogelijkheid tot het aanwenden van anonieme informatie voor het machtigen van invasieve onderzoeksmethoden. Zelfs een aanhoudingsbevel kan deels gebaseerd zijn op anonieme informatie.

In de context van inlichtingendiensten zal het bovendien vaak over ernstige en betrouwbare informatie gaan. Gelet op de onderzoeksmogelijkheden die inlichtingendiensten kunnen stellen. Op zich is dat niet problematisch, op voorwaarde dat de verdediging een volwaardig verweer kan voeren of compenserende waarborgen kent zoals in de strafprocedure.

Echter schuilt daarin de problematiek of het drama in de aanwending van politionele informatie. Zij neutraliseert de rechten van verdediging ook binnen de strafprocedure. Dit is dan ook geen exclusief probleem voor informatie van inlichtingendiensten. Het gaat over het allesomvattende probleem van de start- of sturingsinformatie, ongeacht de informatiebron.

De informatie wordt aangewend om onderzoeksdaden te stellen of het onderzoek te openen. De invloed van die informatie valt daarom niet te onderschatten. Zij stuurt en oriënteert het onderzoek. Tegelijkertijd laat het openbaar ministerie na te specificeren over welke informatie ze beschikt en hoe ze aan die informatie komt. Dat kan legitieme redenen hebben. Echter lijkt de rechtspraak door te slaan. Zelfs het wettelijk kader vermelden, is klaarblijkelijk te veel gevraagd. Appelrechters draaien de eerste rechter terug in dergelijke gevallen, met een impliciete sneer erbovenop. Ook het Hof van Cassatie houdt het been stijf.

Tevens vereist de rechtspraak dat de verdediging een onregelmatigheid in de verkrijgingswijze van de informatie aannemelijk maakt, indien ze de wering van de informatie en de daaropvolgende handelingen wenst. Dat is natuurlijk moeilijk of zelfs onmogelijk wanneer er geen informatie voorhanden is. Een verweer kan niet gevoerd worden zonder kennisname van de informatie.

Bovendien heeft het Hof van Cassatie, in 2017, haar rechtspraak verstrengd. Voortaan is de onregelmatigheid niet langer voldoende. Daarenboven moet ook het recht op een eerlijk proces aangetast zijn. Op die manier bestendigt de rechtspraak een vicieuze cirkel, waarbij het openbaar ministerie informatie achter kan houden en de verdediging geen grondig verweer kan voeren.

Merk overigens ook de gevaren. Onregelmatig bewijs of stukken afkomstig uit provocatie komen eventueel in de strafprocedure. Soms zelfs in samenwerking met inlichtingendiensten, nadat zij eerst getipt worden door politiediensten, omdat die laatste een onregelmatigheid begaan heeft. Bovendien weet de verdediging slechts op het moment van de uitspraak welke informatie behoort tot de start- of sturingsinformatie en welke in aanmerking genomen zijn als bewijs. Algemeen genomen kan gesteld worden dat de startinformatie al de informatie betreft in het dossier tijdens de onderzoeks- en vonnisfase. Het bewijs daarentegen is wat de rechter als dusdanig aanmerkt in zijn uitspraak.

Het EHRM lijkt op een andere golflengte te zitten. Zeker in het kader van de provocatieleer lijkt ze rechterlijke controle op alle informatie die reden was voor de vervolging, of minstens de gestelde heimelijke onderzoekshandelingen, te vereisen. Dat is logisch. Er is geen rechterlijke controle mogelijk op bevelschriften als ze de onderliggende informatie niet kan nagaan.

De huidige rechtspraak is op die manier blind voor de onregelmatige verzameling van informatie. Het openbaar ministerie vertrekt vanuit een onaantastbaar uitgangspunt dat er geen rechterlijke controle mogelijk is op politionele informatie en dat het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging daarbij niet van toepassing zijn. Het EHRM laat inderdaad toe om anonieme start- of sturingsinformatie te gebruiken, daar dat niet binnen het toepassingsgebied van art. 6 EVRM valt. Echter blijkt uit haar rechtspraak dat zij impliciet rechterlijke controle vereist. Het GwH oordeelde ook eerder gelijkaardig.

Het leerstuk over het voegen van dossiers bij een lopende strafprocedure maakt integraal deel uit van het leerstuk omtrent start- of sturingsinformatie. Immers stelt de rechtspraak strenge eisen om politionele informatie, en daarbij horende alle onderzoekshandelingen die gebaseerd zijn op die informatie, te laten weren uit het debat. Die aanvoeringslast vereist kennis in hoofde van de verdediging. Een verweer kan niet gevoerd worden zonder de nodige kennis te hebben. Het ligt voor de hand dat de verdediging inzage vraagt in andere dossiers en stukken.

De rechtspraak geeft daarbij, gelet op de zelfstandigheid van het openbaar ministerie ten aanzien van de zetel, een grote autonomie aan het openbaar ministerie. De vervolgende partij beslist of haar natuurlijke tegenstrever informatie krijgt, die vereist is om zijn verdediging te kunnen voeren. Het is ook merkwaardig dat een onafhankelijke en onpartijdige rechter de

noodzaak voelt om stukken te voegen, gelet op de rechten van verdediging, maar dat een bijzondere partij daarop niet dient in te gaan.

Om die rechter dan ook nog aan de kant van de verdediging te krijgen, zijn strenge criteria vereist. Dat start- of sturingsinformatie uit een ander onderzoek wordt aangewend, zal in beginsel niet volstaan. Integendeel, de rechtspraak lijkt daarvoor het strengst. Immers, inlichtingen zijn altijd vaag, onduidelijk, weinig specifiek ... De verdediging moet ermee leren leven.

Duidelijk maken dat het verzoek kadert in het recht op een eerlijk proces, kan de slaagkansen doen stijgen. Evenwel steunt de rechter zich niet op politionele informatie en aldus is een schending van het recht op verdediging niet mogelijk. Een onregelmatigheid daarentegen, is volgens de laatste Cassatierechtspraak een absolute zekerheid op een voeging, weliswaar met die nuance dat het openbaar ministerie zelf beslist of ze de rechter volgt. Bovendien kan de rechter toch niet ingaan op het verzoek omwille van noodwendigheden.

De vraag is bovendien hoe een onregelmatigheid geloofwaardig kan aangevoerd worden, terwijl het verzoek er juist toe strekt informatie te bekomen? De voeging wordt namelijk gevraagd om informatie te verkrijgen en op die manier de onregelmatigheid aannemelijk te maken.

Er is een stroming in de rechtsleer die daarom zegt dat het leerstuk van politionele informatie strenge sancties voor het openbaar ministerie moet voorzien. Haar stilzwijgen rechtvaardigt eventueel de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering. Een andere strekking vindt een sanctie onmogelijk. Immers is het openbaar ministerie onafhankelijk en er zijn legitieme redenen voor haar stilzwijgen. Die visie erkent niet de noodzaak van rechterlijke controle op politionele informatie. Het openbaar ministerie kan niet onregelmatig handelen. Ook de rechtspraak is bovendien verdeeld.

Merk overigens op dat door een vicieuze cirkel de niet-ontvankelijkheid onmogelijk lijkt te zijn. Bewijzen waarbij een regelmatigheidscontrole onmogelijk is, worden uitgesloten. Dat belet niet dat ze inlichtingen blijven. Inlichtingen kunnen niet worden uitgesloten, volgens een bepaalde strekking in de rechtspraak. Nochtans kan de wering uit het debat. De niet-ontvankelijkheid vereist een onherroepelijke aantasting van het recht op een eerlijk proces. Het niet voegen van stukken, waarop de veroordeling steunt, is een schending van het recht op een eerlijk proces. Inlichtingen kenmerken zich doordat de rechter er zich niet op

steunt. Bijgevolg kan er geen schending zijn van het recht op een eerlijk proces. Indien de rechter de informatie in aanmerking zou nemen om de samenhang te beoordelen, kan dat evenmin een schending van het recht op een eerlijk proces betekenen. Immers is dat een essentieel kenmerk van anonieme informatie.

Merk tot slot op dat voeging in de context van inlichtingendiensten moeilijk is. Immers zullen inlichtingendiensten niet graag informatie in een open dossier zien terechtkomen. Bovendien is het een veilige haven voor het openbaar ministerie. Indien er vragen gesteld worden naar de verkrijgingswijze van informatie kan zij verwijzen naar een tegenwerkende inlichtingendienst, de WIV of de Classificatiewet.

Daarnaast zal bij het verzoek tot voeging de geclassificeerde informatie nooit gevoegd worden. De niet-geclassificeerde informatie is wel mogelijk, behoudens restricties door de regel van de derde dienst. Bovendien voorziet art. 43/5, §3 WIV een verplichte beperking op de inzagemogelijkheid in het kader van de BIM-controle door het VCI. Die stukken zullen wellicht ook niet gevoegd worden.

Het openbaar ministerie zou er zich eventueel toe kunnen beperken enkel het, in voorkomend geval, niet-geclassificeerde proces-verbaal te voegen, indien het nog niet in het strafdossier zit. Ook het louter verwijzen naar het proces-verbaal in het dossier is mogelijk. Of het openbaar ministerie het inlichtingendossier bij de inlichtingendienst zou kunnen en durven gaan ophalen om, lijkt mij hoogst twijfelachtig. Weliswaar is er rechtspraak die het openbaar ministerie verzoekt buitenlandse stukken of stukken van de administratie op te vragen. Het is dus niet volledig uitgesloten.

Echter, wat betreft de informatie ingewonnen door gebruik te maken van bijzondere inlichtingenmethoden, kan er een wettigheidscontrole plaatsvinden bij de Commissie en het VCI. De wetgever voorziet onafhankelijke en onpartijdige controle ter compensatie voor het gebrek aan inzage, conform het EHRM en het GwH. Weliswaar is dat niet ideaal. Ook daar is er slechts een beperkte inzage en de controle gaat enkel over de wettigheid van de informatie. Een debat ten gronde of de inhoudelijke correctheid is niet rechtstreeks mogelijk. Dat laatste zal ook niet of slechts beperkt mogelijk zijn voor de vonnisrechter bij gebrek aan bijkomende informatie. Immers is de inzage beperkt in de procedures voor het VCI, in de zin van art. 43/5 WIV. De rechter dient de beslissing, die overigens gezuiverd is van gevoelige informatie, ook

niet te volgen. Tot slot is een klacht bij het VCI op basis van de Toezichtswet ook altijd mogelijk.

Merk op dat indien de voeging wordt afgewezen en het openbaar ministerie zelf ook niet over bijkomende informatie beschikt, de wapengelijkheid niet geraakt is. Mogelijk is er te weinig informatie om werkelijke tegenspraak te kunnen voeren. Immers wordt de verdediging geconfronteerd met informatie zonder nuance, context en details. In de federale terrorismedossiers zouden inlichtingendiensten dat aan het federaal parket moeten leveren. Of ze in het dossier ook voorkomen, is daarentegen in de rechtsleer niet gekend, behalve de mogelijkheid daartoe afhankelijk van de classificatiestatus.

Indien de informatie daarenboven onregelmatig is, kan de rechtspraak een strohalm bieden. Immers is er een schending van het recht op een eerlijk proces wanneer de vervolgte niet op nuttige wijze de twijfelachtige gegevens kan weerleggen.⁸³⁰ Anderzijds is er geen miskenning van het recht van verdediging, de wapengelijkheid en tegenspraak louter omdat de verdediging niet zelf alle informatie, vanop een beslagen gegevensdrager, heeft kunnen consulteren.⁸³¹

7. Onderzoek van inlichtingendiensten

De BIM-wet⁸³² introduceerde een onderscheid in drie soorten methoden, namelijk de gewone, specifieke en uitzonderlijke methoden waarbij diverse actoren andere bevoegdheden kennen. Hoe erger de inbreuk op de fundamentele rechten van een burger, des te hoger de methode zal ingedeeld zijn. De specifieke en uitzonderlijke methoden vormen de bijzondere inlichtingenmethoden.⁸³³

⁸³⁰ Cass. 4 maart 2015, AR P.14.1796.F; Bergen 18 november 2020, *JLMB* 2021, afl. 8, 350.

⁸³¹ Cass. 24 januari 2023, AR P.22.1493.N.

⁸³² Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

⁸³³ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 14; GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; P. DE HERT, "De glans van de nieuwe bijzondere inlichtingenbevoegdheden", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 1-2; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De nieuwe wet op inlichtingendiensten in België. Ruime en nieuwe bevoegdheden voor geheime diensten", *Computerr.* 2010, afl. 4, 188-191; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 10-12.

Volledigheidshalve geef ik mee dat journalisten, artsen en advocaten omwille van het beroeps- en bronnengeheim inherent aan hun professionele activiteiten een aparte regeling kennen met bijkomende waarborgen.⁸³⁴

7.1. Gewone methoden

Een diensthoofd⁸³⁵ of zijn gedelegeerde⁸³⁶, en indien de wet niet afwijkt in regel ook een agent⁸³⁷, kan in beginsel alle gewone methodes voor gegevensverzameling bevelen.

Daarbij zijn soms wettelijke controlemogelijkheden voor het VCI voorzien door middel van periodieke notificaties, registers, schriftelijke mededelingen waarbij het VCI de stopzetting beveelt na vaststelling van een onwettigheid of onwettelijkheid.⁸³⁸ Het zijn de “*gewone methoden plus*”.⁸³⁹ De wetgever is ongelukkig in haar woordkeus door niet systematisch en consistent te werk te gaan, maar af te wisselen tussen onwettigheid, onwettelijkheid en het niet voldoen aan de wettelijke bepalingen.

Een niet-exhaustieve lijst van gewone methoden:

- Vordering tot bewaring van verkeers- en lokalisatiegegevens bij operatoren of verstrekkers van elektronische communicatiemiddelen of -diensten;⁸⁴⁰
- Verzameling van gegevens in de publieke of private sector;⁸⁴¹
- Observatie zonder technische middelen in voor publiek toegankelijke plaatsen;⁸⁴²
- Betreden van voor publiek toegankelijke plaatsen;⁸⁴³

⁸³⁴ Art. 2, §2, 16, tweede lid, 18/2, §3, 18/3, §5 en 18/9, §4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸³⁵ Art. 3, 8° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸³⁶ Art. 3, 8°/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸³⁷ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 148.

⁸³⁸ Art. 13/6, §4, 16/2, §4, 16/4, §2, vierde lid, 16/4, §3, vierde-vijfde lid, 16/6, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸³⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2022*, Brussel, /, 2022, 84.

⁸⁴⁰ Art. 13/6 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁴¹ Art. 14-16 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁴² Art. 16/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁴³ Art. 17 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

- Identificatie van abonnees of gebruikers van elektronische communicatienetwerken of -diensten;⁸⁴⁴
- Toegang tot verkeerscamera's;⁸⁴⁵
- Infiltratie in de virtuele wereld eventueel met valse naam of hoedanigheid;⁸⁴⁶
- Identificatie van gebruikers van financiële en bancaire instellingen;⁸⁴⁷
- Menselijke bronnen raadplegen eventueel in combinatie met andere methoden.⁸⁴⁸

7.2. De BIM-Commissie

7.2.1. Organisatie

De wet definieert de BIM-Commissie als: “*de bestuurlijke commissie belast met het toezicht op de specifieke en uitzonderlijke methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die wordt opgericht bij artikel 43/1*”.⁸⁴⁹

De Commissie haar belangrijkste taak is *a priori* en *a posteriori* toezicht uitoefenen op de specifieke en uitzonderlijke inlichtingenmethoden.⁸⁵⁰ De wetgever beoogt daarmee conform art. 8 EVRM te handelen. Het EHRM oordeelde dat rechterlijke controle het meest aangewezen is, maar een ander orgaan kan eventueel ook een controletaak op zich nemen, indien er voldoende waarborgen zijn inzake onpartijdigheid en onafhankelijkheid.⁸⁵¹ De controle dient zich te situeren bij het machtigen, tijdens de uitvoering en bij de stopzetting.⁸⁵²

Het is aanvaardbaar dat de controlemechanismen minder streng zijn in het kader van inlichtingendiensten tegenover het strafprocesrecht. Het is een bestuurlijk of administratief

⁸⁴⁴ Art. 16/2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁸⁴⁵ Art. 16/4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁸⁴⁶ Art. 16/5 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁸⁴⁷ Art. 16/6 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁸⁴⁸ Art. 18 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁸⁴⁹ Art. 3, 6° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998; art. 3 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 10 maart 2010.

⁸⁵⁰ Art. 43/1, §1, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 55.

⁸⁵¹ EHRM 6 september 1978, nr. 5029/71, Klass en Anderen/Duitsland, §§55-56; EHRM 26 maart 1987, nr. 9248/81, Leander/Zweden.

⁸⁵² A. WINANTS, "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in B. VERVOORT, P. WAETERINCKX, A. WINANTS, A. DE SLOOVERE, D. DE WOLF, F. DERUYCK, M. ROZIE en H. BERKMOES (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, (181) 189.

orgaan.⁸⁵³ De reden waarom er geen onderzoeksrechter, procureur en/of onderzoeksgerecht aan te pas komt, is het gevolg van het onderscheid naar finaliteiten die de verschillende diensten nastreven.⁸⁵⁴ Het GwH heeft geoordeeld dat de voorziene controlemogelijkheden en -verplichtingen, met betrekking tot de bijzondere inlichtingenmethoden, conform art. 8 EVRM zijn.⁸⁵⁵

De Commissie handelt gelijk een rechter van het onderzoek of een procureur en staat onder controle van het VCI.⁸⁵⁶ Althans, dat lijkt op basis van de wet. Uit de praktische uitwerking in de KB's blijken de Commissie en het VCI beiden onmiddellijke controle uit te oefenen of in de mogelijkheid daartoe zijn, waardoor een dubbele identieke controle mogelijk is met tegengestelde beslissingen. In de praktijk komt het VCI later tussen waardoor de Commissie toch onder controle lijkt te staan.⁸⁵⁷

Desondanks handelt zij in haar controle- en toezichtstaak volledig onafhankelijk.⁸⁵⁸ Zij krijgt jaarlijks een dotatie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.⁸⁵⁹ Om de onafhankelijkheid te garanderen zijn er onverenigbaarheden met betrekking tot eerdere werkervaringen, daarnaast is ook relevante werkervaring en anciënniteit vereist. Bovendien moet de kandidaat houder zijn van een veiligheidsmachtiging met het niveau "zeer geheim".⁸⁶⁰ Een mandaat duurt 5 jaar en is tweemaal hernieuwbaar. Magistraten kunnen meerdere opeenvolgende mandaten krijgen indien er geen geschikte kandidaten gevonden worden.⁸⁶¹ Tot slot dient ook nog rekening gehouden te worden met de taalrol.⁸⁶²

⁸⁵³ W. DE SMEDT, "België heeft al een Patriot Act", *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 10.

⁸⁵⁴ W. DE SMEDT, "Een Belgische patriot act", *Juristenkrant* 2009, afl. 183, 11.

⁸⁵⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 173-175; W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

⁸⁵⁶ P. DE HERT, "De glans van de nieuwe bijzondere inlichtingenbevoegdheden", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 1-2; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De nieuwe wet op inlichtingendiensten in België. Ruime en nieuwe bevoegdheden voor geheime diensten", *Computerr*. 2010, afl. 4, 188-191.

⁸⁵⁷ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 58; W. VAN LAETHEM, "Hoofdstuk VIII - 'Daadwerkelijke rechtsmiddelen' na de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (175) 201.

⁸⁵⁸ Art. 43/1, §1, vijfde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁵⁹ Art. 43/1, §1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶⁰ Art. 43/1, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶¹ Art. 43/1, §2, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶² Art. 43/1, §1, elfde lid en §2, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

De Commissie bestaat uit drie effectieve leden en drie plaatsvervangers, 2 effectieve en plaatsvervangende leden zijn rechter waarbij één een onderzoeksrechter is. Het overige effectieve en plaatsvervangende lid is een parketmagistraat.⁸⁶³ In de rechtsleer bestaat kritiek op die samenstelling. De vrees bestaat dat magistraten te veel vanuit een gerechtelijke achtergrond te werk zouden gaan.⁸⁶⁴ De wet stelt nochtans uitdrukkelijk dat de effectieve leden voltijds hun functie uitoefenen bij de Commissie en dat zowel effectieve leden als plaatsvervangers in volstrekte onafhankelijkheid ten aanzien hun korps van herkomst of hun hiërarchische overste moeten handelen.⁸⁶⁵ Hoe dan ook is het door de samenstelling dat onder andere DE SMEDT uitdrukkelijk van oordeel is dat er geen sprake kan zijn van rechterlijke controle.⁸⁶⁶

Er is overigens een secretariaat bestaande uit gedetacheerde leden van de inlichtingendiensten.⁸⁶⁷ Om de onafhankelijkheid van de Commissie te garanderen is het raadzaam daar minstens externen bij te betrekken.⁸⁶⁸

De Koning wijst de leden op voorstel van de minister van Justitie en de minister van Landsverdediging aan.⁸⁶⁹ De Koning kan op voorstel van de ministers een lid uit zijn functie ontheven bij ernstige tekortkomingen.⁸⁷⁰

De Commissie beslist bij meerderheid, bij verhindering is unanimiteit nodig tussen de overige twee leden. De onderzoeksrechter is de voorzitter van de Commissie.⁸⁷¹

⁸⁶³ Art. 43/1, §1, zesde- achtste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶⁴ J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 15.

⁸⁶⁵ Art. 43/1, §4, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶⁶ W. DE SMEDT, "België heeft al een Patriot Act", *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 10.

⁸⁶⁷ Art. 43/1, §5 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁶⁸ M. VERMEULEN, "Koning Eenoog in het land der blinden. De BIM [bijzondere inlichtingenmethoden]-wet gezien door het oog van de VN Mensenrechtenraad", *Orde dag* 2011, afl. 56, (111) 116.

⁸⁶⁹ Art. 43/1, §1, zevende lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁰ Art. 43/1, §3, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷¹ Art. 43/1, §1, negende en tiende lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

7.2.2. Specifieke en uitzonderlijke methoden

Specifieke methoden en uitzonderlijke methoden zijn enkel toelaatbaar voor de wettelijk omschreven taken zoals spionage, inmenging, terrorisme ...⁸⁷² Evenzeer kunnen inlichtingendiensten gebruik maken van specifieke en uitzonderlijke methoden in het kader van de samenwerking met menselijke bronnen.⁸⁷³

Daarnaast staan de principes van proportionaliteit en subsidiariteit centraal, met inbegrip van de risico's tijdens de uitvoering voor personeel en derden.⁸⁷⁴

7.2.3. Specifieke methoden

Een specifieke methode gebruiken is slechts toegestaan na toetsing aan de hoger genoemde criteria van proportionaliteit en subsidiariteit. Subsidiariteit, omdat de gewone methoden niet volstaan. Proportionaliteit betreft de ernst die uitgaat van de potentiële dreiging, de ernst van het potentieel nadeel voor de uitoefening van de opdrachten of het potentiële gevaar voor de veiligheid van de menselijke.⁸⁷⁵

Het diensthoofd neemt een gemotiveerde beslissing⁸⁷⁶ tot het gebruik van een methode waarna de Commissie een schriftelijke kennisgeving ontvangt. Zolang die stappen niet volbracht zijn, kan de specifieke methode geen aanvang nemen, behoudens bij hoogdringendheid.⁸⁷⁷ Het diensthoofd zal de methode beëindigen wanneer niet langer voldaan is aan het principe van proportionaliteit, de methode niet langer nuttig is of er een onwettigheid is vastgesteld. De Commissie wordt ingelicht.⁸⁷⁸

De Commissieleden hebben een controlebevoegdheid. Zij kunnen ten allen tijde overgaan tot een wettigheidscontrole van de aangewende methodes.⁸⁷⁹ Daarbij hebben zij de mogelijkheid

⁸⁷² Art. 18/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷³ Art. 18, §2 en 18/1, 3° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁴ Art. 2, §1, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁵ Art. 18/3, §1, eerste lid en §4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁶ Art. 18/3, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁷ Art. 18/3, §1, tweede lid en §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁸ Art. 18/3, §8 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁷⁹ Art. 18/3, §6, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

alle stukken in te kijken en toe te eigenen, zich naar nuttige plaatsen te begeven of dienstleden te horen.⁸⁸⁰

De Commissie zal onwettig verkregen gegevens bewaren en advies vragen aan het VCI. De diensten krijgen een exploitatieverbod voor de verkregen gegevens en de methode wordt geschorst. Het VCI zal van de Commissie haar beslissing ook melding krijgen.⁸⁸¹ Bij een verbod, beëindiging of schorsing dienen de gegevens in een verzegelde enveloppe op een beveiligde plaats bewaard te worden. De geïnformatiseerde gegevens worden ontoegankelijk gemaakt in afwachting van het oordeel van het VCI.⁸⁸²

De controle heeft betrekking op zowel de beslissing als de latere uitvoering van de methode en blijft gedurende het volledige verloop onder controle. De Commissie zal het dossier pas na het einde van uitvoering afsluiten met een controle van de resultaten. Bij een controle zal de Commissie een *in concreto* afweging maken tussen de inbreuken op de rechten van het individu tegenover de hogere belangen. In geval van inhoudelijke problemen zal de Commissie overgaan tot een schorsing. Bij formele problemen zoekt de Commissie naar een oplossing, veelal door verduidelijkingen op te vragen, bijvoorbeeld een datum die ontbreekt op een beslissing. Na beraadslaging over het dossier krijgt het VCI een melding, bij een schorsing altijd.⁸⁸³

Een niet-exhaustieve lijst van specifieke methoden:

- Observaties met technisch hulpmiddelen in voor publiek toegankelijke plaatsen en voor publiek niet-toegankelijke plaatsen die zich in het zicht bevinden;⁸⁸⁴
- Doorzoeking van publiek toegankelijke plaatsen met technische hulpmiddelen;⁸⁸⁵

⁸⁸⁰ Art. 18/3, §6, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸¹ Art. 18/3, §6, derde-vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸² Art. 12 KB 12 oktober 2010 houdende uitvoering van diverse bepalingen van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 8 november 2010; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

⁸⁸³ P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOF, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 164; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 53.

⁸⁸⁴ Art. 18/4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸⁵ Art. 18/5 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

- Infiltratie in de virtuele wereld met fictieve identiteit of hoedanigheid⁸⁸⁶
- Onderscheppen van post;⁸⁸⁷
- Vervoers- en reisgegevens van private sectoren vorderen;⁸⁸⁸
- Identificatie en lokalisatie van gebruikers van elektronische communicatiediensten en middelen;⁸⁸⁹
- Lokalisatie van gebruikers van elektronische communicatienetwerken en -diensten.⁸⁹⁰

7.2.4. Uitzonderlijke methoden

Uitzonderlijke methoden zijn mogelijk wanneer de potentiële dreiging betrekking heeft op een fundamenteel belang voor het land zoals het voortbestaan van de “*democratische en grondwettelijke orde*” en gecombineerd voorkomt met een wettelijk omschreven activiteit zoals terrorisme.⁸⁹¹ Daarmee wordt tegemoetgekomen aan de proportionaliteitsvereiste. De ernst van de potentiële dreiging, het potentieel nadeel of het potentieel gevaar zijn bepalend om de geschikte methode te kiezen.⁸⁹²

Het principe van subsidiariteit speelt ook een rol. Slechts indien gewone of specifieke methoden ontoereikend zijn om een opdracht te volbrengen, is het gebruik van een uitzonderlijke methode mogelijk.⁸⁹³

Het diensthoofd moet eerst een eensluidend advies van de Commissie bekomen, alvorens een machtiging voor een methode mogelijk is. In beginsel zal het diensthoofd een schriftelijk en gemotiveerd ontwerp van machtiging moeten opstellen, waarin onder andere de motivering naar de principes van subsidiariteit en proportionaliteit op straffe van onwettigheid zijn.⁸⁹⁴

⁸⁸⁶ Art. 18/5/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸⁷ Art. 18/6 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸⁸ Art. 18/6/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁸⁹ Art. 18/7 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹⁰ Art. 18/8 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹¹ Art. 18/9, §1, 1° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹² Art. 18/9, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹³ Art. 18/9, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹⁴ Art. 18/10, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

De Commissie zal de naleving van de wettelijke bepalingen controleren met in het bijzonder aandacht voor de proportionaliteits- en subsidiariteitsvereisten. De toetsing verloopt *in concreto* en indien nodig vraagt de Commissie verduidelijking. Vervolgens zal de Commissie beraadslagen. Ofwel volgt een negatief advies, een eensluidend positief advies of een eensluidend positief advies met aanpassingen. Het diensthoofd zal een nieuw document opstellen met als titel de machtiging. Dat vergemakkelijkt de latere controles.⁸⁹⁵

De commissie beschikt feitelijk over een vetorecht. Zonder haar toestemming zijn er geen uitzonderlijke methoden.⁸⁹⁶ Gedurende de uitvoering van de methode zal de Commissie ook berichtgeving krijgen op periodieke tijdstippen van het diensthoofd.⁸⁹⁷ De aanwending mag zich, behoudens wettelijke uitzonderingen, niet spreiden over een langere periode van 2 maanden. Verlenging is evenwel mogelijk.⁸⁹⁸

Indien de Commissie binnen de wettelijk voorziene termijn van vier dagen geen advies uitbrengt, of niet in de mogelijkheid is te beraadslagen, nadat het diensthoofd een ontwerp heeft ingediend, zal het diensthoofd zich kunnen richten tot de bevoegde minister.⁸⁹⁹ De Commissie en het VCI ontvangen de beslissing van de minister. In plaats van het diensthoofd zal de minister bevoegd zijn voor de beëindiging van de methode wanneer niet langer voldaan is aan het principe van proportionaliteit of de methode niet langer nuttig is. Indien hij een onwettigheid vaststelt zal hij het diensthoofd, de Commissie en het VCI verwittigen, via een gemotiveerde beslissing, en de methode schorsen.⁹⁰⁰ Een gelijkaardige regeling is voorzien in geval er hoogdringendheid vereist is. Een mondeling eensluidend advies van de Commissievoorzitter is dan voorlopig vereist.⁹⁰¹

⁸⁹⁵ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 53-54.

⁸⁹⁶ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 26; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 13.

⁸⁹⁷ Art. 18/9, §2, tweede lid en 18/10, §1, eerste en derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹⁸ Art. 18/10, §1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁸⁹⁹ Art. 3, 5° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁰⁰ Art. 18/10, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁰¹ Art. 18/10, §4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

Het gevaar aan die regeling is dat bij het ontbreken van een tijdig eensluidend advies de minister een machtiging kan geven. Het is niet ondenkbaar dat hoogdringendheid soepel ingevuld wordt. De wet laat overigens na de situatie regelen waarin er geen consensus binnen de Commissie bestaat. Enkel de situatie waarbij er geen advies volgt is uitgewerkt waardoor die situatie indirect is geregeld.⁹⁰² Niets belet dat het diensthoofd wacht op het laattijdig advies.⁹⁰³

Daarnaast is de Commissie bevoegd wettigheidscontroles uit te oefenen op de tenuitvoerlegging. Ze gaat de noodzaak gedurende de tenuitvoerlegging na zoals bij de specifieke methoden.⁹⁰⁴ Daarvoor kan zij, net zoals bij de wettigheidscontrole die zij uitoefent op specifieke methoden, ter plaatse gaan, alle documenten inkijken die zij nodig acht of betrokkenen horen. Ze kan om dezelfde reden als een diensthoofd de methode stopzetten, met als verschil dat zij in geval van een onwettigheid de beslissing zal schorsen. De Commissie neemt onwettig verkregen gegevens in bewaring en zal een advies van het VCI vragen. De inlichtingendiensten krijgen een exploitatieverbod op de gegevens.⁹⁰⁵ Daarnaast krijgt de Commissie afhankelijk van de methode sporadische verslagen.⁹⁰⁶

Tot slot zal de Commissie het VCI moeten inlichten, onder andere over het ontwerp van machtiging, haar advies daaromtrent, de beslissingen tot verlenging, haar beslissingen tot beëindiging of schorsing en het exploitatieverbod.⁹⁰⁷ Het diensthoofd zal de methode beëindigen wanneer de vereisten niet langer vervuld zijn, de methode niet langer nuttig is of een onwettigheid is vastgesteld. De Commissie zal daaromtrent berichtgeving ontvangen waarna zij het dossier afsluit en nog een eventuele controle uitvoert van de resultaten.⁹⁰⁸

Een niet-exhaustieve lijst van uitzonderlijke methoden:

⁹⁰² P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 27-28.

⁹⁰³ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 54.

⁹⁰⁴ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 54.

⁹⁰⁵ Art. 18/10, §6 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁰⁶ Art. 18/12/1, vierde lid en art. 18/13, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁰⁷ Art. 18/10, §7 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁰⁸ Art. 18/10, §1, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 54.

- Observatie in niet voor publiek toegankelijke plaatsen eventueel met technische hulpmiddelen;⁹⁰⁹
- Niet voor publiek toegankelijke plaatsen doorzoeken eventueel met technische middelen;⁹¹⁰
- Infiltratie in de reële wereld;⁹¹¹
- Een rechtspersoon gebruiken;⁹¹²
- Lezen van post;⁹¹³
- Onder bancaire toezicht plaatsen en mededelen van bancaire gegevens;⁹¹⁴
- Zoeking in een informaticasysteem;⁹¹⁵
- Onderscheppen van communicatie.⁹¹⁶

7.3. Het Vast Comité I

7.3.1. Organisatie

De wet definieert het Vast Comité I als: *“het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingendiensten, zoals bedoeld in de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse”*.⁹¹⁷

Het VCI is samengesteld uit 3 werkende leden en een aantal plaatsvervangers. Zij worden benoemd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Tevens is afzetting door diezelfde Kamer mogelijk bij onverenigbaarheden of wegens ernstige redenen. Immers dienen kandidaten op het moment van benoeming een aantal voorwaarden te voldoen op vlak van opleiding, werkervaring, onverenigbaarheden, anciënniteit en taalvereisten. Tot slot is een

⁹⁰⁹ Art. 18/11 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹⁰ Art. 18/12 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹¹ Art. 18/12/1 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹² Art. 18/13 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹³ Art. 18/14 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹⁴ Art. 18/15 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹⁵ Art. 18/16 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹⁶ Art. 18/17 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998.

⁹¹⁷ Art. 3, 7° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 18 december 1998; art. 3 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, BS 10 maart 2010.

veiligheidsmachtiging van het niveau “*zeer geheim*” nodig.⁹¹⁸ Magistraten komen ook in aanmerking als kandidaat.⁹¹⁹ De voorzitter dient altijd een magistraat te zijn.⁹²⁰ Daarnaast is er ook bijstand van griffier.⁹²¹

De benoeming van de leden geldt voor een hernieuwbare termijn van 6 jaar.⁹²² Het VCI krijgt een jaarlijkse dotatie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.⁹²³ Het VCI is een collegiaal orgaan, maar een beslissing gedragen door twee van de drie leden is voldoende.⁹²⁴

Daarnaast is er de Dienst Enquêtes I die onder het gezag van het VCI staat. Het VCI vertrouwt de Dienst onderzoeken toe, waarna ze daar nadien verslagen over rapporteren bij het VCI.⁹²⁵

7.3.2. Wettelijkheidscontrole

Het VCI heeft een *a posteriori* controlebevoegdheid op de specifieke en uitzonderlijke methoden.⁹²⁶ Het is echter geen zuiver *a posteriori* of *ex post facto*-controle, doordat het VCI bevoegd is vanaf de tenuitvoerlegging aanvangt. Daardoor is het VCI bevoegd net zoals de Commissie.⁹²⁷

Daarbij gaat zij de wettelijkheid na van beslissingen met aandacht voor de naleving van de proportionaliteits- en subsidiariteitsvereisten en de overige vormvereisten.⁹²⁸ De wettigheid

⁹¹⁸ Art. 28 en art. 66 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹¹⁹ Art. 65 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²⁰ Art. 28, vijfde lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²¹ Art. 28, tweede lid en art. 29 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²² Art. 30, eerste en vijfde lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²³ Art. 57, eerste-tweede lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²⁴ Art. 61bis, eerste lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991; P. DE SMET, "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (93) 109.

⁹²⁵ Art. 39 en art. 42-43 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

⁹²⁶ Art. 43/2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹²⁷ M. VERMEULEN, "Koning Eenoog in het land der blinden. De BIM [bijzondere inlichtingenmethoden]-wet gezien door het oog van de VN Mensenrechtenraad", *Orde dag* 2011, afl. 56, (111) 116.

⁹²⁸ Art. 43/2, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

van de methode heeft ook betrekking op de gebruikte technieken, verzamelde gegevens, de motivering ...⁹²⁹ Tevens oefent zij controle uit op de wettigheid van de tenuitvoerlegging van methoden.⁹³⁰

Zij heeft een jurisdictionele of rechtsprekende functie.⁹³¹ Het GwH ziet haar als een onafhankelijk en onpartijdig orgaan tijdens de uitvoering van haar controlebevoegdheid, waardoor het als een rechtscollege beschouwd wordt.⁹³² Dat zij niet tot de rechterlijke macht behoort, is daarvoor geen beletsel. Bovendien is wraking en verschoning mogelijk.⁹³³ Critici noemen het een politiek en allesbehalve rechterlijk orgaan.⁹³⁴

Gelet op haar bevoegdheden moet het VCI alle beslissingen, machtigingen, adviezen, akkoorden en bevestigingen over de bijzondere inlichtingenmethoden ontvangen.⁹³⁵ Zij heeft inzage in het volledige dossier en kan bijkomende onderzoeken stellen of bevelen.⁹³⁶

⁹²⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2012*, Brussel, Intersentia, 2012, 62; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2012*, Brussel, Intersentia, 2012, 54; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2013*, Brussel, Intersentia, 2013, 77; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, 81; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2015*, Brussel, Intersentia, 2015, 61; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 95; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, 38; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2018*, Brussel, Intersentia, 2018, 25; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2019*, Brussel, Intersentia, 2019, 54; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2020*, Brussel, /, 2020, 94; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, /, 2021, 110.

⁹³⁰ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; GwH 22 april 2021, nr. 64/2021, overw. B.2.1.; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 190.

⁹³¹ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 15; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 55; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 41; W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

⁹³² Arbitragehof 25 januari 2006, nr. 14/2006; GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; F. SCHUERMAN, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1.

⁹³³ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 191.

⁹³⁴ W. DE SMEDT, "België heeft al een Patriot Act", *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 10.

⁹³⁵ Art. 43/3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹³⁶ Art. 43/5, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

De controle op uitzonderlijke methoden vindt plaats op basis van de documenten die de Commissie wettelijk aan het VCI moet verschaffen, in de vorm van een bijzonder register. Daarnaast kan de Commissie uit eigen beweging of op vraag van het VCI bijkomende documenten voorleggen.⁹³⁷ De controle van specifieke methoden blijft beperkt tot elk nuttig document dat op eigen initiatief of op vraag van het VCI door de Commissie wordt meegedeeld.⁹³⁸

Het VCI heeft toegang tot het volledige dossier van de inlichtingendiensten en het volledige dossier van de Commissie. Bovendien, indien het VCI dat nodig acht, kan er bijkomende informatie aan de Commissie of inlichtingendiensten gevraagd worden. De Commissie en de betrokken inlichtingendienst dienen aan de vorderingen een onverwijld gevolg te geven.⁹³⁹ In werkelijkheid ontvangt het VCI *quasi* alle documenten van de Commissie.⁹⁴⁰

Zij kan de betrokken diensten, de leden en het diensthoofd, en commissieleden horen die betrokken waren bij het gebruik van de bijzondere inlichtingenmethoden. Daarbij is de eventuele klager en zijn advocaat niet aanwezig. Het beroepsgeheim en alle gegevens moeten worden meegedeeld. Echter zal in geval van een nog lopend opsporings- of gerechtelijk onderzoek overleg plaatsvinden tussen de betrokken magistraat en het VCI. De voorzitter van het VCI zal uitspraak moeten doen, na raadpleging van het diensthoofd, indien een lid van een dienst of de Commissie zich beroept op zijn beroepsgeheim.⁹⁴¹ De Dienst Enquêtes I kan zij inschakelen die over de bevoegdheden beschikt uit de Toezichtswet van 1991. Voor een controlerende instantie heeft zij vergaande bevoegdheden.⁹⁴²

⁹³⁷ Art. 43/5, §1, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹³⁸ Art. 43/5, §1, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹³⁹ Art. 43/5, §1, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁴⁰ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 55.

⁹⁴¹ Art. 43/5, §4, eerste-derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁴² M. VERMEULEN, "Koning Eenoog in het land der blinden. De BIM [bijzondere inlichtingenmethoden]-wet gezien door het oog van de VN Mensenrechtenraad", *Orde dag* 2011, afl. 56, (111) 116; P. DE SMET, "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (93) 113; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 41.

7.3.2.1. Adiëring van het Vast Comité I

Zij kan die controlebevoegdheid uitoefenen op eigen initiatief. Echter kan dat ook op verzoek van een derde door middel van een schriftelijk en, op straffe van nietigheid, met grieven onderbouwde klacht die een persoonlijk en rechtmatig belang kan aantonen. Niets belet dat de verdediging, die merkt dat in de strafprocedure informatie van een inlichtingendienst afkomstig is, een klacht indient. De klacht mag niet kennelijk ongegrond zijn. Het *ultra petitia*-beginsel⁹⁴³ geldt. Er kan geen ruimere controle uitgevoerd worden dan wat oorspronkelijk gevraagd is. Daarnaast is er een controle wanneer de Commissie een methode schorst omwille van onwettigheden en een exploitatieverbod heeft opgelegd. Een gelijkaardige situatie doet zich voor wanneer de minister een beslissing neemt inzake de uitzonderlijke methoden.⁹⁴⁴

7.3.2.2. Schorsing en vernietiging

Het VCI heeft na haar vating een maand om te beslissen. De controle kent geen schorsende werking. Het VCI kan afwijkend daarover beslissen en toch de schorsing bevelen.⁹⁴⁵ Dit heeft tot gevolg dat vernietiging van gegevens zware gevolgen heeft voor inlichtingendiensten. Immers zal de vernietigde informatie andere informatie besmetten en wordt *the fruits of the poisonous tree*-doctrine toegepast.⁹⁴⁶

Een methode die volgt en gebaseerd is op een onwettige methode, is ook onwettig.⁹⁴⁷ Indien er geen voldoende verband is tussen de verschillende methoden, tast de onwettigheid van de ene methode niet de wettigheid van de andere methode aan.⁹⁴⁸ Wat de rapporten die vernietigde gegevens bevatten betreft, heeft ze in zaken beslist dat die ook vernietigd dienden te worden en geenszins bruikbaar zijn.⁹⁴⁹

⁹⁴³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 106.

⁹⁴⁴ Art. 43/4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁴⁵ Art. 43/4, tweede en vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁴⁶ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 58.

⁹⁴⁷ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2012*, Brussel, Intersentia, 2012, 64; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, 42.

⁹⁴⁸ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2015*, Brussel, Intersentia, 2015, 69-70.

⁹⁴⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2018*, Brussel, Intersentia, 2018, 59.

De schorsing heeft overigens nooit de schorsing van het gebruik van de gegevens tot gevolg, niet door inlichtingendiensten, noch het gebruik ervan in een strafzaak. Het betreft enkel de schorsing van de tenuitvoerlegging van een nog lopende methode.⁹⁵⁰

Indien het VCI van oordeel is dat er een onwettigheid is, beveelt zij de stopzetting van de methode indien de methode nog in uitvoering is of de Commissie ze geschorst heeft. De verzamelde gegevens, op basis van de methode, zijn niet exploiteerbaar en worden vernietigd op bevel van het VCI. Het VCI brengt de gemotiveerde beslissing ter kennis van de Commissie, het diensthoofd en de minister.⁹⁵¹ Indien het VCI van oordeel is dat er geen onwettigheid is, heft zij middels een gemotiveerde beslissing de schorsing en het verbod van de Commissie op. In dat geval zal het VCI de beslissing ter kennis brengen van de Commissie, het diensthoofd en de minister.⁹⁵²

In het bijzijn van het diensthoofd, een veiligheidsofficier van de betrokken dienst en een Commissielid volgt de vernietiging waarover een vernietigingsrapport volgt. De vernietiging dient ook binnen bepaalde termijnen na de beslissing van het VCI te volgen door de betrokken dienst.⁹⁵³

Het VCI heeft overigens, tegen de wet in, de Antigoondocctrine toegepast bij onwettigheden die de miskenning van een louter formalisme betroffen.⁹⁵⁴ Reeds sinds 2004 opperde zij de toepassing daarvan. Op die manier zou ook het gebruik van de informatie in een strafdossier gestroomlijnd worden.⁹⁵⁵ Gedeeltelijke vernietiging is eveneens mogelijk.⁹⁵⁶

⁹⁵⁰ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 104-105.

⁹⁵¹ Art. 43/6, §1, eerste-tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁵² Art. 43/6, §1, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁵³ Art. 13 KB 12 oktober 2010 houdende uitvoering van diverse bepalingen van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 8 november 2010; P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 56.

⁹⁵⁴ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2012*, Brussel, Intersentia, 2012, 64; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 101-102.

⁹⁵⁵ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, 76; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 104.

⁹⁵⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 69.

Er staat geen rechtsmiddel open tegen de beslissing van het VCI.⁹⁵⁷ Immers heeft de Commissie ook al controle uitgeoefend.⁹⁵⁸ Dat betekent niet dat het VCI controle uitoefent op de beslissingen van de Commissie. Het eigenlijke controlevoorwerp is in beginsel de beslissing van het diensthoofd. Pas ondergeschikt komt de eventuele schorsing door de Commissie ter sprake.⁹⁵⁹

7.3.2.2.1. Invloed op de strafprocedure

Inlichtingendiensten staan machteloos tegenover de diensten en overheden die reeds kennis kregen van de informatie. Indien gerechtelijke overheden of politiediensten reeds informatie verkregen, zullen zij een melding krijgen van de mogelijke problemen naar wettigheid, maar geenszins is er een plicht tot vernietiging op dat niveau.⁹⁶⁰

Volgens het VCI zal de Antigoondocctrine toepassing krijgen. Zelfs in de veronderstelling dat de informatie verzameld is op basis van een onwettig systeem van gegevensverzameling, al dan niet door een buitenlandse partner.⁹⁶¹ Nochtans was zij eerder voorstander van een exploitatieverbod en een bevel tot materiële vernietiging dat zou doorwerken binnen gerechtelijke overheden, indien zij zelf ook onderworpen is aan die plicht.⁹⁶²

De wet voorziet weinig expliciete op straffe van nietigheid formuleringen, terwijl die voor toepassing van de Antigoonrechtspraak in het strafprocesrecht het meest bepalend zijn. Wel vereist de beslissing van het diensthoofd voor een specifieke methode⁹⁶³ en het ontwerp van machtiging van het diensthoofd voor de uitzonderlijke methode⁹⁶⁴ een aantal vermeldingen op straffe van onwettigheid. De WIV verwijst in een eerder artikel over het gebruik van menselijke bronnen⁹⁶⁵ naar die desbetreffende artikelen met dat ze op straffe van nietigheid

⁹⁵⁷ Art. 43/8 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁵⁸ Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 60.

⁹⁵⁹ W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 41.

⁹⁶⁰ P. VAN SANTVLIET, "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, (51) 58.

⁹⁶¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, 39-41.

⁹⁶² VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, 127.

⁹⁶³ Art. 18/3, §2, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁶⁴ Art. 18/10, §2, tweede lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁶⁵ Art. 18/2, §4 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

zijn. Of dat ook buiten het toepassingsgebied van gebruik van menselijke bronnen is, is onduidelijk.

Verder moeten de beslissingen tot machtiging van het plegen van misdrijven door agenten⁹⁶⁶ en menselijke bronnen⁹⁶⁷ bepaalde informatie op straffe van onwettigheid bevatten. DE HERT en DECAIGNY concluderen dan ook dat de BIM-regeling onvoldoende vertrekt vanuit een grondrechtenperspectief. Immers is het volstrekt onduidelijk hoe nietigheden gesanctioneerd zullen worden in een strafprocedure.⁹⁶⁸

Echter dient dit genuanceerd te worden. Zowel het Hof van Cassatie⁹⁶⁹, het GwH⁹⁷⁰ als het EHRM⁹⁷¹ hebben standpunt ingenomen dat het EVRM niet vereist dat er automatische sancties voorzien worden.⁹⁷²

7.3.2.2.2. Gebruik van onwettige gegevens *à décharge*

Er moet mijns inziens rekening worden gehouden met de geldende rechtspraak binnen het strafprocesrecht en het *à décharge* gebruik van onrechtmatig en onregelmatig bewijs.

De door de raadkamer of KI nietig verklaarde en ter griffie neergelegde stukken mochten aanvankelijk niet ingezien of gebruikt worden in de strafprocedure.⁹⁷³ De materiële verwijdering was nodig om beïnvloeding van de vonnisrechter en de moeilijke denkoefening met abstraheren van nietig verklaarde stukken te vermijden.⁹⁷⁴ Het Arbitragehof oordeelde echter dat het definitief of absoluut uitsluiten van bewijs in het kader van de zuivering der nietigheden, waardoor partijen geen toegang meer hebben tot die gegevens, een onevenredige inperking is van het recht van verdediging en het recht op een eerlijk proces.⁹⁷⁵

⁹⁶⁶ Art. 13/1, §3 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁶⁷ Art. 13/1/1, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁶⁸ P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 28-30.

⁹⁶⁹ Cass. 16 november 2004, P.04.0644.N.

⁹⁷⁰ GwH 22 december 2010, nr. 158/2010; GwH 27 juli 2011, nr. 139/2011.

⁹⁷¹ EHRM 28 juli 2009, nr. 18704/05, Lee Davies/België.

⁹⁷² R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 53.

⁹⁷³ Oud art. 131, §2 en oud art. 235bis, §6 Sv.; art. 28 en 32 Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998; art. 6 en 8 Wet 4 juli 2001 tot wijziging van sommige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en tot wijziging van de wet van 19 februari 2001 betreffende de proceduregebonden bemiddeling in familiezaken, *BS* 24 juli 2001.

⁹⁷⁴ Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1, 63.

⁹⁷⁵ Arbitragehof 8 mei 2002, nr. 86/2002.

Immers kan de vervolgde partij nooit het recht ontzegd worden zijn onschuld aan te tonen, aldus het Hof van Cassatie.⁹⁷⁶ VAN DEN WYNGAERT was reeds binnen de Commissie-Franchimont kritisch tegenover het ingevoerde voorstel om de stukken voor iedereen materieel te verwijderen om hoger genoemde redenen.⁹⁷⁷

De door de onderzoeksgerechten nietig verklaarde stukken worden daarom neergelegd ter griffie, behoudens hoger beroep. Echter is het aan het onderzoeksgerecht om te oordelen in welke mate de stukken in de strafprocedure ingezien en aangewend mogen worden door een partij, met inachtneming van de rechten van andere partijen.⁹⁷⁸

Het Arbitragehof argumenteerde haar beslissing op basis van de rechten van verdediging. Echter heeft zij geen expliciet standpunt ingenomen of het absoluut uitsluiten betrekking heeft op *à charge* of *à décharge* gebruik. Het Arbitragehof gebruikte algemene bewoordingen. Sommigen denken dat het Arbitragehof enkel bewijzen *à décharge* beoogde.⁹⁷⁹

Een andere redenering is ook mogelijk. Immers oordeelde het Arbitragehof enerzijds dat de invoering van de zuivering der nietigheden tot doel had de onzekere rechtspraak van het Hof van Cassatie over het *à décharge* gebruik van nietig verklaard bewijs te verhelpen. Anderzijds is het om hoger genoemde reden absolute karakter van de bewijsuitsluiting problematisch voor het recht van verdediging en het recht op een eerlijk proces. Zeker in geval de uitgesloten stukken “*elementen bevatten die onontbeerlijk kunnen zijn voor de*

⁹⁷⁶ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Vastersavendts: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1924/3, 17.

⁹⁷⁷ Amendement: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/15; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/12, 16-17; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/20, 3-4; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17, 144-145, 147-148; Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/2, 54, 64-67; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4, 59, 290-291, 295.

⁹⁷⁸ Art. 131, §2 en art. 235bis, §6 Sv.; Art. 2 en 7 Wet 14 december 2012 tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, *BS* 22 april 2013.

⁹⁷⁹ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-0041/010, 18-19.

verdediging van een partij". Een rechter moet daarom oordelen of het aanwenden van dergelijke stukken in functie van het recht van verdediging en art. 6 EVRM wenselijk is, met inachtneming van de rechten van andere partijen.⁹⁸⁰

Op basis van die argumentatie moeten de nietigverklaarde stukken door de verdediging gebruikt kunnen worden. Of dat het *à charge* of *à décharge* elementen betreffen is irrelevant, daar het recht van verdediging het doorslaggevend criterium is.⁹⁸¹ Het is echter geen absoluut recht voor de vervolgte partij om alle nietig verklaarde stukken te mogen aanwenden. De onderzoeksgerechten kunnen dat volledig of deels beperken.⁹⁸²

Daarmee was de strijd niet beslecht. Zo zijn er mislukte wetgevende initiatieven geweest die een onderscheid wensten te maken tussen een bewijs verkregen *à charge* en een bewijs verkregen *à décharge*. Daarbij zou het bewijs verkregen *à décharge* altijd toelaatbaar zijn en ontsnappen aan de Antigoontoets. Enkel het bewijs verkregen *à charge* valt dan onder de Antigoontoets, waarna de voormelde procedure door het onderzoeksgerecht zou moeten toegepast worden na een nietigverklaring. Nochtans, zoals eerder aangehaald, maakte het Arbitragehof dergelijk onderscheid niet. In elk geval moet ze nu reeds rekening houden in haar beslissing met de rechten van de andere partijen, waaronder het recht op een eerlijk

⁹⁸⁰ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/010, 19; Arbitragehof 8 mei 2002, nr. 86/2002, overw. B.6.2.; GwH 30 juni 2016, nr. 102/2016; E. VANDEBROEK, "Nietigverklaard bewijsmateriaal", *NJW* 2016, afl. 349, 727-728. P. DE HERT en D. DE WOLF, "Aanpassingen aan de Wet-Franchimont ongedaan gemaakt: de waarden achter het strafprocesrecht herbekeken? (noot onder Arbitragehof nr. 86/2002, 8 mei 2002)", *T.Strafr.* 2003, afl. 5, (247) 251.

⁹⁸¹ Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/010, 19; Wetsvoorstel tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, *Parl.St. Kamer* 2011-2012, nr. 53-2275/001, 4.

⁹⁸² Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/010, 18.

proces.⁹⁸³ Indien die theorie toepasbaar zou zijn bij het VCI, zouden de gegevens *à décharge* nooit vernietigd worden, daar ze zelf niet onwettig kunnen zijn.

Hof van Cassatie is in haar rechtspraak wispelturig. Zo oordeelde het Hof in 1999 dat de rechter, die de beklaagde het recht ontzegt een met een procedurefout behepte getuigenverklaring te gebruiken, het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging miskent.⁹⁸⁴ Eerder oordeelde ze over het gebruik ter verdediging van een nietig proces-verbaal.⁹⁸⁵

Na de wetswijziging uit 1998 oordeelde ze echter dat *“het definitief verwijderen uit de rechtspleging van de ingevolge een zuiveringsprocedure ... nietig verklaarde stukken komt allen ten goede, daar deze nietige stukken tegen niemand worden ingebracht en elkeen uitsluitend beoordeeld wordt op grond van geldige stukken; hieruit volgt dat deze nietige stukken steeds definitief uit de procedure dienen verwijderd te worden en door niemand verder aangewend kunnen worden.”*⁹⁸⁶

Die rechtspraak was aan kritiek onderhevig door de vermeende miskenning van art. 6 EVRM en de strijdigheid ervan met de rechtspraak van het EHRM.⁹⁸⁷ Na het arrest van het Arbitragehof keerde ze terug op haar eerdere rechtspraak. In beginsel moet de beklaagde zelfs nietig verklaarde stukken ter verdediging kunnen invoeren.⁹⁸⁸

⁹⁸³ Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/008; Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/009; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Kamer* 2012-2013, nr. 53-0041/010, 4, 20-22; Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Senaat* 2012-2013, nr. 5-1924/7; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Vastersavendts: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St. Senaat* 2012-2013, nr. 5-1924/8.

⁹⁸⁴ Cass. 3 november 1999, AR P.99.0295.F.

⁹⁸⁵ Cass. 13 januari 1998, AR P.97.1534.N.

⁹⁸⁶ Cass. 28 maart 2000, AR 9.00.0464.N; Cass. 19 december 2000, AR P.00.1691.N; Cass. 11 december 2001, AR P.01.1535.N.

⁹⁸⁷ L. ARNOU, "Als een stuk uit dossier is geweerd, kan niemand het nog gebruiken (noot onder Cass. 11 december 2001)", *Juristenkrant* 2002, afl. 41, 1; L. ARNOU, "Als een stuk uit strafdossier is verwijderd, kan niemand het nog gebruiken (noot onder Cass. 19 december 2000)", *Juristenkrant* 2001, afl. 22, 1.

⁹⁸⁸ Cass. 22 juni 2005, AR P.05.0646.F; C. IDOMON, "Nietigverklaring van voor de beklaagde voordelige stukken (noot onder Cass. 3 november 1999)", *RW* 2000-01, (305) 306-307; J. MEESE, "Over het gebruik van onrechtmatig verkregen bewijsmiddelen als verweer voor de verdachte (noot onder Cass. 3 november 1999)", *T.Strafr.* 2000, 257-258; L. ARNOU, "Beklaagde mag nietige stukken aanvoeren voor verdediging (noot onder Arbitragehof nr. 86/2002, 8 mei 2002)", *Juristenkrant* 2002, afl. 50, 4-5; R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 441.

Het is daarom wenselijk dat de BIM-Commissie en het VCI terughoudend zijn, vooraleer er definitief beslist wordt gegevens te vernietigen, indien deze gegevens bruikbaar zijn voor een strafprocedure. Dat wringt mogelijk met de inlichtingenfinaliteit die inlichtingendiensten hebben. Moest dezelfde situatie zich voordoen in de strafprocedure, is er geen zekerheid dat de gegevens uitgesloten worden. Indien toch, zal op basis van de rechten van verdediging een beoordeling moeten volgen over de aanwending van de stukken, teneinde de rechten van verdediging optimaal te kunnen uitoefenen.

Nu mist de verdediging een kans. Indien de gegevens nog niet overgezonden waren aan de gerechtelijke overheden, zullen zowel de gerechtelijke overheden als de verdediging nooit weet hebben gehad van het bestaan van die informatie. Dat terwijl relevante elementen over de regelmatigheid van het bewijs, de inhoud van de zaak of de ontvankelijkheid van de strafvordering voorhanden waren.

7.3.2.3. Inzagerecht en de beslissing

Indien de controle plaats zou vinden na een klacht, zal de klager inzage krijgen gedurende 5 dagen op de griffie van het VCI, in een dossier bestaande uit de relevante stukken. Echter is die inzage beperkt in het belang van bronbescherming, bescherming van persoonlijke levenssfeer van derden, de opdrachten van inlichtingendiensten en de wettelijke classificatieregels.⁹⁸⁹

Eventueel zullen de betrokken diensten voorafgaand adviseren over de gegevens in het dossier. Er is altijd een wettelijk verplicht minimum, zoals het juridische kader van de methoden dat het gebruik ervan rechtvaardigde, de aard en ernst van de eerder genoemde dreiging en het type verzamelde persoonsgegevens. Echter kan ook de inzage van die stukken beperkt of ontzegd worden. Een inzage mag de opdrachten niet schaden.⁹⁹⁰

Het inzagerecht is daardoor beperkt. De verdediging die inzage vraagt in alle relevante stukken om een rechtmatigheidscontrole door te kunnen voeren, botst op de Classificatiewet. Bovendien stelt het VCI dat het niet aan de verdediging is daarover te oordelen. Desondanks

⁹⁸⁹ Art. 43/5, §3, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁹⁰ Art. 43/5, §3, tweede en derde lid, 1°-3° Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

vindt het VCI dat de reeds bestaande mogelijkheden tot inzage aan een inperking toe zijn.⁹⁹¹ De klager en zijn advocaat hebben ook hoorrecht.⁹⁹²

De beslissing van het VCI zal hem ter kennis gebracht worden, mogelijk in beperkte vorm om de hogergenoemde redenen of in geval er samenloop is met een lopend gerechtelijk of opsporingsonderzoek om die laatste niet te hinderen.⁹⁹³ Meer specifiek mag er geen informatie voorkomen die de nationale belangen zou kunnen aantasten en zal in de beslissing, in plaats van de desbetreffende informatie, een verwijzing naar het artikel staan.⁹⁹⁴ Indien het VCI beslist geen gevolg te geven aan een klacht, wordt de klager gemotiveerd ingelicht.⁹⁹⁵

Overigens heeft een klacht beperkte invloed. Het is mogelijk dat eerst de stelselmatige controle die het VCI uitvoert, heeft plaatsgevonden en pas later de controle na vatting door een klacht. Indien tijdens de eerste controle het VCI beslist dat geen exploitatieverbod of vernietiging nodig is, is die beslissing definitief en kan ze daar bij een latere controle niet op terugkomen.⁹⁹⁶

7.3.3. Toezicht

Daarnaast is er parlementaire of externe controle op inlichtingendiensten, in de vorm van het VCI en de daarbij behorende Dienst Enquêtes I. De wet van 1991 kwam tot stand naar aanleiding van de aanbevelingen die de POC Bendecommissie I voorstelde.⁹⁹⁷ De Raad van Europa wenst overigens ook dergelijke controle.⁹⁹⁸

Het VCI heeft in het kader van de bijzondere inlichtingenmethoden een controletaak. Echter belet dat niet toezicht uit te oefenen op de gewone methoden op grond van haar algemene toezichtsbevoegdheid inzake de rechtmatigheid en doelmatigheid van de activiteiten van

⁹⁹¹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 105, 211.

⁹⁹² Art. 43/5, §4, vierde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁹³ Art. 43/6, §2 Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁹⁴ Art. 43/6, §2, eerste lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁹⁵ Art. 43/4, derde lid Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

⁹⁹⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 106.

⁹⁹⁷ Motie aangenomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl. St. Kamer* 1989-1990, nr. 59/11, 2-3.

⁹⁹⁸ CM/AS(2006)Rec1713; PACE Recommendation 1713 (2005).

inlichtingendiensten. Daarop vindt overigens ook parlementaire controle door de begeleidingscommissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers plaats. Het VCI is een onafhankelijk en geen parlementair orgaan.⁹⁹⁹

Het toezicht heeft, zo luidt de wet, in het bijzonder betrekking op de bescherming van de fundamentele rechten van de Grondwet of wet.¹⁰⁰⁰ Het toezicht heeft geen betrekking op gerechtelijke overheden of op handelingen die ze bij de uitoefening van de strafvordering stellen.¹⁰⁰¹ Het VCI treedt ofwel ambtshalve, op verzoek van de Kamer, op verzoek van de minister, de bevoegde overheid op.¹⁰⁰² De wet voorziet dat zij onderzoeken instelt over de activiteiten, interne reglementen, richtlijnen en de documenten die het handelen van inlichtingendiensten regelt.¹⁰⁰³

Particulieren kunnen klachten en aangiften doen over de werking, het optreden, handelen en nalaten van inlichtingendiensten.¹⁰⁰⁴ Iedere privé-persoon die rechtstreeks betrokken was bij het optreden van inlichtingendiensten kan dat doen bij het VCI, waarna de Dienst Enquêtes I onderzoekt.¹⁰⁰⁵ De klacht of aangifte mag geen kennelijk niet gegronde klacht zijn.¹⁰⁰⁶ Die beslissing dient gemotiveerd en schriftelijk ter kennis gebracht te worden. Ook het resultaat bij een uitgevoerd onderzoek dient ter kennis worden gebracht van de klager. Echter voorziet de wet dat enkel algemene bewoordingen gebruikt worden.¹⁰⁰⁷ Op die manier zal de klager

⁹⁹⁹ Art. 65 Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991; Wetsontwerp tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *Parl. St.* Kamer 1990-1991, nr. 1305/1, 5-7; Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1, 18; H. BOS-OLLERMANN, "Meerdere wegen naar Straatsburg. Geheime methoden en toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in België en Nederland", *Orde dag* 2011, afl. 56, (99) 103-104.

¹⁰⁰⁰ Art. 1, 1° Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰¹ Art. 2, eerste lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰² Art. 32, eerste lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰³ Art. 33, eerste lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰⁴ Art. 34, eerste lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰⁵ Art. 40, tweede lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991; H. MATTHIJS en J. SABLON, "De veiligheid van de Staat: een actuele analyse van de geheime dienst", *RW* 2004-05, afl. 17, (641) 642.

¹⁰⁰⁶ Art. 34, vierde lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

¹⁰⁰⁷ Art. 34, vijfde-zesde lid Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

geen gehele of gedeeltelijke inzage in het dossier krijgen.¹⁰⁰⁸ De verkregen resultaten zijn bruikbaar in een gerechtelijke procedure.¹⁰⁰⁹

7.3.4. Prejudicieel adviesverlener

7.3.4.1. Algemeen kader

De raadkamer kan tijdens de regeling van de rechtspleging een zuivering van nietigheden doorvoeren.¹⁰¹⁰ Wanneer ze in het kader daarvan een dossier onderzoekt, waarin het niet-geclassificeerde proces-verbaal aanwezig is, kan zij een schriftelijk advies vragen aan het VCI over de wettigheid of wettelijkheid van de door de inlichtingendiensten aangewende methoden. Zij kan dat ambtshalve, op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de partijen zoals de burgerlijke partij, de beklaagde of hun advocaten doen.¹⁰¹¹

Voor de vonnisrechter bestaat dezelfde mogelijkheid tijdens het onderzoek ten gronde.¹⁰¹² Bijgevolg kunnen de partijen minstens tot tweemaal toe verzoeken om dergelijk advies, op voorwaarde dat het een gerechtelijk onderzoek betreft.¹⁰¹³ Wel valt op te merken dat het over keuzemogelijkheden gaat. Immers zullen de regels die gelden binnen de zuivering der nietigheden bepalen of er al dan niet een nieuwe zuivering voor het vonnisgerecht kan plaatsvinden, nadat er reeds een zuivering voor de onderzoeksgerechten heeft plaatsgevonden.

Dat die mogelijkheid niet voorzien is voor een dossier waarin informatie van inlichtingendiensten zit, maar zonder het niet-geclassificeerd proces-verbaal, zorgt evenwel voor een ongelijkheid.¹⁰¹⁴ Het VCI stelde in 2021 daarom voor om de procedure te verruimen.

¹⁰⁰⁸ F. FRANCEUS, "De Belgische regelgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten kort getoetst aan de good practices van de Human Rights Council van de Verenigde Naties", *TBP* 2011, afl. 10, (547) 554.

¹⁰⁰⁹ W. VAN LAETHEM, "'Ik, onbetrouwbaar?'. Rechtsmiddelen tegen het gebruik van intelligence in het bestuursrecht", *Orde dag* 2008, afl. 42, (37) 39.

¹⁰¹⁰ Art. 131 Sv.

¹⁰¹¹ Art. 131bis, eerste lid Sv.; art. 35 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

¹⁰¹² Art. 189quater en art 279bis Sv.; art. 36-37 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

¹⁰¹³ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 52.

¹⁰¹⁴ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 168; G. RAPAILLE, "Comité permanent de contrôle des services de renseignement et de sécurité" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, straffordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, (81) 102; W. VAN LAETHEM, "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, (29) 41.

Immers is er binnen de strafprocedure controle door de KI¹⁰¹⁵ op de regelmatigheid van het onderzoek. Echter is er geen vergelijkbaar toezicht op de informatie van inlichtingendiensten die in het strafdossier zitten. Dat onderscheid valt niet te verantwoorden.¹⁰¹⁶ De wetgever ging daar niet op in en meende dat het VCI strafonderzoeken met inlichtingenonderzoek verwarde. Bovendien voorziet de beperkte bewijswaarde van het niet-geclassificeerde proces-verbaal in voldoende waarborgen voor de verdediging.¹⁰¹⁷ Daarmee reageerde de wetgever naast de kwestie. Immers ging het standpunt van het VCI expliciet over situaties zonder het niet-geclassificeerd proces-verbaal.

7.3.4.2. Waar is de KI?

De wetgever heeft nagelaten dezelfde procedure te voorzien voor de KI, wat mogelijk een schending is van het gelijkheidsbeginsel. Nochtans is er een amendement¹⁰¹⁸ aangenomen die daarin voorziet. LANDUYT en BEKAERT halen de procedure aan van de inbeschuldigingstelling. Mijns inziens is de ontstentenis van die mogelijkheid niet problematisch aangezien de in verdenking gestelde reeds de mogelijkheid had om het verzoek te stellen voor de raadkamer, die een noodzakelijke tussenstap vormt in de verwijzingsprocedure naar het hof van assisen. Daarentegen is de situatie van voorrecht van rechtsmacht problematischer, aangezien de raadkamer in die procedure in beginsel niet tussenkomt.¹⁰¹⁹ Bovendien is het ook niet consistent met de prominente plaats van de KI met betrekking tot de controle van de regelmatigheid van de procedure.¹⁰²⁰ Evenals met haar prominente rol bij de BOM-controle.¹⁰²¹

LANSENS, LEMMENS, VANGEEBERGEN en VAN DAELE menen dat die mogelijkheid wel bestaat. Het VCI vermeldt ook de bevoegdheid van KI. Niets belet dat de vervolging een

¹⁰¹⁵ Art. 235bis Sv.

¹⁰¹⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, /, 2021, 151.

¹⁰¹⁷ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer 2021-2022*, nr. 55-2706/001, 36-37.

¹⁰¹⁸ Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer 2009-2010*, nr. 52-2128/004, 9-11; Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer 2009-2010*, nr. 52-2128/005, 10-11, 26; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Clotilde Nyssens: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer 2009-2010*, nr. 52-2128/007, 59-61.

¹⁰¹⁹ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW 2010-11*, afl. 2, (50) 52.

¹⁰²⁰ Art. 235bis Sv.

¹⁰²¹ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW 2010-11*, afl. 2, (50) 54.

klacht neerlegt bij het VCI. Ook het GwH ziet in die klachtmogelijkheid een garantie op een eerlijk proces. Er moet opgemerkt worden dat in de procedure voor de vonnisrechter de wet spreekt over wettelijkheid. Indien het verzoek gesteld wordt tijdens de fase voor de onderzoeksgerechten vermeldt de wet wettigheden. Wellicht gaat het over een terminologisch onderscheid zonder gevolgen.¹⁰²²

7.3.4.3. Geen plicht voor de rechter

LANDUYT en BEKAERT menen dat de onderzoeks- of vonnisgerechten of het openbaar ministerie niet zelf een wettigheidscontrole kunnen uitvoeren van de gebruikte methoden of het advies.¹⁰²³ Mijns inziens belet niets de voornoemde actoren op basis van het strafdossier de nodige conclusies te trekken. De auteurs nuanceren overigens hun eigen standpunt, het zou een feitelijke onmogelijkheid zijn door het gebrek aan informatie in het strafdossier.¹⁰²⁴

Er kan op gewezen worden dat de Classificatiewet de mogelijkheid voorziet informatie mee te delen aan gerechtelijke overheden. Weliswaar zou dat problematisch zijn voor de wapengelijkheid en tegenspraak, gelet op de niet-kennisname van die stukken door de partijen.

Gelet op de analogie BOM-regeling is de daar geldende rechtspraak eveneens toepasbaar. De extra mogelijkheid tot een BOM-controle laat de vonnisrechter niet toe de KI te gelasten wanneer de regelmatigheidscontrole van de bijzondere opsporingsmethoden geen inzage in het vertrouwelijk dossier vereist.¹⁰²⁵ Naar analogie zal de raadkamer of de vonnisrechter de zaak niet naar het VCI sturen indien zij de bijzondere inlichtingenmethoden op basis van het strafdossier kan controleren.

Dat echter sinds 2010 de mogelijkheid bestaat en er geen enkel advies gevraagd is, toont aan dat rechters zich in staat achten te oordelen over het dossier met inbegrip van de informatie

¹⁰²² GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 168; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1; P. LANSSENS en H. LEMMENS, "Veiligheid van de Staat" in J. KERKHOFS, P. VAN LINTHOUT en A. SCHOTSAERT (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, (151) 165; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 59.

¹⁰²³ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 53.

¹⁰²⁴ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 54.

¹⁰²⁵ Cass. 14 februari 2023, AR P.22.1547.N.

afkomstig van inlichtingendiensten.¹⁰²⁶ Mogelijk bestaat er een verband tussen de rechtspraak over politionele informatie en de bestaande aanvoeringslast voor de verdediging. Mogelijk zullen rechters enkel advies vragen indien de onregelmatigheid aannemelijk is gemaakt.

7.3.4.4. Het Vast Comité I

DE HERT had twijfels of de procedure voldoende het gebrek aan wapengelijkheid en tegenspraak zou compenseren en de toets van de grondrechten zou doorstaan. Immers was hij van mening dat het VCI niet te vergelijken is met de KI en de rol die het bij de BOM-controle krijgt of een raadkamer inzake de zuivering der nietigheden.¹⁰²⁷

De doorverwijzing naar het VCI is gelet op haar samenstelling en de veiligheidsmachtigingen van het niveau “zeer geheim” redelijk verantwoord, meent het GwH, gelet op haar ruime controlemogelijkheden en -bevoegdheden aan.¹⁰²⁸ Het komt de rechtsbescherming ten goede.¹⁰²⁹

Zij heeft ruime controlebevoegdheden en een ruime informatiepositie die haar rol als adviesverlener kan rechtvaardigen, ondanks de afwezigheid van magistraten.¹⁰³⁰ Het GwH ziet voldoende waarborgen. Weliswaar behoort het VCI niet tot de rechterlijke macht, maar is het een onafhankelijke en onpartijdige instantie die ingrijpende onderzoeksmaatregelen kan nemen en toegang heeft tot het volledige inlichtingendossier.¹⁰³¹

De gegevens die in het proces-verbaal staan, moeten niet door de gerechtelijke overheden vernietigd worden na de termijn waarbinnen inlichtingendiensten dat dienen te doen.¹⁰³² Bij

¹⁰²⁶ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, /, 2021, 107.

¹⁰²⁷ P. DE HERT, "De glans van de nieuwe bijzondere inlichtingenbevoegdheden", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 1-2; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De nieuwe wet op inlichtingendiensten in België. Ruime en nieuwe bevoegdheden voor geheime diensten", *Computerr.* 2010, afl. 4, 188-191; P. DE HERT en T. DECAIGNY, "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, (24) 30; R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 53.

¹⁰²⁸ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 185.

¹⁰²⁹ D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (207) 229.

¹⁰³⁰ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 168.

¹⁰³¹ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1.

¹⁰³² GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

een telefoontap door inlichtingendiensten, kan het relevant zijn voor de verdediging om de juistheid na te kunnen gaan van de communicaties, wat niet mogelijk is bij een vernietiging door een inlichtingendienst. Het Hof stelt dat de voorziene termijnen die een vernietiging voorschrijven niet van toepassing zijn wanneer gegevens opgenomen zijn in of steun vinden in het desbetreffende proces-verbaal. Op die manier kan het VCI met kennis van zaken de opdracht van prejudiciële adviesverlening uitvoeren.¹⁰³³ VANGEEBERGEN meent dat die redenering voor alle andere gegevens, voortkomend uit bijzondere inlichtingenmethoden, navolging moet krijgen.¹⁰³⁴

7.3.4.5. Het tijdstip van de controle

Het verzoek, respectievelijk de vordering dient in beginsel voor ieder ander rechtsmiddel, *in limine litis*, opgeworpen worden. De mogelijkheid bestaat ook nog indien nieuwigheden tijdens de zitting aan het licht komen. De wet vereist concrete en nieuwe elementen in dat geval.¹⁰³⁵ Concrete gegevens zijn welomschreven, duidelijke en bepaalde gegevens die niet van enige geloofwaardigheid ontbloeit zijn binnen de BOM-controle.¹⁰³⁶ De raadkamer zal het dossier aan het openbaar ministerie verzenden, waarna zij het VCI dient te vatten.¹⁰³⁷

Het GwH vond het verantwoord dat er geen verplichte voorafgaande controle door het VCI is bij de doorverwijzing naar het vonnisgerecht, zoals bij de BOM-controle. De wetgever heeft controle in diverse stadia voorzien. Indien voorafgaande controle vereist is, is een prejudicieel advies mogelijk. Bovendien zijn rechtsmiddelen mogelijk tegen de beslissing van de rechter.¹⁰³⁸ Om gelijkaardige redenen heeft het VCI geweigerd prejudiciële vragen te stellen in haar hoedanigheid als jurisdictioneel orgaan.¹⁰³⁹

¹⁰³³ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, (1) 3; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 205.

¹⁰³⁴ B. VANGEEBERGEN, *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 343.

¹⁰³⁵ Art. 131bis, tweede lid Sv.; art. 35 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

¹⁰³⁶ Wetsontwerp houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van onderzoeksmethoden naar het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 51-2055/001, 47.

¹⁰³⁷ Art. 131bis, derde lid Sv.; art. 35 Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

¹⁰³⁸ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 188.

¹⁰³⁹ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, 103-104.

Hoe dan ook is de regeling gebaseerd op art. 189ter, art. 279 en art. 321 Sv.¹⁰⁴⁰ Daarbij heeft de vonnisrechter of de voorzitter van het hof van assisen de mogelijkheid om op basis van concrete gegevens, die pas na de BOM-controle van de KI op basis van art. 235ter Sv. aan het licht komen, het dossier over te zenden aan het openbaar ministerie en de KI. De regeling omtrent wie het initiatief daarvoor moet nemen en op welk tijdstip in de procedure dat moet gebeuren is hetzelfde als bij de procedure omtrent een prejudicieel advies.¹⁰⁴¹

7.3.4.6. De procedure bij het Vast Comité I

De wetgever had nagelaten een procedure te voorzien. Het GwH gaat ervan uit dat de procedure inzake de wettigheidscontrole op de bijzondere inlichtingenmethoden *mutatis mutandis* van toepassing is in die situatie. De wetgever wordt geacht niet te hebben willen afwijken van die procedure door het niet voorzien van een afwijkende procedure.¹⁰⁴²

Iets wat de rechtsleer ook opperde. Namelijk op basis van de reeds bestaande procedures een specifieke procedure ontwikkelen op tegenspraak. Op die manier verschuift het debat over de rechtmatigheden en regelmatigheden van de rechter naar het VCI.¹⁰⁴³

¹⁰⁴⁰ Wet 27 december 2005 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van de onderzoeksmethoden in de strijd tegen het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit, *BS* 30 december 2005; H. VANDENBERGHE en T. VAN ONGEVAL, "Hoofdstuk I - Genese en krachtlijnen van de Wet van 4 februari 2010 op de bijzondere inlichtingenmethoden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (1) 22.

¹⁰⁴¹ Art. 189ter, eerste-derde lid Sv.; art. 279, eerste-derde lid Sv.; art. 321, eerste-derde lid Sv.; Advies van de Raad van State nr. 47.200/2 van 12 oktober 2009: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/002, 6; Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/004, 9-11; Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/005, 10-11, 26; Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Clotilde Nyssens: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/007, 59-61; Amendementen: wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/6, 42-44 Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Taelman en Crombé-Berton: wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/7; 134-135.

¹⁰⁴² GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 186; W. VAN LAETHEM, "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, (120) 122.

¹⁰⁴³ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 168-169.

Het GwH stelde dat de procedure zoals voorzien in art. 43/2 e.v. WIV dient toegepast te worden, zoals die voorzien is bij een klacht. Daarbij heeft de klager inzage en hoorrecht. Er is een procedure op tegenspraak.¹⁰⁴⁴

De wetgever tast op die manier ook art. 6 EVRM, het recht op een eerlijk proces, niet op onevenredige wijze aan. Er zijn diverse finaliteiten tussen enerzijds de aangifteprocedure van art. 19/1 WIV, waarbij er een onderzoek naar eventuele misdrijven plaatsvindt en de procedures bij het VCI aangaande de wettigheid van activiteiten van inlichtingendiensten. Daarnaast is er geen zekerheid dat de inzage die verkregen wordt door art. 43, §5 WIV in het inlichtingenonderzoek meer informatie zal opleveren dan het niet-geclassificeerd proces-verbaal. Hier dient opgemerkt te worden dat het Hof enerzijds in rekening brengt dat er zowel een aantal verplichte vermeldingen in het proces-verbaal moeten komen als in het inlichtingendossier voor inzage. De wetgever heeft die vereiste intussen laten vallen voor het niet-geclassificeerde proces-verbaal. Anderzijds mag zowel het inlichtingendossier als het niet-geclassificeerde proces-verbaal geen geclassificeerde informatie bevatten. Daardoor bevinden de betrokkenen van beide procedures zich niet in verschillende situaties die wezenlijk zijn.¹⁰⁴⁵

7.3.4.7. Het schriftelijk advies en de gevolgen

Het VCI heeft een schriftelijk advies. Bijgevolg is het niet bindend voor de rechter. Echter heeft het een morele waarde, waardoor onregelmatigheden wellicht ook zo zullen worden aangemerkt in de strafprocedure. Dat is overigens geen garantie op bewijsuitsluiting gelet op de toepassing van de Antigoondocctrine. De tegenspraak vereist dat er bij de rechter, hetzij voor de onderzoeksgerechten, hetzij ten gronde een debat over het advies zal volgen.¹⁰⁴⁶

Het advies heeft betrekking op onwettigheden, niet de gevolgen ervan. Het is een advies over de rechtmatigheid van informatie, maar de rechtmatigheid en de gevolgen op zich behoren tot de bevoegdheid van de rechter.¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴⁴ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 186-187.

¹⁰⁴⁵ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 187.

¹⁰⁴⁶ B. VANGEEBERGEN en D. VAN DAELE, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, (147) 168.

¹⁰⁴⁷ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, 59; W. VAN LAETHEM, "Hoofdstuk VIII - 'Daadwerkelijke rechtsmiddelen'

Ook het GwH verwijst naar het gemene strafprocesrecht en de toepassing van de aldaar geldende regels. Het is de rechter die kan beslissen over de wering van de niet-geclassificeerde processen-verbaal en de daaropvolgende onderzoeksdaden omwille van onregelmatige bewijsverkrijging. Daarbij rept zij met geen woord over de al dan niet toepasselijkheid van de Antigoondocctrine.¹⁰⁴⁸

De situatie kan zich voordoen dat het VCI een onwettigheid vaststelt, waarna vervolgens de gegevens vernietigd worden op bestuurlijk niveau, maar de gegevens blijven bestaan bij de gerechtelijke overheden. Zij kunnen geen injunctie ontvangen, noch is er de zekerheid op bewijsuitsluiting. LANDUYT en BEKAERT zien een potentiële schending van het gelijkheidsbeginsel door de verschillende gevolgen die gekoppeld worden aan onwettigheden op bestuurlijk niveau en op strafprocesrechtelijk niveau.¹⁰⁴⁹ Het GwH meent echter dat de controlebevoegdheid die het VCI heeft en de adviesbevoegdheid verschillend zijn.¹⁰⁵⁰

VANDENBERGHE en VAN ONGEVAL hebben een afwijkende mening. Indien het VCI de gegevens vernietigt, is de bruikbaarheid van de informatie als strafrechtelijk bewijs uitgesloten, want ze zijn materieel onbestaande. Immers beoogde de wetgever de materiële vernietiging waardoor er geen enkele bruikbaarheid meer mogelijk is. De Commissie krijgt een melding van het VCI over de beslissing en zal vervolgens de gerechtelijke overheden verwittigen die het niet-bestaan van de stukken vaststellen.¹⁰⁵¹

VAN LAETHEM heeft op basis van de parlementaire voorbereidingen een ander standpunt. In 2006 stelde de toenmalige minister ONKELINX (PS) dat het de regeringsvisie is, dat het

na de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (175) 204.

¹⁰⁴⁸ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; F. SCHUERMANS, "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 181, 189; J. VANDERBORGHT en B. VANGEEBERGEN, "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, (7) 17.

¹⁰⁴⁹ R. LANDUYT en S. BEKAERT, "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, (50) 52-53.

¹⁰⁵⁰ GwH 22 september 2011, nr. 145/2011; J. SPREUTELS, E. DERYCKE, M. PARISSE en R. MOERENHOUT, *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 183.

¹⁰⁵¹ H. VANDENBERGHE en T. VAN ONGEVAL, "Hoofdstuk I - Genese en krachtlijnen van de Wet van 4 februari 2010 op de bijzondere inlichtingenmethoden" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (1) 22-23.

aan de overheden zelf is om de gevolgen te bepalen van gegevens verkregen door een onwettige methode.¹⁰⁵²

Gelet op dat het slechts een niet-bindend advies is, kan het daarom beter zijn om een klacht bij het VCI neer te leggen, waarna ze de wettigheid onderzoekt als jurisdictioneel orgaan. Die beslissing is moeilijker te negeren.¹⁰⁵³

Tot slot is de inhoud van het advies onduidelijk. Wellicht zullen geen gevoelige gegevens in de beslissing voorkomen, zoals bij de voorziene klachtprocedure in de WIV.¹⁰⁵⁴ Of de rechter daardoor met kennis van zaken kan oordelen is twijfelachtig. In Nederland baseren rechters zich soms op de openbare, bijgevolg gezuiverde, toezichtsrapporten van de toezichtscommissie.¹⁰⁵⁵

7.4. Tussentijdse conclusie

De wetgever heeft een systeem bedacht bestaande uit diverse controlestadia's in het kader van de BIM. De belangrijkste actoren zijn de Commissie en het VCI. Het GwH stelt vertrouwen in hen door te benadrukken dat ze beiden onafhankelijke en onpartijdige instanties zijn. Beide actoren hebben vergaande controlebevoegdheden, met als summum de mogelijkheden van het VCI.

Voor de rechten van verdediging dient aangemerkt te worden dat de procedures zoals voorzien in de WIV geïnspireerd zijn op de reeds aangehaalde BOM-regeling. Die kenmerkt zich door een afzonderlijke, inquisitoire, niet-tegensprekelijke rechtspleging. Dezelfde kenmerken zijn globaal genomen toepasbaar op de wettigheidscontrole die het VCI bij de BIM uitvoert *ex art. 43/3 e.v. WIV*.

De verdediging kan een klacht indienen bij het VCI inzake het gebruik van BIM. Op die manier kan inzage verkregen worden in een dossier. Echter is een groot stuk afgeschermd om

¹⁰⁵² Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl. St. Kamer* 2006-2007, nr. 3-2138/1, 46; W. VAN LAETHEM, "Hoofdstuk VIII - 'Daadwerkelijke rechtsmiddelen' na de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (175) 193-194.

¹⁰⁵³ VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, /, 2021, 107; W. VAN LAETHEM, "Hoofdstuk VIII - 'Daadwerkelijke rechtsmiddelen' na de BIM-Wet" in W. VAN LAETHEM, D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, (175) 204.

¹⁰⁵⁴ T. DECAIGNY, *Tegenspraak in het vooronderzoek : een onderzoek naar de meerwaarde van een vroege participatie van de verdachte in de Belgische strafprocedure*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 684-685.

¹⁰⁵⁵ S. BRINKHOFF, *Startinformatie in het strafproces*, s.l., Deventer Kluwer, 2014, 214, 228.

redenen van nationaal belang en dergelijke. Het inzagerecht is beperkt. In welke mate dat er inzage verleend wordt, is uit de rechtsleer en wetgeving niet af te leiden. Het VCI vindt de inzagemogelijkheid te vergaand. Er dient opgemerkt te worden dat zowel de WIV als de Classificatiewet vage termen gebruiken. Daardoor kan de inzage grotendeels beperkt worden.

Vanuit het perspectief van de verdediging is dat niet wenselijk. Echter is dat evenmin verboden. Immers is het recht op kennisname van informatie en bewijselementen niet absoluut. Er is geen onevenredige inperking van de rechten van verdediging indien een onafhankelijke en onpartijdige instantie zoals het VCI de wettigheidscontrole uitoefent. Dat om hogere belangen te dienen. Die stelling is onderschreven door het EHRM, het GwH en het Hof van Cassatie. Het VCI is te beschouwen als een rechtscollege. Daarnaast heeft de verzoeker een hoorrecht. De mate waarin dat een meerwaarde kan zijn, zal afhangen van de mate van inzage.

De gevolgen van een klacht zijn echter beperkt. Indien het VCI reeds op andere wijze gevat was en daarbij tot het oordeel kwam dat er geen vernietiging of exploitatieverbod nodig is, kan ze dat ook niet bevelen in het kader van een klachtprocedure.

Daarbij dient ook het onderscheid gemaakt te worden tussen de gevolgen van een onwettigheid op bestuurlijk niveau en die op strafprocesrechtelijk niveau. Binnen de inlichtingendiensten moeten alle onwettige gegevens vernietigd worden. Daarentegen blijven ze, volgens de meerderheidsopvatting binnen de rechtsleer, bestaan binnen het strafprocesrecht. Daar dient toepassing gemaakt te worden van de Antigoondocctrine.

De verdediging zal ongetwijfeld verwijzen naar vastgestelde nietigheden door het VCI. De vraag is echter in welke mate ze dat kan doen op een precieze wijze. Immers zal de beslissing gezuiverd worden van gevoelige informatie. Het is natuurlijk weinig praktisch als rechter om een oordeel te steunen op een beslissing van het VCI, waarvan niemand kan nagaan wat er in staat. In theorie kan de rechter overigens inzage krijgen in de beslissing op basis van de Classificatiewet. Echter is het een miskennis van de rechten van verdediging om een beslissing te steunen op niet gevoegde stukken.

Een ander vergeten punt in de rechtsleer is *à décharge* informatie. Uit onregelmatig bewijs kan de onschuld van een vervolgte partij blijken. Indien de informatie niet meegedeeld is aan gerechtelijke overheden, is het onduidelijk wat er moet gebeuren. Er is een exploitatieverbod

en zelfs een vernietiging, doorgeven van informatie aan gerechtelijke overheden is niet langer mogelijk. Echter valt het niet te verantwoorden in het licht van art. 6 EVRM.

Wel te verstaan enkel wanneer in het dossier reeds technische bijstand wordt geleverd of wanneer in het dossier een aangifte is gebeurd. Immers kan van een inlichtingendienst, met een inlichtingenfinaliteit, niet verwacht worden dat zij alle mogelijk relevante informatie meedeelt aan gerechtelijke overheden. Het VCI stelt ook dat het beoordelen van de eventuele gerechtelijke relevantie van informatie niet de taak van een inlichtingendienst is.

Een lacune is echter dat voor de gewone methoden de mogelijkheden beperkt zijn. Een klacht is mogelijk, meer echte mogelijkheden tot tegenspraak door middel van een hoorrecht lijken niet te bestaan. De vervolgte partij heeft op dat moment niet de mogelijkheid een wettigheidscontrole te laten doorvoeren door een onafhankelijk en onpartijdig rechtscollege.

Tot slot bestaat er de mogelijkheid voor een prejudicieel advies. Echter blijft die procedure dode letter. Kennen advocaten de procedure niet? Kennen rechters de procedure niet? Is het een combinatie of een werkwijze uit de praktijk? Het is niet bekend, maar een goedbedoeld initiatief blijft dode letter. In de praktijk wordt er, voornamelijk in de federale terrorismedossiers, informatie op basis van art. 19, eerste lid en art. 20 WIV gedeeld. Bijgevolg is een prejudicieel advies niet langer mogelijk.

Nochtans kan in zaken waarbij technische bijstand geleverd werd het advies mogelijk nuttiger zijn dan in zaken waarbij de aangifte op een bepaalde manier gebeurde. Immers, en zoals aangehaald, is er weinig controle op de operationele samenwerking. De Commissie kan eventueel een bemiddelaar zijn bij samenloop, waarna het VCI van de beslissing kennis krijgt. Voor het overige zijn inlichtingendiensten op zichzelf aangewezen. Bijgevolg blijft de verdediging in onwetendheid over de precieze aard van de samenwerking. Noch is er een compensatie voor die onwetendheid voorzien.

8. Besluit

De Belgische wetgever heeft gekozen voor de voorrang van de strafprocedure. Op het terrein is echter een kentering ingezet. De rechtsleer spreekt daarbij over resultaatgerichtheid en een belangenafweging *in concreto*. Daarbij is er het probleem van de medewerking van inlichtingendiensten aan een strafonderzoek. Het VCI heeft vastgesteld dat inlichtingendiensten als gerechtelijke diensten ageren. Het gevaar van een *U-turnconstructie*

en het witwassen van onregelmatig bewijs duikt op. Dat is een aantasting van de rechtsbescherming van de vervolgte partij.

Dezelfde kritieken zijn mogelijk op de informatie-uitwisseling. Dat kan geclassificeerde informatie zijn. Bijgevolg zal de verdediging er nooit kennis van krijgen. Weliswaar kan het openbaar ministerie de informatie niet gebruiken in de rechtbank, maar het heeft invloed op de strafprocedure. Rechtsleer erkent dat. Wanneer het niet-geclassificeerde informatie betreft, is de kennisname ook onzeker. Het openbaar ministerie beslist zelf welke stukken gevoegd worden.

De verdediging weet niet welke informatie inlichtingendiensten hebben. Of er eventueel gesprekken, of een samenwerking, zijn geweest met het openbaar ministerie. Bovendien zit het openbaar ministerie ook in de diverse overlegstructuren. Ook daar kan informatie-uitwisseling plaatsvinden waardoor de wapengelijkheid in gevaar komt. Immers, in tegenstelling tot de stringente interpretatie van het Hof van Cassatie, kan informatie die niet voorligt aan de rechter invloed hebben op het onderzoek en de procedure.

Bijgevolg worden de controlemogelijkheden van de verdediging aangetast. De tegenspraak en wapengelijkheid komen in het gedrang. De wetgever heeft nergens een verplichte vorm van kennisname voorzien voor de vervolgte partij. De verdediging moet gissen naar de informatiebron, maar zal geen antwoord krijgen. De verdediging wordt onmogelijk gemaakt, daar die onwetend blijft. Dat kan legitiem zijn, maar er zijn geen compenserende maatregelen. Immers is er geen rechtstreekse controle op de informatie-uitwisseling en operationele samenwerking. Het VCI kan eventueel bevoegd zijn op basis van de Toezichtswet, maar de gevolgen zijn daarvan beperkt voor de verdediging.

De rechtsleer vult de aangifte en informatie-uitwisseling door inlichtingendiensten in als andere anonieme aangiftes. Echter is er een fundamenteel verschil. Sommige informatie komt tot stand na een doorgedreven onderzoek dat naar aard en intensiteit vergelijkbaar is met doorgedreven strafonderzoeken. Het is voor politiediensten en gerechtelijke overheden een handige hulp. Immers is de kans reëel dat de informatie van een inlichtingendienst ernstig en betrouwbaar is. Exact wat vereist is om vergaande onderzoekshandelingen te kunnen stellen. Bovendien zal uit de aard van de meegedeelde informatie, uit het proces-verbaal of binnen de overlegstructuren, blijken waar de informatie kan gevonden worden. Bijgevolg kan de politie zich beperken tot het overdoen van het inlichtingenonderzoek.

Merk overigens op dat het gebruik van een niet-geclassificeerd proces-verbaal diverse ongelijkheden met zich meebrengt. Dat heeft tot gevolg dat wanneer er ernstige en betrouwbare informatie wordt meegedeeld, op basis van art. 19, eerste lid WIV of art. 29 Sv., waarvan de informatiebron voldoende gekend is, dat een dragend bewijs kan zijn. Bijgevolg is een strafonderzoek niet vereist. Er is voldoende informatie om een veroordeling te gronden.

Indien art. 19/1 WIV daarentegen toepassing krijgt, is die informatie beperkt tot een steunbewijs. Overigens dient de waarde van een steunbewijs genuanceerd te worden. Immers kan de informatie van een inlichtingendienst door de politiediensten opnieuw verzameld worden, waardoor het strafonderzoek eigenlijk een uitgebreidere kopie van het niet-geclassificeerde proces-verbaal vormt. Daarnaast kan het doorslaggevend belang dat aan de informatie wordt gegeven, betwist worden. Is het mogelijk dat een doorslaggevend belang in het onderzoek aan die informatie wordt gegeven, maar niet in de oordeelsvorming van de rechter? De rechtsleer twist daarover, maar de formulering en toepassing van de diverse steunbewijzen lijkt conform het EHRM.

Dan is er de problematiek van de start- en sturingsinformatie. Door de strenge aanvoeringslast in combinatie met de onwetendheid, geïnitieerd door het openbaar ministerie, wordt de verdediging onmogelijk gemaakt. Echter is de rechtspraak over voeging evenzeer streng. Bovendien, indien de rechter op het verzoek tot voeging ingaat, heeft het openbaar ministerie geen plicht om de vereiste stukken te voegen.

Dat alles zorgt ervoor dat er geen rechterlijke controle is op politionele informatie. Een probleem dat het Hof van Cassatie ontkent. Het EHRM lijkt in haar rechtspraak strenger te zijn. Het GwH heeft gelijkaardige uitspraken gedaan.

In theorie kan de voeging gevraagd worden, en kan daarop ingegaan worden voor niet-geclassificeerde informatie. Echter lijkt het weinig waarschijnlijk. De wetgever heeft in het kader van inlichtingendiensten voorzien in compenserende factoren zoals een BIM-controle door onafhankelijke en onpartijdige instanties als de Commissie en het VCI. Voor de gewone methoden kan eventueel beroep gedaan worden op de Toezichtswet. Daardoor is er een betere rechtsbescherming voorzien dan wanneer de informatie afkomstig is van een anonieme tip. Het is finaal wel de rechter die zal moeten oordelen. Inhoudelijk blijft de tegenspraak deels aangetast. Immers kan de nodige duiding rond informatie

ontbreken, omdat slechts een fractie van de informatie in het dossier zit en via het VCI voor inzage is.

Algemeen is de conclusie dat er slordigheden en onduidelijkheden bestaan op wetgevend vlak die een verduidelijking vergen. Er is voor de verdediging op vlak van coördinatie tussen inlichtingen- en politiediensten of gerechtelijke overheden, de operationele samenwerking en informatie-uitwisseling een chronisch gebrek aan informatie. Eenzelfde probleem doet zich voor tijdens de strafprocedure. Mede door de lakse houding van rechters.

Echter heeft de wetgever ook compenserende maatregelen getroffen die in meer of mindere mate geslaagd zijn, namelijk de wettigheidscontrole van de Commissie en vooral het VCI. Te betreuren valt dat de wetgever een sterk onderscheid maakt tussen de gewone en bijzondere inlichtingenmethoden. Immers kunnen die eerste ook een verstrekkende invloed hebben. Een gelijkgeschakeling in procedures bij de aanwending van informatie in de strafprocedure, is wenselijk. Daarbij wordt in het bijzonder gedacht aan het prejudicieel advies en het steunbewijs.

Daarnaast zou een betere controle, eventueel door het VCI als rechtscollege, wenselijk zijn voor de informatie-uitwisseling en operationele samenwerking. Inlichtingendiensten en het openbaar ministerie zetelen in overlegstructuren. Echter is er weinig tot geen controle op de informatie-uitwisseling. *Idem* over de afspraken die aldaar gemaakt worden over een eventuele medewerking. Allemaal facetten die de rechten van verdediging raken. Toezicht door een onafhankelijke en onpartijdige instantie, waarbij de verdediging bij het vonnisgerecht inzage krijgt in de stukken, gezuiverd van beschermde gegevens zou een merkelijke verbetering zijn voor de positie van de verdediging, zonder de belangen van een inlichtingendienst te grabbel te gooien. Dusdanig zou de verdediging bij machte zijn een werkelijk verweer te voeren.

Wat het gebruik van startinformatie betreft, zorgt de klachtmogelijkheid of het prejudicieel advies bij het VCI in het kader van de BIM-controle eigenlijk voor een betere rechtsbescherming dan wanneer startinformatie afkomstig is van een anonieme tip.

Tot slot eindig ik met een boodschap naar de rechters. Zij hebben de taak te waken over de tegenspraak en wapengelijkheid. Echter, in de context van start- en sturingsinformatie ontbreekt dat. Het is nobel dat de Gentse correctionele rechtbank herhaaldelijk tegen de meerderheid is ingegaan en paal en perk heeft willen stellen aan het gebrek aan rechterlijke

controle. Echter maakt dat geen verschil, zolang de hogere hoven weigeren daarin mee te gaan. Hun rechtspraak is alleen maar verstrengd. Nochtans ligt de rechtspraak van de Gentse correctionele rechtbank in lijn met het EHRM en het GwH. De rechter is de waker van de rechtsstaat. Het is wachten op een kentering.

9. Bibliografie

Wetgeving

Internationale Verdragen

Verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Internationaal verdrag 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten.

Documenten Raad van Europa

CM/AS(2006)Rec1713.

PACE Recommendation 1713 (2005).

Europese normen

Richtl. EP en Raad nr. 2012/13/EU, 22 mei 2012 betreffende het recht op informatie in strafprocedures, *Pb.L.* 1 juni 2012, afl. 142, 1.

Belgische normen

Gecoördineerde Grondwet, *BS* 17 februari 1994.

Wetboek van Strafvordering 1808

Wet 8 juni 1867 Strafwetboek, *BS* 9 juni 1867.

Wet 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, *BS* 25 april 1878.

Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *BS* 26 juli 1991.

Wet 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992.

Wet 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur, *BS* 30 juni 1994.

Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

Wet 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 18 december 1998.

Wet 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 5 januari 1999.

Wet 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, *BS* 7 mei 1999.

Wet 26 juni 2000 betreffende de invoering van de euro in de wetgeving die betrekking heeft op aangelegenheden als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet, *BS* 29 juli 2000.

Wet 4 juli 2001 tot wijziging van sommige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en tot wijziging van de wet van 19 februari 2001 betreffende de proceduregebonden bemiddeling in familiezaken, *BS* 24 juli 2001.

Wet 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002.

Wet 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002.

Wet 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *BS* 12 mei 2003.

Wet 9 december 2004 betreffende de internationale politieke verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, *BS* 24 december 2004.

Wet 27 december 2005 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van de onderzoeksmethoden in de strijd tegen het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit, *BS* 30 december 2005.

Wet 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, *BS* 11 januari 2010.

Wet 4 februari 2010 betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 10 maart 2010.

Wet 14 december 2012 tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, *BS* 22 april 2013.

Wet 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 januari 2013.

Wet 24 oktober 2013 tot wijziging van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering wat betreft de nietigheden, *BS* 12 november 2013.

Wet 18 maart 2014 betreffende het politionele informatiebeheer en tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en het Wetboek van strafvordering, *BS* 28 maart 2014.

Wet 6 december 2015 tot wijziging van diverse wetten wat de benaming “Nationale Veiligheidsraad” betreft, *BS* 17 december 2015.

Wet 29 mei 2016 betreffende het verzamelen en het bewaren van de gegevens in de sector van de elektronische communicatie, *BS* 18 juli 2016.

Wet 25 december 2016 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en het Strafwetboek, met het oog op de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties en tot oprichting van een gegevensbank stemafdrukken, *BS* 17 januari 2017.

Wet 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *BS* 28 april 2017.

Wet 17 mei 2017 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering om de strijd tegen het terrorisme te bevorderen, *BS* 3 juli 2017.

Wet 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *BS* 23 mei 2017.

Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering betreffende toezeggingen in het kader van de strafvordering, de strafuitvoering of de hechtenis wegens het afleggen van

een verklaring in het kader van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en het terrorisme, *BS* 7 augustus 2018.

Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *BS* 7 augustus 2018.

Wet 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensden, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *BS* 24 mei 2019.

Wet 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de notariële aktebank, *BS* 19 juni 2019.

Wet 14 juli 2022 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 5 augustus 2022.

Wet 20 juli 2022 betreffende het verzamelen en het bewaren van de identificatiegegevens en van metagegevens in de sector van de elektronische communicatie en de verstrekking ervan aan de autoriteiten, *BS* 8 augustus 2022.

Wet 11 september 2022 tot invoering van een algemene declassificatieregeling van de geclassificeerde stukken, *BS* 27 september 2022.

Wet 7 april 2023 houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *BS* 9 juni 2023.

Wet 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024.

Wet 28 maart 2024 houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen Ibis, *BS* 29 maart 2024.

Wet 14 april 2024 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering II, *BS* 22 april 2024.

KB 12 oktober 2010 houdende uitvoering van diverse bepalingen van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *BS* 8 november 2010.

Omzendbrief nr. COL 4/98 betreffende de samenwerking tussen de Veiligheid van de Staat en het Openbaar Ministerie.

Omzendbrief nr. COL 6/2018 Machtiging tot inzage van het strafdossier of tot verkrijgen van een afschrift ervan.

Parlementaire handelingen en stukken Kamer van Volksvertegenwoordigers

Hand. Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken 2020-2021, 19 maart 2021, nr. 55 COM 418.

Hand. Kamer comm. Justitie, Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken 2020-2021, 23 maart 2021, nr. 55 COM 422.

Hand. Kamer comm. Justitie 2021-2022, 3 juni 2022, nr. 55 COM 806.

Advies van de Raad van State nr. 47.200/2 van 12 oktober 2009: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/002.

Amendement: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/3.

Amendement: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/15.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/005.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/006.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/008.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/011.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/012.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/004.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/005.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/4.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/5.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/6.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/7.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/9.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/10.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/12.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/13.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/16.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/2.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/5.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/12.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/14.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/16.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/20.

Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-0041/008.

Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-0041/009.

Derde tussentijds verslag over het onderdeel veiligheidsarchitectuur namens de Parlementaire Onderzoekscommissie uitgebracht door mevrouw Laurette Onkelinx en de heren Peter De Roover, Denis Ducarme en Servais Verherstraeten: parlementair onderzoek belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, *Parl.St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-1752/008.

Motie aangenomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/11.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Carina Van Cauter en Sophie De Wit: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-0041/010.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Stefaan Van Hecke: wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, *Parl.St.* Kamer 2012-2013, nr. 53-2429/006.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Thierry Giet: wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/009.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/17.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Luc Willems en Dany Vandenbossche: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1997-1998, nr. 857/24.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Clotilde Nyssens: wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2009-2010, nr. 52-2128/007.

Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Renaat Landuyt en Jean-Jacques Viseur: Parlementair onderzoek naar de noodzakelijke aanpassingen van de organisatie en de werking van het politie- en justitiewezen op basis van de moeilijkheden die gerezen zijn bij het onderzoek naar de Bende van Nijvel, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 573/8.

Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Renaat Landuyt en Jean-Jacques Viseur: Parlementair onderzoek naar de noodzakelijke aanpassingen van de organisatie en de werking van het politie- en justitiewezen op basis van de moeilijkheden die gerezen zijn bij het onderzoek naar de Bende van Nijvel, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 573/12.

Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/8.

Verslag namens de Onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Van Parys en Laurent: parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, *Parl.St.* Kamer 1989-1990, nr. 59/9.

Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Landsverdediging uitgebracht door de heer Luc Willems: wetsontwerp houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1998-1999, nr. 638/20.

Verslag namens de verenigde Commissies voor de Landsverdediging en voor de Justitie uitgebracht door de heer Robert Delathouwer: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 638/14.

Verslag van de eerste lezing namens de tijdelijke Commissie Terrorismebestrijding uitgebracht door de heren Gilles Vanden Burre en Benoit Hellings: wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering om de strijd tegen het terrorisme te bevorderen, *Parl.St.* Kamer 2016-2017, nr. 54-2050/006.

Verslag van de hoorzittingen namens de Commissie voor Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken uitgebracht door de heer Koen Metsu: wetsvoorstel tot invoering van een algemene declassificatieregeling voor geclassificeerde stukken, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-0732/003.

Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-2001, nr. 50-1185/001.

Wetsontwerp betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1688/001.

Wetsontwerp betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2006-2007, nr. 3-2138/1.

Wetsontwerp betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecomcommunicaties, *Parl.St.* Kamer 2015-2016, nr. 54-1966/001.

Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-2002, nr. 50-1590/001.

Wetsontwerp betreffende het verzamelen en het bewaren van de identificatiegegevens en van metagegevens in de sector van de elektronische communicatie en de verstrekking ervan aan de autoriteiten, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2572/001.

Wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, *Parl.St.* Kamer 2011-2012, nr. 53-2429/001.

Wetsontwerp houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van onderzoeksmethoden naar het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 51-2055/001.

Wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 1995-1996, nr. 638/1.

Wetsontwerp houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de straffordering en het gerechtelijk recht, *Parl.St.* Kamer 2017-2018, nr. 54-2753/001.

Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nr. 55-3322/001.

Wetsontwerp op het politieambt, *Parl.St.* Kamer 1990-1991, nr. 1637/1.

Wetsvoorstel tot invoering van een algemene declassificatieregeling voor geclassificeerde stukken, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2739/001.

Wetsvoorstel tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, *Parl.St.* Kamer 2011-2012, nr. 53-2275/001.

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2015-2016, nr. 54-2043/001.

Wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van straffordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *Parl.St.* Kamer 2017-2018, nr. 54-2940/001.

Wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van een wettelijke regeling inzake spijtoptanten, *Parl.St.* Kamer 2017-2018, nr. 54-3016/001.

Wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2443/001.

Wetsontwerp tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, *Parl.St.* Kamer 1990-1991, nr. 1305/1.

Wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Kamer 1996-1997, nr. 857/1.

Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 42 en 44 van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2002-2003, nr. 50-2059/001.

Wetsontwerp tot wijziging van de wet op het politieambt, de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en het wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2013-2014, nr. 53-3105/001.

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, nr. 55-2706/001.

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 9 december 2004 betreffende de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2013-2014, nr. 53-3467/001.

Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht, *Parl.St.* Kamer 2019-2020, nr. 55-1239/001.

Parlementaire handelingen en stukken Senaat

Hand. Senaat 1997-1998, 15 juli 1998, nr. 1-208/1-209.

Amendementen: voorontwerp van wet betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2006-2007, nr. 3-2138/2.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/2.

Amendementen: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/3.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/3.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/5.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/7.

Amendementen: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/9.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/2.

Amendementen: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/3.

Amendementen: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1924/7.

Amendementen: wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/6.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Nyssens en De Schamphelaere: wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, *Parl.St.* Senaat 2002-2003, nr. 2-1412/3.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames Taelman en Crombé-Berton: wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/7.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Vastersavendts: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1924/3.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Vastersavendts: wetsontwerp tot wijziging van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat betreft de nietigheden, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1924/8.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Erdman en Desmedt: wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-704/4.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Leduc: wetsontwerp betreffende de anonimiteit van de getuigen, *Parl.St.* Senaat 2001-2002, nr. 2-876/6.

Verslag namens de verenigde Commissies voor de Justitie en de Buitenlandse Aangelegenheden uitgebracht door mevrouw Lizin: wetsontwerp houdende regeling van de inlichting- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-758/10.

Wetsvoorstel betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Parl.St.* Senaat 2008-2009, nr. 4-1053/1.

Nederlandse wetgeving

Nederlands Wetboek van Strafvordering.

Wet van 7 februari 2002 houdende regels met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten alsmede wijziging van enkele wetten, *Stb.* 26 maart 2002.

Wet 26 juli 2017 op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, *Stb.* 17 augustus 2017.

Rechtspraak

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 6 september 1978, nr. 5029/71, Klass en Anderen/Duitsland.

EHRM 24 november 1986, nr. 9120/80, Unterpertinger/Oostenrijk.

EHRM 26 maart 1987, nr. 9248/81, Leander/Zweden.

EHRM 20 november 1989, nr. 11454/85, Kostovski/Nederland.

EHRM 30 augustus 1990, nr. 12244/86 12245/86 12383/86, Fox, Campbell en Hartley/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 27 september 1990, nr. 12489/86, Windisch/Oostenrijk.

EHRM 26 april 1991, nr. 12398/86, Asch/Oostenrijk.

EHRM 15 juni 1992, nr. 12433/86, Lüdi/Zwitserland.

EHRM 28 augustus 1992, nr. 13161/87, Artner/Oostenrijk.

EHRM 28 oktober 1994, nr. 14310/88, Murray/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 27 september 1995, nr. 18984/91, McCann en Anderen/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 26 maart 1996, nr. 20524/92, Doorson/Nederland.

EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen en Anderen/Nederland.

EHRM 9 juni 1998, nr. 25829/94, Teixeira De Castro/Portugal.

EHRM 16 februari 2000, nr. 27052/95, Jasper/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 16 februari 2000, nr. 29777/96, Fitt/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 16 februari 2000, nr. 28901/95, Rowe en Davis/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 19 juni 2001, nr. 36533/97, Atlan/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 25 september 2001, nr. 44787/98, P.G. en J.H./Verenigd Koninkrijk.

EHRM 24 juni 2003, nr. 39482/98, Dowsett/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 22 juli 2003, nr. 39647/98, 40461/98, Edwards en Lewis/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 27 oktober 2004, nr. 39647/98, 40461/98, Edwards en Lewis/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 15 december 2005, nr. 53203/99, Vanyan/Rusland.

EHRM 28 februari 2006, nr. 51277/99, Krasniki/Tsjechië.

EHRM 26 oktober 2006, nr. 59696/00, Khudobin/Rusland.

EHRM 24 april 2007, nr. 40412/98, V./Finland.

EHRM 5 februari 2008, nr. 74420/01, Ramanauskas/Litouwen.

EHRM 1 juli 2008, nr. 10071/04, Malininas/Litouwen.

EHRM 13 januari 2009, nr. 926/05, Taxquet/België.

EHRM 10 maart 2009, nr. 4378/02, Bykov/Rusland.

EHRM 28 juli 2009, nr. 18704/05, Lee Davies/België.

EHRM 1 juni 2010, nr. 28823/04, Bulfinsky/Roemenië.

EHRM 4 november 2010, nr. 18757/06, Bannikova/Rusland.

EHRM 16 november 2010, nr. 926/05, Taxquet/België.

EHRM 10 januari 2012, nr. 13462/06, Cesnulevicius/Litouwen.

EHRM 25 september 2012, nr. 649/08, El Haski/België.

EHRM 2 oktober 2012, nr. 23200/10, 24009/07, 556/10, Vesolov en Anderen/Rusland.

EHRM 25 juli 2013, nr. 504/08, Castellino/België.

EHRM 12 november 2013, nr. 17711/07, Sepil/Turkije.

EHRM 24 april 2014, nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09, Lagutin en Anderen/Rusland.

EHRM 30 oktober 2014, nr. 5753/09, 11789/10, Nosko en Nefedov/Rusland.

EHRM 18 december 2014, nr. 14212/10, Scholer/Duitsland.

EHRM 14 april 2015, nr. 43873/10, Schymik/Roemenië.

EHRM 17 januari 2017, nr. 43000/11, 49380/11, Habran en Dalem/België.

EHRM 23 mei 2017, nr. 67496/10, 52936/12, Van Wesenbeeck/België.

EHRM 25 juli 2017, nr. 2156/10, M./Nederland.

EHRM 17 april 2018, nr. 45597/09, Paci/België.

EHRM 23 oktober 2018, nr. 19291/07, Guerni/België.

EHRM 14 maart 2019, nr. 36416/06, Kobiashvili/Georgië.

EHRM 20 april 2021, nr. 66152/14, Kuzmina en Anderen/Rusland.

EHRM 16 december 2021, nr. 23476/15, Yakhymovych/Oekraïne.

EHRM 25 oktober 2022, nr. 68725/16 74339/16 74359/16, Xenafontos en Anderen/Cyprus.

EHRM 26 september 2023, nr. 15669/20, Yüksel Yalçinkaya/Turkije.

EHRM 6 februari 2024, nr. 56440/15, Snijders/Nederland.

Besl. EHRM 6 mei 2003, nr. 73557/01, Sequeira/Portugal.

Besl. EHRM 9 september 1998, nr. 35138/97, Ayyildiz/Nederland.

Besl. EHRM 6 april 2004, nr. 67537/01, Shannon/Verenigd Koninkrijk.

Besl. EHRM 7 september 2004, nr. 58753/00, Eurofinacom/Frankrijk.

Europese Commissie voor de Rechten van de Mens

Besl. ECRM 14 januari 1998, nr. 33127/96, T.D./Nederland.

Besl. ECRM 1 maart 1999, nr. 26668/95, Visser/Nederland.

Besl. ECRM 4 maart 1998, nr. 28994/95, S.E./Zwitserland.

Hof van Justitie van de Europese Unie

HvJ 4 juni 2013, C-300/11, ECLI:EU:C:2013:363, ‘ZZ tegen Secretary of State for the Home Department’.

HvJ 6 oktober 2020, C-511/18, C-512/18 en C-520/18, ECLI:EU:C:2020:791, ‘La Quadrature du Net e.a. tegen Premier ministre e.a.’.

HvJ 2 maart 2021, C-746/18, ECLI:EU:C:2021:152, ‘Prokuratuur’.

HvJ 5 april 2022, C-140/20, ECLI:EU:C:2022:258, ‘Commissioner of An Garda Síochána e.a.’.

HvJ 21 juni 2022, C-817/19, ECLI:EU:C:2022:491, ‘Ligue des droits humains ASBL tegen Ministerraad’.

HvJ 30 april 2024, C-670/22, ECLI:EU:C:2024:372, ‘M.N. (EncroChat)’.

Arbitragehof en Grondwettelijk Hof

Arbitragehof 1 december 1994, nr. 82/1994.

Arbitragehof 2 maart 1995, nr. 22/95.

Arbitragehof 2 februari 2000, nr. 12/2000.

Arbitragehof 23 februari 2000, nr. 21/2000.

Arbitragehof 8 mei 2002, nr. 86/2002.

Arbitragehof 21 december 2004, nr. 202/2004.

Arbitragehof 25 januari 2006, nr. 14/2006.

GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007.

GwH 26 juli 2007, nr. 107/2007.

GwH 21 februari 2008, nr. 22/2008.

GwH 3 juli 2008, nr. 98/2008.

GwH 18 februari 2009, nr. 25/2009.

GwH 10 juni 2009, nr. 98/2009.

GwH 18 juni 2009, nr. 101/2009.

GwH 30 september 2009, nr. 150/2009.

GwH 3 december 2009, nr. 196/2009.

GwH 22 december 2010, nr. 158/2010.

GwH 27 juli 2011, nr. 139/2011.

GwH 22 september 2011, nr. 145/2011.

GwH 25 oktober 2012, nr. 128/2012.

GwH 14 februari 2013, nr. 7/2013.

GwH 17 december 2015, nr. 178/2015.

GwH 30 juni 2016, nr. 102/2016.

GwH 25 januari 2017, nr. 6/2017.

GwH 21 december 2017, nr. 148/2017.

GwH 19 juli 2018, nr. 96/2018.

GwH 6 december 2018, nr. 174/2018.

GwH 14 maart 2019, nr. 41/2019.

GwH 17 oktober 2019, nr. 135/2019.

GwH 6 februari 2020, nr. 16/2020.

GwH 25 juni 2020, nr. 97/2020

GwH 22 april 2021, nr. 57/2021

GwH 22 april 2021, nr. 64/2021.

GwH 18 november 2021, nr. 158/2021.

GwH 10 maart 2022, nr. 33/2022.

GwH 12 oktober 2023, nr. 131/2023.

Hof van Cassatie

Cass. 2 september 1954, *Pas.* 1954, 1023.

Cass. 10 januari 1978, *Arr.Cass.* 1977-78, 546.

Cass. 13 november 1979, *Pas.* 1980, 344.

Cass. 6 december 1979, *Pas.* 1980, 437.

Cass. 26 januari 1983, *Arr.Cass.* 982-83, 699.

Cass. 7 januari 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 641.

Cass. 26 februari 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 881.

Cass. 13 mei 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1230, concl. J. DU JARDIN.

Cass. 27 mei 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1315.

Cass. 5 mei 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1165.

Cass. 25 april 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 992.

Cass. 31 oktober 1989, *Arr.Cass.* 1989-90, 295.

Cass. 17 januari 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 655.

Cass. 17 april 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 834.

Cass. 2 mei 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 1132.

Cass. 6 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, 455, concl. BRESSELEERS.

Cass. 4 januari 1994, *Arr.Cass.* 1994, 1, concl. J. DU JARDIN.

Cass. 19 april 1994, *Arr.Cass.* 1994, 385.

Cass. 7 februari 1995, AR P.95.002.N.

Cass. 30 mei 1995, *Arr.Cass.* 1995, 540, concl. P. GOEMINNE.

Cass. 31 mei 1995, AR P.95.345.F.

Cass. 27 juni 1995, AR P.94.306.N.

Cass. 5 april 1996, A.94.0002.F.

Cass. 24 april 1996, AR P.96.0350.F.

Cass. 1 april 1997, AR P.97.0414.F.

Cass. 15 juli 1997, AR P.97.0780.N.

Cass. 9 december 1997, AR P.97.1329.N.

Cass. 13 januari 1998, AR P.97.1534.N.

Cass. 10 maart 1998, AR P.96.649.N.

Cass. 29 april 1998, *JLMB* 1999, 230.

Cass. 12 mei 1998, AR P.96.0263.N.

Cass. 16 september 1998, *AJT* 1998-99, 207.

Cass. 12 januari 1999, AR P.98.1204.N.

Cass. 27 april 1999, AR P.97.0860.N.

Cass. 6 juli 1999, AR P.99.0833.N.

Cass. 27 juli 1999, AR P.99.1082.N.

Cass. 3 november 1999, AR P.99.0295.F.

Cass. 14 december 1999, AR P.99.1585.N.

Cass. 5 januari 2000, AR P.99.1085.F.

Cass. 19 januari 2000, AR P.99.0503.F.

Cass. 15 februari 2000, AR P.98.0471.N.

Cass. 28 maart 2000, AR 9.00.0464.N.

Cass. 27 juni 2000, AR P.98.1147.N.

Cass. 28 juni 2000, AR P.00.0243.F.

Cass. 19 september 2000, AR P.00.1125.N.

Cass. 19 december 2000, AR P.00.1691.N.

Cass. 14 februari 2001, AR P.00.1350.F, P.00.1353.F, P.001363.F.

Cass. 27 februari 2001, AR P.99.0706.N.

Cass. 4 april 2001, AR P.01.0041.F.

Cass. 5 juni 2001, AR P.01.0556.N.

Cass. 21 augustus 2001, AR P.01.1203.F.

Cass. 30 oktober 2001, AR P.01.1239.N.

Cass. 5 november 2001, AR P.00.0548.N.

Cass. 11 december 2001, AR P.01.1535.N.

Cass. 15 januari 2002, AR P.00.0806.N.

Cass. 12 februari 2002, AR P.01.1534.N.

Cass. 27 februari 2002, AR P.02.0072.F.

Cass. 23 april 2002, AR P.01.0277.N.

Cass. 21 mei 2002, AR P.01.0332.N.

Cass. 4 juni 2002, AR P.02.0387.N.

Cass. 24 september 2002, AR P.02.0718.N.

Cass. 17 december 2002, AR P.02.0027.N.

Cass. 21 januari 2003, AR P.01.1121.N.

Cass. 22 januari 2003, AR P.03.0057.F.

Cass. 19 februari 2003, AR P.03.0209.F.

Cass. 12 maart 2003, AR P.03.0313.F.

Cass. 26 maart 2003, AR P.03.0208.F.

Cass. 14 mei 2003, AR P.03.0672.F.

Cass. 21 mei 2003, AR P.03.0439.F.

Cass. 14 oktober 2003, AR P.03.0762.N.

Cass. 25 november 2003, AR P.03.1119.N.

Cass. 20 januari 2004, AR P.03.1364.N.

Cass. 23 maart 2004, AR P.04.0012.N.

Cass. 16 juni 2004, AR P.04.0281.F.

Cass. 16 november 2004, P.04.0644.N.

Cass. 18 januari 2005, AR P.04.1225.N.

Cass. 1 maart 2005, AR P.05.0008.N.

Cass. 2 maart 2005, AR P.05.0242.F.

Cass. 15 maart 2005, AR P.04.1463.N.

Cass. 23 maart 2005, AR P.04.1528.F.

Cass. 6 april 2005, AR P.05.0218.F.

Cass. 13 april 2005, AR P.05.0263.F.

Cass. 1 juni 2005, AR P.05.0725.F.

Cass. 22 juni 2005, AR P.05.0646.F.

Cass. 23 augustus 2005, AR P.05.0805.N.

Cass. 4 oktober 2005, AR P.05.0537.N.

Cass. 11 oktober 2005, AR P.05.1002.N.

Cass. 12 oktober 2005, AR P.05.0119.F.

Cass. 19 oktober 2005, AR P.05.1287.F.

Cass. 8 november 2005, AR P.05.1106.N.

Cass. 6 december 2005, AR P.05.1138.N.

Cass. 4 januari 2006, AR P.05.1417.F.

Cass. 24 januari 2006, AR P.06.0082.N.

Cass. 31 januari 2006, AR P.05.0651.N.

Cass. 1 februari 2006, AR P.05.1355.F.

Cass. 8 maart 2006, AR P.05.1673.F.

Cass. 7 juni 2006, AR P.06.0795.F.

Cass. 3 oktober 2006, AR P.06.0919.N.

Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0790.N.

Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0841.N.

Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.0898.N.

Cass. 31 oktober 2006, AR P.06.1016.N.

Cass. 21 november 2006, AR P.06.0806.N.

Cass. 19 december 2006, AR P.06.1310.N.

Cass. 30 mei 2007, AR P.07.0421.F.

Cass. 27 juni 2007, AR P.07.0333.F.

Cass. 12 september 2007, AR P.07.0942.F.

Cass. 25 september 2007, AR P.07.0677.N.

Cass. 2 oktober 2007, AR P.07.0685.N.

Cass. 13 november 2007, AR P.07.1190.N.

Cass. 29 januari 2008, AR P.06.0898.N.

Cass. 30 januari 2008, AR P.07.1468.F.

Cass. 2 april 2008, AR P.07.1744.F.

Cass. 3 juni 2008, AR P.07.1517.N.

Cass. 23 september 2008, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 151, noot. F. SCHUERMANS.

Cass. 1 oktober 2008, AR P.08.0743.F.

Cass. 14 januari 2009, AR P.08.1350.F.

Cass. 25 februari 2009, AR P.08.1818.F.

Cass. 1 april 2009, AR P.08.1192.F.

Cass. 12 mei 2009, AR P.09.0190.N.

Cass. 9 juni 2009, AR P.07.1673.N.

Cass. 10 juni 2009, AR P.09.0547.F.

Cass. 10 november 2009, AR P.09.0655.N.

Cass. 15 december 2009, AR P.09.1681.N.

Cass. 2 maart 2010, AR P.10.0177.N.

Cass. 17 maart 2010, AR P.10.0010.F.

Cass. 30 maart 2010, AR P.09.1789.N.

Cass. 20 april 2010, AR P.10.0128.N.

Cass. 27 april 2010, AR P.10.0119.N.

Cass. 27 april 2010, AR P.10.0578.N.

Cass. 25 mei 2010, AR P.10.0200.N.

Cass. 27 juli 2010, AR P.10.1226.N.

Cass. 5 oktober 2010, *RABG* 2011, afl. 14, 979.

Cass. 23 november 2010, AR P.10.1428.N.

Cass. 7 december 2010, AR P.10.1460.N.

Cass. 1 maart 2011, AR P.10.0521.N.

Cass. 30 maart 2011, AR P.10.1940.F.

Cass. 27 april 2011, AR P.11.0019.F.

Cass. 18 mei 2011, AR P.10.2049.F.

Cass. 24 mei 2011, AR P.11.0761.N.

Cass. 31 mei 2011, AR P.10.2037.F.

Cass. 7 september 2011, AR P.11.0591.F.

Cass. 18 oktober 2011, AR P.11.0442.N.

Cass. 18 oktober 2011, AR P.11.0910.F.

Cass. 2 november 2011, AR P.11.0919.F.

Cass. 8 november 2011, AR P.11.0647.N.

Cass. 29 november 2011, AR P.11.0113.N.

Cass. 3 januari 2012, AR P.10.1662.N.

Cass. 20 maart 2012, AR P.11.1774.N.

Cass. 28 maart 2012, AR P.11.2002.F.

Cass. 3 april 2012, AR P.10.0973.N.

Cass. 24 april 2012, AR P.12.0064.N.

Cass. 20 juni 2012, AR P.12.0251.F.

Cass. 3 oktober 2012, AR P.12.0758.F.

Cass. 7 november 2012, AR P.12.1711.F.

Cass. 13 november 2012, AR P.12.1082.N.

Cass. 27 november 2012, AR P.12.1204.N.

Cass. 19 december 2012, AR P.12.1310.F.

Cass. 8 januari 2013, AR P.12.0154.N.

Cass. 5 februari 2013, *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 55, noot. F. SCHUERMANS.

Cass. 12 februari 2013, AR P.12.0785.N.

Cass. 26 maart 2013, AR P.12.0387.N.

Cass. 26 maart 2013, AR P.13.0133.N.

Cass. 15 mei 2013, AR P.13.0666.F.

Cass. 11 juni 2013, AR P.12.0235.N.

Cass. 11 juni 2013, AR P.13.0428.N.

Cass. 10 september 2013, AR P.13.0376.N.

Cass. 18 september 2013, AR P.12.1628.F.

Cass. 24 september 2013, AR P.13.0317.N.

Cass. 12 november 2013, AR P.13.1750.N.

Cass. 26 november 2013, AR P.13.1234.N.

Cass. 3 december 2013, AR P.13.1859.N.

Cass. 17 december 2013, AR P.13.1438.N.

Cass. 8 januari 2014, AR P.13.1935.F.

Cass. 28 januari 2014, AR P.13.1753.N.

Cass. 26 februari 2014, AR P.13.1696.F.

Cass. 11 maart 2014, AR P.14.0382.N.

Cass. 18 maart 2014, AR P.13.1407.N.

Cass. 19 maart 2014, AR P.14.0157.F.

Cass. 1 april 2014, AR P.12.1334.N.

Cass. 1 april 2014, AR P.13.1957.N.

Cass. 8 april 2014, AR P.13.0080.N.

Cass. 8 april 2014, AR P.13.1908.N.

Cass. 30 april 2014, AR P.13.1869.F.

Cass. 20 mei 2014, AR P.14.0746.N.

Cass. 21 mei 2014, AR P.14.0094.F.

Cass. 28 mei 2014, AR P.14.0424.F.

Cass. 17 juni 2014, AR P.14.0707.N.

Cass. 2 september 2014, AR P.14.0536.N.

Cass. 14 oktober 2014, AR P.14.0507.N.

Cass. 14 oktober 2014, AR P.14.0666.N.

Cass. 25 november 2014, AR P.12.2039.N.

Cass. 25 november 2014, AR P.14.0948.N.

Cass. 2 december 2014, AR P.14.1645.N.

Cass. 9 december 2014, AR P.14.1039.N.

Cass. 10 december 2014, AR P.14.1275.F.

Cass. 13 januari 2015, AR P.13.1745.N.

Cass. 17 februari 2015, AR P.14.1394.N.

Cass. 24 februari 2015, AR P.14.0275.N.

Cass. 4 maart 2015, AR P.14.1796.F.

Cass. 12 mei 2015, AR P.13.1399.N.

Cass. 19 mei 2015, AR P.15.0023.N.

Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0263.N.

Cass. 16 juni 2015, AR P.15.0599.N.

Cass. 23 juni 2015, AR P.14.0406.N.

Cass. 30 juni 2015, AR P.15.0277.N.

Cass. 2 september 2015, AR P.15.1211.F.

Cass. 15 september 2015, AR P.14.0561.N.

Cass. 15 september 2015, AR P.15.0583.N, P.15.0584.N.

Cass. 22 september 2015, AR P.15.0097.N.

Cass. 23 september 2015, AR P.13.1451.F.

Cass. 20 oktober 2015, AR P.15.0789.N.

Cass. 18 november 2015, AR P.15.1450.F.

Cass. 1 december 2015, AR P.15.0905.N.

Cass. 12 januari 2016, AR P.15.0514.N.

Cass. 16 februari 2016, AR P.14.0680.N.

Cass. 5 april 2016, AR P.15.0005.N.

Cass. 10 mei 2016, AR P.15.1643.N.

Cass. 24 mei 2016, AR P.15.1604.N.

Cass. 27 september 2016, AR P.15.0852.N.

Cass. 4 oktober 2016, AR P.15.0866.N.

Cass. 8 november 2016, AR P.16.0613.N.

Cass. 13 december 2016, AR P.15.0639.N.

Cass. 24 januari 2017, AR P.15.1134.N.

Cass. 28 februari 2017, AR P.16.0261.N.

Cass. 18 april 2017, AR P.16.1292.N.

Cass. 18 april 2017, AR P.17.0108.N.

Cass. 2 mei 2017, AR P.16.1011.N.

Cass. 3 oktober 2017, AR P.15.1398.N.

Cass. 10 oktober 2017, AR P.17.0069.N.

Cass. 31 oktober 2017, AR P.17.0255.N.

Cass. 13 februari 2018, AR P.17.0610.N.

Cass. 29 mei 2018, AR P.17.0762.N.

Cass. 5 juni 2018, AR P.18.0210.N.

Cass. 19 juni 2018, AR P.15.1275.N.

Cass. 16 oktober 2018, AR P.18.0307.N.

Cass. 20 november 2018, AR P.18.0688.N.

Cass. 8 mei 2019, AR P.19.0441.F.

Cass. 21 mei 2019, AR P.19.0104.N.

Cass. 29 mei 2019, AR P.19.0546.F.

Cass. 12 juni 2019, AR P.18.1001.F.

Cass. 25 juni 2019, AR P.19.0620.N.

Cass. 24 juli 2019, AR P.19.0744.N.

Cass. 5 november 2019, AR P.19.0426.N.

Cass. 19 november 2019, AR P.19.1107.N.

Cass. 7 januari 2020, AR P.19.0806.N.

Cass. 24 maart 2020, AR P.19.0571.N.

Cass. 5 mei 2020, AR P.19.1272.N.

Cass. 26 mei 2020, AR P.20.0236.N.

Cass. 16 juni 2020, AR P.19.1263.N.

Cass. 23 juni 2020, AR P.20.0324.N.

Cass. 12 augustus 2020, AR P.20.0849.N.

Cass. 22 september 2020, AR P.20.0344.N.

Cass. 2 februari 2021, AR P.20.1054.N.

Cass. 9 maart 2021, AR P.20.1265.N.

Cass. 7 april 2021, AR P.21.0453.N.

Cass. 13 april 2021, AR P.20.1346.N.

Cass. 20 april 2021, AR P.21.0385.N.

Cass. 22 juni 2021, AR P.21.0362.N.

Cass. 21 september 2021, AR P.21.1189.N.

Cass. 28 september 2021, AR P.21.0652.N.

Cass. 5 oktober 2021, AR P.21.0724.N.

Cass. 19 oktober 2021, AR P.21.0965.N.

Cass. 23 november 2021, AR P.21.1408.N.

Cass. 11 januari 2022, AR P.21.1245.N.

Cass. 11 januari 2022, AR P.22.0019.N.

Cass. 25 januari 2022, AR P.21.1353.N.

Cass. 22 februari 2022, AR P.21.1612.N.

Cass. 1 maart 2022, AR P.21.1354.N.

Cass. 8 maart 2022, AR P.21.0943.N.

Cass. 17 mei 2022, AR P.22.0101.N.

Cass. 7 juni 2022, AR P.22.0246.N.

Cass. 14 juni 2022, AR P.22.0350.N.

Cass. 15 juni 2022, AR P.22.0757.F.

Cass. 5 juli 2022, AR P.22.0868.N.

Cass. 6 september 2022, AR P.22.0440.N.

Cass. 13 september 2022, AR P.22.0481.N.

Cass. 8 november 2022, AR P.22.0825.N.

Cass. 15 november 2022, AR P.22.0745.N.

Cass. 3 januari 2023, AR P.22.0293.N.

Cass. 10 januari 2023, AR P.22.1076.N.

Cass. 16 mei 2023, AR P.23.0724.N.

Cass. 14 februari 2023, AR P.22.1547.N.

Cass. 4 april 2023, AR P.22.1730.N.

Cass. 25 april 2023, AR P.23.0081.N.

Cass. 2 mei 2023, AR P.22.1780.N.

Cass. 6 juni 2023, AR P.23.0135.N.

Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1200.N.

Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1202.N.

Cass. 22 augustus 2023, AR P.23.1204.N.

Cass. 29 augustus 2023, AR P.23.1234.F.

Cass. 19 september 2023, AR P.23.0382.N.

Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0893.N.

Cass. 31 oktober 2023, AR P.23.0998.N.

Cass. 19 december 2023, AR P.23.1676.N.

Cass. 30 januari 2024, AR P.23.1581.N.

Cass. 12 maart 2024, AR P.24.0049.N.

Cass. 19 maart 2024, AR P.24.0001.N.

Cass. 30 april 2024, AR P.24.0024.N.

Hoven van beroep

Antwerpen 5 maart 1982, *RW* 1982-83, 2197, noot. A. VANDEPLAS.

Antwerpen 23 mei 1991, *RW* 1994-95, 1055, noot.

Antwerpen 15 januari 1998, *Vigiles* 1998, afl. 3, 36, noot. D. LYBAERT.

Antwerpen 16 januari 2002, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 326.

Antwerpen 13 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 26, 1022, noot. B. DE SMET.

Antwerpen 13 juni 2002, *T.Strafr.* 2003, afl. 3, 135.

Antwerpen 27 juni 2002, *T.Strafr.* 2003, afl. 3, 137.

Antwerpen 11 april 2003, *T.Strafr.* 2004, afl. 2, 147.

Antwerpen 29 juni 2004, *RW* 2006-07, afl. 24, 1007, noot. F. VANNESTE.

Antwerpen 31 oktober 2007, ECLI:BE:HBANT:2007:ARR.20071031.5.

Antwerpen 7 februari 2008, AR 7 FP 2007, ECLI:BE:HBANT:2008:ARR.20080207.1.

Antwerpen 20 november 2008, *Limb.Rechtsl.* 2009, afl. 3, 172.

Antwerpen 2 oktober 2009, *T.Strafr.* 2010, afl. 1, 54, noot. F. SCHUERMANS.

Antwerpen 12 november 2009, *T.Strafr.* 2010, afl. 5, 289.

Antwerpen (14 k.) 28 februari 2013, *RW* 2014-15, afl. 10, 392.

Antwerpen 15 november 2017, *NJW* 2018, afl. 375, 78, noot. S. ROYER.

Antwerpen 14 juni 2023, 2022/CO/418, onuitg.

Bergen 16 september 1993, *Rev.dr.pén.* 1995, 284, noot. M. BEERNAERT.

Bergen 20 december 2019, *VAV* 2020, afl. 2, 68.

Bergen 18 november 2020, *JLMB* 2021, afl. 8, 350.

Brussel 12 augustus 1994, *JT* 1995, 265.

Brussel 29 mei 1997, *JT* 1997, 571.

Brussel 11 februari 2002, *Journ.proc.* 2002, afl. 431, 29, noot. P. TOUSSAINT.

Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 2, 63, noot. I. WATTIER.

Brussel 23 december 2002, *Vigiles* 2003, afl. 3, 99, noot. R. VAN STEENBERGHE.

Brussel 19 januari 2007, *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 281, noot. F. SCHUERMANS.

Brussel 10 december 2010, *JT* 2011, afl. 6421, 54.

Brussel 12 november 2020, *JLMB* 2021, afl. 11, 480, noot. D. TATTI.

Gent 28 december 1983, *RW* 1984-85, 1086.

Gent 27 april 1999, *T.Strafr.* 2000, 79.

Gent 30 januari 2002, *Vigiles* 2002, afl. 4, 138, noot. T. VAN DEN HENDE.

Gent 3 juni 2002, *NJW* 2002, afl. 9, 321, noot. M. DE SWAEF.

Gent 14 februari 2006, *T.Strafr.* 2006, afl. 3, 152.

Gent 25 september 2013, *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 65, noot. F. SCHUERMANS.

Gent 29 januari 2014, *Vigiles* 2014, afl. 3, 198, noot. F. SCHUERMANS.

Gent 18 maart 2016, *TMR* 2016, afl. 5, 546.

Luik 8 januari 1986, *JL* 1986, 231.

Luik 22 november 2004, *JT* 2005, afl. 6187, 456.

Luik 26 april 2006, *JLMB* 2006, afl. 40, 1766.

Luik 24 november 2010, *JLMB* 2011, afl. 7, 324.

Luik 5 februari 2018, *JLMB* 2019, afl. 42, 1981.

KI Antwerpen 12 oktober 2001, *T.Strafr.* 2002, afl. 6, 324.

KI Antwerpen 1 maart 2002, *RW* 2002-03, afl. 6, 221, noot. S. CHOME.

KI Antwerpen 9 februari 2007, *RABG* 2007, afl. 12, 833.

KI Antwerpen 10 mei 2007, *Juristenkrant* 2007, afl. 151, 4.

KI Antwerpen 20 mei 2010, *RABG* 2012, afl. 2, 118, noot. Y. VAN DEN BERGE.

KI Brussel 3 augustus 2001, *Rev.dr.pén.* 2002, 134.

KI Gent 26 juni 2003, *RABG* 2004, afl. 6, 358, noot. Y. VAN DEN BERGE.

KI Gent 7 februari 2006, *NC* 2006, afl. 3, 214.

KI Gent 3 maart 2011, *T.Strafr.* 2011, afl. 3, 210, noot. F. SCHUERMANS.

KI Gent 13 februari 2018, *RW* 2018-19, afl. 42, 1669.

Correctionele rechtbank

Corr. Antwerpen 12 mei 1998, *Vigiles* 1999, afl. 4, 21, noot. F. VERSPEELT.

Corr. Antwerpen 23 juni 1998, *Vigiles* 1999, afl. 4, 22, noot. F. VERSPEELT.

Corr. Antwerpen (afd. Antwerpen) 26 februari 2015, <http://www.fisconet.be/>.

Corr. Antwerpen (afd. Antwerpen) 4 februari 2021, onuitg.

Corr. Antwerpen (afd. Mechelen) 4 september 2013, ME60.F1.101821-1, ECLI:BE:EAANT:2013:JUG.20130904.1.

Corr. Brussel 18 april 1986, *RW* 1987-88, 59, noot. L. HUYBRECHTS.

Corr. Brussel 3 oktober 1995, *Journ.proc.* 1995, afl. 290, 26.

Corr. Brussel 19 april 2004, *Journ.proc.* 2004, afl. 485, 25, noot. C. GUILLAIN.

Corr. Brussel 28 mei 2019, *JLMB* 2021, afl. 11, 472, noot D. TATTI.

Corr. Brussel 13 september 2019, *Soc.Kron.* 2023, afl. 1, 50, noot. H. FUNCK.

Corr. Charleroi 21 december 1999, *JLMB* 2000, 1508.

Corr. Dendermonde 19 november 2001, *AJT* 2001-02, 536.

Corr. Dendermonde 14 juni 2005, *TGR* 3, afl. 218.

Corr. Gent 27 januari 1989, *FJF* 1989, 398, noot.

Corr. Gent 8 november 1989, *TGR* 1990, 71.

Corr. Gent 20 juni 1997, *TGR* 1997, 246.

Corr. Gent 7 oktober 2005, *T.Strafr.* 2006, afl. 3, 149.

Corr. Gent 17 december 2013, *TMR* 2014, afl. 2, 200.

Corr. Hasselt 30 april 2003, *Fisc.Koer.* 2003, afl. 9, 392.

Corr. Limburg (afd. Hasselt) 26 juli 2017, *T.Pol.* 2018, afl. 2, 90.

Corr. Limburg (afd. Hasselt) 4 december 2020, *RABG* 2022, afl. 18, 1321, noot. F. VAN VOLSEM.

Corr. Limburg (afd. Tongeren) 6 oktober 2022, *Limb.Rechtsl.* 2023, afl. 2, 119, noot. G. JOOSTEN.

Corr. Namen 26 juni 2006, *JLMB* 2006, afl. 40, 1773.

Corr. Nijvel 11 januari 1999, *JLMB* 2000, 422.

Corr. Mechelen 17 mei 2006, *RABG* 2008, afl. 7, 461, noot. F. SCHUERMANS.

Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 6 april 2016, ECLI:BE:EAOVL:2016:JUG.20160406.6.

Corr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 28 maart 2019, *RABG* 2020, afl. 10, 833.

Corr. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 12 december 2022, onuitg.

Politierechtbank

Pol. Brussel (Fr.) 22 februari 2016, *VAV* 2016, afl. 4, 84.

Pol. Hasselt 5 juni 1992, *Limb.Rechtsl.* 1992, 350, noot. M. SCHOTSMANS.

Pol. Nijvel 29 januari 2009, *JLMB* 2010, afl. 17, 796.

Pol. Turnhout 15 februari 1999, *RW* 2000-01, 1139, noot A. VANDEPLAS.

Pol. Vilvoorde 9 april 1990, *Verkeersrecht* 1991, 12.

Nederlandse rechtspraak van de Hoge Raad

HR 5 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4122.

HR 15 mei 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA0498.

HR 15 november 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP7544.

HR 31 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:768.

Nederlandse rechtspraak van de Gerechtshoven

Gerechtshof Den Haag 3 juli 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1242.

Rechtsleer

ARNOU, L., "Als een stuk uit dossier is geweerd, kan niemand het nog gebruiken (noot onder Cass. 11 december 2001)", *Juristenkrant* 2002, afl. 41, 1.

ARNOU, L., "Als een stuk uit strafdossier is verwijderd, kan niemand het nog gebruiken (noot onder Cass. 19 december 2000)", *Juristenkrant* 2001, afl. 22, 1.

ARNOU, L., "Beklaagde mag nietige stukken aanvoeren voor verdediging (noot onder Arbitragehof nr. 86/2002, 8 mei 2002)", *Juristenkrant* 2002, afl. 50, 4-5.

ARNOU, L., "Ook informatie 'uit betrouwbare bron' ontsnapt niet aan rechterlijke controle", *Juristenkrant* 2012, afl. 252, 3.

BEERNAERT, M., "La preuve en matière pénale: principes généraux" in X (ed.), *Droit pénal et procédure pénale*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, 77-104.

BEIRNAERT, K., "Het recht van verdediging en de onmogelijkheid de regelmatigheid van de procedure te controleren: staat de ontvankelijkheid van de strafvordering niet op het spel? (noot onder Cass. 30 maart 2010)", *T.Straf*: 2010, afl. 5, 277-281.

BERKMOES, H., "Anonimiteit in het strafproces" in DERUYCK, F. (ed.), *Strafrecht in/uit balans*, Brugge, Die Keure, 2020, 79-126.

BERKMOES, H., "Burgerinfiltratie (bijzondere opsporingsmethoden)" in ARNOU, P., DE HERDT, J., VANDROMME, S. en VAN OVERBEKE, S. (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2022, 53-111.

BERKMOES, H., "De wettelijke regeling van bijzondere opsporingsmethoden en hun toepassing binnen het nieuwe politiewezen" in FIJNAUT, C., DE RUYVER, B. en GOOSSENS, F. (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, 239-253.

BERKMOES, H., "Infiltratie door politieambtenaar (bijzondere opsporingsmethoden)" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2021, 275-319.

BERKMOES, H. en DELMULLE, J., *De bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden*, Politeia, Brussel, 2011, 1128 p.

BERKMOES, H. en GOOSSENS, F., "Artikel 6bis Drugswet: vergeefs armworstelen met het Hof van Cassatie", *NC* 2016, afl. 2, 142-148.

BERKMOES, H. en GOOSSENS, F., "De inzage, kopienamen en voeging van (stukken van) strafdossiers: een nog steeds actueel vraagstuk van strafprocesrecht (noot onder Cass. 15 september 2015)", *NC* 2016, afl. 5, 426-439.

BERNEMAN, S., "Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal: Een inleiding tot het Antigoonarrest van 14 oktober 2003", *T.Strafr.* 2004, afl. 1, 2-39.

BLOCH, A., *Het strafdossier, een straf dossier*, Brugge, Die Keure, 2019, 110 p.

BOS-OLLERMANN, H., "Meerdere wegen naar Straatsburg. Geheime methoden en toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in België en Nederland", *Orde dag* 2011, afl. 56, 99-110.

BOULET, G., "Het recht van verdediging: een magneet die buitenlandse stukken naar een Belgisch strafdossier trekt? (noot onder Cass. 3 april 2012)", *T.Strafr.* 2013, afl. 3, 181-184.

BRINKHOFF, S., *Startinformatie in het strafproces*, s.l., Deventer Kluwer, 2014, XI + 389 p.

CHICOYAN, D., "Témoins anonymes" in X (ed.), *Droit pénal et procédure pénale*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, 159-191.

CLAES, A., "Top secret? Over de positie van (mede)daders en medeplichtigen t.a.v. een minnelijke schikking (noot onder Cass. 14 juni 2022)", *T.Strafr.* 2023, afl. 3, 161-168.

DE BAETS, P., "Inlichtingendiensten: onbekend maakt onbemind?", *Orde dag* 2008, afl. 42, 5-12.

DE HERT, P., "De glans van de nieuwe bijzondere inlichtingenbevoegdheden", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 1-2.

DE HERT, P., "De Wetten van 11 december 1998 betreffende veiligheidsmachtigingen. Screening van burgers en ambtenaren voortaan democratisch omkaderd?", *Vigiles* 1999, afl. 3, 1-9.

DE HERT, P. en DE WOLF, D., "Aanpassingen aan de Wet-Franchimont ongedaan gemaakt: de waarden achter het strafprocesrecht herbekeken? (noot onder Arbitragehof nr. 86/2002, 8 mei 2002)", *T.Strafr.* 2003, afl. 5, 247-257.

DE HERT, P. en DECAIGNY, T., "De nieuwe wet op inlichtingendiensten in België. Ruime en nieuwe bevoegdheden voor geheime diensten", *Computerr.* 2010, afl. 4, 188-191.

DE HERT, P. en DECAIGNY, T., "De Wet bijzondere methoden inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BIM). Het perspectief van de rechten van de verdediging", *Ad Rem* 2008, afl. 1, 24-35.

DE NAUW, A., "De wet op de anonimiteit van getuigen", *RW* 2002-03, afl. 24, 921-935.

DE SMEDT, W., "België heeft al een Patriot Act", *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 10.

DE SMEDT, W., "De onmacht van de waarschuwing [schandaal Britse en Amerikaanse af luisterpraktijken]", *Juristenkrant* 2013, afl. 278, 13.

DE SMEDT, W., "Een Belgische patriot act", *Juristenkrant* 2009, afl. 183, 11.

DE SMEDT, W., "Vermenging van politie- en inlichtingendiensten toont haar gebreken", *Juristenkrant* 2022, afl. 442, 11.

DE SMET, B., "Het recht op een eerlijk proces versus de bescherming van bedreigde getuigen en politieambtenaren", *RW* 1997-98, 241-253.

DE SMET, B., "Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs", *T.Strafr.* 2005, afl. 4, 248-266.

DE SMET, B., "Voegen van stukken aan het dossier en verwijderen van stukken wegens de "fruit of the poisonous tree"-doctrine (noot onder Cass. 10 mei 2016)", *NC* 2017, afl. 2, 154-156.

DE SMET, B., "Voeging van strafdossiers op verzoek van de verdediging (noot onder Antwerpen 13 maart 2002)", *RW* 2002-03, afl. 26, 1023-1024.

DE SMET, P., "Hoofdstuk IV - Checks and balances - A priori en a posteriori controle" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, 93-117.

DE WAEL, F., "'Ernstige aanwijzingen van schuld" uit de voorlopige hechteniswet gedefinieerd (noot onder Cass. 7 april 2021)", *RABG* 2021, afl. 18, 1726-1734.

DECAIGNY, T., "Sanctie van de onontvankelijkheid van de strafvordering (noot onder Cass. 18 maart 2014)", *T.Strafr.* 2014, afl. 4, 253-254.

DECAIGNY, T., *Tegenspraak in het vooronderzoek : een onderzoek naar de meerwaarde van een vroege participatie van de verdachte in de Belgische strafprocedure*, Antwerpen, Intersentia, 2013, XVIII + 719 p.

DECLERCQ, R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, XLIII + 1936 p.

DELMULLE, J., "De interactie tussen inlichtingendiensten en het gerecht bekeken vanuit een beleidsmatige invalshoek" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, 235-243.

DELMULLE, J. en FRANSEN, A., "Enkele aspecten van de relatie tussen het Vast Comité I en het Gerecht" in VAST COMITÉ I (ed.), *Inzicht in toezicht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 369-380.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: right to a fair trial*, s.l., Council of Europe, 2024, 134 p.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *Guide to the case-law of the European Court of Human Rights: terrorism*, s.l., European Court of Human Rights, 2023, 49 p.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, *National security and European case-law*, s.l., European Court of Human Rights, 2013, 44 p.

FRANCEUS, F., "De Belgische regelgeving betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten kort getoetst aan de good practices van de Human Rights Council van de Verenigde Naties", *TBP* 2011, afl. 10, 547-565.

GOOSSENS, F., "De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: een vergeten hoofdstuk" in FIJNAUT, C., DE RUYVER, B. en GOOSSENS, F. (eds.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, 205-237.

GOOSSENS, F., "Les missions et compétences des services de renseignement et de sécurité belges", *JT* 2002, afl. 6066, 617-630.

GOOSSENS, F. en MEUWISSEN, K., "Politie en wetgeving in 1998", *Vigiles* 1999, afl. 3, 18-36.

GORLE, F., BOURGEOIS, G. en BOCKEN, H., *Rechtsvergelijking*, Brussel, Story-Scientia, 1991, XVII + 474 p.

HOFSTRÖSSLER, P., "Nieuwe bevoegdheden inlichtingendiensten miskennen fundamentele rechten", *Juristenkrant* 2007, afl. 147, 4.

HRJ, *Advies over de plaats van het openbaar ministerie ter terechtzitting in strafzaken*, s.l., HRJ, 2003, 8 p.

HRJ, *Advies voorontwerp van wet om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III*, s.l., HRJ, 2023, 4 p.

HUYBRECHTS, L., "Aangifte van misdrijven" in ARNOU, P., DE HERDT, J., VANDROMME, S. en VAN OVERBEKE, S. (eds.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2012, 5-41.

HUYBRECHTS, L., "Het gebruik in het strafproces van een ander strafdossier" in ARNOU, P., DELWAIDE, L., DIRIX, E., DUPONT, L. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, p.

HUYBRECHTS, L., "Strafrechtelijke motiveringsplicht in de branding: Over de motiveringsverplichting i.v.m. feit en schuld", *NC* 2012, afl. 2, 108-130.

IDOMON, C., "Nietigverklaring van voor de beklaagde voordelige stukken (noot onder Cass. 3 november 1999)", *RW* 2000-01, 305-307.

JANSSENS, L., "Het recht om een anonieme getuige ter zitting op te roepen (noot onder Cass. 21 mei 2002)", *RW* 2004-05, afl. 16, 621-623.

KENNES, L., "L'impertinente 'Antigone' ou le défaut de pertinence du critère d'équité du procès pour décider de l'exclusion d'une preuve irrégulière (noot onder Cass. 18 januari 2017 en 28 februari 2017)", *JT* 2018, afl. 6713, 2-9.

KERCKHOFS, C., "Anonieme getuigen" in ARNOU, P., DE HERDT, J., VANDROMME, S. en VAN OVERBEKE, S. (eds.), *Anonieme getuigen*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, 21-56.

KERCKHOFS, J., "De aflijning tussen proactieve en reactieve recherche (noot onder Cass. 26 maart 2013)", *T.Strafr.* 2013, afl. 4, 251-252.

KRIPS, F., "Over de bruikbaarheid van AIVD-informatie in strafzaken" in CAUFFMAN, C., DEKETELAERE, K., DELVAUX, B., KORTMANN, J., KRIPS, F., SCHELTEMA, A., SCHELTEMA, M., SIEBURGH, C., TORMANS, S., WEYTS, B. en WINANTS, A. (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, 129-194.

LEMMENS, P., "Het recht op een eerlijk proces volgens artikel 6 van het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens" in Taelman, P. (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, 753-800.

MATTHIJS, H., "Bond versus the Treasury. Het verhaal van 'money, money, money' en de interesse van de politiek voor de inlichtingendiensten", *Orde dag* 2008, afl. 42, 51-56.

MATTHIJS, H. en SABLON, J., "De veiligheid van de Staat: een actuele analyse van de geheime dienst", *RW* 2004-05, afl. 17, 641-649.

MCBRIDE, J., *Human rights and criminal procedure: the case law of the European Court of Human Rights*, s.l., Council of Europe, 2018, 527 p.

MEESE, J., "Het bewijs in strafzaken" in Taelman, P. (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, 509-543.

MEESE, J., "Over het gebruik van onrechtmatig verkregen bewijsmiddelen als verweer voor de verdachte (noot onder Cass. 3 november 1999)", *T.Strafr.* 2000, 257-258.

MORTELMANS, D., "Het kwalitatief onderzoeksdesign" in DECORTE, T. en ZAITCH, D. (eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2019, 81-130.

LANDUYT, R. en BEKAERT, S., "De gevolgen van de nieuwe inlichtingenwet voor het strafprocesrecht en de positie van de advocaat", *RW* 2010-11, afl. 2, 50-56.

LANSENS, P. en LEMMENS, H., "Veiligheid van de Staat" in KERKHOF, J., VAN LINTHOUT, P. en SCHOTSAERT, A. (eds.), *Contra-Terrorisme*, Brussel, Intersentia, 2018, 151-182.

ONSEA, I., *De bestrijding van georganiseerde misdaad: de grens tussen waarheidsvinding en grondrechten*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 533 p.

ONSEA, I., "De waas rond het gebruik van anoniem getuigenbewijs in het Belgisch strafprocesrecht: een tipje van de sluier opgelicht? (noot onder Cass. 12 mei 1998)", *P&B* 2000, 187-192.

OVV, *Standpunt: onrechtmatig bewijs in strafzaken: nood aan een hervorming van de Antigoonleer*, s.l., Orde Van Vlaamse Balies, 2021, 8 p.

PANZAVOLTA, M. en YPERMAN, W., "Belgium" in VOGEL, B. (ed.), *Secret Evidence in Criminal Proceedings*, Berlijn, Duncker & Humblot, 2021, 53-103.

PIETERS, P., "De BIM-wet anders gelezen. Over inlichtingenmethoden ten behoeve van de openbare orde en het wetenschappelijk en economisch potentieel", *Panopticon* 2010, afl. 4, 66-71.

RAPAILLE, G., "Comité permanent de contrôle des services de renseignement et de sécurité" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 81-108.

ROYER, S., "Cassatie verwerpt procedurele bezwaren tegen Sky ECC-onderzoek (noot onder Cass. 31 oktober 2023)", *T.Straf*: 2024, afl. 2, 99-104.

SCHRAM, F., "Uitzonderingen op openbaarheid van bestuur", *NJW* 2005, afl. 111, 578-586.

SCHUERMANS, F., "Anonieme getuige. Een eerste commentaar op de Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen", *CABG* 2003, afl. 1, 1-82.

SCHUERMANS, F., "Anonieme getuigen. De wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen: een stap vooruit, achteruit, of de processie van Echternach?", *Vigiles* 2002, afl. 3, 74-85.

SCHUERMANS, F., "Cassatie bevestigt bijzonder statuut politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Juristenkrant* 2015, afl. 306, 2.

SCHUERMANS, F., "Cassatie geeft verduidelijking over proactieve recherche (noot onder Cass. 19 mei 2015 en 2 juni 2015)", *Juristenkrant* 2015, afl. 313, 8.

SCHUERMANS, F., "Cassatie verfijnt en relativeert verder de bewijsuitsluitingsregels in strafzaken (noot onder Cass. 23 maart 2004)", *RABG* 2004, afl. 16, 1066-1071.

SCHUERMANS, F., "De aan de huiszoeking noodzakelijk voorafgaande werkelijke of ernstige aanwijzingen van het bestaan van een misdrijf: een volatiele aangelegenheid (noot onder Antwerpen 2 oktober 2009)", *T.Strafr.* 2010, afl. 1, 55-57.

SCHUERMANS, F., "De Antigoonleer inzake het onrechtmatig verkregen bewijs en de door de politie opzettelijk begane onrechtmatigheden of misdrijven (noot onder Cass. 31 oktober 2006)", *T.Strafr.* 2007, afl. 1, 55-61.

SCHUERMANS, F., "De bijzondere positie van het Openbaar Ministerie (noot onder Cass. 19 december 2012)", *T.Strafr.* 2013, afl. 3, 193.

SCHUERMANS, F., "De huiszoeking in drugszaken en de wijkpolitie (noot onder Corr. Mechelen 17 mei 2006)", *RABG* 2008, afl. 7, 462-468.

SCHUERMANS, F., "De zoektocht naar of de jacht op de herkomst van de politionele informatie als start van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Cass. 5 februari 2013)", *T.Strafr.* 2014, afl. 1, 47-53.

SCHUERMANS, F., "Grondwettelijk Hof ziet geen graten in BIM (noot onder GwH 22 september 2011)", *Juristenkrant* 2011, afl. 235, 1-3.

SCHUERMANS, F., "Het gebruik van gegevens afkomstig van de inlichtingendiensten in de strafprocedure: is er nood aan een 'BIM-Wet'? (noot onder Brussel 19 januari 2007 en Cass. 27 juni 2007)", *T.Strafr.* 2008, afl. 4, 316-324.

SCHUERMANS, F., "Noot onder Cass. 25 november 2014", *T.Strafr.* 2015, afl. 2, 78.

SCHUERMANS, F., "Noot onder KI Gent 3 maart 2011", *T.Strafr.* 2011, afl. 3, 212-213.

SCHUERMANS, F., "Politie-informatie kan niet zomaar op straat gegoooid worden", *Juristenkrant* 2014, afl. 286, 7.

SCHUERMANS, F., "Spijtoptanten kunnen, ook zonder specifieke wettelijke regeling (noot onder EHRM Habran en Dalem tegen België, 17 januari 2017)", *Juristenkrant* 2017, afl. 346, 2.

SCHUERMANS, F., "Statuut en bewijswaarde van politionele aanvangsinformatie (noot onder Cass. 25 november 2014)", *Vigiles* 2015, afl. 4, 129-131.

SCHUERMANS, F., "'Uit politionele informatie vernemen wij...' een perfect legitieme aanvang van een strafrechtelijk vooronderzoek (noot onder Gent 29 januari 2014)", *Vigiles* 2014, afl. 3, 201-206.

SONCK, S., "Cassatierechtspraak over assisenarresten onder druk", *Juristenkrant* 2009, afl. 182, 3.

SPREUTELS, J., DERYCKE, E., PARISSE, M. en MOERENHOUT, R., *Grondwettelijk Hof: verslag 2011*, Brugge, Vanden Broele, 2011, 366 p.

THEVISSSEN, P. en BERBUTO, S., "Rechten van verdediging" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2012, 267-298.

TOUSSAINT, P., "Observations (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Journ.proc.* 2005, afl. 500, 30-31.

TRAEST, P., "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in CBR (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, 273-314.

TRAEST, P., *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, XXIII + 476 p.

TRAEST, P., "Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit (noot onder Cass. 14 oktober 2003)", *T.Strafr.* 2004, afl. 2, 133-143.

TRAEST, P., "Over anonieme vertrouwenspersonen, oproeping van getuigen en steunbewijs (noot onder Cass. 27 april 1999)", *R.Cass.* 2000, 113-121.

TRAEST, P., VAN DEN WYNGAERT, C. en VANDROMME, S., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Oud Turnhout, Gompel&Svacina, 2019, LVII + 1452 p.

VAN CAUWENBERGHE, B., *Informatie van inlichtingendiensten: bewijs of inlichting in een strafprocedure en het recht van verdediging?*, onuitg. Masterproef I Master of Laws in de Rechten UGent, 26 p.

VAN CAUWENBERGHE, K., "De anonieme getuige en de huiszoeking met toestemming (noot onder Cass. 21 januari 2003)", *Vigiles* 2003, afl. 3, 113.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1994*, s.l., /, 1994, 55 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1995*, s.l., /, 1995, 180 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1996*, Brussel, /, 1996, 239 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1997*, Brussel, /, 1997, 288 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 1999*, Brussel, /, 1999, 139 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Aanvullend activiteitenverslag 1999*, Brussel, /, 1999, 103 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2000*, Brussel, /, 2000, 203 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2001*, Brussel, /, 2001, 246 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2003*, Brussel, 2003, XVII + 306 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2004*, Brussel, 2004, VIII + 157 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2005*, Brussel, /, 2005, VIII + 194 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2006*, Brussel, Intersentia, 2006, XVIII + 148 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2007*, Brussel, Intersentia, 2007, XII + 87 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2008*, Brussel, Intersentia, 2008, XVI + 131 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2009*, Brussel, Intersentia, 2009, XII + 127.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2010*, Brussel, Intersentia, 2010, XVI + 111 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2011*, Brussel, Intersentia, 2011, XIV + 134 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2012*, Brussel, Intersentia, 2012, XIV + 113 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2013*, Brussel, Intersentia, 2013, XVIII + 210 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2014*, Brussel, Intersentia, 2014, XVI + 135 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2015*, Brussel, Intersentia, 2015, XVI + 132 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2016*, Brussel, Intersentia, 2016, XX + 230 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2017*, Brussel, Intersentia, 2017, XVIII + 152 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2018*, Brussel, Intersentia, 2018, XVIII + 166 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2019*, Brussel, Intersentia, 2019, XIX + 148 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2020*, Brussel, /, 2020, XVI + 189 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2021*, Brussel, /, 2021, XVI + 241 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGENDIENSTEN, *Activiteitenverslag 2022*, Brussel, /, 2022, XVI + 167 p.

VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE INLICHTINGEN EN VEILIGHEIDSDIENSTEN, *Toezichtonderzoek naar de opvolging van de in de parlementaire onderzoekscommissie Terroristische Aanslagen geformuleerde aanbevelingen met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten*, s.l., /, 2022, 88 p.

VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B., "Hoofdstuk IX - De verhouding tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de gerechtelijke overheden" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2016, 207-233.

VAN DEN BERGE, Y., "De anonieme aangifte is geen anonieme getuigenis (noot onder KI Gent 26 juni 2003)", *RABG* 2004, afl. 6, 365-367.

VAN DE HEYNING, C., "Het Mensenrechtenhof weigert een uitzonderingsregime voor versleuteld bewijs in strafzaken (noot onder EHRM nr. 15669/20, 26 september 2023)", *T.Strafr.* 2024, afl. 1, 33-40.

VAN HECKE, S., "De genese van de BIM-wet. Of de strijd om de macht over de Belgische inlichtingendiensten", *Orde dag* 2011, afl. 56, 21-28.

VAN LAETHEM, W., "De verhouding tussen inlichtingendiensten en het gerecht gisteren, vandaag en morgen", *Vigiles* 2007, afl. 1, 1-6.

VAN LAETHEM, W., "Een (on)duidelijke regeling voor de observatiebevoegdheid van de Veiligheid van de Staat (noot onder Cass. 27 juni 2007)", *RW* 2008-09, afl. 39, 1635-1638.

VAN LAETHEM, W., "Een revolutie in de Belgische inlichtingensector", *Orde dag* 2011, afl. 56, 29-42.

VAN LAETHEM, W., "Geen bom onder de BIM-wet (noot onder GwH 22 september 2011)", *Vigiles* 2011, afl. 4, 120-122.

VAN LAETHEM, W., "Hoofdstuk VIII - 'Daadwerkelijke rechtsmiddelen' na de BIM-Wet" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, 175-205.

VAN LAETHEM, W., "'Ik, onbetrouwbaar?'. Rechtsmiddelen tegen het gebruik van intelligence in het bestuursrecht", *Orde dag* 2008, afl. 42, 37-43.

VAN SANTVLIET, P., "De Commissie BIM [bijzondere inlichtingenmethoden] uit de startblokken", *Orde dag* 2011, afl. 56, 51-59.

VAN VOLSEM, F., "De huiszoeking op grond van artikel 6bis, derde lid Drugwet (noot onder Corr. Limburg (afd. Hasselt) 4 december 2020)", *RABG* 2022, afl. 18, 1322-1327.

VERBRUGGEN, P., "Methoden van systematische rechtspraakanalyse: Een inleiding tot het veld" in VERBRUGGEN, P. (ed.), *Methoden van systematische rechtspraakanalyse*, Den Haag, Boom Juridisch, 2021, 7-26.

VANDEBROEK, E., "Nietigverklaard bewijsmateriaal", *NJW* 2016, afl. 349, 727-728.

VANDENBERGHE, H. en VAN ONGEVAL, T., "Hoofdstuk I - Genese en krachtlijnen van de Wet van 4 februari 2010 op de bijzondere inlichtingenmethoden" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, 1-27.

VANDEBORGHT, J. en VANGEEBERGEN, B., "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: 'la clé de voute' van de wettelijke omkadering voor de inlichtingendiensten?", *Orde dag* 2011, afl. 56, 7-20.

VANDERMEERSCH, M., "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reparatiewet vermeden?", *T.Straf*: 2012, afl. 6, 410-446.

VANDROMME, S., "Anonieme inlichtingen hebben geen bewijskracht in strafproces (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *Juristenkrant* 2005, afl. 108, 1, 7.

VANDROMME, S., "Anonieme inlichtingen in de strafprocedure (noot onder Cass. 23 maart 2005)", *RW* 2006-07, afl. 20, 834-837.

VANGEEBERGEN, B., *Het gebruik van inlichtingen in het strafproces. Inlichtingendiensten en de opsporing en vervolging van strafbare feiten*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 714 p.

VANGEEBERGEN, B. en VAN DAELE, D., "BIM [Bijzondere inlichtingenmethoden]-voorstel dreigt verwarring in de hand te werken", *Juristenkrant* 2009, afl. 196, 14-15.

VANGEEBERGEN, B. en VAN DAELE, D., "De wet op de bijzondere inlichtingenmethoden: een reus op lemen voeten", *NC* 2010, afl. 3, 147-170.

VANGEEBERGEN, B. en VAN DAELE, D., "De uitholling van de proactieve recherche", *NC* 2008, afl. 5, 327-342.

VANGEEBERGEN, B. en VAN DAELE, D., "Geheime (?) diensten. Over de noodzaak van een ernstig debat over de bijzondere inlichtingenmethoden en de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de opsporing", *Orde dag* 2008, afl. 42, 27-35.

VANNESTE, F., "De wet van 30 november 1998 houdende de regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst", *Jura Falc.* 1999-00, afl. 3, 325-369.

VANNESTE, F., "Informantenwerking en start van het strafonderzoek (noot onder Antwerpen 29 juni 2004)", *RW* 2006-2007, afl. 24, 1011-1013.

VANWALLEGHEM, P., "Cassatie geeft ruime invulling aan begrip politionele informatie als start onderzoek", *Juristenkrant* 2022, afl. 455, 10.

VANWALLEGHEM, P., "Cassatie mild voor huiszoeking na anonieme verklaring (noot onder Cass. 4 januari 2006)", *Juristenkrant* 2006, afl. 127, 4.

VERBRUGGEN, F., "De afscherming van de informant: een moeilijke pirouette van Cassatie op de slappe E.V.R.M.-koord (noot onder Cass. 27 april 1999)", *T.Strafr.* 2001, 120-122.

VEREECKE, V., "Politionele informatie ontsnapt aan de 'Antigoon'-toets (noot onder Cass. 28 februari 2017)", *T.Strafr.* 2017, afl. 4, 269-272.

VERMEULEN, M., "Koning Eenoog in het land der blinden. De BIM [bijzondere inlichtingenmethoden]-wet gezien door het oog van de VN Mensenrechtenraad", *Orde dag* 2011, afl. 56, 111-118.

VERSPEELT, F., "Buurman, wat doet u nu? Anonieme aangifte als voorafgaande ernstige aanwijzing bij huiszoeking bij mandaat (noot onder Cass. 12 februari 2013)", *Vigiles* 2015, afl. 1, 30-31.

VERSPEELT, F., "Drie vangnetten voor een danser op een slappe koord: de bescherming van de menselijke informatiebron in het strafproces (deel I)", *Vigiles* 2007, afl. 1, 7-19.

VERSPEELT, F., "Drie vangnetten voor een danser op een slappe koord: de bescherming van de menselijke informatiebron in het strafproces (deel II)", *Vigiles* 2007, afl. 2, 35-49.

VERSPEELT, F., "Het heeft geen naam: anonieme verklaringen in het strafproces (noot onder Cass. 14 januari 2009)", *Vigiles* 2010, afl. 3, 135-136.

VERSPEELT, F., "Huiszoeking in een drugspand (noot onder Corr. Antwerpen 12 mei en 23 juni 1998)", *Vigiles* 1999, afl. 4, 24-25.

VERSPEELT, F., "Huiszoeking in een drugspand (noot onder Antwerpen 16 januari 2002)", *Vigiles* 2002, afl. 2, 57-58.

VERSPEELT, F., "Onbekend en onbemind: politionele startinformatie, de anonieme aangifte en anonieme verklaringen in het strafonderzoek" in DE PAUW, K., GOOSSENS, F. en VERSPEELT, F. (eds.), *De sluier rond anonimiteit opgelicht... Identiteits-, privacy- en persoonsgegevensafscherming in het strafprocesrecht en politierecht*, Brugge, Die Keure, 2022, 5-36.

VROMAN, F., "HvC verduidelijkt de regels zodat de politie op basis van een vattingsbevel de woning van een derde kan betreden teneinde daar een gezochte persoon op te sporen (noot onder Cass. 25 juni 2019)", *T.Strafr.* 2020, afl. 1, 55-56.

WINANTS, A., "'Anything you can do I can do better?' - De concrete werking van de Veiligheid van de Staat na de BIM-wet", *Orde dag* 2011, afl. 56, 43-49.

WINANTS, A., "Bim bam, bom: De verhouding tussen inlichtingendiensten, politiediensten en gerechtelijke overheden: Symfonie of kakofonie?" in DERUYCK, F. en ROZIE, M. (eds.),

Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw, Brugge, Die Keure, 2011, 995-1012.

WINANTS, A., "De Veiligheid van de Staat en de gerechtelijke en politionele overheden: raak-, pijn- en discussiepunten" in DERUYCK, F., GOETHALS, E., HUYBRECHTS, L., LECERCQ, J., ROZIE, J., ROZIE, M., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *Amicus Curiae. Liber amicorum Marc De Swaef*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 547-570.

WINANTS, A., "Drie jaar BIM-wet: een eerste analyse" in VERVOORT, B., WAETERINCKX, P., WINANTS, A., DE SLOOVERE, A., DE WOLF, D., DERUYCK, F., ROZIE, M. en BERKMOES, H. (eds.), *Strafrecht in breed spectrum*, Brugge, Die Keure, 2014, 181-204.

WINANTS, A., "Hoofdstuk VI - De Veiligheid van de Staat en de BIM-Wet" in VAN LAETHEM, W., VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B. (eds.), *De Wet op de bijzondere inlichtingenmethoden*, Brussel, Intersentia, 2010, 127-149.

WINANTS, A., "Staatsveiligheid, strafvordering en strafproces" in CAUFFMAN, C., DEKETELAERE, K., DELVAUX, B., KORTMANN, J., KRIPS, F., SCHELTEMA, A., SCHELTEMA, M., SIEBURGH, C., TORMANS, S., WEYTS, B. en WINANTS, A. (eds.), *Preadviezen 2009*, Den Haag, Boom, 2009, 195-248.

X, "OVb ten strijde tegen BIM", *Juristenkrant* 2010, afl. 206, 14.

YPERMAN, W., ROYER, S. en VERBRUGGEN, F., "Vissen op de grote datazee: digitale informatievergaring in vooronderzoek en strafuitvoering", *NC* 2019, afl. 5, 389-416.

BIJLAGEN

DATABANK/WEBSITE	TREFWOORDEN of ZOEKACTIES
Curia en EUR-lex	Rechtspraak en regelgeving, aangetroffen vanuit Jura.
Dekamer.be en Senaat.be	Wetgeving aangetroffen vanaf Jura, parlementaire onderzoekscommissies.
Elementaire Rechtspraak	Gelijkaardige trefwoorden als op Jura gezocht met betrekking tot politionele informatie.
FOD Justitie	Nieuwsberichten: mercuriales en Cassatiearresten

GwH	Arresten vanuit Jura en jaarverslagen.
Hof van Cassatie	Publicaties (Liberccas, mercuriales...).
Hoven en rechtbanken	Nieuwsberichten, brochures, publicaties, College van hoven en rechtbanken, steundienst, rechtbank van eerste aanleg, hoven van beroep, hof van assisen.
HRJ	Publicaties.
Hudoc + Council of Europe	Arresten opgezocht vanuit Jura, case-law guides, key themes, via doorverwijzing ook gezocht.
Inview.nl	Artikels vanuit Jura.
Juportal	Trefwoorden: “proactief”, “proactieve”, “als loutere inlichting”, “als inlichting”, “oriënteren”, “autonome wijze”, “politie-informatie”, “sturingsinformatie”, “startinformatie”, “richtinformatie”, “aangever”, “anonieme bron”, “anonieme informatie”, “anonieme aangifte”, “niet gekende bron”, “niet bekende bron”, “onbekende bron”, “gepreciseerde bron”, “ongekende bron”, “anonieme inlichting”, “anonieme inlichtingen”, “anonieme verklaringen”, “anonieme verklaring”, “anonieme getuige”, “anonieme getuigen”, “doorslaggevend”, “op beslissende wijze”
JURA	Eigen trefwoorden: - “aangever” in combinatie met “anoniem”, “anonimiteit”, “bewijs” - “aangifte” in combinatie met “anoniem”, “anonimiteit”, “bewijs” - “aanvang”, “aangevangen”, “gestart”, “start” in combinatie met “onderzoek”/“vooronderzoek” - “aanvangsinformatie” - “aanvankelijk(e) proces-verbaal” - “afzonderlijk dossier” - “als inlichting”, “als een inlichting”, - “als loutere inlichting” - “ander dossier” - “ander strafdossier” - “ander strafrechtelijk dossier” - “ander onderzoek” - “ander strafonderzoek” - “ander strafrechtelijk onderzoek” - “anonieme aangifte” - “anonieme bron” - “anoniem geschrift” - “anonieme getuige” - “anonieme getuigen” - “anonieme getuigenis” - “anonieme getuigenissen” - “anonieme getuigenverklaring”

	- “anonieme getuigenverklaringen” - “anonieme informatie” - “anonieme inlichting” - “anonieme inlichtingen” - “anonieme melding” - “anonieme telefoon” - “anoniem schrijven” - “anonieme tip” - “anonieme verklaring” - “anonieme verklaringen” - “anonimiteit” in combinatie met bestaande trefwoorden “strafrecht” - “artikel 13 wet internationale rechtshulp” - “art. 21bis Sv.” - “art. 22 Sv.” - “art. 28quater, derde lid Sv.” - art. 31 Sv., art. 65 Sv.; art. 76 Sv. (voluit en afkortingen) - art. 235bis in combinatie met “wapengelijkheid”, “contradictoir”, “tegensprekelijk”, “tegenspraak”, “inquisitoire”, “afzonderlijk”, “recht van verdediging”, “recht op een eerlijk proces” - “autonome wijze” - “basisdossier” - “bedreigde getuige” - “beschermde getuige” - “bekendmaking van een/het misdrijf” - “buitenlands dossier” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “buitenlands onderzoek” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “buitenlands strafdossier” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “buitenlands strafonderzoek” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “buitenlands strafrechtelijk dossier” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “buitenlands strafrechtelijk onderzoek” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “burgerinfiltrant” - “burgerinfiltratie” - “de noodzaak, het nut of de raadzaamheid” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “de strafvordering niet kan ingesteld of voortgezet worden” - “doorslaggevend” in combinatie met “onregelmatig”, “onrechtmatig”, “onwettelijk”, “onwettig” - “gepreciseerde bron” - “gunstig verweer” - “Het eerlijke karakter van het proces kan in het gedrang
--	---

	komen wanneer de bewijsgaring in haar geheel is geschied in omstandigheden die doen twifelen” - “het instellen of voortzetten van de strafvordering” - “informantendossier” - “informatie van de politie” - “initiële informatie” - “inlichtingendienst” - “inzage” en “tegenspraak” - “louter informatie” - "onbekende bron" - “ongekende bron” - “ontdekking van een/het misdrijf” - “oriënteren” - “politie informatie”, “politie inlichting”, “politie inlichtingen” - “moederdossier” - "niet bekende bron" - "niet-concrete feiten”, “niet-concrete informatie” - “niet geïdentificeerde” - "niet gekende bron" - “onderzoeksdossier” + “voegen”, “voeging”, “inzage”, “voorleggen”, “voorlegging” - “om de strafvordering in te stellen of voort te zetten met eerbiediging van het recht” - “onmogelijkheid om (de/het) wettigheid/wettelijkheid/regelmatigheid/rechtmatigheid/het onderzoek” - “open dossier” - “openbaar gerucht” - “openbaar ministerie” + “loyauteit”, “loyaliteit”, “deloyauteit”, “deloyaliteit”, “loyaal”, “injunctie”, “bevel” - “politie bron”, “politie bronnen”, “politie-informatie” - “recht de strafvordering” - “recht om de strafvordering” - “richtinformatie”, “startinformatie”, “sturingsinformatie” - “staatsveiligheid” - “steunbewijs” - “strafbundel” - “subdossier” - “Sûreté de l'Etat” - “sturende informatie” - “sturende inlichting” - “veiligheidsdienst”, “veiligheid van de staat” - “verklikker”, “informant”, “tipgever” - “vertrouwelijk dossier” + “inzage” - “voorlegging van een gegeven waaruit blijkt dat”
--	--

	- “VSSE” - “zachte informatie” Bestaande trefwoorden: - Aangifte - Classificatie en veiligheidsmachtiging (W. 11-12-1998) - Politie: Algemeen - “Politie, veiligheid en wapens: Algemeen, Veiligheid: Algemeen, Inlichtingen- en veiligheidsdienst (W. 30-11-1998)” + “Toezicht op politie- en inlichtingendiensten (W. 18-07-1991): Algemeen, Toepassingsgebied (art. 1-3), Toezicht op inlichtingendiensten (art. 28-51)” - Politieambt (W. 05-08-1992): Algemeen, Opdrachten van de politie (art. 1), Opdrachten: algemeen, specifieke opdrachten (art. 14-25), vorm en voorwaarden: algemeen en proces-verbaal (art. 40) - Proactieve recherche
LexNow	Aangetroffen rechtsleer en rechtspraak vanuit Jura.
Jura Falconis	Aangetroffen artikelen vanuit Jura.
Openbaar Ministerie	Omzendbrieven, publicaties, jaarverslagen (College procureurs-generaal en federaal parket), mercuriales, nieuwsberichten.
OVB/Advocaten.be	Standpunten, wetgevingdossiers, publicaties, nieuws.
Panopticon	Aangetroffen artikelen vanuit Jura.
Stradalex	Aangetroffen artikelen vanuit Jura.
RechtskundigWeekblad.be	Aangetroffen artikelen vanuit Jura.
Rechtspraak.nl	“AIVD/BIV” + “startinformatie”
Rechtsreeks.be	Aangetroffen publicaties vanuit Jura.
Vast Comité I	Publicaties.
VSSE	Publicaties en nieuwsberichten